

Latvijas Republikas Zemkopības ministrija

LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBA

2020

Satura rādītājs

Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras.....	4
1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā.....	1
1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsmē.....	1
1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums.....	2
1.3. Lauksaimniecības zemes izmantošana	9
2. Lauksaimniecības nozaru attīstība	11
2.1. Kopsavilkums.....	11
2.2. Piena un piena produktu ražošana.....	14
2.3. Cūkgaļas ražošana	19
2.4. Liellopu gaļas ražošana.....	26
2.5. Olu un putnu gaļas ražošana	32
2.6. Aitkopības un kazkopības nozares attīstība	36
2.7. Zirgkopība	40
2.8. Graudu ražošana	43
2.9. Augļu un dārzeņu ražošana	52
2.10. Puķu, augļu koku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādījumu platības	59
2.11. Kartupeļu ražošana.....	64
2.12. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana.....	68
2.13. Biškopība	71
2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares.....	73
2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība	79
2.16. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana	82
2.17. Traktortehnika.....	86
2.18. Mēslošanas līdzekļu un substrātu aprīte.....	87
2.19. Vidi saudzējoša lauksaimniecība	88
3. Pārtikas nozares attīstība	93
3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums	93
3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas	98
4. Zivsaimniecība	100
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	109
5.1. Nacionālās subsīdijas.....	109
5.2. Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem.....	109
5.3. Nodokļi	113
5.4. Atbalsts kooperatīviem un nevalstiskajām organizācijām	115
6. ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai	119
6.1. Tiešie maksājumi	119
6.2. Savstarpējā atbilstība	136

6.3.	Kopējā tirgus atbalsta instrumenti	137
6.4.	Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2020. gadam.....	142
6.5.	Valsts lauku tīkls	165
7.	Ārējā tirdzniecība	169
7.1.	Starptautiskās tirdzniecības līgumi.....	169
7.2.	Ārējās tirdzniecības analīze	172
8.	Izglītība, zinātne, konsultācijas	179

Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras

Abreviatūra vai saīsinājums	Paskaidrojums
AS	akciju sabiedrība
AREI	Agroresursu un ekonomikas institūts
ASEAN	Dienvidaustrumu Āzijas valstu asociācija
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
Att.	attēls
BLSDA	biedrība "Bioloģisko lauksaimnieku un savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija"
BPV	bruto pievienotā vērtība
BSA	brīvprātīgs saistītais atbalsts
BTL	Brīvās tirdzniecības līgums
CECAF	Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajons
CETA	ES tirdzniecības un sadarbības līgums ar Kanādu
CGRFA	Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (FAO) Pārtikas un lauksaimniecības ģenētisko resursu komisija
cnt	centners
CSDD	Ceļu satiksmes drošības direkcija
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DDA	Dohas attīstības programma
DNS	dezoksiribonukleīnskābe
EJIZ	ekoloģiski jutīgie ilggadīgie zālāji
EK	Eiropas Komisija
EKI	Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
ELGF	Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds
ENP	ekoloģiski nozīmīga platība
ENRD	Eiropas Tīkls Lauku attīstībai
ES	Eiropas Savienība
EUR	eiro
EUROSTAT	Eiropas Savienības Statistikas birojs
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
ESAF	Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultāte
eq	ekvivalents
ha	hektārs
IKP	iekšzemes kopprodukts
ITF	Informācijas tehnoloģiju fakultātes
IZ	ilggadīgie zālāji
kg	kilograms
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
I/s	lauksaimniecība
LAD	Lauku atbalsta dienests
LAP	Lauku attīstības programma
LBB	Latvijas Biškopības biedrība
LCAA	Latvijas cūku audzētāju asociācija
LDC	Lauksaimniecības datu centrs
LGLA	šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija SIA "Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija"
LEK	lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins
LF	Lauksaimniecības fakultāte
LIZ	lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LKI	Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras
LLKC	sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs"
LLU	Latvijas Lauksaimniecības universitāte

LLVN	laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi
LPKS	Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība
LŠTAA	Latvijas Šķirnes trušu audzētāju asociācija
LZ	Latvijas zilā
LZAA	biedrība "Latvijas Zvēraudzētāju asociācija"
MF	Meža fakultāte
milj.	miljoni
MK	Ministru kabinets
MLS	Mazo lauksaimnieku atbalsta shēma
MPS	mācību un pētījumu saimniecība
MVU	mazie un vidējie uzņēmumi
NACE	saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Savienībā
NEAFC	Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisija
NNFSP	netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi
NPKS	Nacionālā pārtikas kvalitātes shēma
NUE	slāpekļa izmantošanas efektivitāte
NVO	nevalstiskā organizācija
NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
PTF	Pārtikas tehnoloģijas fakultātes
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
RLP	Reģionālā lauksaimniecības pārvalde
RO	ražotāju organizācijas
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SEG	siltumnīcefekta gāzes
SUDAT	Saimniecību uzskaites datu tīkls
t	tonna
t.i.	tas ir
t.sk.	tai skaitā
tab.	tabula
TF	Tehniskā fakultāte
THC	tetrahidrokanabinols
TKO	Tirgus kopējā organizācija
tūkst.	tūkstotis
u.tml.	un tamlīdzīgi
VAAD	Valsts augu aizsardzības dienests
VBF	Vides un būvzinātņu fakultāte
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VLT	Valsts Lauku tīkls
VMF	Veterinārmedicīnas fakultāte
VPM	vienotais platības maksājums
VPS	vispārējo preferenču sistēma
VPS+	īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai
VRG	vietējās rīcības grupas
VTU	Valsts tehniskās uzraudzības aģentūra
VZD	Valsts zemes dienests
ZS	zemnieku saimniecība
ZM	Zemkopības ministrija

1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā

1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsme

Faktu lapa 2019

IKP PIEVIENOTĀ VĒRTĪBA

powered by
PIKTOCHART

Latvijā līdz 2019. gadam saglabājās stabila ekonomiskā izaugsme, kuras tempi pārsniedza ES vidējos rādītājus. No 2011. līdz 2019. gadam IKP vidēji pieauga par 3,3 % ik gadu. 2017.–2018. gadā

izaugsmes temps paātrinājās, IKP pieaugot attiecīgi par 3,8 un 4,3 %. Izaugsmes paātrināšanos sekmēja situācijas uzlabošanās ārējā vidē, intensīvāka ES struktūrfondu apgūšana, kā arī nodarbinātības un darba samaksas pieaugums.¹

2019. gadā ekonomikas kāpums kļuva mērenāks. IKP pieauga par 2,2 %. Izaugsmes tempu palēnināšanos noteica gan iekšējie faktori (maksimumu sasniegušās ES fondu investīcijas, norises finanšu sektorā u.c.), gan ārējie faktori (starptautisko tirdzniecības attiecību pārskatīšana, *Brexit*, lēnāka izaugsme ES valstīs).¹

Latvijas ekonomikas perspektīvas 2020. gadā ir ļoti neskaidras. Covid-19 pandēmija būtiski ietekmē visas pasaules, tostarp Latvijas, ekonomiku, bet ietekmes amplitūda nav skaidra. Vēl 2020. gada februāra beigās dažādas starptautiskas organizācijas prognozēja, ka pamatscenārijs būs V tipa scenārijs, t.i., izteikta, bet īslaicīga lejupslīde, ko nomainīs strauja atkopšanās. Pašlaik vairāk ticams šķiet U tipa scenārijs – tas nozīmētu, ka samazināšanās fāze būs ilgstāka, vismaz pusgadu ilga, bet netiek izslēgta Covid-19 izraisīta vēl ilgāka lejupslīde. Pēc Ekonomikas ministrijas novērtējuma, Covid-19 pandēmijas kopējā ietekme uz IKP varētu veidot 4–8 procentpunktus salīdzinājumā ar 2020. gada sākumā prognozēto. Tas nozīmē, ka IKP 2020. gadā varētu sarukt pat par 6 % salīdzinājumā ar 2019. gadu, bet, ja vīrusa ietekme pasaulē saglabāsies ilgāk par pusgadu, negatīvais iespaids uz Latvijas ekonomiku būs vēl lielāks un ekonomikai ir risks nonākt vēl dziļākā recesijā.¹

Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības (NACE 2. red. A, fakt. cenās; A iekļauj: A01, A02, A03) pievienotā vērtība kopā 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu ir palielinājusies par 9,2 %, savukārt tās īpatsvars kopējā IKP pievienotās vērtības sasniedz 4,3 % no kopējās IKP pievienotās vērtības (sk. 1.1. tab.).

1.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta rādītāji 2017.–2019. gadā, faktiskajās cenās (NACE 2. red.)²

Gads	2017.		2018.		2019.	
Rādītāji	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%
Iekšzemes kopprodukts	26 797 831	...	29 056 050	...	30 476 087	...
Pievienotā vērtība kopā	23 387 169	100	25 215 682	100	26 521 468	100
Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītās palīgdarbības (A01)	502 994	2,15%	463 362	1,84%	570 078	2,15%
Mežsaimniecība un mežsaimniecība (A02)	392 741	1,68%	536 444	2,13%	533 276	2,01%
Zivsaimniecība (A03)	34 099	0,15%	38 860	0,15%	31 382	0,12%
Pārtikas produktu ražošana (C10)	457 733	1,96%	457 060	1,81%	466 570	1,76%
Dzērienu ražošana (C11)	85 893	0,37%	83 190	0,33%	87 602	0,33%

Avots: CSP

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu darba tirgū vecumgrupā no 15 līdz 64 gadiem nodarbināto iedzīvotāju skaits ir samazinājies par trim tūkstošiem jeb 0,3 %, bet bezdarbnieku skaits samazinājies par 11,3 tūkstošiem jeb 15,7 %. 2019. gadā valstī bija 870,3 tūkstoši nodarbinātu iedzīvotāju un 60,5 tūkstoši bezdarbnieku. Kopējais bezdarba līmenis vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem bija 6,3 % – par 1,1 procentpunktu zemāks nekā 2018. gadā un 2,4 procentpunktiem mazāks nekā 2017. gadā.

Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju skaits 2020. gada sākumā salīdzinājumā ar gadu iepriekš ir samazinājies par 12,3 tūkstošiem jeb 0,6 %, sasniedzot 1,907 milj. iedzīvotāju. Laikposmā no 2010. gada līdz 2020. gada sākumam iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 212,8 tūkstošiem jeb 10 %.

2019. gadā laukos dzīvojošo skaits ir samazinājies par 3,2 tūkstošiem jeb 0,5 %, bet pilsētās dzīvojošo skaits – par 9,1 tūkstotiem jeb 0,7 %. 2020. gada sākumā laukos dzīvojošo iedzīvotāju īpatsvars bija 31,5 %. Bezdarba līmenis vecumgrupā no 15 līdz 64 gadiem pilsētās 2019. gadā bija 6,2 % – par

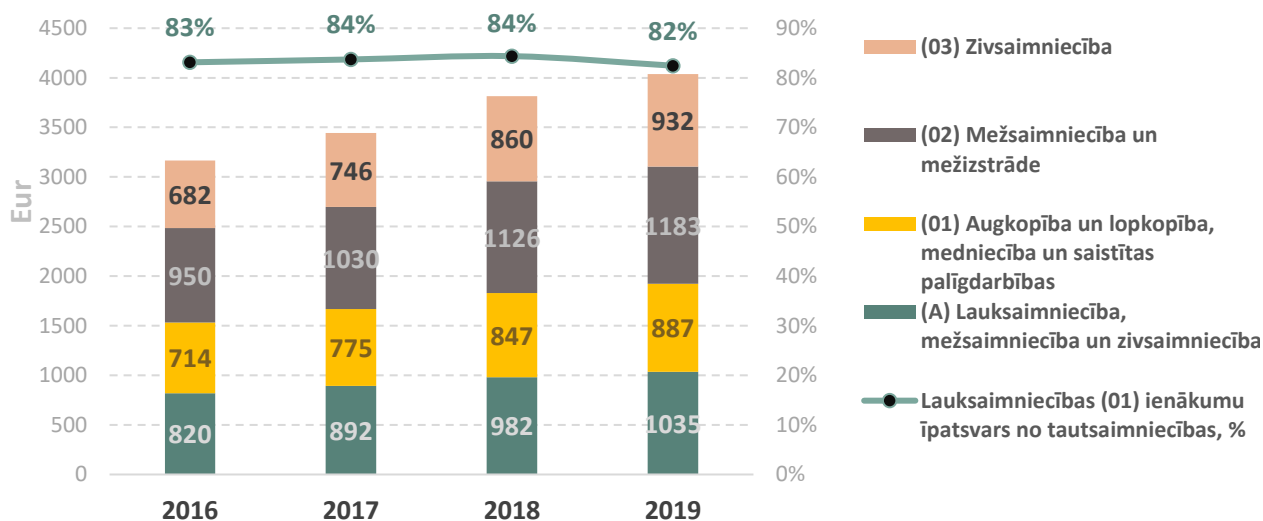
¹ 2019. gada aprīļa makroekonomiskais apskats "Latvijas makroekonomiskais apskats #74 | 2020-1"
https://www.em.gov.lv/latvijas_makroekonomiskais_apskats/.

² 2017.–2019. gada dati var tikt precizēti atbilstoši CSP datu revīzijas politikai.

0,9 procentpunktiem mazāk nekā 2018. gadā, savukārt laukos bezdarba līmenis samazinājās līdz 7,3 % un bija par 1,5 procentpunktiem mazāks nekā gadu iepriekš.

2019. gadā lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā kopā (NACE 2. red., A) nodarbināto vidējais skaits vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem bija 66,3 tūkstoši. Nodarbināto skaits augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) palielinājās par 1,1 tūkstoti jeb par 2,5 %, t.i., līdz 45,3 tūkst. nodarbināto. Augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) nodarbināto īpatsvars no visa nodarbināto skaita valstī 2019. gadā veidoja 5,0 % – par 0,1 procentpunktu vairāk nekā 2018. gadā.

Kopš 2010. gada mēneša vidējais bruto atalgojums valstī pakāpeniski turpina palielināties ik gadu vidēji par 49 EUR jeb 6%. 2019. gadā mēneša vidējā bruto darba samaksa salīdzinājumā ar 2018. gadu lauksaimniecībā (A01) palielinājās par 40 EUR jeb 4,7% un bija 887 eiro. Atalgojuma līmenis lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā (A) palielinājās par 53 EUR jeb 5,4 % un bija 1035 eiro (sk. 1.1. att.).

1.1. attēls. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem (NACE 2.red.) 2016.–2019. gadā

Avots: CSP

1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums

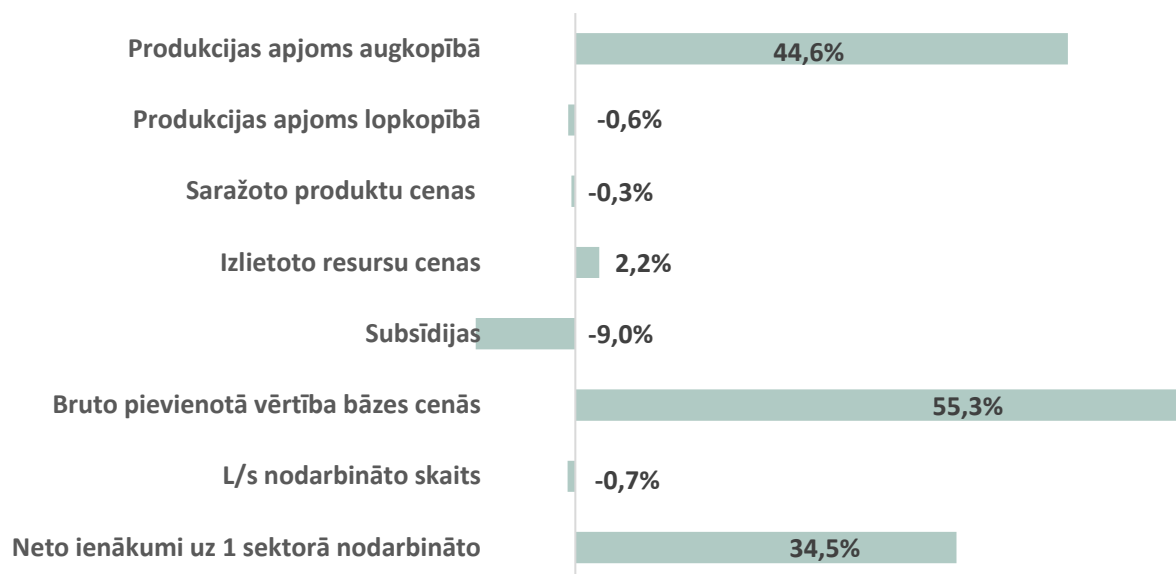
Lauksaimniecības sektora ekonomiskie rādītāji par 2019. gadu ir analizēti, izmantojot lauksaimniecības ekonomisko kopaprēķinu (LEK). Tas aptver visu lauksaimniecības sektoru kopumā, iekļaujot visas saimniecību kategorijas un lauksaimniecības darbības veidus, tostarp nelauksaimnieciskās blakusdarbības, ja par tām saimniecībā nav atsevišķas uzskaites.

Ienākumu novērtējums iegūts, apkopojot visa sektora datus par ražotās produkcijas apjomu, tās izlietojumu, cenām, atbalstu, ražošanas izmaksām un ienākumu pārdali. Galvenie izmantotie informācijas avoti ir Centrālās statistikas pārvaldes, Saimniecību uzskaites datu tīkla (SUDAT) un Lauku atbalsta dienesta dati, kas pēc nepieciešamības ir pārrēķināti vai ir novērtējuma pamatā. Precizējot datus, ir koriģēti iepriekšējo gadu rādītāji. Tā kā informācija par 2019. gadu vēl nav pilnībā pieejama, iegūtie rezultāti ir provizoriski, īpaši izmaksu jomā.

Ienākumu analizē pēc ES pielietotās LEK metodikas tiek izmantota galaprodukcijs, kas no kopējās saražotās atšķiras ar to, ka tajā neietilpst atsevišķi izlietojuma veidi – galvenokārt patēriņš pašu saimniecībā tā paša produkta ražošanai, kā arī blakusprodukti u.c.

2019. gada rezultāti lauksaimniecības sektorā liecina par rekordlielu ienākumu kāpumu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, kurā savukārt tika konstatēts nozīmīgs kritums. Kā redzams no 1. attēlā apkopotās informācijas, nozīmīgākais faktors, kas palielināja ienākumus, ir bijis produkcijas apjoma kāpums augkopībā (par 44,6 %) ievērojami lielāku galveno kultūru ražas dēļ. Savukārt lopkopības apjoms ir nedaudz – par 0,6 % – samazinājies. Cenu un subsīdiu izmaiņu ietekme šajā gadā ir bijusi nedaudz negatīva, īpaši ņemot vērā subsīdiu samazinājumu par 9 %. Tomēr, tā kā no

ražošanas gūtie ienākumi ievērojami palielinājās, tas netraucēja panākt pēdējos 10 gados nebijušu ienākumu kāpumu – par 34,5 % – uz vienu pilna laika nodarbināto (sk. 1.2. att.).

1.2. attēls. Galveno sektora rādītāju izmaiņas 2019./2018. gadā

Avots: AREI (LEK)

Fiziskā apjoma izmaiņas

Augkopības apjoma izmaiņas ietekmēja gan nozīmīgāko augkopības kultūru sējumu platību pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, gan arī nozīmīgs ražības kāpums ievērojami labāku laikapstākļu dēļ. Tādējādi tika ievākta graudu un rapšu rekordražā – attiecīgi par 54 un 77 % (!) lielāka nekā 2018. gadā. Graudaugu struktūrā ievērojami ir pieaudzis ziemāju īpatsvars, kuru 2018. gadā bija mazāk, jo to sējas laikā bija nelabvēlīgi apstākļi. Ziemāju īpatsvars 2019. gada kopražā veido 70 % (2018. g. – 49 %). Galvenā labība ir kvieši, kuru vērtība 2019. gadā sasniedza 70 % no graudaugu produkcijas vērtības. Arī citiem nozīmīgiem produktiem ir būtisks kopražas kāpums: dārzeņiem – par 24 %, kartupeļiem – par 17 %, bet lopbarības kultūrām – par 16 %. Neliels samazinājums ir pākšaugu kopražai – par 2 %, kā arī augļiem un ogām – par 15 % pavasara salnu dēļ.

Lopkopības nozarēs pēdējos divos gados kopējais apjoms gandrīz nav mainījies. 2019. gadā kopumā apjoms pat ir nedaudz samazinājies (par 0,6 %). Izmaiņu tendences atsevišķiem lopkopības produktiem ir atšķirīgas. Nozīmīgākā produkta – piena – ražošana būtiski nav mainījies (gala produkcijas apjoms palielinājies par 0,5 %), bet būtisks kāpums vērojams olu ražošanā – par 11,4 %. Nedaudz palielinājusies medus (par 7,4 %), cūkgaļas (par 2,2 %) un putnu gaļas (par 0,3 %) ieguve. Pārējo nozīmīgāko lopkopības produktu ražošana ir samazinājusies: liellopu gaļai – par 8,2 %, aitas gaļai – par 3,7 %, bet visstraujākais kritums ir kažokādu ieguvē – par 53 %.

Cenu izmaiņas

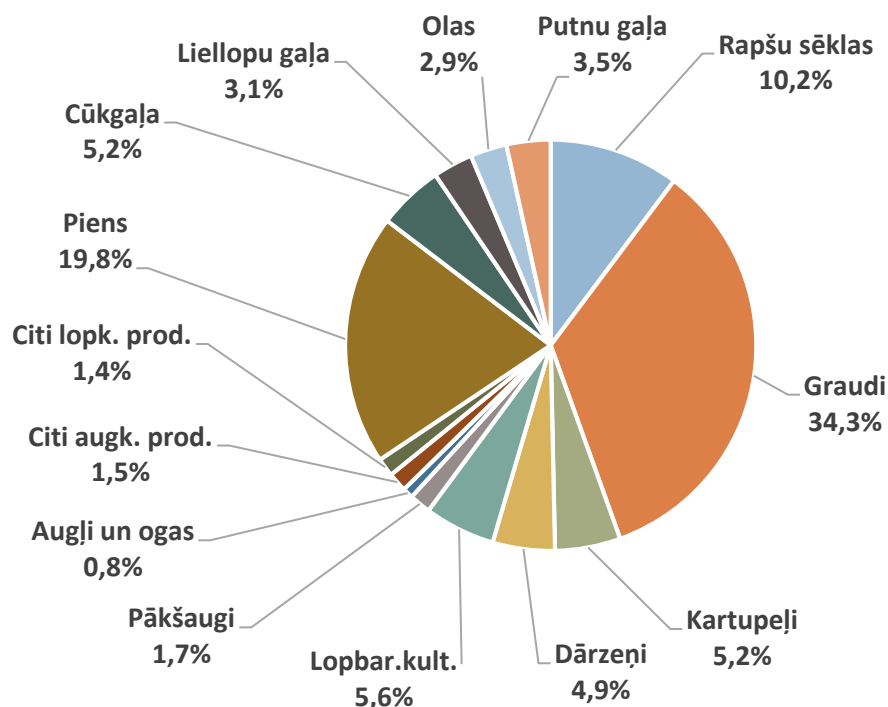
Cenu izmaiņām parasti mēdz būt pretēja tendence nekā apjoma izmaiņām, un ar to arī izskaidrojams nelielais vidējās ražotāju cenas samazinājums lauksaimniecības produktiem 2019. gadā. To noteica augkopības produktu cenu kritums par 1,7 %. Šis faktors ir nedaudz kavējis ienākumu kāpumu šajā sektorā. Savukārt lopkopības produktu vidējās cenas ir palielinājušās par 3,6 %. To sekmēja vidējās iepirkuma cenas palielinājums pienam par 3,6 %, kā arī nozīmīgs cenas palielinājums cūkgaļai (par 13,9 %) un putnu gaļai (par 6,6 %). Savukārt dažiem citiem lopkopības produktiem vidējā cena ir samazinājusies, tostarp aitas gaļai un olām par 4 %, kažokādām par 9 % un medum par 11 %.

Arī augkopības produktu cenu izmaiņu tendences ir atšķirīgas. Ievērojams cenu palielinājums ir kartupeļiem – par 16 % un dārzeņiem – par 12 %. Cena nedaudz augusi arī rapšiem (par 4 %) un

pākšaugiem (par 3 %). Turpretī ir samazinājusies graudaugu cena – vidēji par 7 %, tostarp rudziem un auzām par 14 %. Graudaugu lielais īpatsvars augkopības preču struktūrā arī ietekmēja vidējās cenas samazinājumu augkopībā.

Produkcijas vērtība un struktūra

Kopējā lauksaimniecības preču izlaides vērtība bāzes cenās (ar produktu subsīdijām) 2019. gadā sasniedza 1472 milj. EUR, kas ir par 25 % vairāk nekā 2018. gadā un arī vairāk nekā jebkurā iepriekšējā gadā. No kopējās vērtības 64 % veidoja augkopība un tikai 36 % – lopkopība. Augkopības īpatsvars produkcijas struktūrā 2019. gadā ir ievērojami palielinājies, jo 2018. gadā tas bija tikai 56,6 %. Tas ir saistīts ar būtisko ražošanas apjoma kāpumu tajā. Galveno produktu īpatsvars kopējā gala produkcijas struktūrā 2019. gadā ir atspoguļots 1.3. attēlā.

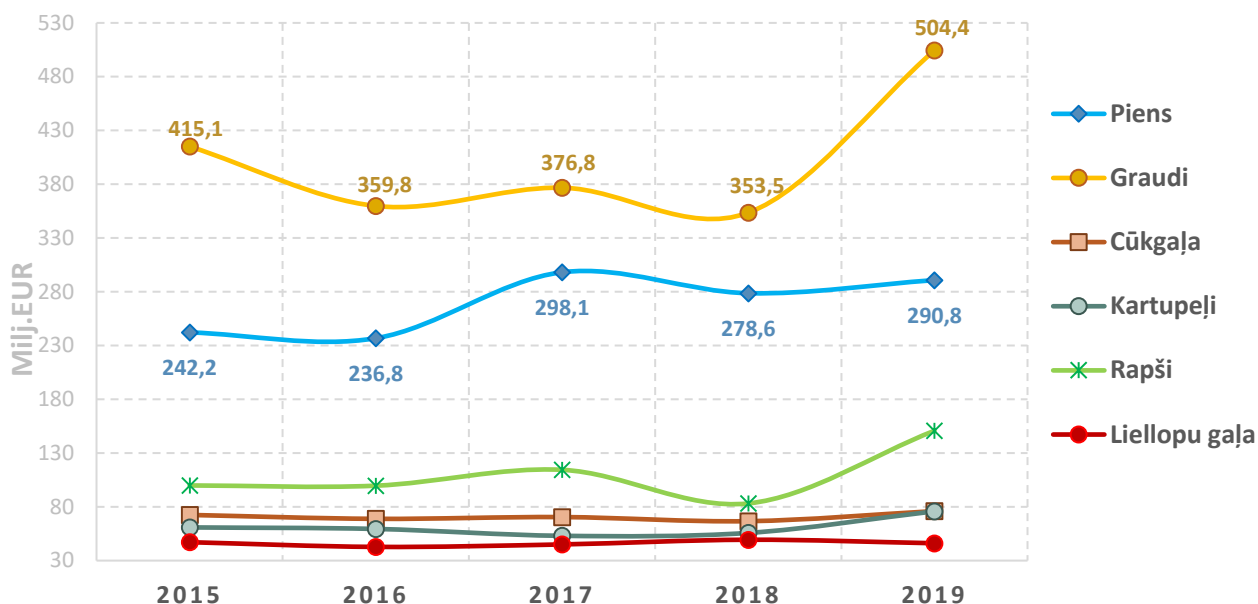

1.3. attēls. Lauksaimniecības preču galaprodukcijas struktūra 2019. gadā (prognoze) (bāzes cenās)

Avots: AREI (LEK)

Produktu struktūrā nozīmīgākās izmaiņas 2019. gadā ir skārušas dažas augkopības kultūras, būtiski palielinoties to īpatsvaram: graudaugiem – par 4,3 procentpunktiem (% p.), rapšiem – par 3,2 % p. Nedaudz (par 0,45 % p.) ir palielinājies arī dārzeņu un kartupeļu īpatsvars. Savukārt lopkopības produktu īpatsvars ir būtiski samazinājies: pienam – par 3,9% p., liellopu gaļai – par 1,1 % p., putnu gaļai – par 0,6 % p., cūkgaļai un olām – par 0,5 % p.

Nozīmīgāko lauksaimniecības produkcijas veidu vērtības izmaiņas 2015.–2019. gadā ir atspoguļotas 1.4. attēlā. No tā redzams, ka 2019. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu galveno augkopības produktu vērtība ir būtiski palielinājusies, bet no iekļautajiem lopkopības produktiem nozīmīgs vērtības kāpums ir tikai cūkgaļai. Piena kopvērtība kāpusi nedaudz, bet liellopu gaļai tā ir samazinājusies. Salīdzinot vairāku gadu posmu, vairākiem produktiem – graudiem, rapšiem, kartupeļiem un cūkgaļai – vērtība 2019. gadā ir lielāka nekā iepriekš un arī piena vērtība ir tuva līdz šim lielākajai.

1.4. attēls. Atsevišķu produktu vērtības dinamika 2015.–2019. gadā (bāzes cenās, milj. eiro)

Avots: AREI (LEK)

Resursu izmantošana

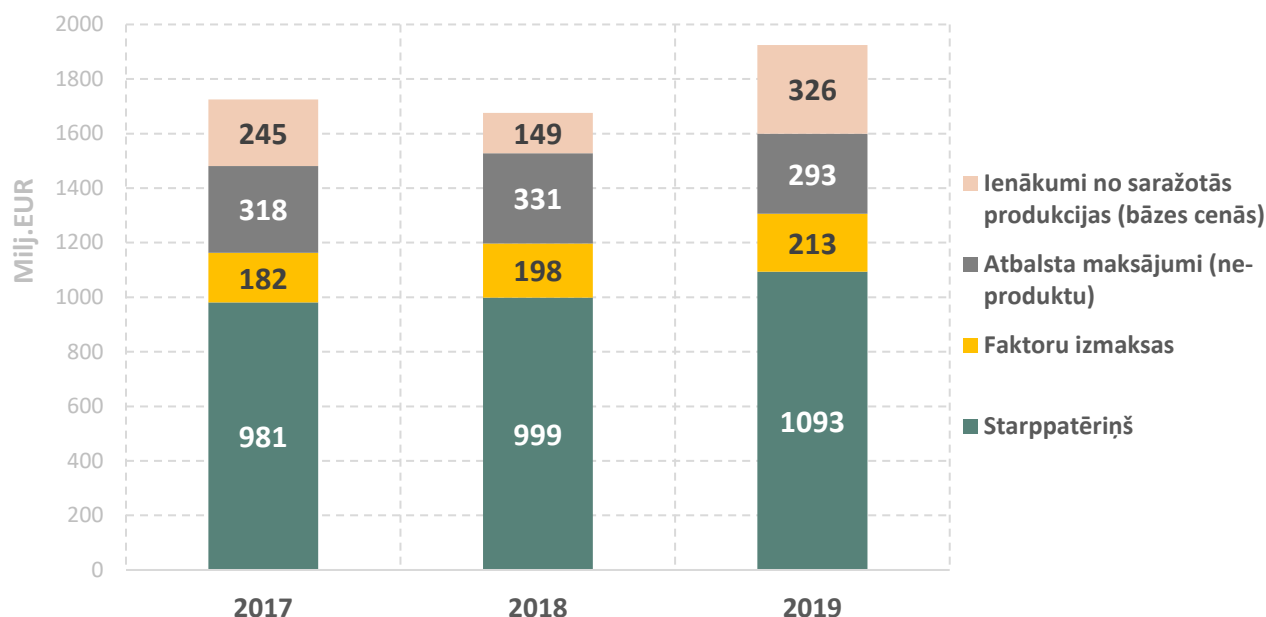
Ienākumi no lauksaimnieciskās darbības ir atkarīgi ne tikai no saražotās produkcijas vērtības un subsīdijām, bet tos nosaka arī ar ražošanu saistītās izmaksas, no kurām galvenās ir starppatēriņš.

1.5. attēlā parādīta struktūra ieņēmumiem no lauksaimnieciskās darbības: cik lielu daļu veido starppatēriņš un faktoru izmaksas, un cik liela daļa ir lauksaimnieku ienākumi.

Kā redzams no 1.5. attēla datiem, 2019. gadā lauksaimnieku rīcībā esošie ienākumi (tos veido ienākumi no produkcijas un atbalsta maksājumi) pēc iepriekšējā gada krituma ir būtiski palielinājušies (par 139 milj. EUR jeb par 29 %) un pat par 10 % pārsniedz līdzšinējo lielāko – 2017. gada – līmeni. Turklāt tas panākts, ievērojami augot ienākumiem no saražotās produkcijas, jo pēc ADSI maksājuma atcelšanas ar 2019. gadu saņemto atbalsta maksājumu apmērs ir ievērojami samazinājies (par 9 %).

Izmaksu daļas (starppatēriņa) vērtība ir nedaudz kāpusi (par 9 %), jo, ievērojot ražotās produkcijas apjoma palielinājumu, ir novērtēts, ka izlietoto resursu apjoms ir par 8 % mazāks. Nedaudz augušas arī resursu cenas (par 2,2 %). Dati par resursu izlietojumu gan ir tikai provizoriski un gada otrajā pusē tiek precizēti. Pēc resursu cenu monitoringa datiem, 2019. gadā visvairāk palielinājās sēklu un stādāmā materiāla cenas – par 9,5 %, mēslojuma cenas – par 4,1 % un mašīnu un ēku uzturēšanas cenas – par 3 %. Savukārt galveno izmaksu posteņu – energoresursu un lopbarības – cenas ir palielinājušās tikai attiecīgi par 1,5 un 0,7 %.

Produkcijas vērtības straujā palielinājuma dēļ starppatēriņa īpatsvars nozares izlaidē 2019. gadā ir samazinājies par septiņiem procentpunktiem un veido 67 %. Salīdzinājumā ar vidējo līmeni ES Latvijā starppatēriņa īpatsvars produkcijas vērtībā ir augsts, jo ES vidēji tas stabili turas 60 % līmenī.

1.5. attēls. Izmaksu apmērs lauksaimniecības sektora ieņēmumos 2017.–2019. gadā

* Faktoru izmaksas ietver pamatlīdzekļu patēriņu, ar ražošanu saistītos nodokļus, zemes nomu un kredītprocentu maksājumus (no tiem atņemti netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (NNFSP)).

Avots: AREI (LEK)

Būtiskais saražotās produkcijas apjoma palielinājums ir sekmējis reālās lauksaimnieciskās darbības (produktu ražošanas) īpatsvara kāpumu lauksaimnieku ienākumu veidošanā. 2018. gadā tā veidoja tikai mazāk par trešdaļu no ienākumiem (31 %), bet 2019. gadā ražošanas daļa ienākumos bija jau vairāk par pusi (53 %). Pārējo daļu veido atbalsta maksājumi, kas nav tieši saistīti ar konkrētu produktu ražošanu, lai gan prasa noteiktu nosacījumu ievērošanu.

Pievienotās vērtības un ienākumu izmaiņas

No lauksaimniecības nozares izlaides vērtības bāzes cenās atņemot starppatēriņa izmaksas, ir iegūta bruto pievienotā vērtība (BPV), kas 2019. gadam aprēķināta 538 milj. EUR apmērā. Tā ir par 55 % lielāka nekā 2018. gadā, kad savukārt bija 19 % samazinājums salīdzinājumā ar 2017. gadu. Lauksaimniecības nozares neto pievienotā vērtība faktorizmaksās (tā aprēķināta, bruto pievienotajai vērtībai pieskaitot subsīdijas, kas nav saistītas ar konkrētiem produktiem, bet atņemot nodokļus un pamatlīdzekļu nolietojumu) sasniegusi 665 milj. EUR (palielinājums par 27 % salīdzinājumā ar 2018. gadu).

No neto pievienotās vērtības faktorizmaksās atņemot ārējās izmaksas, kuras veido zemes noma un neto kredītprocentu maksājumi, ir aprēķināti bruto ienākumi no lauksaimniecības darbības 619 milj. EUR apmērā – par 29 % vairāk nekā 2018. gadā.

Ārējās izmaksas iekļautie kredītprocenti veido tikai daļu no faktiskajiem maksājumiem – no tiem ir atņemti NNFSP (netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi), kas atbilstoši ES metodikai tiek iekļauti starppatēriņā kā finanšu sektora pakalpojumi citiem sektoriem. Turklāt no samaksātajiem ir atņemti saņemtie procenti par noguldījumiem. Kopējie procentu maksājumi, ko lauksaimnieki maksā par kredītiem, 2019. gadam novērtēti 32,5 milj. EUR apmērā (2018. gadā – 29,5 milj. EUR).

1.2. tabula

Lauksaimniecības ienākumu veidošanās svarīgākās pozīcijas 2007.–2019. gadā

Rādītājs	Vērtība			Izmaiņas (+/-)	
	2017.	2018.	2019 (p).	2018./2017.	2019./2018.
Augkopība	728,3	667,9	944,3	– 8%	41%
Graudaugi	376,8	353,5	504,4	– 6%	43%
Rapši	114,4	83,1	150,7	– 27%	81%

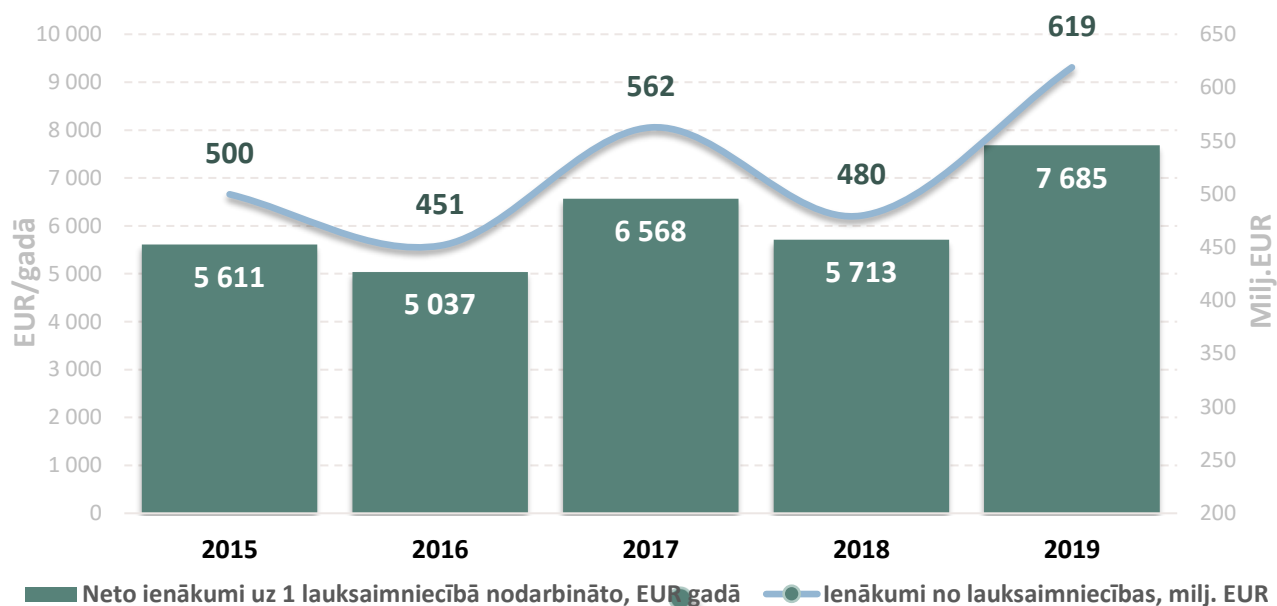
Lopbarības kultūras	73,2	67,4	82,1	– 8%	22%
Dārzeni	48,4	52,4	72,1	8%	38%
Kartupeļi	53,1	55,7	75,8	5%	36%
Augļi un ogas	35,9	24,2	24,7	– 33%	2%
Citi augu produkti	8,8	14,0	12,1	58%	– 13%
Lopkopība	531,4	511,6	527,5	– 4%	3%
Piens	298,1	278,6	290,8	– 7%	4%
Liellopi	45,0	49,4	46,1	10%	– 7%
Cūkas	70,5	66,7	76,0	– 5%	14%
Mājputni	48,0	47,7	51,0	– 1%	7%
Olas	43,5	39,4	42,3	– 9%	7%
Citi dzīvnieku produkti	26,2	29,8	21,2	14%	– 29%
Lauksaimniecības preču izlaide	1259,7	1179,4	1471,9	– 6%	25%
t.sk. izlaide ražotāju cenās	1208,3	1124,5	1414,1	– 7%	26%
ar produktiem saistītās subsīdijas	51,4	54,9	57,7	7%	5%
Pakalpojumi	30,1	24,6	26,5	– 18%	8%
Neatdalāmās blakusdarbības	117,5	141,4	133,2	20%	– 6%
Lauks. "nozares" izlaide	1407,3	1345,4	1631,5	– 4%	21%
Starppatēriņš	980,5	998,9	1093,3	2%	9%
Bruto pievienotā vērtība	426,8	346,5	538,2	– 19%	55%
Subsīdijas, nesadalītas pa produktiem	317,9	331,0	293,4	4%	– 11%
Ar ražošanu saistītie nodokļi	18,7	20,4	22,0	9%	8%
Pamatlīdzekļu nolietojums	127,6	135,7	144,9	6%	7%
Neto pievienotā vērtība (faktorizmaksās)	598,4	521,4	664,7	– 13%	27%
Ārējās izmaksas	36,0	41,8	45,7	16%	9%
Ienākumi no lauksaimniecības darbības	562,5	479,6	618,9	– 15%	29%
Nodokļi no ienākuma	71,7	76,8	80,6	7%	5%
Algoto darbinieku ienākumi	101,1	121,8	126,2	21%	4%
Ģimenes darbaspēka ienākumi	389,6	280,9	412,1	– 28%	47%
Nodarbināto skaits lauksaimniecībā, tūkst. pilnās gada darba vienības	74,7	70,5	70,0	– 6%	– 1%
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, EUR gadā	6568	5713	7685	– 13%	35%

Avots: AREI (LEK)

p – prognoze

Aprēķinātie neto ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto 2019. gadā ir 7685 EUR gadā jeb 640 EUR vidēji mēnesī, un tas ir par 34,5 % vairāk nekā 2018. gadā, kā arī būtiski vairāk nekā jebkurā iepriekšējā gadā (1.6. attēls). Vidējie ienākumi uz pilna laika nodarbināto ir aprēķināti, ievērtējot provizoriskās nodarbināto skaita pārmaiņas. Nodarbināto skaits pilna laika vienībās tiek iegūts no lauku saimniecību struktūras apsekojumiem. Lai iegūtu datus par periodu starp šiem gadiem, tiek izmantoti CSP darbaspēka apsekojuma dati, kā arī veikts novērtējums.

Novērtējot vairāku gadu rezultātus, redzams, ka vidējie lauksaimnieku ienākumi kopumā ir palielinās – par 37 % četru gadu laikā (2015.–2019.). Nozīmīgākie faktori, kas veicināja ienākumu kāpumu, bija darba produktivitātes pieaugums, kas ļauj saražot vairāk produkcijas, būtiski nepalielinot resursu patēriņu. Nozīme ir arī subsīdiju palielinājumam.

1.6. attēls. Ienākumi no lauksaimniecības 2015.–2019. gadā

Avots: AREI (LEK)

Tā kā Latvijā kopumā vidējā neto darba samaksa 2019. gadā sasniedza 793 EUR (CSP dati), vidējie lauksaimnieku ienākumi (rēķinot uz pilna laika nodarbināto) veidoja 81 % no vidējās neto darba samaksas valstī (salīdzinājumam: 2017. gadā tie bija 81 %, bet 2018. gadā – tikai 64 %). Iepriekšējo gadu dati liecina, ka lauksaimnieku ienākumi salīdzinājumā ar valstī vidējiem ir bijuši svārstīgi un pēc Latvijas iestāšanās ES visbiežāk atradušies 70–80 % robežās no tiem. Izvērtējot šos datus, jāņem vērā, ka lauksaimniecība ir nozare, kurā ir ļoti liela atšķirība starp ienākumiem dažādās saimniecībās. To galvenokārt nosaka saimniecības lielums, specializācija, ražošanas efektivitāte un pieeja tirgiem. Liela daļa nodarbināto atrodas mazajās (pašpatēriņa un daļēja pašpatēriņa) saimniecībās, savukārt tirgum ražojošās saimniecībās lauksaimnieku ienākumi kopumā ir ievērojami lielāki.

Aprēķins salīdzināmajās cenās

Izsakot rādītājus salīdzināmās iepriekšējā gada cenās (sk. 1.3. tab.), aprēķināts, ka 2019. gadā ienākumu palielinājumu noteica ražošanas apjoma izmaiņas. Apjoma izmaiņu ietekmē ienākumi ir palielinājušies par 219 milj. EUR (jeb par 45,7 %), savukārt produktu un resursu cenu izmaiņu dēļ tie ir samazinājušies par 43 milj. EUR (par 6,2 %).

1.3. tabula

Apjoma un cenu izmaiņu ietekme uz lauksaimniecības rezultātiem 2019. gadā Latvijā

Rādītāji	2018. g. (milj. EUR)	2019. gada vērtība (milj. EUR)		Starpība 2019./18. (milj. EUR)			Apjoma indeksi	Cenu indeksi
	Faktiskajās cenās	2018. gada cenās	2019. gada cenās	Fakt. cenās	Salīdz. cenās	Cenu ietekme	2019/18	2019/18
L/s nozares izlaide (bāzes cenās)	1345,4	1635,7	1631,5	286,1	290,3	– 4,2	121,6%	99,7%
t.sk. izlaide ražotāju cenās	1290,5	1579,2	1573,7	283,3	288,7	– 5,4	122,4%	99,7%
produktu subsīdijas	54,9	56,5	57,7	2,8	1,6	1,2	103,0%	102,1%
Starppatēriņš	998,9	1070,2	1093,3	94,4	71,3	23,1	107,1%	102,2%
Bruto pievienotā vērtība (bāzes cenās)	346,5	565,6	538,2	191,7	219,1	– 27,4	163,2%	95,2%
Faktoru izmaksas	197,9	197,9	212,7	14,8	0,0	14,8	100,0%	107,5%
Atbalsts (neproduktu)	331,0	331,0	293,4	– 37,6	0,0	– 37,6	100,0%	88,6%
Ienākumi l/s nozarē	479,6	698,6	618,9	139,4	219,1	– 79,7	145,7%	88,6%

Avots: AREI (LEK)

Ienākumu samazinājumu papildus izraisīja ES un valsts atbalsta (subsīdiju) samazinājums par 36,4 milj. EUR. Kaut arī lielākās daļa atbalsta maksājumu apmērs ir palielinājies, ar 2019. gadu tika

atcelti maksājumi apgabaliem, kuros ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi (ADSI). Iepriekš šim atbalstam katru gadu tika izmaksāti 55 milj. EUR. Kopējais saņemtā atbalsta samazinājums nav tik liels, un tas liecina, ka citu maksājumu palielinājums ir valsts mērogā daļēji kompensējis šī maksājuma atcelšanu. Tādējādi cenu un subsīdiu izmaiņu dēļ ienākumi kopumā ir samazinājušies par 79,7 milj. EUR (11,4 %), bet kopējais ienākumu palielinājums no lauksaimnieciskās darbības ir 139,3 milj. EUR – par 29 % lielāks. Jāpiebilst, ka šajā aprēķinā ietilpst tās subsīdijas, kas attiecas uz 2019. gadu, taču var tikt maksātas arī vēlāk. Šī iemesla dēļ dati par to apmēru ir orientējoši un vēlāk tiks precizēti.

Salīdzinājums ar citām ES valstīm

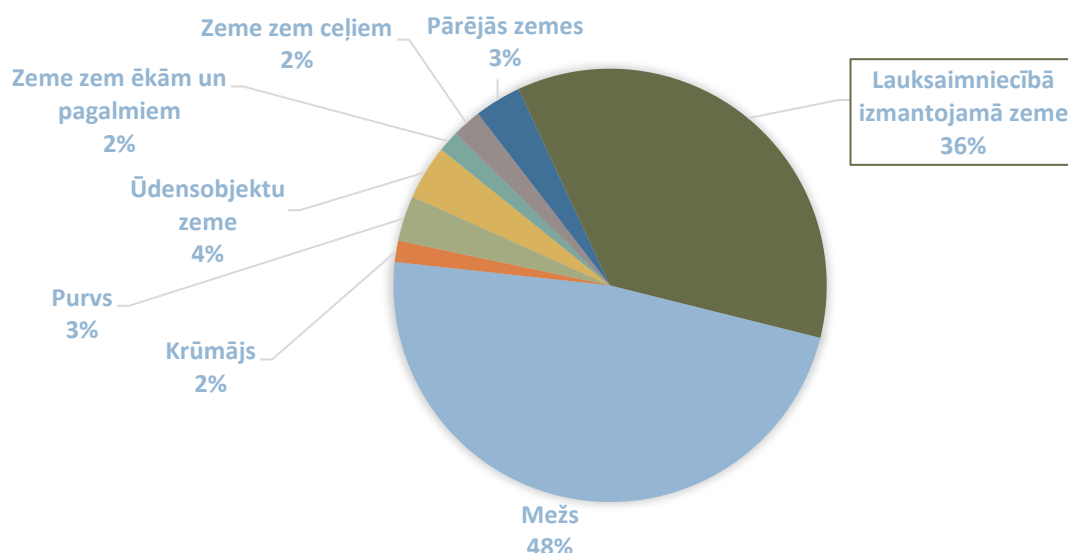
Pēc *EUROSTAT* datiem (LEK 2. novērtējums), arī vairākumā citu ES valstu, tāpat kā Latvijā, 2019. gadā ir konstatēts nozīmīgs lauksaimnieku ienākumu palielinājums, tomēr Latvijā tas ir viens no lielākajiem ES. Vidēji 28 ES valstīs lauksaimnieku reālo ienākumu (indikators A jeb reālā neto pievienotā vērtība faktorizmaksās uz vienu nodarbināto) palielinājums ir 3,0 % apjomā. Latvijā, pēc aktualizētā aprēķina, indikatora A palielinājums ir par 24,5 %. Tātad Latvijā ienākumu kāpums 2019. gadā bijis būtiski lielāks nekā vidēji ES, tomēr dažās valstīs tas bijis vēl straujāks: Dānijā – par 68 %, Igaunijā – par 52 %, Lietuvā – par 41 % un Zviedrijā – par 30 %. Savukārt 2018. gadā šajās valstīs bija straujš ienākumu samazinājums sausuma dēļ. Kopumā ienākumu pieaugums konstatēts 20 ES valstīs, bet astoņās valstīs ienākumi ir samazinājušies. Straujākais kāpums konstatēts Slovēnijā (par 10 %), kā arī Spānijā, Slovākijā, Francijā u.c. valstīs.

Vērtējot ikgadējās ienākumu izmaiņas, jāpiebilst, ka tajās liela ietekme ir nejaušiem faktoriem (laikapstākļiem, tirgus situācijai). Savukārt ilgākā laikposmā no 2010. līdz 2019. gadam, pēc *Eurostat* datiem, Latvijā lauksaimniecības ienākumu (indikatora A) pieaugums uz nodarbināto ir 68 %, kas nozīmīgi pārsniedz 28 ES valstu vidējo rādītāju (24,5 %). Kopumā starp 13 valstīm, kas pievienojušās ES kopš 2004. gada, Latvijas rezultāts pēc izmaiņām ir ceturtais labākais. Vēl straujāk šajā laikā lauksaimnieku ienākumi ir kāpuši tikai Bulgārijā (2,4 reizes), Slovākijā (par 85 %) un Ungārijā (par 74 %). Turpretī abās pārējās Baltijas valstīs ienākumu kāpums šajā laikā nav bijis tik izteikts: Lietuvā – par 50 %, bet Igaunijā – par 24 %. Abās minētajās valstīs, tāpat kā Latvijā, šis rādītājs būtiski uzlabojās 2019. gadā.

1.3. Lauksaimniecības zemes izmantošana

Valsts zemes dienesta dati

VZD apkopo statistikas datus par zemes vienībām atbilstoši nekustamā īpašuma lietošanas mērķim. Pēc šiem datiem, 2019. gadā Latvijā no visiem zemes lietojuma veidiem LIZ veidoja 36 % jeb 2,32 milj. ha (2016. gadā – 2,33 milj. ha) (sk. 1.7. att.).

1.7. attēls. Zemes sadalījums pa zemes lietošanas veidiem 2019. gadā

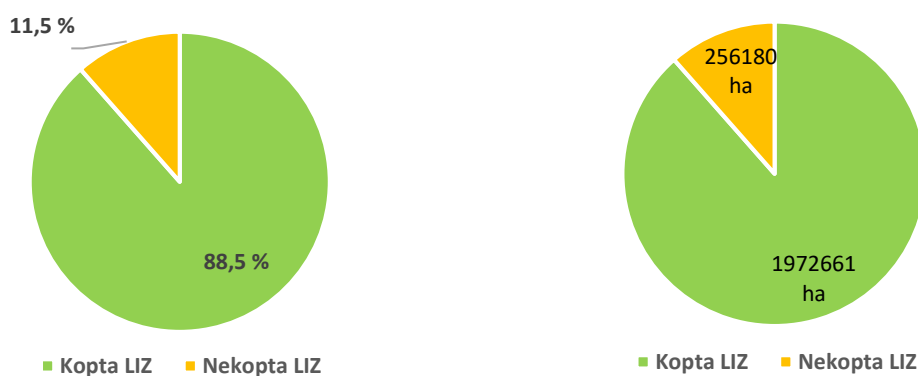
Avots: VZD

LIZ apsaimniekošana

Lauku atbalsta dienests (LAD) 2019. gadā ir apsekojis LIZ platības. Zemes īpašniekam ir jāapstrādā vismaz 70 % no kadastrā esošās LIZ, lai tā tiktu uzskatīta par apstrādātu.

Ja 2019. gada datus salīdzina ar 2018. gada datiem, var secināt, ka 2019. gadā koptas lauksaimniecībā izmantojamās zemes apjoms visā valstī ir samazinājies par vairāk nekā 10 000 ha.

Ja LAD konstatē, ka LIZ ir neapstrādāta vai nekopta, tad vietējā pašvaldība piemēro nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmi 1,5 % apmērā un nodokļa kopsumma veido 3 %. Ja neapstrādātā LIZ ir pieteikta platību maksājumiem, tad atkarībā no LIZ apsekošanas rezultātiem tiek piemērots atbalsta apmēra samazinājums.

1.9. attēls. Lauksaimniecības zemes izmantošana 2019. gadā

Avots: LAD un ZM²

Ar 2019. gada lauksaimniecībā izmantojamās zemes apsekošanas rezultātiem var iepazīties LAD tīmekļvietnē tabulā http://www.lad.gov.lv/files/statistika_liz_2019.pdf, kā arī kartes formātā http://www.lad.gov.lv/files/liz_statistikas_karte_2019.pdf.

²Nekustamā īpašuma lietošanas mērķis – nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas un kadastrālās vērtēšanas vajadzībām pašvaldības izpildinstitūcijas vai valsts institūcijas noteikts un apstiprināts nekustamā īpašuma atļautais izmantošanas veids atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumā atļautajai teritorijas izmantošanai un apstiprinātajiem apbūves noteikumiem.

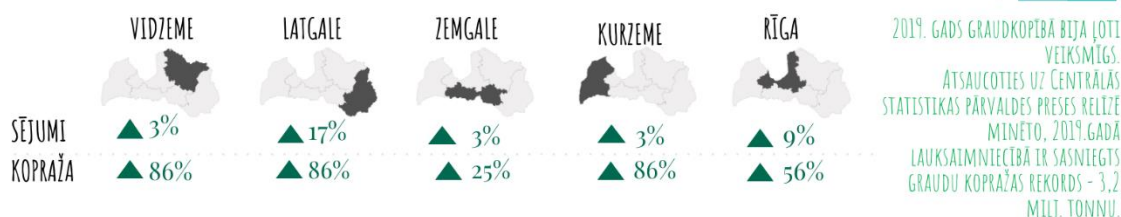
2. Lauksaimniecības nozaru attīstība

2.1. Kopsavilkums

Lauksaimniecības nozaru attīstība 2019

Graudkopība

Lopkopība

powered by
PIKTOCHART

Augkopība

2019. gads graudkopībā bija ļoti veiksmīgs, īpaši pēc 2018. gada sausuma un 2017. gada rudens lietavām un to izraisītajiem plūdiem Latgalē.

Centrālās statistikas pārvaldes presei paredzētajā informācijā minēts, ka 2019. gadā lauksaimniecībā ir sasniegts graudu kopražas rekords – 3,2 milj. tonnu. Tas ir īpaši nozīmīgi pēc ilgstošā sausuma gadu iepriekš, kurš nelabvēlīgi ietekmēja lauksaimniecības kultūru audzēšanu: 2018. gadā graudu kopraža bija 2,1 milj. tonnu un vidējā ražība – 29,8 centneri. 2019. gadā kopražu veicināja ne vien labie ražības rādītāji, bet arī graudaugu platības pieaugums – ar graudaugiem bija apsēti 742,3 tūkst. hektāru, kas ir par 51,4 tūkst. hektāru jeb 7,5 % vairāk nekā iepriekšējā gadā, un tā ir Latvijas lauksaimniecībā lielākā novērotā graudaugu sējumu platība.

2019. lielās graudu kopražas iegūšanā nozīmīgs izrādījās lielais ziemāju platību īpatsvara pieaugums kopējā graudaugu sējumu platībā no 35,4 % 2018. gadā līdz 58,8 % 2019. gadā. 2019. gadā

gandrīz visas ziemāju graudaugu sugas aizņēma ievērojami lielāku platību nekā 2018. gadā: rudzu un ziemas miežu platība gandrīz dubultojās, un kļuva plašākas ziemas kviešiem (par 76,2 %) un tritikālei (par 72,3 %).

Vidējā graudaugu ražība no viena hektāra sasniedza 42,6 centnerus – tā Latvijas vēsturē ir otra lielākā graudaugu ražība.

Pēdējos gados palielinās arī graudaugu sēklaudzēšanas platība. Zemnieki sāk apzināties labas sēklas kvalitātes nozīmi lielas un kvalitatīvas graudu ražas iegūšanā. Atšķirībā no 2018. gada graudaugu sēklaudzēšanas platība ir palielinājusies par 832,27 ha jeb aptuveni 7 %. Sēklaudzēšanas platību pieaugumu veicina arī brīvprātīgais saistītais atbalsts par platību, kurā tiek saražota sertificēta graudaugu sēkla. Brīvprātīgs saistītais atbalsts paredzēts kviešu, rudzu, tritikāles, miežu, auzu un griķu sertificētu sēklu ražošanai.

Graudkopība ir viena no būtiskākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā, jo tā nodrošina iedzīvotājus ar pārtiku un lopkopības nozari – ar spēkbarību. Bez graudiem pilnvērtīgi nevar pastāvēt gandrīz neviena lopkopības nozare. Pēdējā laikā graudkopības produkciju arvien biežāk sāk izmantot arī citās nozarēs, piemēram, enerģētikā.

2019. gads Latvijas augļkopjiem nebija no veiksmīgākajiem. Ogu un augļu ražu ietekmēja pavasara salnas (vietām pat sals) un biežā krusa vasarā. Salna uznāca, kad ābeles pēc siltā aprīļa bija jau izplaukušas un sāka ziedēt, tā ka vietām bojā gāja pat lielāko daļu ziedu, un tas ļoti ietekmēja gaidāmo augļu un ogu ražu.

Kā jau ierasts, lielākā augļu ražas arī 2019. gadā bija āboliem – 70,5 % no visas augļu un ogu kopražas.

Latvijas augļu koku un ogulāju kopējā platība 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu palielinājās par 7,0 %, un šāda platību pieauguma tendence novērojama jau piecus gadus pēc kārtas.

2019. gadā laikapstākļi labvēlīgi ietekmēja dārzeņu audzēšanu atklātā laukā – tika izaudzēti 172,9 tūkst. tonnu dārzeņu (ieskaitot siltumnīcās izaudzētos), kas ir par 33,8 tūkst. tonnu jeb 24,3 % vairāk nekā 2018. gadā. Šo pieaugumu ietekmēja ievērojams palielinājums vidējai ražībai no viena atklātā lauka hektāra – no 155 centneriem 2018. gadā līdz 192 centneriem 2019. gadā. Siltumnīcās tika izaudzētas 11,2 tūkst. tonnu dārzeņu – par 0,3 tūkst. tonnu mazāk nekā gadu iepriekš.

Kā jau ierasts, dārzeņu audzēšanā dominē divi reģioni – Zemgales un Pierīgas reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās, galvenokārt lielu pilsētu tuvums. Abi šajos reģionos atrodas ¾ kopējo dārzeņu audzēšanas platību Latvijā.

2019. gadā klimatiskie apstākļi bija labvēlīgi kartupeļu audzētājiem un salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem nesagādāja būtiskas problēmas kartupeļu audzēšanā. Kartupeļu raža un kopraža bija lielāka, un arī kartupeļu kvalitāte bija labāka nekā iepriekšējos gados.

2019. gads bija pirmais kopš 2010. gada, kad netika novērota kartupeļu platības samazināšanās, bet bija pat neliels to pieaugums – par 0,1 tūkst. hektāru jeb 0,7 %. Kartupeļu vidējā ražība 2019. gadā sasniedza 224 centneru no hektāra, un tā Latvijas vēsturē ir lielākā vidējā kartupeļu ražība.

Sadalījumā pa reģioniem lielākā un stabilākā kartupeļu ražība 2019. gadā bija Vidzemes (265 cnt/ha) un Pierīgas (241 cnt/ha) reģionā. Salīdzinājumā ar 2018. gadu tas bija attiecīgi par 50 un 25 cnt/ha vairāk.

Latvijā darbojas tikai divi lieli kartupeļu pārstrādātāji – SIA “Aloja Starkelsen”, kas ražo kartupeļu cieti, un AS “Latfood”, kas ražo kartupeļu čipsus. Abi pārstrādes uzņēmumi ir izveidojuši savu saimniecību tīklu, kurās tiek audzētas to ražošanas procesam nepieciešamās kartupeļu šķirnes. Minētie uzņēmumi iespēju robežās nodrošina arī konkrētā produkta ražošanai piemēroto šķirņu kartupeļu sēklkopību.

CSP presei sagatavotajā informācijā minēts, ka 2019. gadā rapša sējumu platība bija 140,1 tūkst. hektāru. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tas ir ne vien par 16,5 tūkst. hektāru jeb par 13,4 % vairāk,

bet arī lielākā rapša sējumu platība Latvijas lauksaimniecībā. Vidējai ražībai no viena hektāra palielinoties no 18,6 centneriem 2018. gadā līdz 29,0 centneriem 2019. gadā, kopējā rapša sēklu raža palielinājās par 176,0 tūkst. tonnu jeb 76,7 %. Ievērojamo rapša sēklu kopievākuma pieaugumu noteica ziemas rapša sējumu platību īpatsvara pieaugums līdz 83,1 %, to vidējai ražībai no viena hektāra sasniedzot 31,1 centneru.

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu gandrīz divkārt ir palielinājusies ziemas rapša sējumu platība. Tas izskaidrojams ar to, ka 2017. gada augusta stipro lietavu dēļ ziemas rapsi nebija iespējams iesēt optimālā termiņā (līdz 10.–15. augustam), bet daļa no iesētā izslīka un slikti pārziemoja un tā vietā 2018. gadā pavasarī tika sēti vasarāji graudaugi un vasaras rapsis.

Latvijā šķiedras linu audzēšana nav populāra jau aptuveni desmit gadu un to platība katru gadu līdz 2018. gadam ir samazinājusies. 2018. gadā šķiedras lini tika iesēti 21 ha, bet 2019. gadā – 45 ha lielā platībā.

Jaunie zemnieki linu audzēšanā neiesaistās, jo šī kultūra ir ļoti prasīga un darbietilpīga, tās audzēšanai un novākšanai nepieciešami piemēroti meteoroloģiskie apstākļi, kā arī speciāla tehnika. Turklāt linu pārstrāde ir diezgan komplicēta. Lauksaimnieki labprātāk pievēršas ne tik darbietilpīgu kultūru audzēšanai, jo tam ir atbilstoša tehnika un lielāks devums pievienotajā vērtībā. Pirms gadiem piecpadsmit zemnieki varēja saņemt prāvas nacionālās subsīdijas, tāpēc sējumu platības nedaudz palielinājās, bet tas linu nozarē nedeva gaidīto attīstību. Pašlaik linkopībai vairs nav speciāla valsts atbalsta.

Eļļas lini Latvijā aizņem nelielu platību, tomēr, ievērojot industrijas attīstības tendences pasaulē, šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu nākotnē, jo ir vieglāk audzējams un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklmatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

Pēc LAD datiem, 2019. gadā ar eļļas liniem tika apsēta 88 ha liela platība – tikpat daudz kā 2018. gadā.

Eļļas lini uzskatāmi par perspektīvu kultūraugu, tāpēc ka pieprasījums pēc to produkcijas ne vien Eiropā, bet arī pasaulē kopumā ir liels.

Kaņepju sējumu platība Latvijā 2019. gadā, pēc CSP datiem, salīdzinājumā ar 2018. gadu nav būtiski mainījies. 688 ha jeb 80 % no kopējās kaņepju sējplatības tās tika novāktas sēklu ieguvei, savukārt 180 ha jeb 20 % – stiebrīņu ieguvei.

2019. gadā tika izdarīti nelieli grozījumi likumā “Par narkotisko un psihotropo vielu un zāļu likumīgās aprites kārtību”, kas paredz, ka sējas kaņepes (*Cannabis sativa* subsp. *sativa*) atļauts audzēt atklātās platībās rūpnieciskām vajadzībām, kā arī dārzkopības mērķiem. Audzējot sējas kaņepes rūpnieciskām vajadzībām, atļauts izmantot tikai Eiropas Savienības lauksaimniecības kultūraugu šķirņu kopējā katalogā iekļauto šķirņu sertificētas vai kaņepju saglabājamās šķirnes oficiāli pārbaudītas sēklas. Minētie grozījumi mazinās nelikumīgu sējas kaņepju audzēšanu, kā arī veicinās plašāku kaņepju audzēšanu un to pārstrādes attīstību Latvijā.

2019. gadā tika uzsākts pētījums “Latvijā *in situ* audzēto pārtikā un lauksaimniecībā izmantojamo augu un to savvaļas radnieku ģenētisko resursu potenciāla apzināšana, ievākšana un izpēte”. To plānots pabeigt trīs gadu laikā, lai galu galā ievāktu jaunu pārtikā un lauksaimniecībā izmantojamo augu un to savvaļas radnieku ģenētisko resursu paraugus, tos izpētītu un aprakstītu pēc deskriptoriem, kā arī iekļautu Latvijas ģenētisko resursu sarakstā un saglabāšanai gēnu bankā vai lauku kolekcijās. Tāpat pētījuma gaitā plānots izstrādāt ieteikumus Latvijas augu ģenētisko saglabāšanai *in situ*. (“*In-situ* apstākļi” nozīmē apstākļus, kuros ģenētiskie resursi eksistē dabiskajās ekosistēmās un dzīvotnēs vai – ja tās ir domesticētās jeb kultivētās sugas – vidē, kurā attīstījušās to raksturīgās īpašības.) (*Definīcija no Konvencijas par bioloģisko daudzveidību*)

Lopkopība

Kopumā 2019. gadā Latvijā ir samazinājies gan slaucamo govju saimniecību, gan slaucamo govju skaits, savukārt vidējais izslaukums no govīm ir palielinājies par 4,2 % un sasniedz 6891 kg.

2019. gadā cūkkopības nozari joprojām nelabvēlīgi ietekmēja Āfrikas cūku mēra izplatība, tāpēc Latvijā ir ierobežota cūku un cūkgaļas tirdzniecība. Negatīvu ietekmi atstāja arī lielā graudu cena un svārstīgā gaļas iepirkuma cena. Kopējais cūku skaits 2019. gadā ir palielinājies par 3,1 %, bet cūku saimniecību skaits samazinājies par 6 %. Lai gan nozari jau vairākus gadus ietekmē neprognozējami nelabvēlīgie faktori, kas rada tiešus zaudējumus Latvijas cūkaudzētājiem, tie tomēr spēj noturēties un turpina strādāt, kā arī tirgū nodrošināt lielāko saražotās gaļas produkcijas daļu valstī.

Latvijā pakāpeniski attīstās liellopu gaļas ražošana. Efektīva saimniekošana ir iespējama lielajās saimniecībās, tāpēc tajās vērojams gaļas liellopu skaita pieaugums. Līdz ar to uzlabojas arī gaļas liellopu produktivitātes rādītāji. Latvijā gaļas liellopu nozares mērķis ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana.

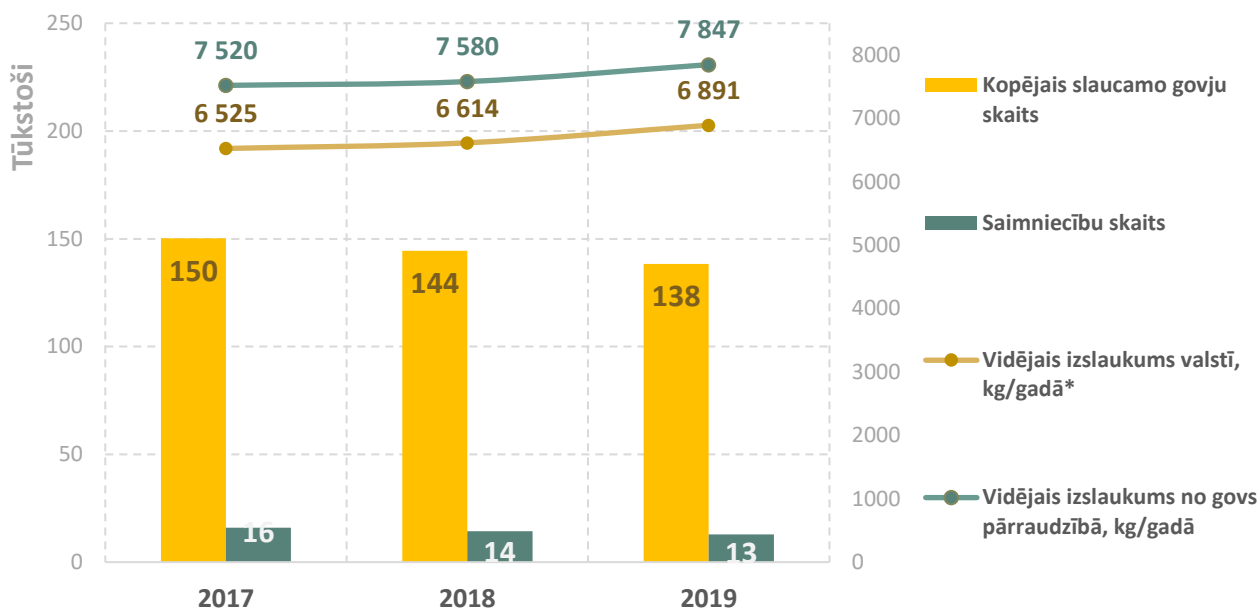
Aitkopības nozares mērķis ir izveidot stabilu aitu audzēšanas un pārstrādes nozari. Mērķtiecīgā ciltisdarbā ir izdevies palielināt aitu māšu auglību, veicināt jēru saglabāšanu un ātraudzību, tāpēc iesāktais darbs ir jāturpina, lai nodrošinātu aitu audzētājus ar augstvērtīgu vaislas materiālu.

Kazkopības nozarei Latvijā nav tendences paplašināties, jo gan saimniecību, gan kazu skaits ik gadu samazinās. Ar kazas piena pārstrādi Latvijā pārsvarā nodarbojas mājražotāji, kas paši pārstrādā un pārdod savu produkciju. 2019. gadā bija palikuši tikai divi kazas piena pārstrādes uzņēmumi. Pēdējos gados interese par gaļas kazu audzēšanu nedaudz ir palielinājusies starp gados jauniem cilvēkiem, kas vēlas dzīvot laukos un nodarboties ar videi draudzīgu saimniekošanu. Latvijas Kazkopības biedrība gaļas kazu audzēšanu vērtē kā nozari, kas ir noderīga pļavu noganīšanai un ainavas veidošanai, turklāt, audzējot kazas, ir iespēja laukos dažādot savu saimniekošanu.

Zirgkopības nozarē 2019. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu nav bijis būtisku pārmaiņu un ir vērojama gan zirgu saimniecību (5 %), gan zirgu skaita (1,5 %) samazināšanās tendence. Latvijā visvairāk audzētie ir Latvijas zirgu šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, no kuriem tiek izaudzēti gan augstas klases sporta zirgi, gan zirgi jātnieku apmācībai sporta skolās un amatieriem. Nozare veicina dabiskās ainavas uzturēšanu un tradicionālā lauku dzīvesveida saglabāšanu, kā arī palīdz uzturēt sociālo vidi un infrastruktūru. Zirgkopības nozares piedāvājums iedzīvotājiem dod iespēju aktīvi atpūsties un uzturēt veselīgu dzīvesveidu.

2.2. Piena un piena produktu ražošana

2019. gadā turpinājās gan saimniecību, gan slaucamo govju skaita samazināšanās: kopējais slaucamo govju saimniecību skaits samazinājās par 10 % un kopējais slaucamo govju skaits – par 4,2 % (sk. 2.1. att.). 2019. gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrētas 138 418 slaucamo govju. Salīdzinājumā ar 2018. gadu vidējais izslaukums no govīm valstī 2019. gadā ir palielinājies par 4,2 % un sasniedz 6891 kg.

2.1. attēls. Slaucamo govju skaita un vidējā izslaukuma dinamika Latvijā 2017.–2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar 2016. gada 16. marta ZM rīkojumu "Par statistiskās informācijas sniegšanu par lopkopības nozarēm" (turpmāk - ZM rīkojums Nr. 59.)

Avots: LDC, *CSP

Latvijā 90,5 % saimniecību ir mazās saimniecības ar 1–9 govīm, tomēr šajās saimniecībās tiek turēts tikai 31 % visu govju (sk. 2.1. tab.). Procentuāli visvairāk (21 %) govju tiek turētas lielās saimniecībās, kurās ir vismaz 300 govju. Vidējais govju skaits ganāmpulkā 2019. gadā bija 10,7.

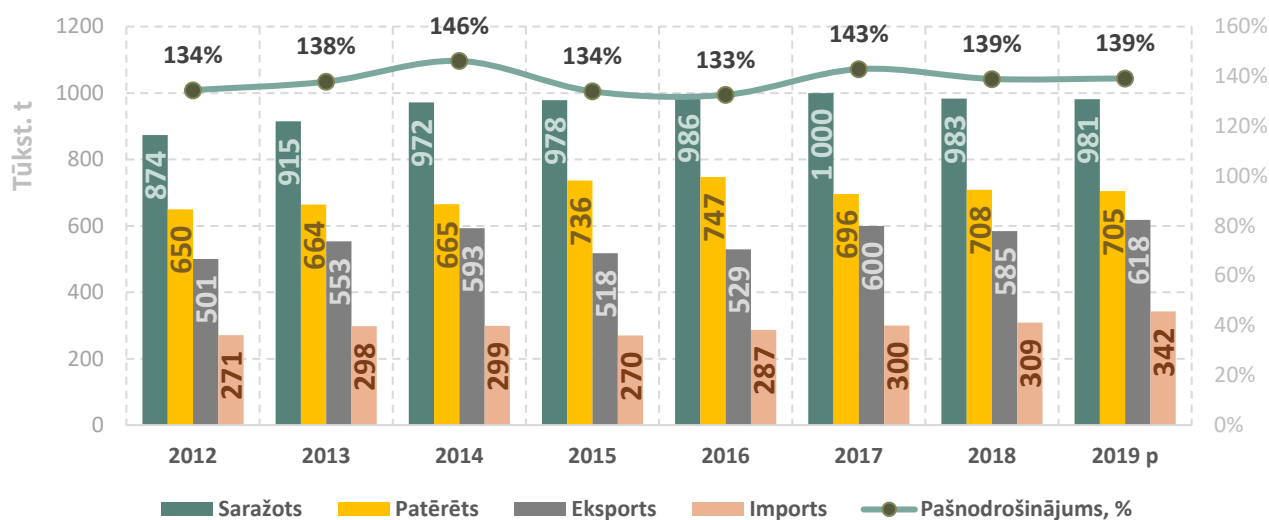
2.1. tabula

Saimniecību sadalījums pēc slaucamo govju skaita (LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī)

Gads	2017.				2018.				2019.			
Slaucamo govju skaits saimniecībā	Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govju grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govju grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu	
Rādītājs/grupējums	Skaits	%	Skaits	Skaits	%	Skaits	Skaits	%	Skaits	Skaits	%	Skaits
1	6913	43,2	6913	4,6	5929	41,3	5929	4,1	5091	39,4	5091	3,7
2	2547	15,9	5094	3,4	2255	15,7	4510	3,1	1985	15,4	3970	2,9
3–5	2293	14,3	8567	5,7	2109	14,7	7937	5,5	2013	15,6	7580	5,5
6–9	1555	9,7	11 306	7,5	1489	10,4	10 846	7,5	1381	10,7	10 117	7,3
10–19	1360	8,5	18 269	12,2	1290	9,0	17 316	12,0	1212	9,4	16 158	11,7
20–29	427	2,7	10 263	6,8	389	2,7	9261	6,4	387	3,0	9182	6,6
30–49	383	2,4	14 531	9,7	386	2,7	14 586	10,1	361	2,8	13 573	9,8
50–99	307	1,9	20 818	13,9	287	2,0	19 501	13,5	280	2,2	18 866	13,6
100–199	120	0,8	16 436	10,9	123	0,9	17 185	11,9	122	0,9	16 730	12,1
200–299	41	0,3	9947	6,6	33	0,2	8117	5,6	36	0,3	8481	6,1
> =300	50	0,3	28 137	18,7	50	0,3	29 239	20,2	50	0,4	28 670	20,7
Kopā:	15 996	100	150 281	100	14 340	100	144 427	100	12 918	100	138 418	100

Avots: LDC

Analizējot piena un piena produktu bilances rādītājus (sk. 2.2. att.), konstatējams, ka piena, tostarp kazas piena, ražošana 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu ir samazinājusies par 0,2 % un attiecīgi patēriņš – par 0,5 %. Eksporta apjoms ir pieaudzis par 5,8 % un imports – par 10,7 %. Pašnodrošinājums ar pienu un tā produktiem 2019. gadā palicis nemainīgs.

p – prognoze

2.2. attēls. Piena un piena produktu ražošanas un patēriņa balance 2012.–2019. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Latvijā piena lopkopībā darbojas divas šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrības – Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība (turpmāk – audzētāju savienība) un Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācija (turpmāk – Holšteinas asociācija).

Audzētāju savienība 2019. gadā īstenoja piena šķirņu govju audzēšanas programmas sarkano šķirņu grupas govīm un Holšteinas šķirnes govīm, kā arī saglabāšanas programmu Latvijas brūnās šķirnes govīm. Audzēšanas programmu īstenošanā ir iesaistījušās 1920 saimniecības. Lineāri novērtēti un ciltsgrāmatā ierakstīti 30 782 piena šķirņu dzīvnieki. Novērtētas 646 pārbaudes bulļu meitas. Šķirnes dzīvnieku tirdzniecībai sagatavoti un izsniegti 30 zootehniskie sertifikāti. Vaislinieku un vaislas materiāla izmantošanai izsniegts vai pagarināts sertifikāts par 251 vaislinieku. 2019. gadā pēc DNS pārbaudīta izcelsmes ticamība (no mātes puses) 50 ciltsgrāmatā ierakstītajiem piena šķirņu dzīvniekiem. Audzētāju savienība 2019. gadā ir organizējusi seminārus piena un gaļas šķirnes govju vērtēšanas ekspertiem, kā arī četrus dzīvnieku darbību un ģenētiskās kvalitātes popularizēšanas pasākumus un seminārus par vaislinieku novērtējumu pēc genoma salīdzinājumā ar novērtējumu pēc meitu kvalitātes.

Holšteinas asociācijai 2019. gadā ir apstiprināta Holšteinas šķirnes govju audzēšanas programma, kas tiek īstenota 150 saimniecībās. Holšteinas asociācija 2019. gadā lineāri novērtēja 11 194 un ciltsgrāmatā ierakstīja 12 047 govus. Uz laboratoriju Skotijā DNS pārbaudei, lai pārliecinātos par ciltsgrāmatā ierakstīto govju izcelsmes ticamību, tika nosūtīti 95 govju paraugi. Izsniegti 46 zootehniskie sertifikāti un 18 izcelsmes apliecinājumi, kā arī Holšteinas šķirnes vaislinieku un vaislas materiāla izmantošanai izsniegti vai pagarināti sertifikāti par 95 vaisliniekiem.

Holšteinas asociācija 2019. gadā rīkoja seminārus un sniedza konsultācijas par bulļu sertifikāciju, vaislas materiāla kvalitāti, kā arī aktualitātēm piena nozarē. Holšteinas asociācijas speciālisti 2019. gadā devās pieredzes apmaiņas braucienā uz Beļģiju, un Holšteinas asociācija Latvijā jau otro reizi organizēja Holšteinas šķirnes dzīvnieku izstādi.

2019. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājies pārraudzībā un snieguma pārbaudē esošo govju skaits, tomēr tas ietver 87 % visu slaucamo govju, un tas ir ļoti labs rādītājs. Pārraudzībā esošo govju produktivitāte 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu ir palielinājusies, tāpat kā izslaukums – par 267 kg jeb 3,5 % (sk. 2.1. tab.).

Govju ganāmpulku kvalitāte 2017.–2019. gadā

Rādītāji	2017.	2018.	2019.
Govju skaits pārraudzībā, tūkst.	128,2	123,5	120,3
Vidējais izslaukums no govīm kg/gadā*	6525	6614	6891
Vidējais izslaukums no govīm pārraudzībā kg/gadā	7520	7580	7847
Piena tauki govīm pārraudzībā %	4,15	4,07	4,08
Piena olbaltums govīm pārraudzībā %	3,37	3,32	3,38

Avots: LDC, *CSP

Pārraudzības un snieguma pārbaudes rezultāti rāda, ka vislielākais izslaukums ir no Holšteinas šķirnes govīm, tomēr šo govju pienam ir zemāks tauku procents nekā citu šķirņu govīm (sk. 2.3. tabulu).

Pārraudzībā esošo dažādo šķirņu govju produktivitāte standartlaktācijā 2017.–2019. gadā

Rādītājs	Slēgto laktāciju skaits			Izslaukums no govīm, kg gadā			Piena olbaltumvielas, %			Piena tauki, %		
Govju šķirne/gads	2017.	2018.	2019.	2017.	2018.	2019.	2017.	2018.	2019.	2017.	2018.	2019.
Latvijas brūnā	26675	22948	19328	6518	6609	6580	3,37	3,36	3,33	4,34	4,34	4,28
Holšteinas melnraibā	44457	45283	11555	8240	8542	9810	3,25	3,24	3,3	3,97	3,94	3,86
Angleras	354	317	228	6713	6798	6656	3,34	3,35	3,3	4,41	4,37	4,39
Dānijas sarkanā	2337	2093	1769	6740	6898	7067	3,41	3,39	3,39	4,42	4,41	4,35
Zviedrijas sarkanraibā	628	527	423	6716	6790	6729	3,37	3,36	3,34	4,44	4,45	4,47
Holšteinas sarkanraibā	10 446	11220	528	7167	7351	8754	3,35	3,34	3,31	4,24	4,22	4,13
Latvijas zilā	314	292	258	5346	5202	5242	3,35	3,35	3,34	4,28	4,26	4,33

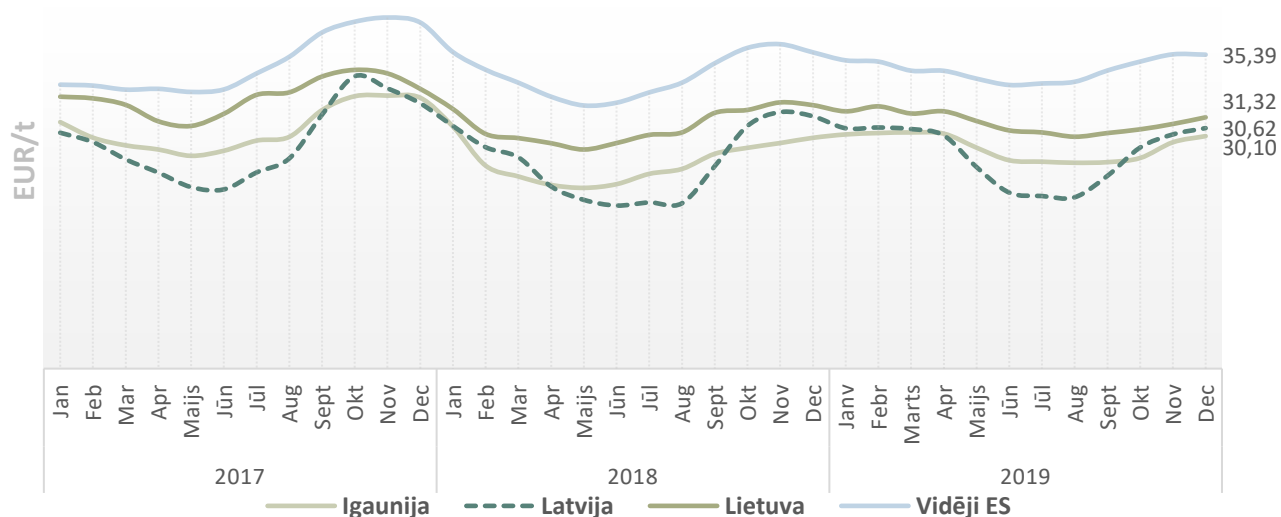
Avots: LDC

2019. gadā labākajā pārraudzības un snieguma pārbaudes ganāmpulkā no govīm vidēji tika izslaukts vairāk par 15 000 kg piena, vēl divos citos ganāmpulkos vidējais izslaukums no govīm pārsniedzis 14 000 un 13 000 kg. Labākās sarkano šķirņu govīm izslaukums bija 16 925 kg laktācijā, bet labāko Holšteinas šķirnes govju ražība pārsniedz 21 000 kg.

 Cenas

Pārskata periodā no 2017. līdz 2019. gadam piena iepirkuma cena Latvijā un arī pārējās ES dalībvalstīs kopumā attīstījās vienmērīgi atbilstoši ražošanas sezonālajām tendencēm ar kāpumu rudens un ziemas mēnešos un samazinājumu pavasarī un vasarā (sk. 2.3. att.). Pēc Eiropas Komisijas datiem, Latvijā piena iepirkuma cena augstāko punktu pārskata periodā sasniedza 2017. gada novembrī (32,73 EUR/100 kg), bet zemāko punktu – 2018. gada maijā (26,74 EUR/100 kg). Kopumā cenu līmeni pārskata periodā var raksturot kā diezgan augstu, jo pārskata periodā piena iepirkuma cenā vairs neatspoguļojās iepriekšējos gados piedzīvoto tirgus satricinājumu sekas. Pārskata perioda beigās 2019. gada decembrī piena iepirkuma cena Latvijā salīdzinājumā ar pārskata perioda sākumu 2017. gada janvārī bija pazeminājusies par 3 %.

Eiropas Savienības vidējā svaigpiena iepirkuma cena pārskata perioda beigās 2019. gada decembrī salīdzinājumā ar pārskata perioda sākumu 2017. gada janvārī bija palielinājusies par 6 %.

2.3. attēls. Piena un to produktu iepirkuma cena Latvijā 2017.–2019. gadā

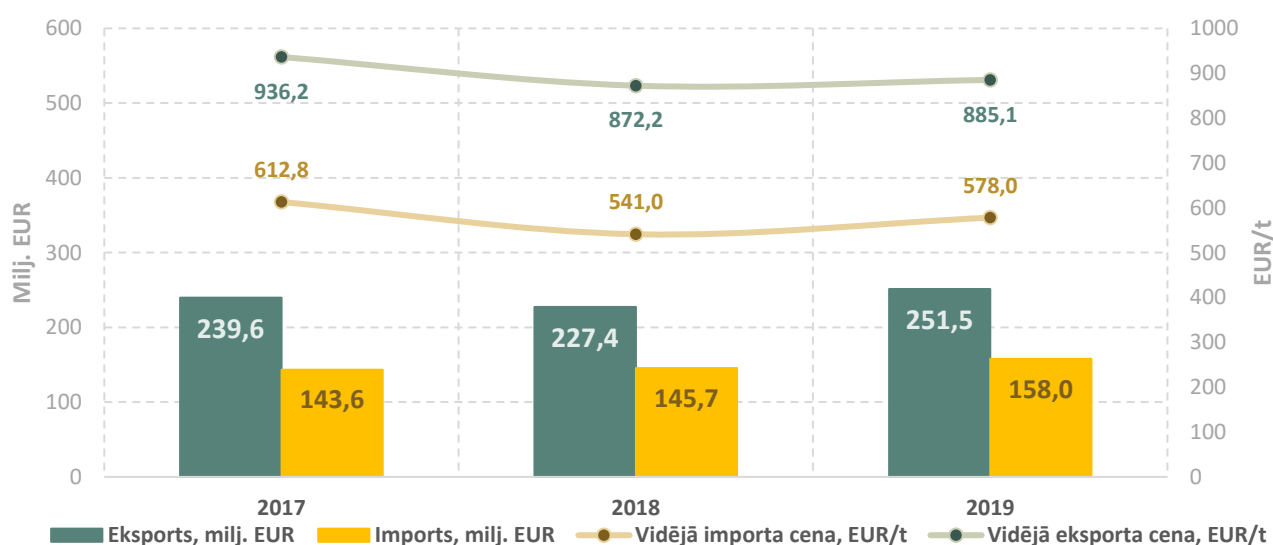
Avots: Eiropas Komisija

Pēc CSP datiem, vidējā piena iepirkuma cena Latvijā 2019. gadā bija 293,50 EUR/t jeb par 4 % zemāka nekā 2017. gadā, bet par 3,6 % augstāka nekā 2018. gadā. Piena iepirkums 2019. gadā Latvijā sasniedza 785 tūkst. tonnu – par 3,5 % mazāk nekā 2017. gadā un par 0,6 % vairāk nekā 2018. gadā.

Ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējā tirdzniecībā ar pienu un tā produktiem laikposmā no 2017. līdz 2019. gadam bija vērojams ikgadējs importa pieaugums, bet eksports ir palielinājies tikai 2019. gadā (sk. 2.4. att.). Kāpuma ietekmē 2019. gadā eksporta vērtība periodā kopumā pieauga par 5 %, kaut arī 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu tā pazeminājās par 5 %. Savukārt piena un tā produktu importa vērtība laikā no 2017. līdz 2019. gadam ir pieaugusi par 10 %, bet pēdējo divu gadu laikā – par 8 %.

Pārskata periodā arī pazeminājušās eksporta un importa vidējās cenas: eksporta vidējā cena pazeminājusies par 6 %, bet importa vidējā cena – par 5 %. Vienlaikus šīs vērtības 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu ir kļuvušas lielākas: eksporta vidējā cena – par 7 %, bet importa vidējā cena – par 1 %.

2.4. attēls. Piena un piena produktu eksports un imports Latvijā 2017.–2019. gadā

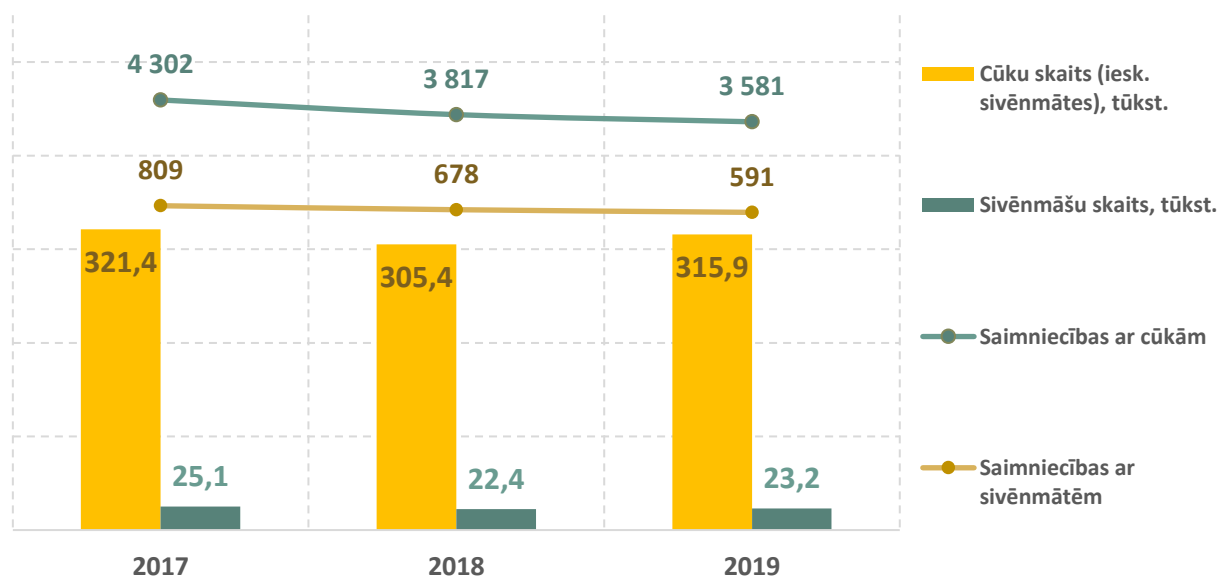
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Lielākā daļa Latvijas piena produktu tiek eksportēti uz pārējām ES dalībvalstīm (88 % 2017. gadā un 91 % 2018. un 2019. gadā). Tāpat piens un tā produkti gandrīz pilnībā tiek importēti no citām ES dalībvalstīm: 2017. gadā – 99,8 %, 2018. gadā – 99,8 %, 2019. gadā – 99,9 %. Lielāko īpatsvaru piena un to produktu eksportā veido piens un krējums. 2019. gadā piena un krējuma kopējais eksports no Latvijas sasniedza 349,71 tūkst. tonnas un 113,1 milj. EUR vērtību jeb 45 % no kopējās Latvijas piena un piena produktu eksporta vērtības. Piena un krējuma eksports no Latvijas pārskata periodā no 2017. līdz 2019. gadam pieaudzis par 1 % apjoma izteiksmē, bet vērtības izteiksmē par 6 % samazinājies. Tradicionāli otra svarīgākā piena produktu eksporta grupa ir siers un biezpiens – to eksports sasniedza 29,33 tūkst. tonnu apjomu un 95,7 milj. EUR vērtību, 2019. gadā veidojot 38 % no Latvijas piena produktu kopējās eksporta vērtības. Siera un biezpiena eksportu no Latvijas pārskata periodā izdevies kāpināt par 29 % vērtības izteiksmē un par 24 % apjoma izteiksmē. Vēl pārskata periodā ir palielinājies sauso piena produktu (par 15 % apjomā un par 11 % vērtībā) un sūkalu (par 20 % apjomā un par 29 % vērtībā) eksports. Savukārt sviesta eksports pārskata periodā samazinājās par 73 % apjoma izteiksmē un par 62 % vērtības izteiksmē, 2019. gadā nokrītot līdz 0,61 tūkst. tonnu pēc apjoma un 2,7 milj. EUR pēc vērtības. Raudzēto piena produktu eksports pārskata periodā par 3 % palielinājās pēc apjoma, bet samazinājās par 17 % pēc vērtības.

Piena un to produktu nozarē lielāko importa produktu grupu veido siers un biezpiens ar 17,2 tūkst. tonnu lielu apjomu un 58,9 milj. EUR vērtību, kas 2019. gadā bija 37 % no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā. Siera un biezpiena imports Latvijā pārskata periodā palielinājās par 13 % vērtības izteiksmē, bet apjoma izteiksmē – par 15 %. Savukārt pēc vērtības otras lielākās piena produktu importa grupas – piena un krējuma – imports 2019. gadā sasniedza 127,2 tūkst. tonnu apjomu un 54,3 milj. EUR vērtību, veidojot 34 % no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā. Piena un krējuma imports Latvijā pārskata periodā vērtības izteiksmē palielinājās par 14 %, bet apjoma izteiksmē – par 8 %. Sviesta imports pārskata periodā ir piedzīvojis kāpumu par 17 % pēc apjoma un par 38 % pēc vērtības, 2019. gadā sasniedzot 17,8 milj. EUR vērtību un 4,1 tūkst. tonnu apjomu. Pārskata periodā turpināja palielināties sūkalu imports: periodā kopumā importa apjoms pieauga par 456 %, bet importa vērtība – par 26 %.

2.3. Cūkgaļas ražošana

Atšķirībā no 2018. gada 2019. gadā cūkkopības nozarē kopējais cūku skaits ir palielinājies par 3,4 %, bet cūku saimniecību skaits ir samazinājies par 6 % (sk. 2.5. att.).

2.5. attēls. Cūku un saimniecību kopējais skaits 2017.–2019. gadā

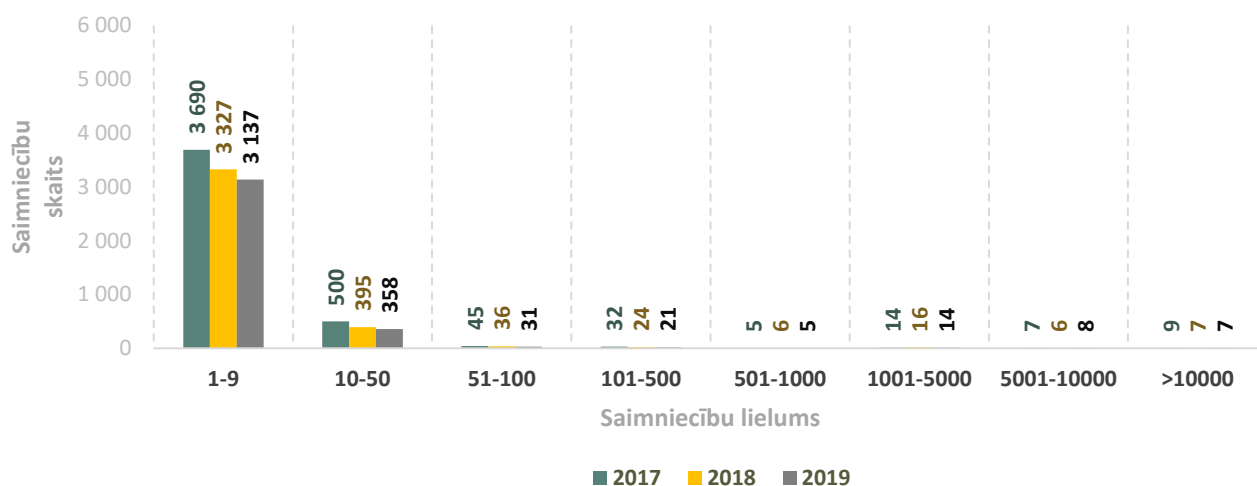
* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot 2019. gada datus un salīdzinot tos ar 2018. gada datiem, tikai saimniecību grupā ar 5001–10 000 cūkām ir vērojams saimniecību (par 30 %) un cūku (par 33 %) skaita pieaugums, savukārt to saimniecību grupā, kurās ir vairāk nekā 10 000 cūku, – cūku skaits ir palielinājies par 5 %, bet saimniecību skaits nav mainījies.

Pārējās saimniecību grupās ir vērojama gan pašu saimniecību, gan cūku skaita samazināšanās. Vismazākais saimniecību un cūku skaita samazinājums ir to saimniecību grupā, kurās tur 1–9 cūkas: gan saimniecību, gan cūku skaits ir samazinājies par 6 %. Līdzīgs saimniecību un cūku skaita samazinājums ir vērojams to saimniecību grupās, kurās tur 10–50 vai 501–1000 cūku: dzīvnieku skaits ir samazinājies par 13 %, bet saimniecību skaits – attiecīgi par 14 un 17 %. Par 9 % ir samazinājies skaits saimniecībām ar 10–50 cūkām, par 11 % samazinoties arī tajās turēto cūku skaitam, un par 13 % kļuvis mazāk saimniecību ar 101–500 cūkām, par 8 % sarūkot arī to cūku skaitam.

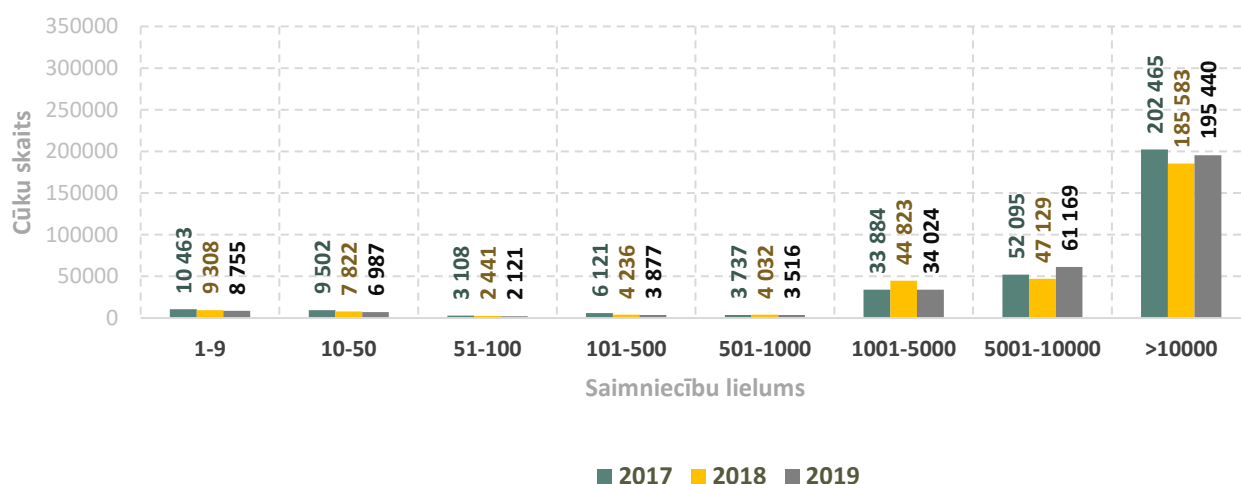
Vislielākais samazinājums vērojams to saimniecību grupā, kurām ir 1001–5000 cūku: par 13 % mazāk saimniecību un par 24 % mazāk tajās turēto cūku (sk. 2.6. un 2.7. att.).

2.6. attēls. Saimniecību sadalījums pēc cūku skaita pa grupām 2017.–2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2.7. attēls. Cūku skaits dažāda lieluma saimniecībās 2017.–2019. gadā

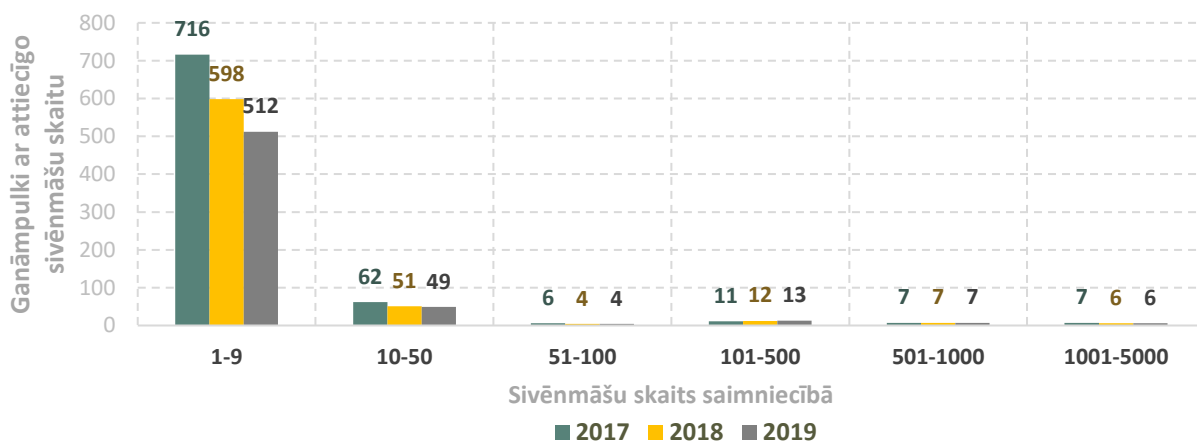
* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot 2019. gada datus par sivēnmāšu saimniecību grupām un salīdzinot tos ar 2018. gada datiem, ir vērojama sivēnmāšu saimniecību samazināšanās par 13 %, bet sivēnmāšu skaita pieaugums par 4 %.

Pozitīva tendence ir vērojama saimniecībās, kurās turēto sivēnmāšu skaits ir no 101 līdz 500, no 501 līdz 1000 un no 1001 līdz 5000. Minēto saimniecību grupās sivēnmāšu skaits ir palielinājies attiecīgi par 11, 4 un 5 %, bet tikai par 8 % vairāk ir kļuvis to saimniecību, kurās tur 101–500 sivēnmāšu, savukārt pārējās grupās saimniecību skaits ir palicis nemainīgs.

Saimniecību skaits nav mainījies un vismazākais sivēnmāšu skaita samazinājums (2 %) vērojams saimniecībās ar 51–100 sivēnmātēm. Savukārt lielākais saimniecību (par 14 %) un sivēnmāšu (par 17 %) skaita samazinājums ir vērojams saimniecību grupā ar 1–9 sivēnmātēm. (Sk. 2.5. un 2.8. att.)

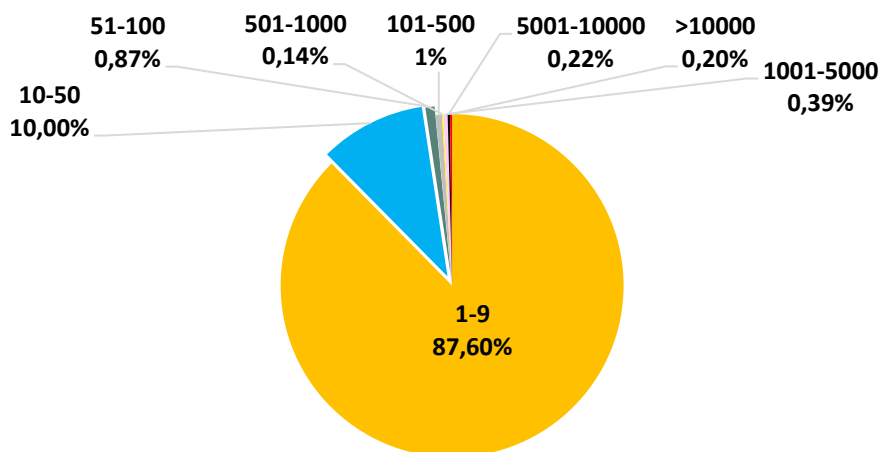

2.8. attēls. Saimniecību sadalījums pēc sivēnmāšu skaita grupās 2017.–2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

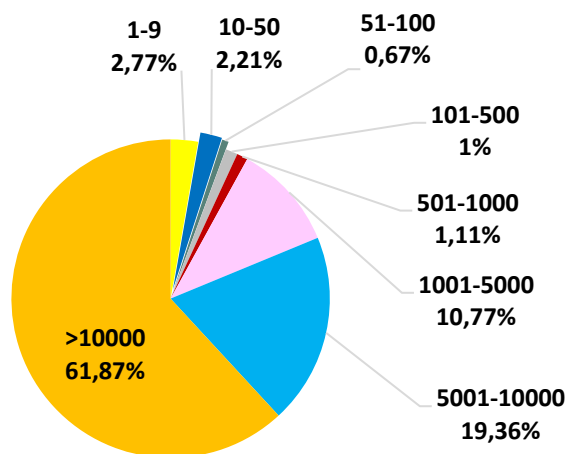
Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2019. gadā cūkkopības nozarē nav notikušas būtiskas strukturālās pārmaiņas saimniecību grupās. Lielāko saimniecību daļu joprojām veido mazās saimniecības, kurās ir 1 līdz 100 cūku (98,5 %), un kopumā ir tikai 1,5 % lielo saimniecību, kurās ir 101 cūka vai vairāk. Šo saimniecību grupā gan tiek audzēts visvairāk cūku (94,4 %), turpretī mazajās saimniecībās ar 1–100 cūkām tiek audzēti tikai 5,6 % cūku (sk. 2.9. un 2.10. att.).

2.9. attēls. Saimniecību īpatsvars ar atbilstošo cūku skaitu 2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

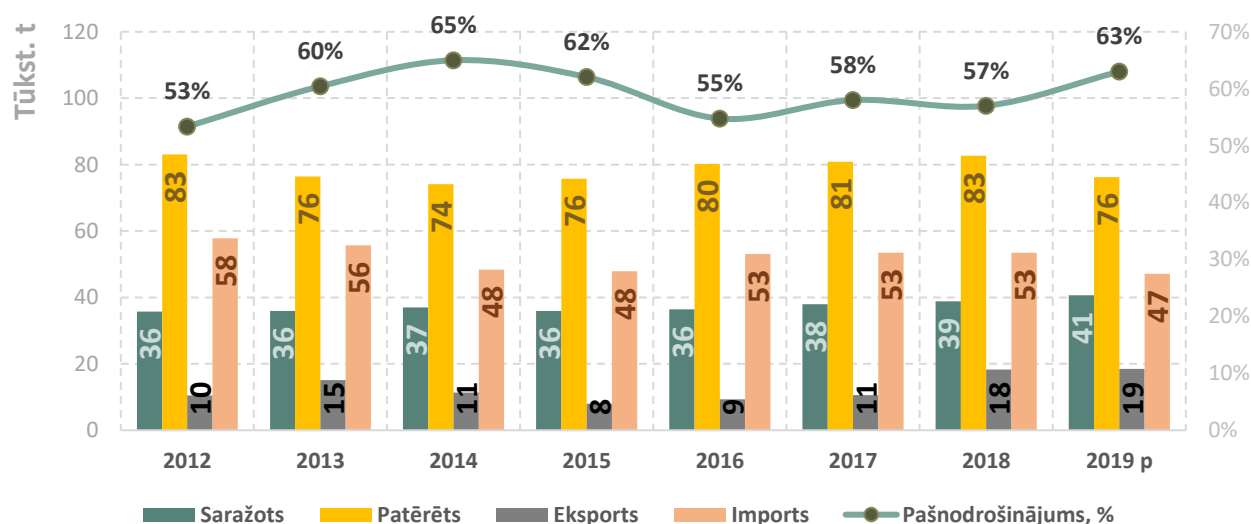

2.10. attēls. Cūku īpatsvars atbilstošā lieluma saimniecībās 2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu cūkgaļas un tās produktu ražošanas apjoms ir palielinājies par 4,7 %, bet patēriņš samazinājies par 7,8 %. Cūkgaļas eksports palielinājās par 1,4 %, savukārt imports samazinājās par 11,9 %. Pašnodrošinājums ar cūkgaļu un tās produktiem 2019. gadā palielinājās par sešiem procentpunktiem (sk. 2.11. att.).

p – prognoze

2.11. attēls. Cūkgaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance 2012.– 2019. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Latvijā ciltsdarba pasākumus cūkkopības nozarē koordinē divas atzītas šķirnes cūku audzētāju organizācijas SIA “Cūku ciltsdarba centrs” un SIA “Agrosels” (turpmāk – organizācija). Organizācijām ir izveidojusies laba savstarpējā sadarbība, tās īsteno Latvijā audzēto šķirnes un krustojuma cūku audzēšanas programmas, kā arī sniedz ciltsdarba pakalpojumus šķirnes cūku audzētājiem. SIA “Cūku ciltsdarba centrs” turklāt īsteno Latvijas baltās cūku šķirnes saglabāšanas programmu.

Cūku audzēšanas programmas īstenošanas mērķis ir maksimāli izmantot dzīvnieku potenciālo ražotspēju, uzlabot cūku pamata populāciju ekonomiski nozīmīgās īpašības un izaudzēt kvalitatīvu vaislas materiālu. Cūkkopībā nozīmīgs ir selekcijas darbs – kvalitatīvāku vaislas dzīvnieku izmantošana veicina cūkkopības saimniecību efektivitāti un samazina ražošanas izmaksas. Latvijā pārsvarā tiek audzētas Landrases un Jorkšīras šķirnes cūkas un krustojuma cūkas un mazāk tiek audzētas Pjetrenas un Djurokas šķirnes cūkas. 2019. gadā šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusu ir ieguvušas

10 cūku audzētāju saimniecības, savukārt pārraudzībā šajā gadā bija 65 saimniecības ar 21 630 sivēnmātēm.

Pēc pārraudzības un snieguma pārbaudes datiem, 2019. gadā Landrases šķirnes un Jorkšīras šķirnes sivēnmātēm vidējie auglības rādītāji ir līdzīgi – attiecīgi 12,2 un 12,3 sivēni metienā, savukārt gadā iegūto sivēnu skaits Landrases šķirnes cūkām vidēji ir 26,6, bet Jorkšīras šķirnes cūkām nedaudz vairāk – 27,2. Atšķirībā no iepriekšējā gada 2019. gadā ir mazinājusies gan Landrases šķirnes cūku (par 1,1), gan Jorkšīras šķirnes cūku (par 1,3) sivēnmāšu auglība.

Pēc 2019. gada jauncūku testa rezultātiem, Landrases šķirnes dzīvnieki 100 kg dzīvmasu sasniedz 164 dienās, bet to speķa biezums ir 8,1 mm, liesās gaļas īpatsvars ķermenī – 62 %, un jauncūku dzīvmasas pieaugums testā ir 824 g diennaktī. Jorkšīras šķirnes jauncūkas 100 kg dzīvmasu sasniedz 174 dienās, to speķa biezums ir 7,9 mm, liesās gaļas īpatsvars kautķermeņos – 63,1 %, un dzīvmasas pieaugums testā ir 773 g diennaktī. Salīdzinājumā ar 2018. gadu jauncūkām abās šķirņu grupās 2019. gadā ir palielinājies vecuma rādītājs, kad tās sasniedz 100 kg dzīvmasu, kā arī ir konstatēts liesās gaļas īpatsvara pieaugums kautķermeņos: Landrases šķirnes jauncūkām tas ir palielinājies par 0,1 %, bet Jorkšīras šķirnes cūkām – par 1,5 %. Salīdzinājumā ar 2018. gadu jauncūkām abās šķirņu grupās ir samazinājies dzīvmasas pieaugums diennaktī testa laikā (sk. 2.4. tab.).

2.4. tabula

Latvijā audzēto Landrases un Jorkšīras šķirnes cūku kvalitātes rādītāji 2018.–2019. gadā

Cūku šķirne	Sivēnmāšu auglība, sivēnu skaits metienā		Gadā iegūto sivēnu skaits no sivēnmātes		Jauncūku vecums dienās, tām sasniedzot 100 kg		Jauncūku speķa biezums, mm		Jauncūku liesās gaļas iznākums,%		Jauncūku diennakts pieaugums (dzīvmasas pieaugums testa laikā), g	
	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.
Gads	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.
Landrases	13,3	12,2	23,6	26,6	164,1	165,6	8,6	8,1	61,9	62	836	824
Jorkšīras	13,6	12,3	23,9	27,2	164,4	174,1	8,6	7,9	61,6	63,1	821	773

Avots: SIA "Cūku ciltsdarba centrs"

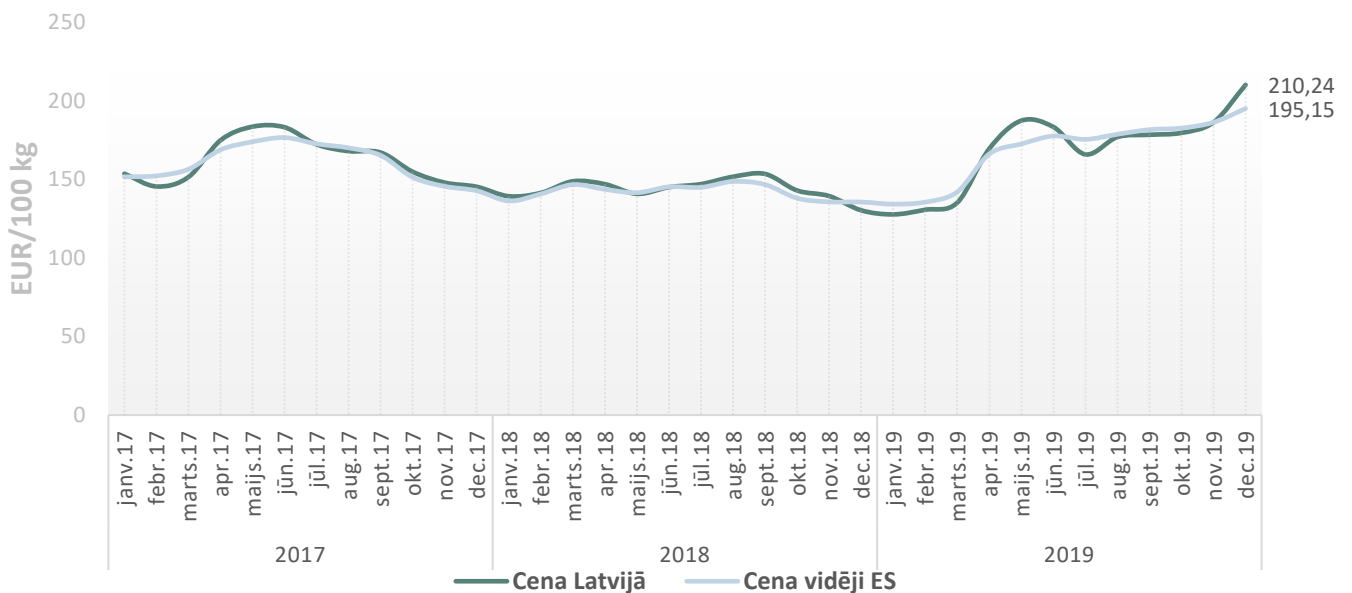
Latvijas cūku audzēšanas programmās organizācijas ir izvirzījušas trīs galvenos uzdevumus – kāpināt sivēnmāšu reprodukcijas spēju, uzlabot cūku ātraudzību un uzlabot kautķermeņu audu sastāvu. Izvērtējot 2019. gadā paveikto, jāsecina, ka darbs pie izvirzīto uzdevumu izpildes vēl ir jāturpina.

2019. gadā organizāciju speciālisti piedalījās starptautiskās cūku šķirnes organizācijas *ESPA* konferencē (Čehijā), kā arī Eiropas cūku audzētāju kongresā par dzīvnieku labturības standartu, vides prasību un Āfrikas cūku mēra ietekmi uz cūkkopības attīstību nākotnē (Vācijā). SIA "Cūku ciltsdarba centrs" sadarbībā ar SIA "Agrosels" organizēja konferenci "Gaļas kvalitāte – selekcijas rezultāts. Nozare kā business" par sasniegtajiem rezultātiem cūku selekcijā gaļas kvalitātes uzlabošanai. Tajā piedalījās cūku audzētāji, gaļas pārstrādes uzņēmumi, Rīgas Tehniskās universitātes un Latvijas Lauksaimniecības universitātes mācībspēki un Zemkopības ministrijas pārstāvji.

SIA "Cūku ciltsdarba centrs" iesaistījās Eiropas Inovāciju partnerības projektā "Latvijas cūkkopības ilgtspējīga attīstība uz antibiotiku brīvas un bioloģiskas saimniekošanas pamatiem".

Cenas

Cūkgaļas iepirkuma cenu tendence laikposmā no 2017. līdz 2019. gadam kopumā bijusi viļņveidīga ar cenas samazinājumu 2017. gada otrajā pusgadā un strauju cenu palielinājumu 2019. gada pavasarī. 2018. gadā cūkgaļas iepirkuma cenas būtiski nokritās zem pašizmaksas līmeņa (t.i., zem 170 EUR/100kg). Pēc ilgstoši zemu cūkgaļas cenu perioda 2019. gads iesākās ar cenas kāpumu, un šī tendence bija vērojama visu gadu, visstraujāko kāpumu pieredzot aprīlī, kad mēneša laikā cena pieauga par 24,5 %, bet decembrī tā Latvijā sasniedza līdz šim augstāko punktu – 210,24 EUR/100 kg. Līdzīga cenas attīstības tendence bija vērojama visā ES.

2.12. attēls. Cūkgaļas iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES 2017.–2019. gadā, EUR/100 kg

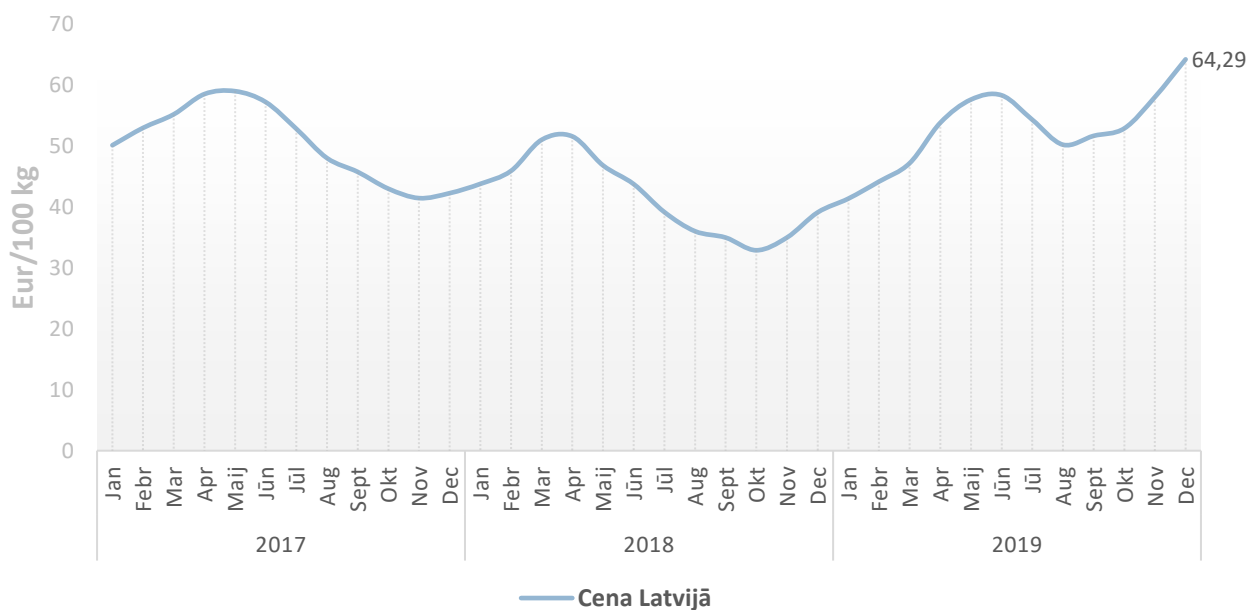
Avots: Eiropas Komisija

Cūkgaļas iepirkuma cena Latvijā pārskata periodā no 2017. gada janvāra līdz 2019. gada decembrim palielinājās par 36,8 %, bet 2019. gadā no janvāra līdz decembrim – par 64,5 %. Savukārt ES cūkgaļas iepirkuma cena no 2017. gada janvāra līdz 2019. gada decembrim palielinājās par 28,7 %, bet 2019. gadā no janvāra līdz decembrim – par 45,3 % (sk. 2.12. att.).

2017. gada pirmajā pusgadā cūkgaļas cenas palielinājumu veicināja cūkgaļas pieprasījums ārējos tirgos (Āzijas reģionā, īpaši Ķīnā), pozitīvi ietekmējot ES tirgu kopumā. Savukārt 2018. gadā ES cūkgaļas tirgū izveidojās pārprodukcija, ko izraisīja gaļas ražošanas pieaugums un vienlaikus eksporta samazinājums uz Ķīnu – lielāko ES cūkgaļas eksporta galamērķi, tāpēc cenas samazinājās visā ES, tostarp Latvijā.

Cūkkopības nozari Latvijā laikā no 2017. līdz 2019. gadam negatīvi ietekmēja Āfrikas cūku mēra (ĀCM) izplatības mazināšanai ieviesti dažādi tirdzniecības ierobežojumi. Pēc ĀCM uzliesmojuma Āzijas teritorijā Ķīna vairs nespēja apmierināt iekšējā tirgus pieprasījumu, un tas veicināja strauju importa pieaugumu visā pasaulē. Tā rezultātā 2019. gadā ES, arī Latvijā, cūkgaļas cena būtiski pieauga, sasniedzot jaunu rekordu.

Līdz ar kritisko situāciju cūkgaļas nozarē svārstīgas ir bijušas arī dzīvu sivēnu cenas ES. 2018. gada otrajā ceturksnī tās piedzīvoja lejupslīdi, taču ar oktobri uzsāka augšupeju un turpināja palielināties gandrīz visu 2019. gadu. 2019. gada nogalē tās bija augstākās 2017.–2019. gada periodā, decembrī sasniedzot 64,29 EUR/100 kg.

2.13. attēls. Dzīvu sivēnu iepirkuma cena Latvijā 2017.–2019. gadā, EUR/100 kg

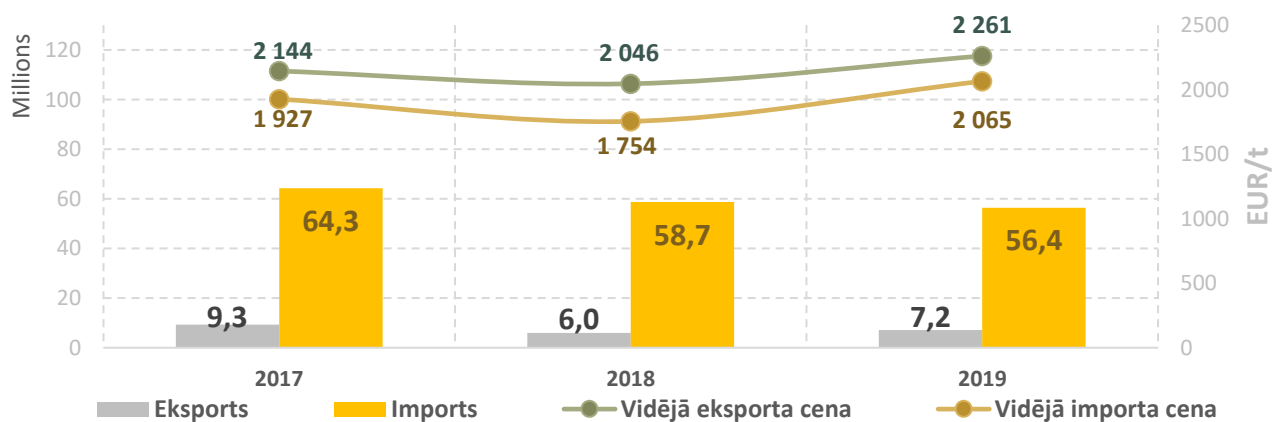
Avots: Eiropas Komisija

ES vidējā dzīvo sivēnu cena no 2017. gada janvāra līdz 2019. gada decembrim kopumā ir palielinājusies par 28,1 %, bet 2019. gadā no janvāra līdz decembrim pieauga par 55,3 % (sk.2.13. att.). Latvijā sivēnu cenas netiek reģistrētas.

Ārējā tirdzniecība

Latvija ir cūkgaļas neto importētāja un eksportē tikai nelielu gaļas daudzumu. Pēdējā gada laikā Latvijas cūkgaļas eksporta vērtība ir palielinājusies, sasniedzot 7,2 milj. EUR. Salīdzinājumā ar 2017. gadu eksporta vērtība ir samazinājusies par 22,8 %, bet 2019. gadā atšķirībā no 2018. gada tā ir palielinājusies par 19,8 %. Vidējā cūkgaļas eksporta cena pārskata periodā kopumā ir palielinājusies par 5,4 %, taču pēdējo divu gadu periodā tā ir palielinājusies par 10,5 %.

Pārskata periodā cūkgaļas importa vērtība ir samazinājusies. Atšķirībā no 2018. gada importa vērtība 2019. gadā ir samazinājusies par 4 %. Vidējā importa cena pārskata periodā kopumā ir palielinājusies par 7,2 % (sk. 2.14. att.).

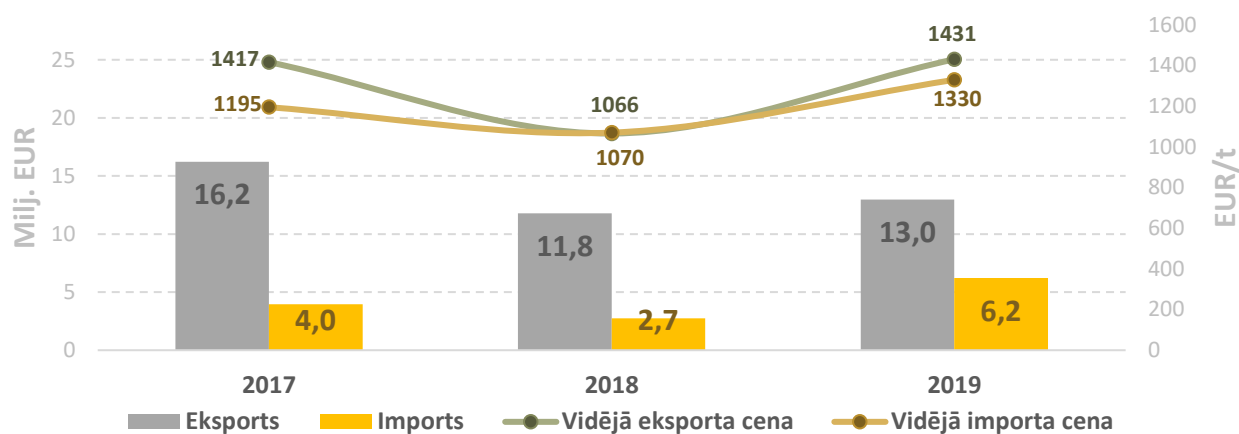
2.14. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas cūkgaļas eksports un imports Latvijā 2017.–2019. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2019. gadā dzīvu cūku eksporta rādītāji palielinājās. Dzīvu cūku eksports ir svārstīgs kopš 2012. gada marta, kad Krievija noteica dzīvu cūku importa aizliegumu no ES dalībvalstīm, turklāt korekcijas ieviesa pasākumi pret ĀCM saistībā ar dzīvnieku pārvietošanas ierobežojumiem. Šie

apstākļi noteica to, ka Latvijas cūkaudzētāju eksporta iespējas ir ierobežotas. Salīdzinājumā ar 2018. gadu 2019. gadā dzīvu cūku eksporta vērtība ir palielinājusies par 10,1 %. Savukārt 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu bija novērojums eksporta samazinājums par 27 % (sk. 2.15. att.).

Līdz ar eksporta vērtības kāpumu 2019. gadā ir palielinājusies dzīvu cūku vidējā eksporta cena kopumā par 1 % pārskata periodā un par 34,2 % salīdzinājumā ar 2018. gadu.

2.15. attēls. Dzīvu cūku eksports un imports 2017.–2019. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

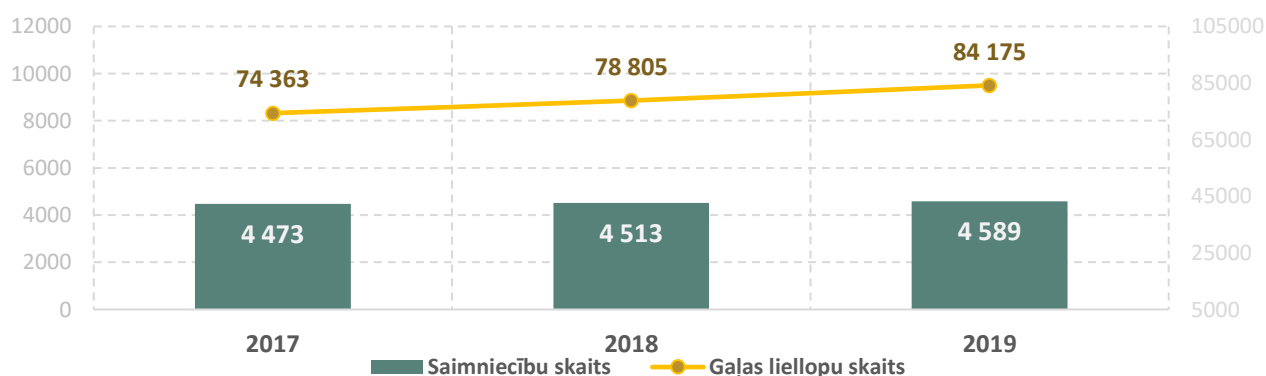
Dzīvu cūku importa vērtība pārskata periodā ir pieaugusi par 56,7 %, un pēdējā gada laikā tā ir palielinājusies divas reizes. Cūkas lielākoties tiek importētas gandrīz tikai kaušanai. Vidējā importa cena 2019. gadā ir palielinājusies par 24,3 % (11,3 % pieaugums laikā no 2017. līdz 2019. gadam).

2.4. Liellopu gaļas ražošana

Latvijā gaļas liellopu nozares galvenais mērķis ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana.

Pēc Lauksaimniecības datu centra datiem, dzīvnieku reģistrā 2019. gadā bija reģistrētas 18 434 saimniecības ar kopumā 395 414 liellopiem – tas ir par 0,01 % liellopu vairāk nekā 2018. gadā.

No kopējā liellopu skaita 2019. gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrētas 4589 gaļas liellopu saimniecības kopumā ar 84 175 gaļas liellopiem (tīršķirnes un gaļas krustojumu liellopi), kas attiecīgi ir par 1,7 un 6,8 % vairāk nekā iepriekšējā gadā (sk. 2.16. att.).

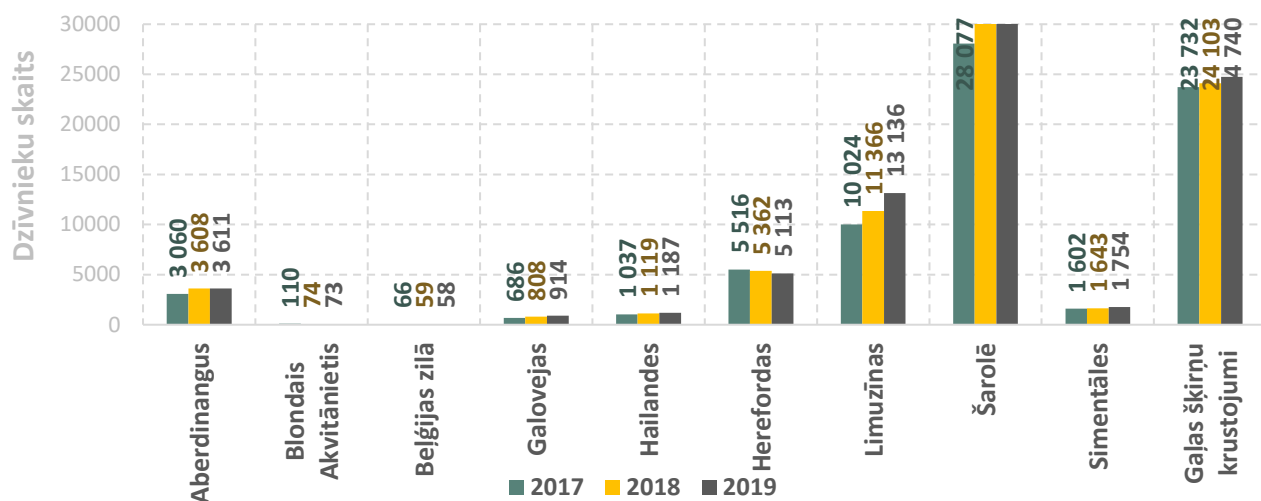
2.16. attēls. Gaļas liellopu saimniecību un dzīvnieku (tīršķirnes un gaļas krustojumu liellopu) skaits 2017.–2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Ar katru gadu palielinās gaļas šķirņu krustojumu un tādu specializēto gaļas šķirnes liellopu kā Šarolē un Limuzīnas skaits. No piena-gaļas šķirņu liellopiem Latvijā visvairāk tiek audzēti Simentāles šķirnes liellopi (sk. 2.17. att.). Analizējot 2.17. attēla datus, var secināt, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu

2019. gadā Latvijā visvairāk tika audzēti Šarolē šķirnes liellopi, kuru skaits palielinājies par 8,5 %, gaļas šķirņu krustojumi, kuru skaits palielinājies par 2,6 %, un Limuzīnas šķirnes liellopi, kuru skaits palielinājies par 15,6 %, bet Simentāles šķirnes liellopu skaits palielinājies par 6,8 %, savukārt Herefordas šķirnes liellopu skaits pēdējo gadu laikā ir samazinājies par 4,6 %.

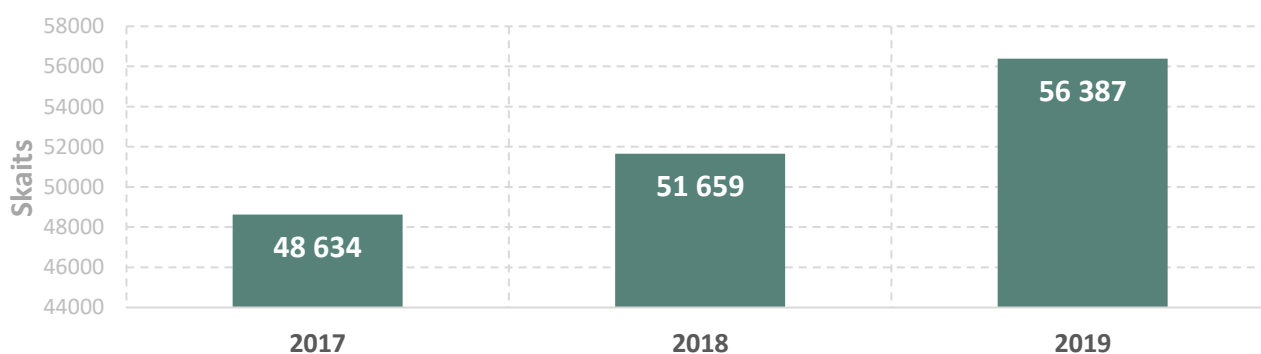

2.17. attēls. Gaļas liellopu skaita izmaiņas pa šķirnēm 2017.–2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Zīdītājgovju skaits katru gadu palielinās. 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu zīdītājgovju skaits ir palielinājies par 9,2 % (sk. 2.18. att.).

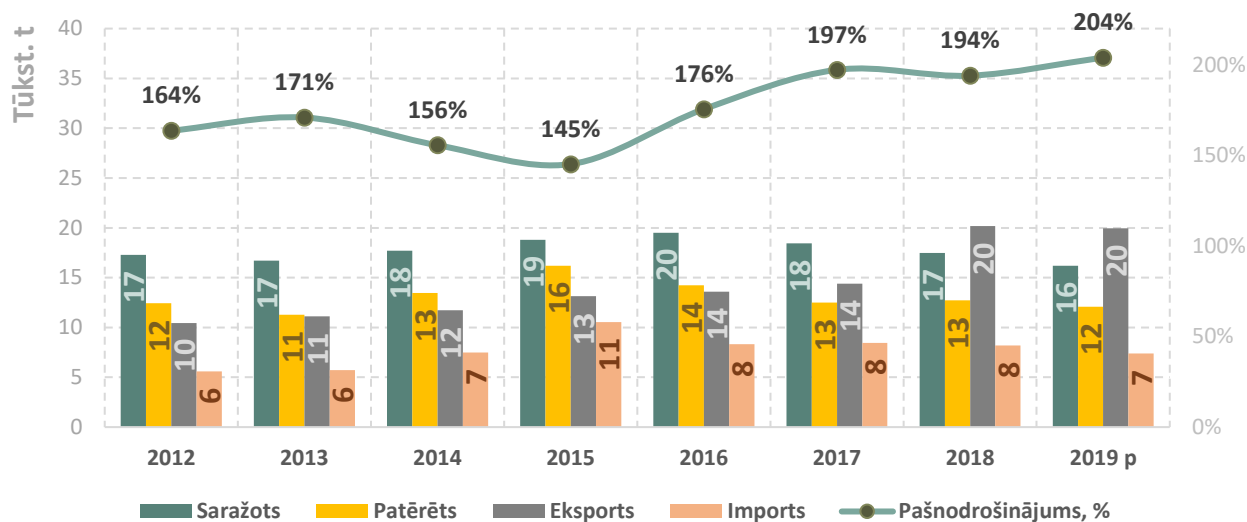
2.18. attēls. Zīdītājgovju skaits 2017.–2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Iepriekš minētie dati liecina, ka Latvijā pakāpeniski palielinās gan saimniecību, gan tajās turēto gaļas šķirnes liellopu un zīdītājgovju skaits. Tātad liellopu gaļas ražošanas nozare attīstās.

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu liellopu gaļas un tās produktu ražošanas apjoms ir samazinājies par 7,3 %, bet patēriņš samazinājies par 5,1 %. Liellopu gaļas eksports samazinājās par 1 %, savukārt imports – par 9,7 %. Pašnodrošinājums ar liellopu gaļu un tās produktiem 2019. gadā palielinājās par 10 procentpunktiem (sk. 2.11. att.).

p – prognoze

2.19. attēls. Liellopu gaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance 2012.–2019. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarbu valstī 2019. gadā koordinēja šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrība SIA “Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija” (turpmāk – LGLA) un SIA “Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība” (turpmāk – audzētāju savienība). LGLA un audzētāju savienība ciltsdarba mērķu sasniegšanai gaļas liellopu nozarē īsteno Gaļas šķirņu liellopu audzēšanas programmu.

LGLA 2019. gadā sadarbojās ar 48 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām un divām šķirnes dzīvnieku audzēšanas kandidātsaimniecībām. LGLA speciālisti 2019. gadā sagatavoja un izsniedza 375 zootehniskos sertifikātus un 76 izcelsmes apliecinājumus, sertificēja 751 vaislinieku un ciltsgrāmatā ierakstīja 2434 šķirnes dzīvniekus. Kā katru gadu, arī 2019. gadā LGLA speciālisti atlasīja dažādu šķirņu gaļas liellopu vaislas dzīvniekus Vācijā un Igaunijā. LGLA pārstāvji 2019. gadā Vācijā apmeklēja starptautisko gaļas šķirņu liellopu vaislinieku izsoli, kurā tika atlasīti kvalitatīvi vaislas jaunbuļļi. Tika apmeklētas arī gaļas liellopu audzēšanas saimniecības, vaislas buļļu izsole un lauksaimniecības izstāde Igaunijā.

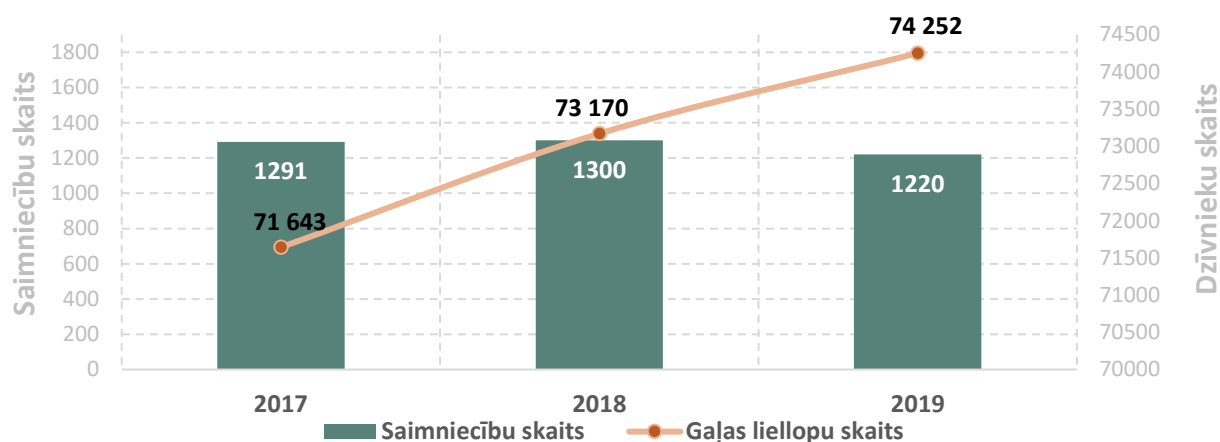
LGLA ir piedalījies Rāmavas izstāžu kompleksā rīkotajās lauksaimniecības un tehnikas izstādēs pavasarī un rudenī. Tika noorganizēti semināri par ciltsdarba sasniegumiem gaļas liellopu audzēšanas nozarē un par aktualitātēm likumdošanā, kā arī par gaļas liellopu ganāmpulkus apdraudošām slimībām un veterināro situāciju Latvijā. Sadarbībā ar Liellopu izsoļu namu 2019. gada 17. maijā tika noorganizēta otrā vaislas jaunbuļļu izsole, kuras laikā tika izsolīti Šarolē un Limuzīnas šķirnes jaunbuļļi.

Audzētāju savienība 2019. gadā sniedza ciltsdarba pakalpojumus 47 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām. Audzētāju savienības speciālisti 2019. gadā ciltsgrāmatā ierakstīja 2856 gaļas šķirnes dzīvniekus, sagatavoja un izsniedza 486 zootehniskos sertifikātus, kā arī izsniedza 43 dzīvnieku izcelsmes apliecinājumus un 662 vaislinieku izmantošanas sertifikātus. Audzētāju savienība 2019. gadā, īstenojot paškontroles programmu, 100 gaļas liellopiem noteica izcelšanās ticamību pēc DNS. Paraugi tika izvēlēti 12 saimniecībās, un nevienā gadījumā netika konstatēta neatbilstība.

Audzētāju savienība noorganizēja gan seminārus gaļas šķirnes govju ekspertiem, gan dzīvnieku ģenētiskās kvalitātes popularizēšanas pasākumus, kuros saimniecības demonstrēja jaunākos sasniegumus gaļas šķirņu audzēšanā.

2019. gadā gaļas liellopu audzētāji turpināja sadarbību ar Šveices partneriem pie projekta “Baltic Grassland-Beef”. Tas ir kopprojekts ar Lietuvas un Igaunijas gaļas liellopu audzētāju organizācijām un Šveices uzņēmumu VIANCO.

2019. gadā ar gaļas liellopu pārraudzību nodarbojās 1220 saimniecību (sk. 2.20. att.) – par 80 saimniecībām mazāk nekā 2018. gadā. Pārraudzībā esošās saimniecībās gaļas liellopu skaits 2019. gadā ir palielinājies par 1,5 % salīdzinājumā ar 2018. gadu.

2.20. attēls. Pārraudzībā esošo saimniecību un gaļas liellopu skaits pa gadiem

Avots: LDC

Analizējot 2.5. tabulā sniegtos pārraudzības datus, var secināt, ka 2019. gadā vislielākais dzimšanas svārs no pārraudzībā esošajām gaļas liellopu šķirnēm bija Blondā akvītānietis (42,7 kg) un Šarolē (41,6 kg) šķirnes dzīvniekiem. Salīdzinājumā ar pārējām šķirnēm vislielākais atšķiršanas svārs 2019. gadā bija Simentāles (284,3 kg) un Šarolē (265,1 kg) šķirnes dzīvniekiem. Mazākais atšķiršanas vecums 2019. gadā salīdzinājumā ar pārējām šķirnēm ir gaļas šķirņu krustojumu dzīvniekiem (198 dienas) un Limužīnas šķirnes dzīvniekiem (199 dienas).

2.5. tabula

Svēšanas rezultāti gaļas liellopu pārraudzības ganāmpulkos pa gadiem

Šķirne	Dzimšanas svārs, kg			Atšķiršanas vecums, dienas			Atšķiršanas svārs, kg (korigētais)			Gada svārs, kg (korigētais)		
	2017.	2018.	2019.	2017.	2018.	2019.	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Gads												
Aberdinangus	36,8	36,5	35,8	202	184	202	253,2	259,9	239,1	354,4	329,3	343,5
Beļģijas zilā	38,3	36,7	-	214	222	-	252,2	241,5	-	409,2	398,7	-
Blondais akvītānietis	41,4	41,0	42,7	202	227	224	250,0	310,0	188,5	427,6	404,3	387,7
Aubrak	29,5	26,8	-	-	231	-	-	125,8	-	232,6	-	-
Deksteras	31,9	29,8	30,7	226	206	213	198,4	185,1	164,4	270,6	291,6	255,2
Galovejas	28,9	27,6	26,5	217	206	206	170,6	182,0	166,0	248,3	255,1	225,4
Hailandes	38,9	38,6	38,4	212	212	208	238,7	249,8	246,3	332,9	333,7	331,1
Herefordas	39,5	39,3	39,4	209	206	199	250,1	247,6	259,4	348,8	343,2	346,1
Limužīnas	41,6	40,8	-	166	172	-	200,2	268,1	-	-	308,9	-
Saleras	39,4	39,0	40,1	207	209	209	267,2	267,8	284,3	388,9	387,0	380,4
Simentāles	41,8	41,5	41,6	211	210	202	261,8	255,3	265,1	367,5	368,6	353,5
Šarolē	-	-	-	197	-	-	239,0	-	-	377,0	-	-
Tiroles pelēkā	39,7	39,1	39,3	209	207	198	250,4	250,9	260,8	349,4	345,2	350,5
Gaļas šķirņu krustojumi	39,3	36,4	36,5	205	205	199	253,7	253,8	259,8	339,4	339,1	338,3
Vidēji:	27,3	36,4	37,1	141	213	206	162,4	247,9	233,4	234,0	349,0	331,2

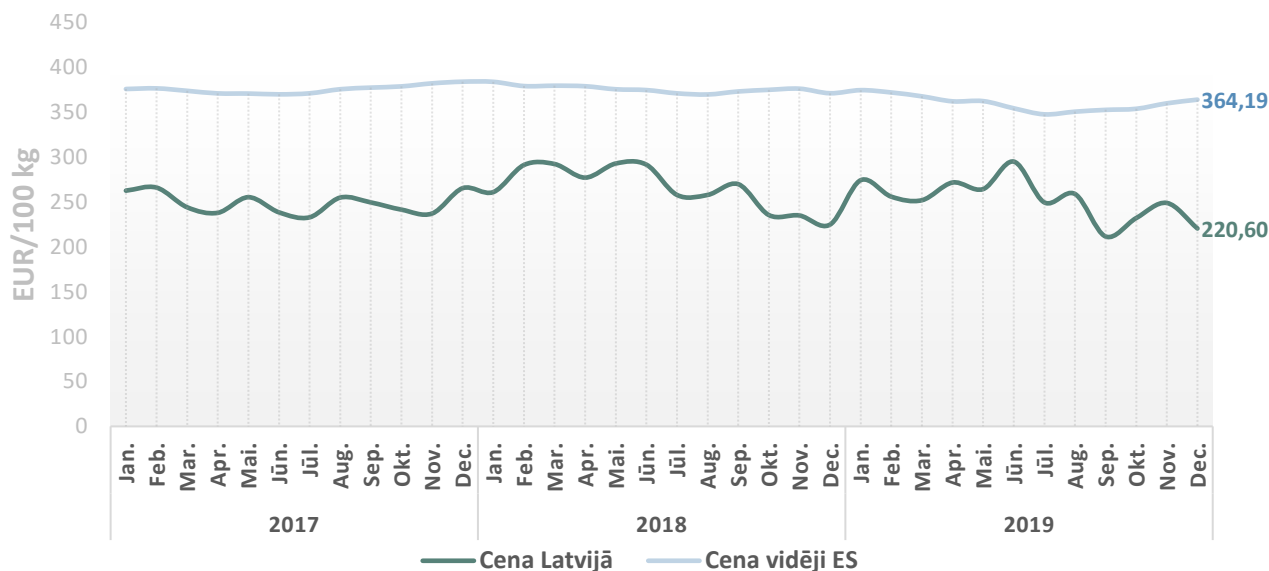
Avots: LDC

Kopumā var secināt, ka ciltsdarba pasākumi gaļas šķirņu liellopu ganāmpulkos ir bijuši veiksmīgi, jo turpina palielināties pārraudzībā esošo dzīvnieku skaits un uzlabojas to produktivitātes rādītāji.

Cenas

Liellopu gaļas iepirkuma cenas Latvijā parasti ir zemākas nekā ES. Tas izskaidrojams ar specializācijas līmeni liellopu gaļas ražošanā – Latvijā tas ir ievērojami zemāks nekā ES kopumā. Taču cenu attīstības tendence Latvijā kopumā bija līdzīga kā pārējā Eiropā. 2017. gadā bija labs liellopu

gaļas eksportam un ražošanai, un tas veicināja cenu kāpumu. Cenas turpināja palielināties līdz 2018. gada jūnijam, taču gada otrajā pusgadā jau piedzīvoja lejupslīdi liellopu gaļas pieprasījuma samazināšanās dēļ. 2019. gada pirmajā pusgadā cenas atkal pieauga un Āfrikas cūku mēra ietekmē bija vērojams pat neliels pieprasījuma pieaugums, taču otrajā pusgadā sekoja cenu kritiens – liellopu gaļas kautuvēs cenas samazinājās un realizēt jaunlopu gaļu bija grūtāk. Jāpiebilst, ka Latvijā cenu svārstības ir vairāk izteiktas nekā vidēji ES.

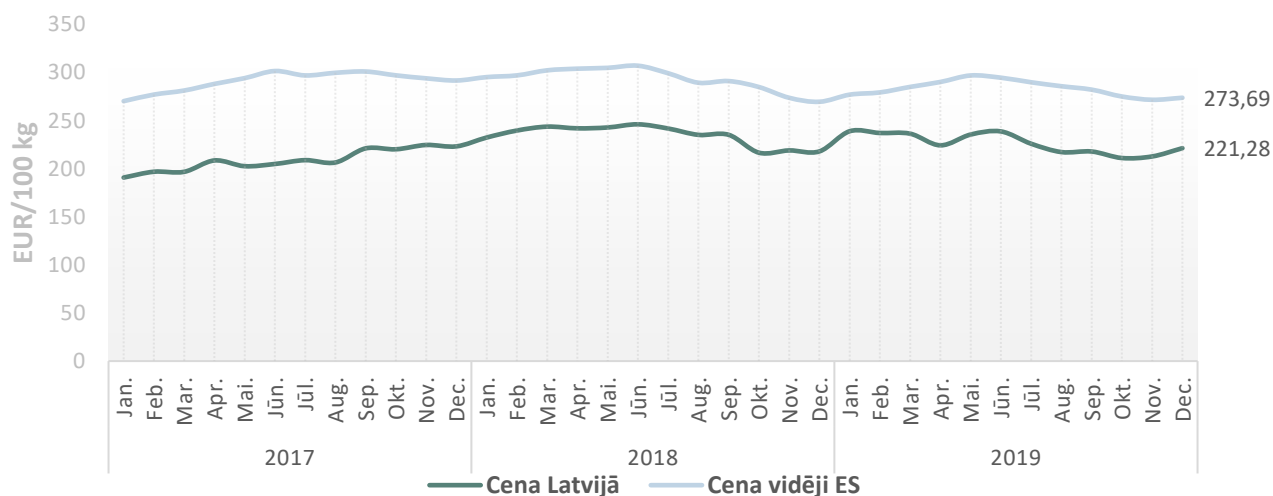

2.21. attēls. A kategorijas (bulļu) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un pārējā ES 2017.–2019. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

A kategorijas jeb bulļu liemeņu cena Latvijā pārskata periodā no 2017. gada janvāra līdz 2019. gada decembrim ir samazinājusies par 16 % un 2019. gadā no janvāra līdz decembrim – par 19,6 %. Savukārt ES vidējā bulļu liemeņu cena no 2017. gada janvāra līdz 2019. gada decembrim ir samazinājusies par 3,2 % un 2019. gadā no janvāra līdz decembrim – par 2,8 % (sk. 2.21. att.).

Turpretī D kategorijas jeb govju liemeņu cena Latvijā pārskata periodā no 2017. gada janvāra līdz 2019. gada decembrim ir pieaugusi par 16 %, bet 2019. gadā no janvāra līdz decembrim samazinājusies par 7,4 %. Savukārt ES vidējā govju liemeņu cena no 2017. gada janvāra līdz 2019. gada decembrim ir palielinājusies par 1,3 % un 2019. gadā no janvāra līdz decembrim samazinājusies par 1,2 % (sk. 2.22. att.).

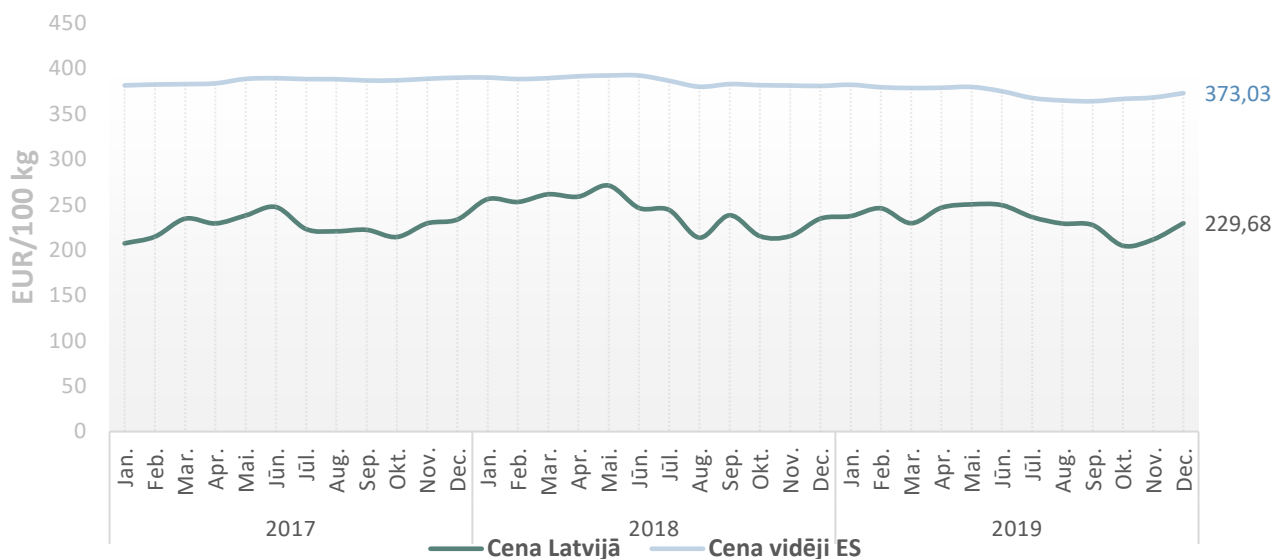

2.22. attēls. D kategorijas (govju) liemeņu iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES 2017.-2019. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

E kategorijas jeb telišu liemeņu cena Latvijā pārskata periodā no 2017. gada janvāra līdz 2019. gada decembrim bija pieaugusi par 10,7 %, bet 2019. gadā no janvāra līdz decembrim samazinājusies par

3,3 %. Savukārt ES vidējā telišu liemeņu cena no 2017. gada janvāra līdz 2019. gada decembrim kopumā bija samazinājusies par 2,2 % un 2019. gadā no janvāra līdz decembrim – par 2,4 % (sk. 2.23. att.).

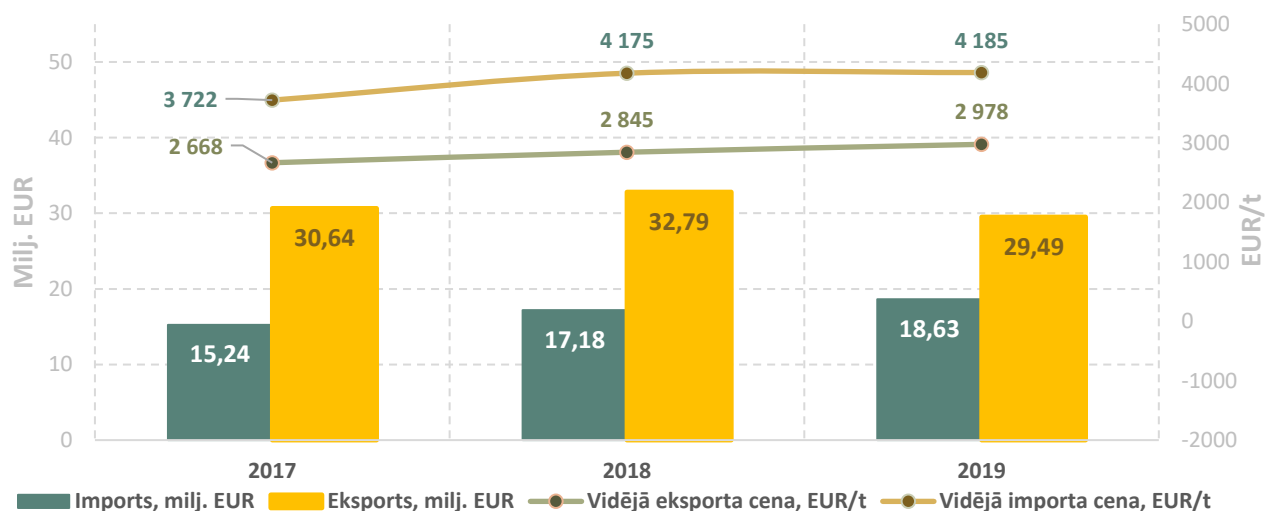

2.23. attēls. E kategorijas (telišu) liemeņu iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES 2017.–2019. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Ārējā tirdzniecība

Latvijas liellopu gaļas tirdzniecības balance ir pozitīva. No 2017. līdz 2018. gadam bija vērojams eksporta vērtības pieaugums, bet 2019. gadā eksports samazinājās. Savukārt importa vērtība 2018. gadā bija pieaugusi un pēc vērtības saglabājās augstāka nekā 2017. gadā. Arī 2019. gadā bija vērojams importa pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Atšķirībā no 2017. gada 2018. gadā liellopu gaļas eksporta vērtība procentuālā izteiksmē palielinājās par 7%, bet importa vērtība – par 12,8 %. Savukārt 2019. gadā eksporta vērtība bija 10,1 % mazāka nekā gadu iepriekš, bet importa vērtība pieauga par 8,4 % (sk. 2.24. att.).

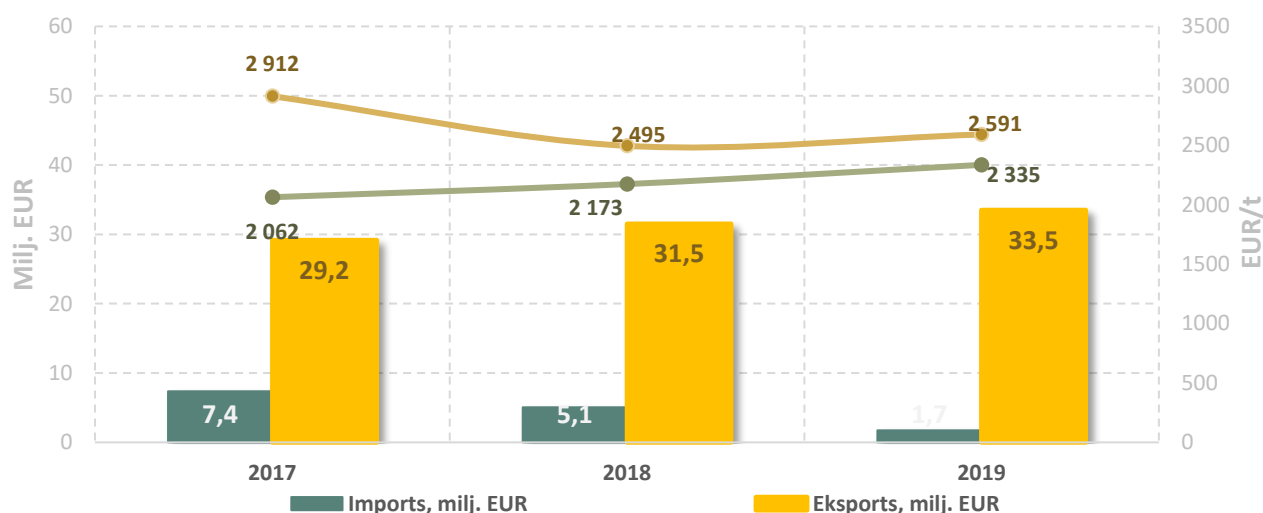
2.24. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas liellopu gaļas eksports un imports Latvijā 2017.–2019. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2019. gada laikā dzīvo liellopu vidējā eksporta cena salīdzinājumā ar 2018. gadu ir palielinājusies par 7,4 %, bet importa cena – par 3,8 %. Savukārt 2018. gadā vidējā eksporta cena bija par 5,4 % lielāka, bet vidējā importa cena – par 14,3 % mazāka nekā 2017. gadā.

Dzīvus liellopus Latvija importē maz – to atspoguļo arī liellopu importa vērtība, kas vēsturiski ir diezgan zema. Laika posmā no 2017. līdz 2019. gadam liellopu eksporta vērtība pieauga par 14,8 %.

Tāpat kā 2018. gadā, arī 2019. gadā eksporta vērtības pieaugums galvenokārt ir skaidrojams ar eksporta palielināšanos uz ES valstīm un Turciju (sk. 2.25. att.).

2.25. attēls. Dzīvo liellopu eksports un imports Latvijā 2017.–2019. gadā

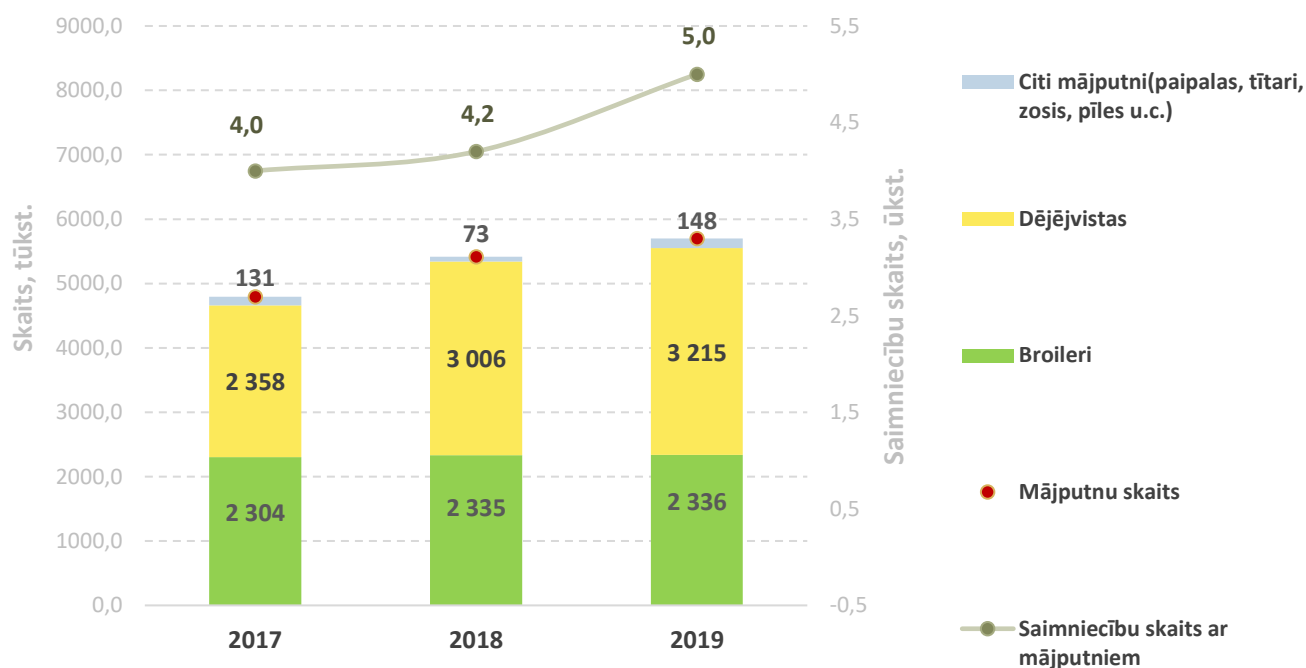
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Dzīvo lopu vidējā eksporta cena no 2017. līdz 2019. gadam ir palielinājusies par 13 % – daļēji tādēļ, ka ir attīstījušies eksporta tirgi un saglabājas labs pieprasījums pēc dzīvnieku liellopiem. Savukārt dzīvo lopu vidējā importa cena ir samazinājusies par 11 %.

2.5. Olu un putnu gaļas ražošana

Putnkopība kā lauksaimniecības nozare mūsu valstī ir ar gadsimtiem sena pagātne. Pieprasījums pēc putnkopības produkcijas, īpaši pēc laukos brīvos turēšanas apstākļos audzētas putnu gaļas un olām, joprojām pārsniedz piedāvājumu. Gandrīz jebkurā lauku saimniecībā mājputnu audzēšana var būt arī papildnozare, no kuras iegūst produkciju un kuru izmanto tūristu piesaistīšanai.

Mājputni Latvijā tiek audzēti gan lielos putnu audzēšanas uzņēmumos ar intensīvu ražošanu, gan nelielās zemnieku saimniecībās, kas darbojas gan pēc konvencionālās, gan arī pēc bioloģiskās lauksaimniecības saimniekošanas sistēmu noteikumiem. Līdz ar dējējvistām un broileriem Latvijā tiek audzētas arī citu mājputnu sugas – paipalas, tītari, strausi, pīles, zosis, pērļu vistiņas – gan olu, gan gaļas ieguvei. Turklāt, liekot lietā radošu pieeju, lietderīgi tiek izmantoti arī citi mājputnu audzēšanas blakusprodukti kosmētikas, rotaslietu, spilvenu, segu un dažādu aksesuāru izgatavošanā. LDC dati liecina, ka Latvijā audzēto mājputnu skaits katru gadu palielinās. Kopējais reģistrēto mājputnu skaits 2019. gadā bija 5698,5 miljoni. Salīdzinājumā ar 2018. gadu šis skaits ir palielinājies par 5,3%. (Sk. 2.26. att.)

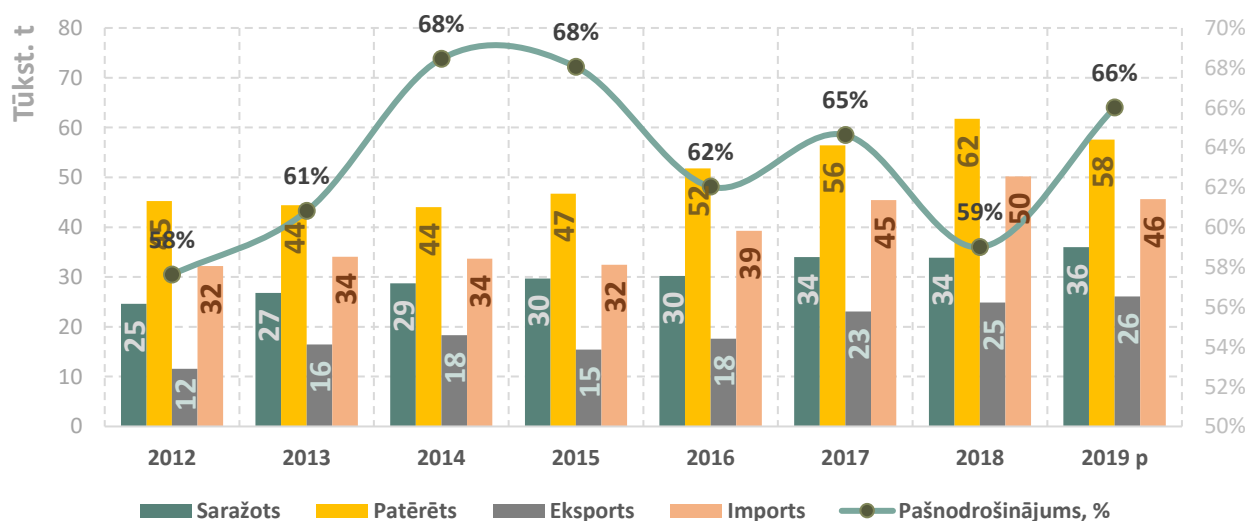

2.26. attēls. Saimniecību ar mājputniem un mājputnu skaits 2017.–2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot LDC datus pa atsevišķām mājputnu sugām, var redzēt, ka 2019. gadā par 6,9 % palielinājās dējējvistu skaits, bet broileru skaits palika iepriekšējā gada līmenī. To saimniecību skaits, kurās tur mājputnus, 2019. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājās par 19 %. Mājputnu skaita pieaugums liecina par tradicionālo putnkopības produktu, vistu olu un gaļas ražošanas stabilu attīstību.

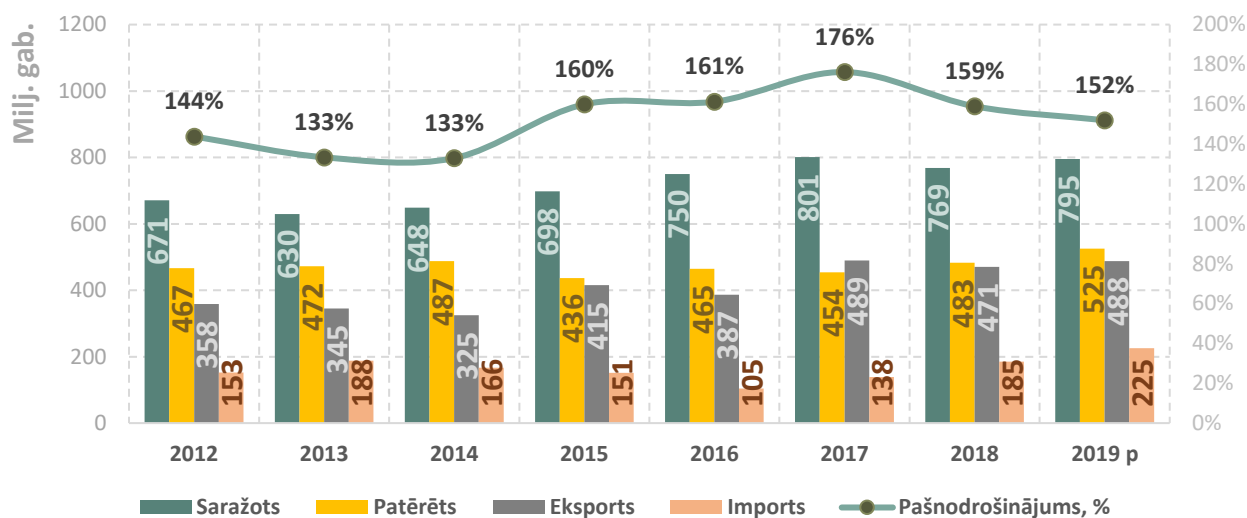

p – prognoze

2.27. attēls. Mājputnu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa balance 2012.–2019. gadā

Avots: LAD

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu mājputnu gaļas produktu ražošana ir palielinājusies par 6,3 %, bet patēriņš samazinājies par 6,7 %, savukārt eksports palielinājies par 5,0 %, bet imports samazinājies par 9,1 %. Pašnodrošinājums ir palielinājies par septiņiem procentpunktiem. (Sk. 2.27. att.)

p – prognoze

2.28. attēls. Olu un to produktu ražošanas un patēriņa bilance 2012.–2019. gadā

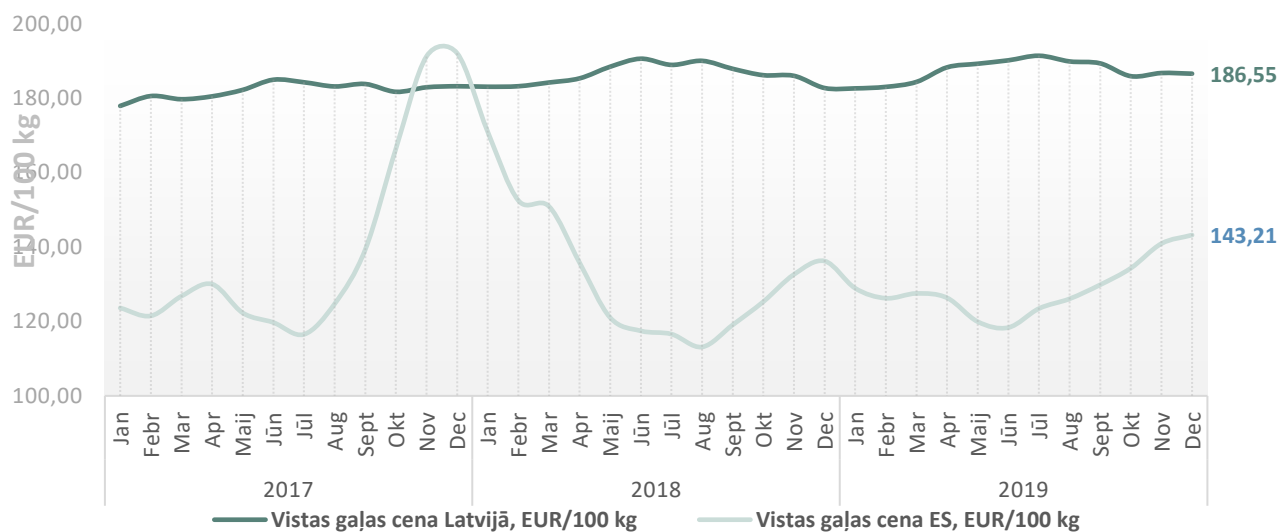
Avots: LAD

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu olu un olu produktu ražošana ir palielinājusies par 3,5 % un patēriņš – par 8,7 %. Kāpums bijis arī eksportā – par 3,7 % – un importā – par 21,9 %, bet pašnodrošinājums samazinājies par septiņiem procentpunktiem. (Sk. 2.28. att.)

Putnu gaļas cenas

Putnu gaļas vidējās iepirkuma cenas pārskata periodā no 2017. līdz 2019. gadam kopumā bijušas diezgan stabilas, t.i., bez būtiskām svārstībām (sk. 2.29. att.), tomēr šajā laikposmā vērojams mērens cenu pieaugums.

Latvijā putnu gaļas cena pārskata periodā no 2017. gada janvāra līdz 2019. gada decembrim ir palielinājusies par 11 %, savukārt 2019. gadā no janvāra līdz decembrim – par 4,5 %. ES vidējā putnu gaļas iepirkuma cena no 2017. gada janvāra līdz 2019. gada decembrim kopumā palielinājās par 5 %, bet 2019. gadā no janvāra līdz decembrim – par 2 %.

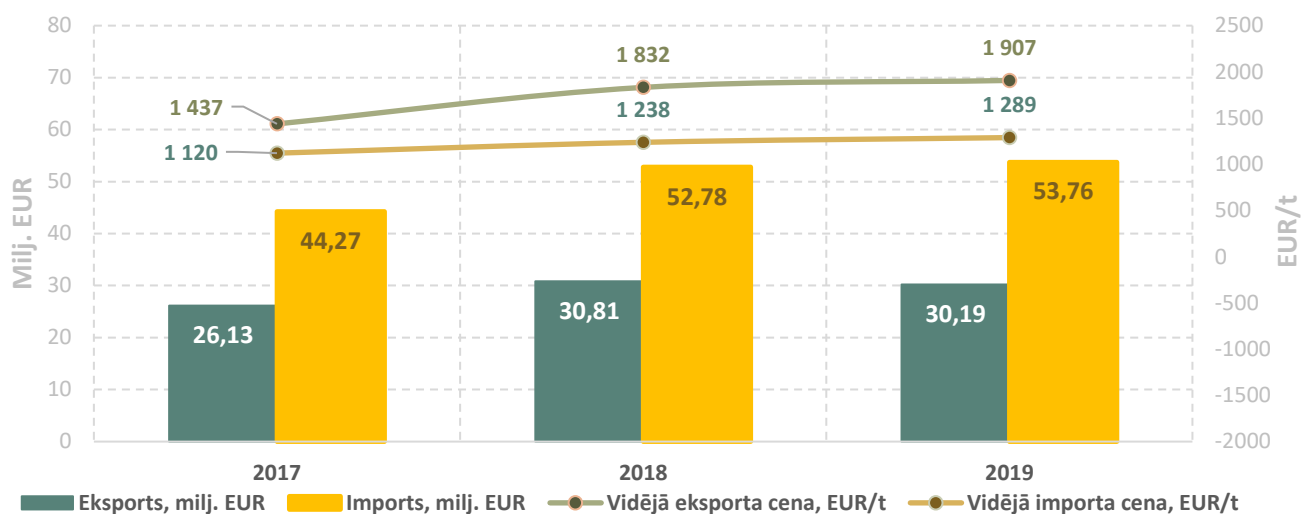
2.29. attēls. Vistas gaļas iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES 2017.–2019. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija, AREI

Putnu gaļas ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības balance svaigai, atdzesētai un saldētai putnu gaļai pārskata periodā ir saglabājusies negatīva, jo to veicināja ikgadējs importa plūsmas vērtības pieaugums (sk. 2.30. att.).

Pārskata periodā no 2017. gada līdz 2019. gadam putnu gaļas eksporta vērtība Latvijā kopumā palielinājusies par 16 %, bet importa vērtība – par 21 %. Savukārt 2019. gadā atšķirībā no 2018. gada Latvijā par 2 % samazinājās putnu gaļas eksports un tikpat daudz palielinājās importa vērtība.

2.30. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas putnu gaļas eksports un imports 2017.–2019. gadā

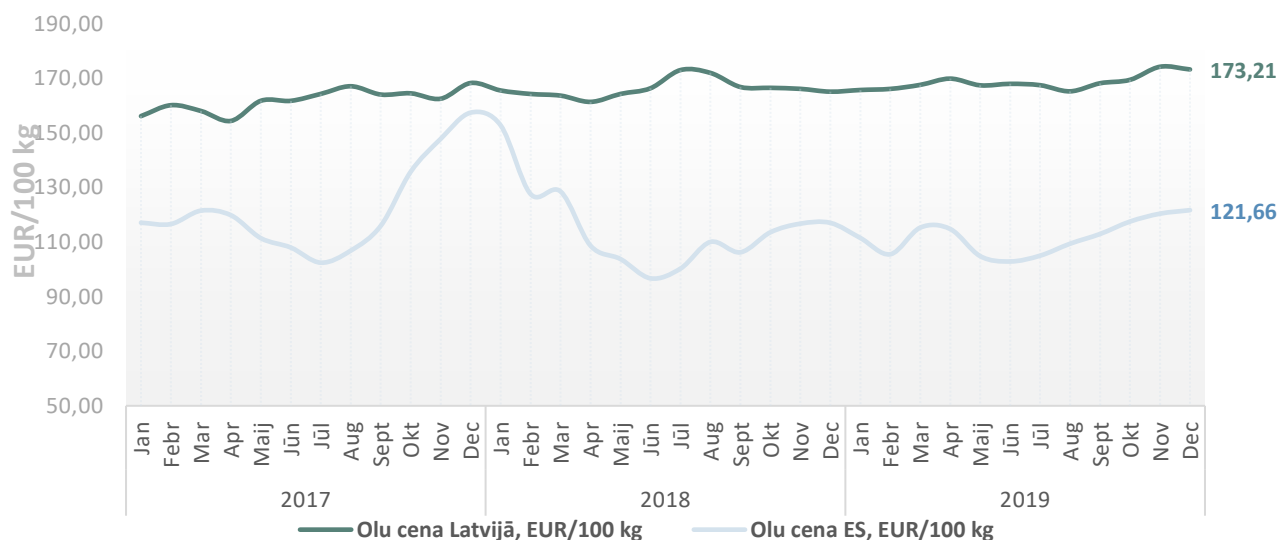
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Putnu gaļas vidējā importa cena pārskata periodā ir palielinājusies par 15 %, bet vidējā eksporta cena – par 33 %.

Olu cenas

Pārskata periodā no 2017. gada līdz 2019. gadam būtiskākā iezīme bija straujais olu cenas pieaugums 2017. gada otrajā pusgadā (sk. 2.31. att.). To, domājams, var skaidrot ar putnu gripas izplatības, kā arī ar apkarošanas un preventīvo pasākumu ietekmi ES.

Olu cena Latvijā pārskata periodā no 2017. gada janvāra līdz 2019. gada decembrim ir kāpusi par 4 %, bet 2019. gadā no janvāra līdz decembrim – par 9 %. Savukārt ES vidējā olu cena no 2017. gada janvāra līdz 2019. gada decembrim palielinājās par 16 %, bet 2019. gadā no janvāra līdz decembrim – par 11 %.

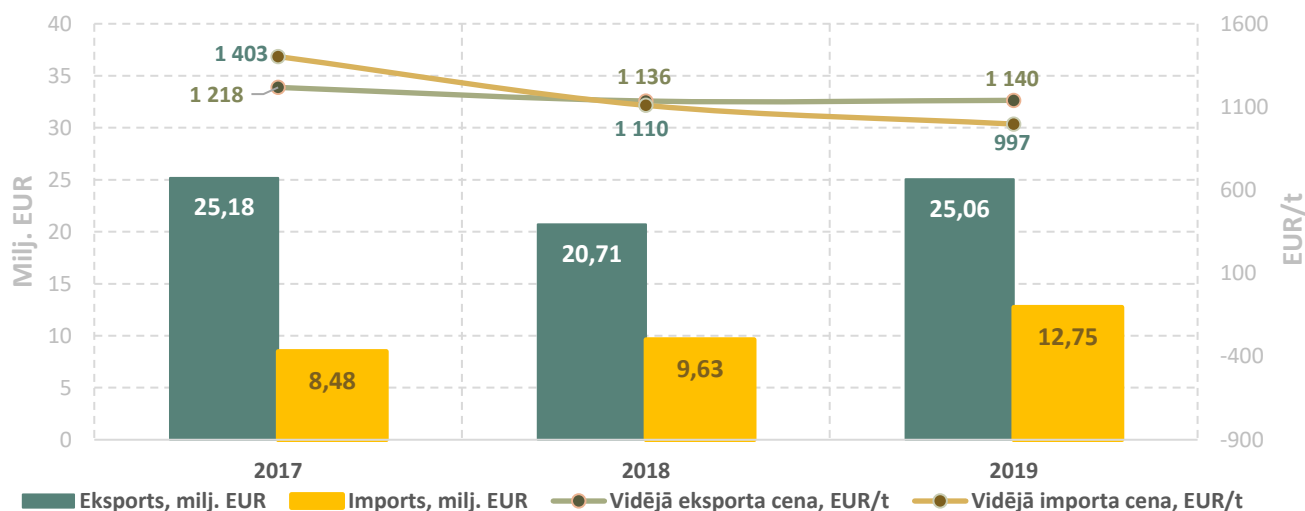
2.31. attēls. Olu cena Latvijā un pārējā ES 2017.–2019. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Olu ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības balance olu sektorā pārskata periodā no 2017. gada līdz 2019. gadam saglabājās pozitīva. Zemākie rādītāji eksporta plūsmā bija 2018. gadā, bet importa plūsmā – 2017. gadā, taču importa vērtība pārskata periodā ik gadu ir pakāpeniski palielinājusies. (Sk. 2.32. att.)

No 2017. līdz 2019. gadam Latvijas olu eksporta vērtība samazinājās par 0,5 %, bet importa vērtība palielinājās par 50,4 %. Savukārt 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu olu eksporta vērtībā vērojams kāpums par 21 %, bet importa vērtībā – par 32,4 %.

2.32. attēls. Olu eksports un imports 2017.–2019. gadā

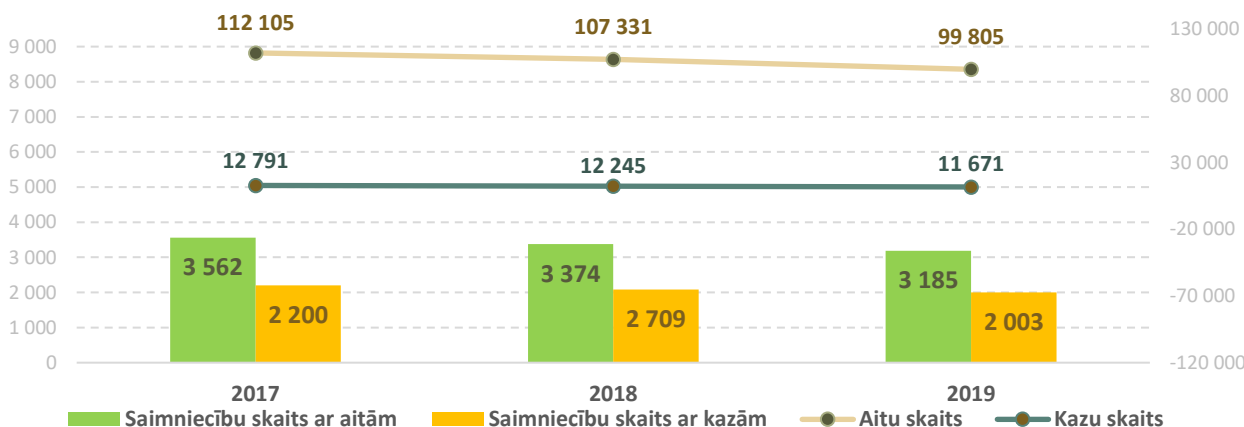
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Olu vidējā importa cena pārskata periodā ir samazinājusies par 29 %, bet vidējā eksporta cena ir kritusies par 6 %.

2.6. Aitkopības un kazkopības nozares attīstība

Analizējot 2019. gada datus par aitkopības nozari, var secināt, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu par 5,6 % ir samazinājies saimniecību skaits un par 7,0 % – arī aitu skaits (sk. 2.33. att.).

Analizējot kazkopības nozares 2019. gada datus un salīdzinot tos ar 2018. gada datiem, ir vērojama gan dzīvnieku, gan saimniecību skaita samazināšanās tendence. 2019. gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrēta 11 671 kaza, ko audzē 2003 saimniecības. Tātad salīdzinājumā ar 2018. gadu samazinājums ir attiecīgi par 4,5 un 4 %. (Sk. 2.33. att.)

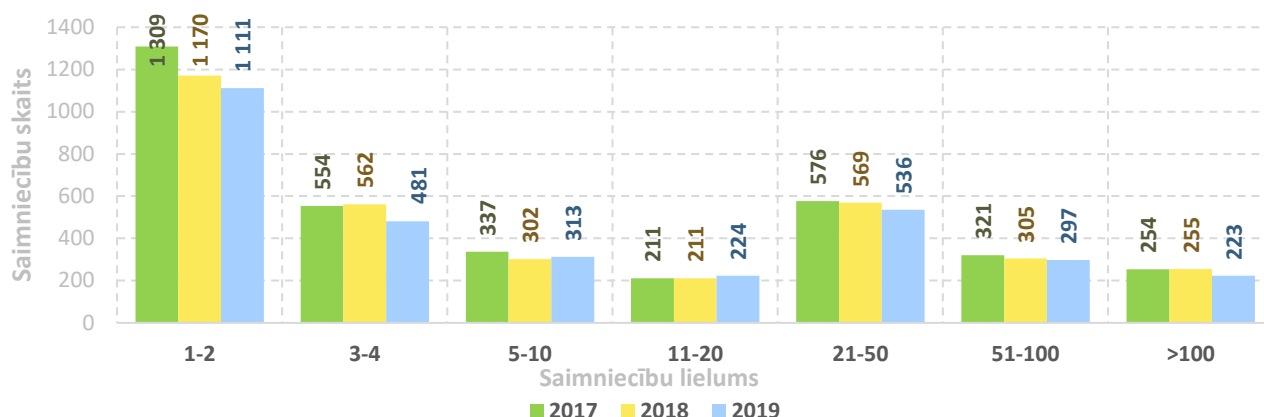
2.33. attēls. Aitu un kazu saimniecību un to dzīvnieku skaits 2017.–2019. gadā

*LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot 2.34. attēlā redzamo aitu saimniecību struktūru, var secināt, ka pēdējo gadu laikā turpina samazināties mazo saimniecību skaits, lai gan tās joprojām veido lielāko īpatsvaru no kopējā

saimniecību skaita. 2019. gadā 50,0 % no kopējā reģistrēto saimniecību skaita bija saimniecības, kurās tur 1–10 aitas.

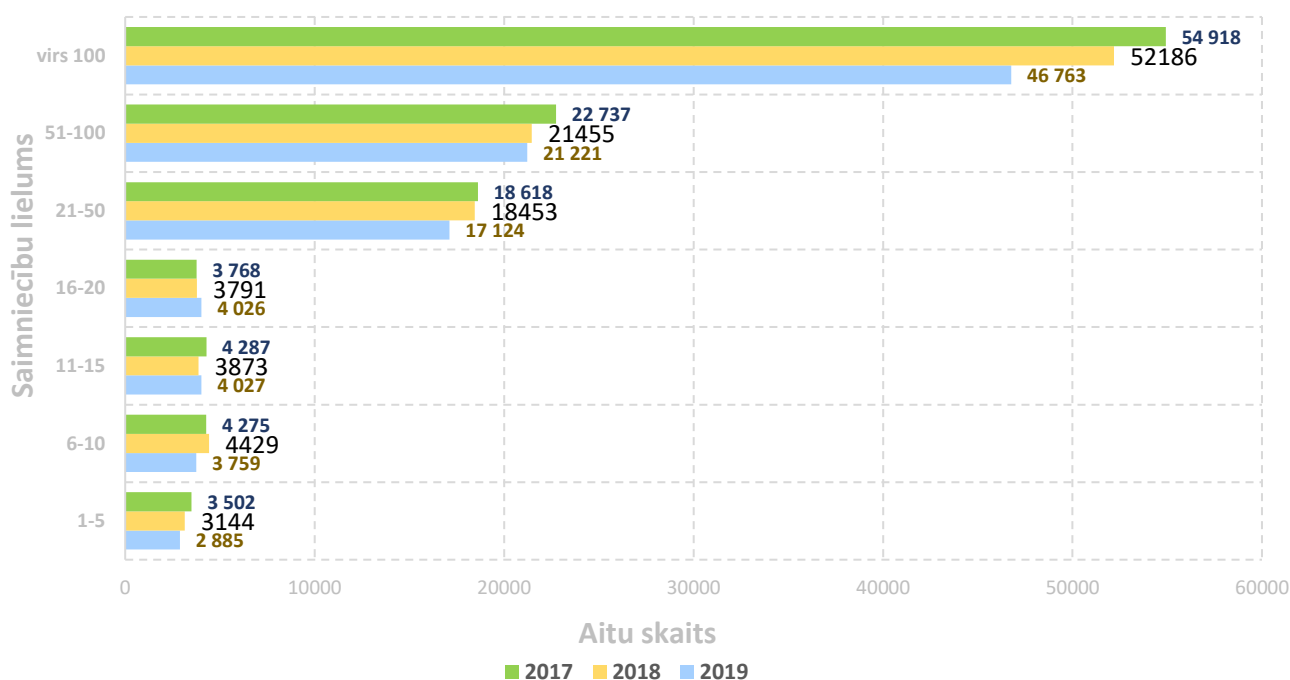

2.34. attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc aitu skaita 2017.–2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Analizējot 2.35. attēla datus par aitu kopskaita sadalījumu pēc to skaita saimniecībās, var secināt, ka 2019. gadā turpināja samazināties aitu skaits saimniecībās ar 1 līdz 5 aitām (par 8,2 %). Lielākais aitu skaits – 46,9 % no kopējā aitu skaita – 2019. gadā bija saimniecībās ar 100 un vairāk aitām. Minētie dati liecina, ka aitkopības nozarē arvien mazāk paliek saimniecību ar mazu aitu skaitu.

2.35. attēls. Aitu sadalījums pēc to skaita saimniecībā 2017.–2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Kazkopības nozarē ir liels skaits mazo saimniecību ar 1–10 kazām – 89,6 %, taču šajās saimniecībās turēto kazu skaits salīdzinoši nav tik liels – 42,1 %. 41,9 % kazu tiek turētas saimniecībās, kurās ir vismaz 21 kaza. 2019. gadā vidējais kazu skaits saimniecībā palicis tāds pats kā 2018. gadā – 5,8 kazas (sk. 2.6. tab.).

2.6. tabula

Saimniecību sadalījums pēc kazu skaita un kazu skaits attiecīgajās saimniecībās

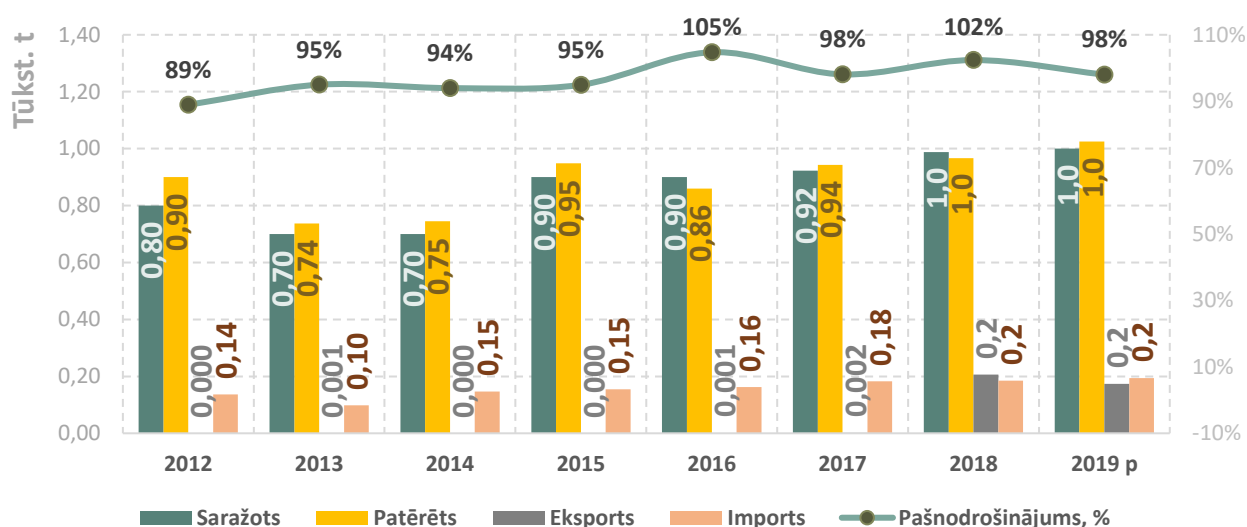
Slaucamo kazu skaits saimniecībā	2017.		2018.		2019.	
	Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu	Kazu skaits	Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu	Kazu skaits	Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu	Kazu skaits

	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%
1–5	1724	78,4	3703	29,0	1607	77,1	3348	27,3	1565	78,1	3202	27,4
6–10	263	12,0	1950	15,2	278	13,3	2056	16,8	230	11,5	1715	14,7
11–15	93	4,2	1170	9,1	78	3,7	983	8,0	86	4,3	1093	9,4
16–20	44	2,0	788	6,2	38	1,8	670	5,5	43	2,1	772	6,6
21–50	44	2,0	1248	9,8	57	2,7	1786	14,6	52	2,6	1564	13,4
51–100	18	0,8	1240	9,7	15	0,7	1054	8,6	13	0,6	889	7,6
> 100	14	0,6	2692	21,0	12	0,6	2348	19,2	14	0,7	2436	20,9
Kopā:	2 200	100	12 791	100	2 085	100	12 245	100	2 003	100	11 671	100

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu aitu un kazu gaļas ražošana ir pieaugusi par 1,2 %, bet patēriņš – par 6 % un ārējā tirdzniecībā imports palielinājies par 4,9 %. Pašnodrošinājums ar aitu un kazu gaļu 2019. gadā samazinājās par četriem procentpunktiem (sk. 2.36. att.).

p – prognoze

2.36. attēls. Aitu un kazu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa bilance 2012.–2019. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Aitkopības nozarē ciltsdarbu koordinē šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrība “Latvijas Aitu audzētāju asociācija” (turpmāk – Biedrība). Aitkopības ciltsdarba mērķu sasniegšanai tiek īstenotas audzēšanas programmas – Latvijas tumšgalves, Vācijas merino vietējās, Dorperas, Sufolkas, Romanovas, Oksforddaunas, Tekselas, *Il-de-France* un Šarolē aitu šķirnēm. Visu īstenoto audzēšanas programmu galvenais mērķis ir veidot auglīgus, ātraudzīgus, no maedi-visna slimības brīvus, pret skrepi slimību rezistentus šķirnes aitu ganāmpulkus. Biedrība īsteno arī Latvijas tumšgalves aitu šķirnes vecā tipa saglabāšanas programmu, lai palielinātu šo aitu skaitu un saglabātu šķirnes ģenētisko potenciālu un daudzveidību.

2019. gadā Biedrība turpināja uzsāktu vaislas teķu pārbaudi pēc pēcnācēju kvalitātes kontrolnobaršanas stacijā (turpmāk šajā nodaļā – Stacija). Stacijā pēc pēcnācēju kvalitātes 2019. gadā novērtēti 16 Latvijas tumšgalves šķirnes teķi. Visu pārbaudes laikā nobaroto jēru vidējais dzīvmasas pieaugums diennaktī bija 363,6 grami – Latvijas tumšgalves šķirnei tas ir labs rezultāts. Stacijā tika novērtēts arī viens Oksforddaunas un Tekselas teķis un divi *Il-de-France* teķi, kuru dzīvmasas pieaugums diennaktī attiecīgi bija 367,7, 351,0 un 454,6 grami (vidējais diviem *Il-de-France* teķiem).

Biedrība noorganizēja pasākumu “Aitu dienas 2019” stacijā “Klimpas” un dzīvnieku izstādī Brīvdabas muzejā, kā arī semināru teķu izsoles laikā. Ciltsdarbā iesaistītās personas ir cēlušas savu kvalifikāciju. Sadarbībā ar Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centru rīkots demonstrējums un fermu dienas pasākums. Sadarbībā ar Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centru un Latvijas

Lauksaimniecības universitāti noorganizēti profesionālās pilnveides kursi aitu ēdināšanā un aitu audzēšanā. Tāpat tika noorganizētas mācības "Dažāda vecuma un dzimuma aitu turēšanas tehnoloģijas, mītnes un speciālā aprīkojuma pielietojums saimniecībās, labturības prasību ievērošana, aitu veselības nodrošināšana" un "Aitkopības produkcijas ieguve, piemērojot bioloģiskās saimniekošanas prasības", kā arī divu dienu starptautiska izstāde-konference Baltijas valstīm "Aitu realizācijas iespējas un kooperācija".

Biedrības speciālisti 2019. gadā sagatavoja un izsniedza 95 zootehniskos sertifikātus pārdošanai sagatavotām aitām un teķiem, kā arī ciltsgrāmatā ierakstīja 1111 aitu un teķu. Ar šķirnes materiāla pavairošanu 2019. gadā nodarbojās 49 saimniecības, no kurām 40 saimniecības audzē Latvijas tumšgalves šķirnes aitas, divas saimniecības – Vācijas merino vietējās šķirnes aitas un viena saimniecība – pārējās šķirnes aitas.

2019. gadā ar aitu pārraudzību nodarbojās 105 saimniecības. 2.7. tabulā redzams, ka pārraudzībā bija 5133 vaislas aitu mātes un 227 vaislas teķi.

2.7. tabula

Vērtēto aitu skaits 2019. gadā

Ganāmpulku grupa	Jēri		Vaislai audzējamie dzīvnieki		Pieaugušie dzīvnieki	
	S	V	S	V	S	V
Šķirnes	3186	3091	1013	43	3712	207
Pārējās	965	898	87	1	1372	16
Kopā	4151	3989	1100	44	5133	227

s – aita

v – teķis

Avots: LDC

Analizējot 2.8. tabulā vaislai audzējamo aitu attīstību raksturojošos rādītājus, var redzēt, ka 2019. gadā saimniecībās, kas nodarbojas ar Latvijas tumšgalves šķirnes aitu audzēšanu, bija 1001 aita ar vidējo dzīvmasu 54,3 kg un 33 teķi ar vidējo dzīvmasu 75,4 kg. Saimniecībās, kas nodarbojas ar Vācijas merino vietējās šķirnes aitu audzēšanu, bija 67 aitas ar vidējo dzīvmasu 62,3 kg un 11 teķi ar vidējo dzīvmasu 80,2 kg.

2.8. tabula

Vaislai audzējamo aitu attīstību raksturojošie rādītāji 2019. gadā

Rādītājs	LT		VMV		Kopā	
	aitas	teķi	aitas	teķi	aitas	teķi
Dzīvnieku skaits	1001	33	67	11	1068	44
Dzīvmasa gada vecumā, kg	54,3	75,4	62,3	80,2	58,3	77,8

Avots: LDC

Pēc Lauksaimniecības datu centra datiem, pārraudzībā esošo aitu māšu vidējā auglība 2019. gadā bija 1,70 jēri metienā. Aitkopības nozarē ar mērķtiecīgu ciltsdarbu ir izdevies uzlabot aitu māšu auglību un jēru izaudzēšanu, kā arī palielināt audzējamo aitu un teķu dzīvmasu.

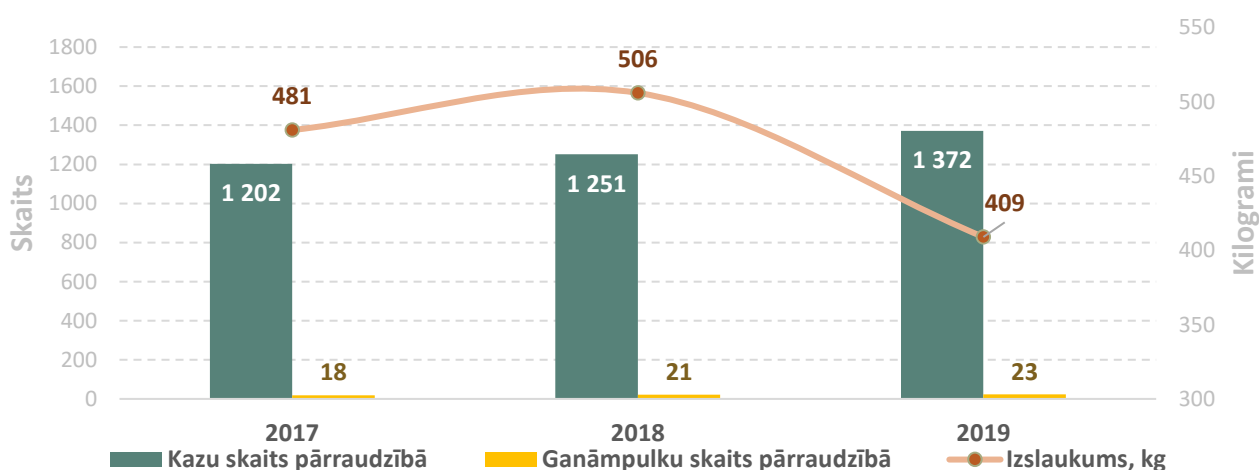
Ar šķirnes kazu ciltsdarba koordinēšanu un audzēšanas programmu īstenošanu Latvijā nodarbojas Latvijas kazkopības biedrība (turpmāk – kazkopības biedrība). Kazkopības biedrība 2019. gadā īstenoja šķirnes kazu audzēšanas programmas būru, Zānes, Anglo-Nūbijas un Latvijas vietējās šķirnes kazām, kā arī saglabāšanas programmu Latvijas vietējās kazu šķirnes vecā tipa kazām.

2019. gadā ar piena kazu snieguma pārbaudi un pārraudzību nodarbojās 27 piena šķirnes kazu audzēšanas saimniecības un septiņas gaļas šķirnes kazu audzēšanas saimniecības. Gaļas šķirņu kazu audzēšana Latvijā pēdējos gados ir stabila, taču tai nav tendences paplašināties.

Kazkopības biedrība šķirnes saimniecību statusu ir piešķirusi sešām piena šķirnes kazu saimniecībām. Ciltsgrāmatā 2019. gadā uzņemti 244 dzīvnieki. Kazkopības biedrība 2019. gadā sertificēja 11 piena šķirņu vaislas āžus (četrus Latvijas vietējās šķirnes vecā tipa āžus un septiņus Zānes

šķirnes āžus) un 10 gaļas šķirnes āžus (būru šķirne). Organizēti pasākumi, kas saistīti ar ciltstarba popularizēšanu un speciālistu kvalifikācijas celšanu: “Kazu dienas 2019”, pieredzes apmaiņas pasākums ar Somijas piena šķirņu kazu audzētājiem, Dānijas ekspertu piedalīšanās gaļas šķirņu kazu audzēšanas saimniecību vērtēšanā, sadarbība ar Anglijas kazkopības nozares pārstāvjiem par gaļas šķirņu kazu vaislas materiāla atlasī, par sadarbību ar Igaunijas kazkopības nozares pārstāvjiem būru šķirnes kazu audzēšanā.

Snieguma pārbaudē un pārraudzībā esošo kazu saimniecību skaits pēdējos gados ir stabils un ik gadu nedaudz palielinās. (Sk. 2.37. att.) 2019.gadā pārraudzībā bija 1372 kazas – 11,7 % no visām kazām. Vidējais izslaukums ir 409 kg – par 19 % mazāk nekā 2018. gadā.

2.37. attēls. Pārraudzībā esošo kazu, saimniecību skaita un izslaukuma dinamika 2017.–2019. gadā

Avots: LDC

2.9. tabulā apkopoti dati par tauku un olbaltumvielu saturu kazu pienā. Salīdzinot piena kvalitātes rādītājus 2019. gadā un iepriekšējos gados, ir vērojama neliela rādītāju uzlabošanās. Lai šī tendence saglabātos arī turpmākajos gados, piena kazu audzētājiem ir jāpiestrādā pie sabalansētas kazu ēdināšanas un vaislas materiāla izvēles, pievēršot uzmanību ne tikai izslaukuma palielināšanai, bet arī piena kvalitātes rādītāju uzlabošanai vai noturēšanai noteiktā līmenī.

2.9. tabula

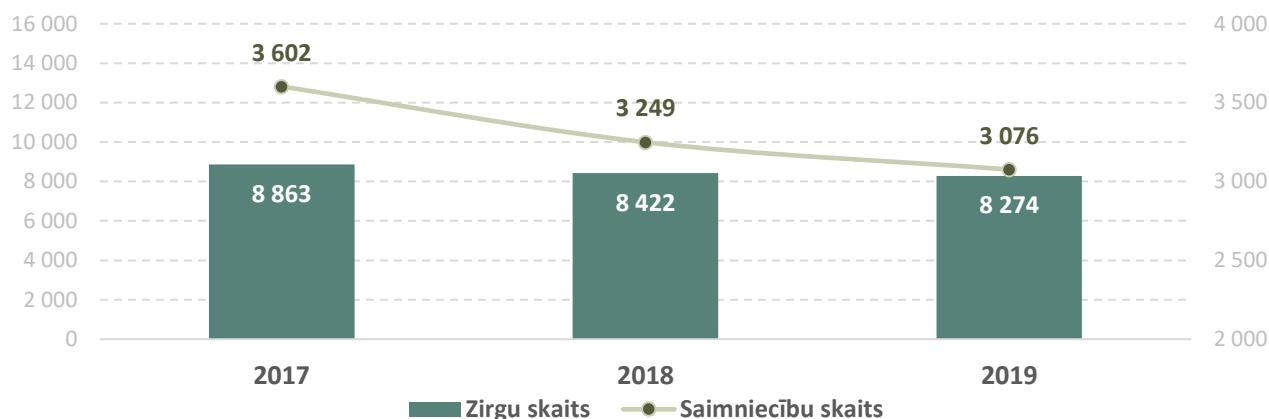
Kazu piena tauku un olbaltumvielu satura dinamika Latvijā 2017.–2019. gadā

Rādītājs/gads	2017.	2018.	2019.
Tauku saturs,%	3,95	3,83	4,06
Olbaltumvielu saturs,%	3,16	3,12	3,25

Avots: LDC

2.7. Zirgkopība

Zirgkopības nozarē pēdējo gadu laikā ir vērojama gan saimniecību, gan zirgu skaita samazināšanās. Pēc LDC datiem, 2019. gadā bija reģistrētas 3076 zirgkopības saimniecības ar 8274 zirgiem. Tātad salīdzinājumā ar 2018. gadu kopējais zirgu skaits ir samazinājies par 1,5 %, bet saimniecību skaits – par 5 % (sk. 2.38. att.).

2.38. attēls. Zirgu un zirgkopības saimniecību skaits 2017.–2019. gadā

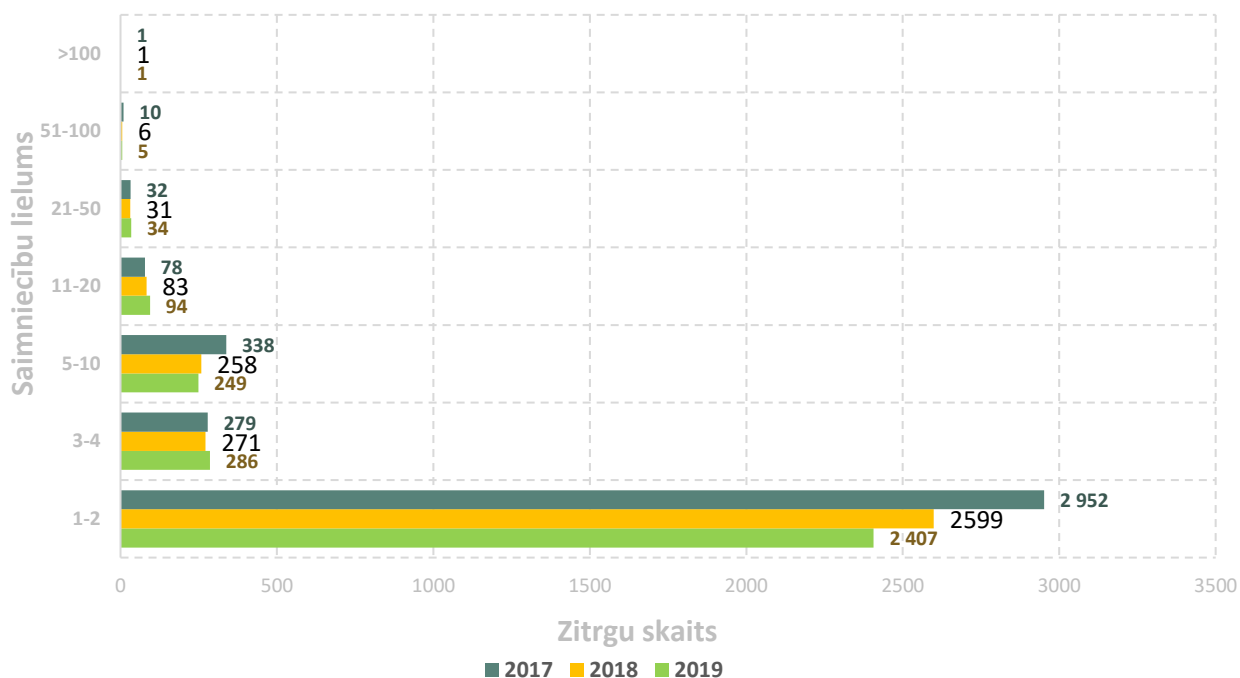
* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

2019. gada dati par zirgu saimniecību grupām liecina, ka būtiskas pārmaiņas nav notikušas – to struktūra nav mainījusies un joprojām visvairāk (78,3 %) ir mazo saimniecību, kas tur 1–2 zirgus (sk. 2.39. att.).

Atšķirībā no 2018. gada atsevišķās saimniecību grupās 2019. gadā ir vērojams gan pašu saimniecību, gan zirgu skaita pieaugums, visvairāk to saimniecību grupā, kurās tur 11–20 zirgu: saimniecību kļuvis vairāk par 13 %, bet zirgu – 9%. Savukārt to saimniecību grupā, kurās tur 21 līdz 50 zirgu, saimniecību skaits palielinājies par 10%, bet zirgu skaits tajās – par 6 %. Tāpat par 6 % palielinājies to saimniecību skaits, kurās tur 3–4 zirgus, tajās par 4 % palielinoties arī zirgu skaitam. Savukārt saimniecību grupā ar 100 un vairāk zirgiem, saimniecību un zirgu skaits ir palicis nemainīgs.

Vislielākais samazinājums 2019. gadā vērojams to saimniecību grupā, kurās tur 51 līdz 100 zirgus: saimniecību skaits ir samazinājies par 16 % un zirgu skaits – par 13 %. Par 7 % mazāk gan saimniecību, gan zirgu ir kļuvis arī to saimniecību grupā, kurās tur 1–2 zirgus. Samazinājums vismazāk skāris saimniecības ar 5–10 zirgiem, saimniecību skaitam sarūkot par 3 % un zirgu skaitam – par 5 %.

2.39. attēls. Saimniecību sadalījums pēc zirgu skaita pa grupām 2017.–2019. gadā

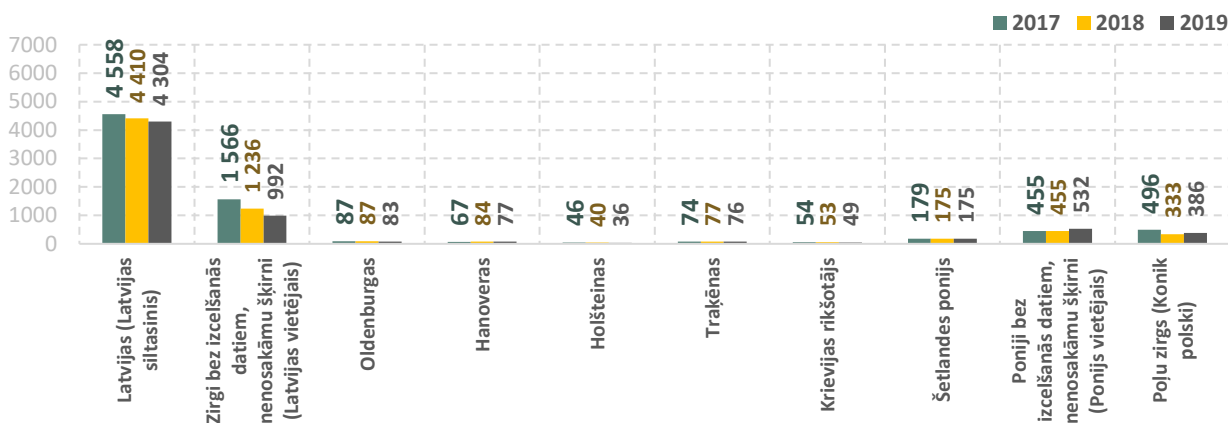
* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Ciltsdarbs

Zirgu ciltsdarbu Latvijā koordinē divas šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrības – Latvijas zirgaudzētāju biedrība un Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija. Abas biedrības īsteno šķirnes zirgu audzēšanas programmas, zirgu audzētājiem sniedz ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus, kārtā ciltsgāmatu un organizē zirgu snieguma pārbaudi, tostarp darbību vērtēšanu, apmācību zirgu audzēšanā, izstādes un sacensības. 2019. gadā snieguma pārbaudē bija 443 zirgkopības saimniecības ar 3140 zirgiem.

Latvijā visvairāk audzēti ir Latvijas šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, no kuriem tiek izaudzēti gan augstas klases sporta zirgi, gan zirgi jātnieku apmācībai sporta skolās un amatieriem. Latvijas šķirnes sporta tipa zirgus izmanto klasiskajos sporta veidos – iejādē, konkūrā un trīscīņā, savukārt Latvijas braucamā tipa zirgi ir universāli, jo tos var izmantot bērnu apmācībā, lauku tūrismā, pajūgu braukšanā un jātnieku sportā. Latvijā kopumā tiek audzētas 77 zirgu šķirnes, un līdz ar Latvijas zirgu šķirnes zirgiem vēl popularitāti ir guvušas Oldenburgas, Hanoveras, Traķēnas šķirnes, Krievijas rikšotāji, Holšteinas šķirne, poļu zirgi un poniju zirgu šķirnes. Salīdzinoši lielā skaitā tiek audzēti Latvijas vietējie zirgi bez izcelšanās datiem. (Sk. 2.40. att.)

2.40. attēls. Zirgu skaits pa šķirnēm 2017.–2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Abas biedrības īsteno Latvijas sporta tipa zirgu audzēšanas programmu un saglabāšanas programmu Latvijas braucamā tipa zirgiem. Latvijā zirgu audzētāji selekcijas darbam galvenokārt izmanto Latvijas šķirnes zirgus. Latvijas braucamā tipa zirgi tiek saglabāti kā vietējā apdraudētā šķirne, bet sporta tipa zirgi attīstīti atbilstoši starptautiskā sporta tirgus tendencēm. Zirgu sporta īpašību uzlabošanai audzēšanas programmā tika importēti Hanoveras, Holšteinas, Vestfāles, Dānijas siltasiņu, Zviedrijas siltasiņu u.c. vaislinieki. Latvijā audzēto sporta zirgu konkurētspējas uzlabošanai starptautiskajā tirgū zirgu audzētājiem jāstrādā pie augstvērtīgu pēcnācēju iegūšanas. Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija īsteno saglabāšanas programmas Latvijas ardenņu šķirnes zirgiem un Latgales rikšotāju šķirnes zirgiem.

2019. gadā abas biedrības ir organizējušas ciltsdarba speciālistu kvalifikācijas celšanas seminārus un apmācību zirgu vērtēšanas ekspertiem.

Latvijas zirgaudzētāju biedrība ir rīkojusi seminārus konkūrā un pajūgu braukšanas treneriem. Seminārus vadīja zirgkopības eksperti no Latvijas, Francijas un Nīderlandes. Latvijas zirgaudzētāju biedrība sadarbībā ar Latvijas jātnieku federāciju ik gadu organizē Rīgas pasaules kausa posmu jāšanas sacensībās, kurās ir iespēja novērtēt Latvijas labāko zirgu sniegumu.

2019. gadā Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija organizēja mācību kursu zirgaudzētājiem “Kvalitātes sistēmas ieviešana zirgu audzēšanas saimniecībās. Uz tirgu vērsta zirgu audzēšana”, kā arī piedalījās sešos Latvijas zirgu šķirnes popularizēšanas pasākumos Latvijas novados un Rīgas svētku laikā.

2.8. Graudu ražošana

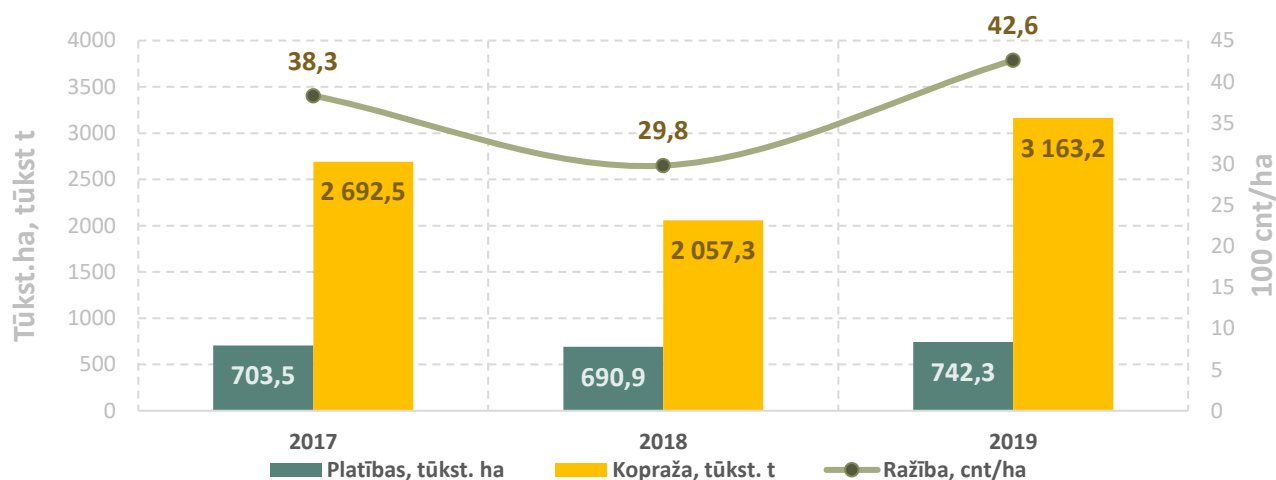
2019. gads graudkopjiem bija ļoti veiksmīgs, īpaši pēc 2018. gada sausuma. Ziemāji lieliski pārziemoja, jo bija ļoti piemēroti ziemošanas apstākļi bez ekstrēmām novirzēm, mainoties salam un atkusnim. Atšķirībā no diviem iepriekšējiem gadiem, kad Latvijas laukus vienu gadu postīja plūdi, bet nākamo – ilgstošs sausums un karstums, 2019. gads zemniekiem uzskatāms par parastu Latvijas agrometereoloģiskajiem atbilstošu gadu bez krasām laikapstākļu anomālijām. Tiesa gan, nokrišņiem bija tā īpatnība, ka lietus bija visai lokāls, tā ka situācija pat vienā zemnieku saimniecībā varēja būt atšķirīga.

2019. gadā neierasti agri tika uzsākta graudaugu novākšana. Zemgalē agrīno ziemas kviešu šķirņu kulšana tika uzsākta jau jūlija pirmajā dekādē, kas ir aptuveni par desmit dienām agrāk nekā parasti. Virknei saimniecību ar mazākām graudaugu platībām jau augusta sākumā bija apkūlības.

2019. gadā vidējā graudaugu ražība no viena hektāra sasniedza 42,6 centnerus, un tā ir otra augstākā graudaugu ražība pēc 2015. gada, kad tā bija 44,9 centneri no hektāra.

Kopumā ražas kvalitāte bija ļoti laba, tā nedaudz pasliktinājās tikai pēc lietavām. Bažas daļēji radīja saveldrējušies graudaugu sējumi, jo, kaut arī lietus bija lokāls, tas bieži vien uzņāca ar stiprām lietūs gāzēm, ko pavadīja spēcīgas vēja brāzmas. Īpašs uztraukums bija par rudziem, jo, pēc ekspertu aplēsēm, 30–50 % rudzu platību varētu būt sagūlušas veldrē.

2019. gadā tika iegūta Latvijas vēsturē lielākā graudu kopraža – 3,2 milj. tonnu, kas ir par 1,1 milj. tonnu jeb 1,5 reizes vairāk nekā gadu iepriekš. Tā panākta, ievērojami palielinot graudaugu sējumu – ar graudaugiem bija apsēti 742,3 tūkst. hektāru, kas ir par 51,4 tūkst. hektāru jeb 7,5 % vairāk nekā 2018. gadā, un tā ir lielākā graudaugu aizņemtā platība Latvijas lauksaimniecībā.

2.41. attēls. Graudaugu platība, kopražas un ražība Latvijā 2017.–2019. gadā

Avots: CSP

2.41. attēlā redzams, ka 2019. gadā vērojama visu triju galveno rādītāju – platības, ražības, kopražas – kāpums. Vēl ir jāpiemin tāds būtisks iemesls, ka ievērojami vairāk tika iesēta ziemāju labība, kas labos ziemošanas apstākļos dod daudz lielāku ražu. Ziemāju graudu kopraža 2019. gadā sasniedza 2,2 milj. tonnu, bet to vidējā ražība no viena hektāra bija 50,7 centneri. Lielāka ziemāju graudaugu ražība ir bijusi vien 2015. gadā – 53,5 centneri no hektāra.

Nemot vērā 2019. gada agro graudaugu novākšanas laiku un labvēlīgos rudens apstākļus ziemāju sējai, tiek prognozēts, ka 2020. gadā graudaugu aizņemtā platība sasniegs 2019. gada graudaugu sējumu platības apjomu vai pat nedaudz to pārsniegs.

Ar graudaugu audzēšanu 2019. gadā kopumā nodarbojās 20 564 saimniecības (sk. 2.10. tab.). Tas ir par 248 saimniecībām vairāk nekā 2018. gadā. Viens no iemesliem, kāpēc nedaudz palielinājies to saimniecību skaits, kas nodarbojas ar graudu audzēšanu, ir 2018. gada labvēlīgais rudens ziemāju sējai, jo daudzi saskatīja iespējas sekmīgai graudu audzēšanai. Pieaugums vērojams tieši mazo

saimniecību sektorā ar zemes platību līdz 20 ha – to kļuvis par 153 vairāk. Ievērojami palielinājies arī to saimniecību skaits, kuras apsaimnieko 100,1–150,0 ha zemes, – šeit klāt nākušas 46 saimniecības. Vienīgais samazinājums (par 79) ir to saimniecību grupā, kurām ir 20,1–50,0 ha lielas zemes platības.

2019. gadā kuplāks kļuvis lielo saimniecību sektors – ar jaunpienākušajām 38 saimniecībām kopumā to bija 550. Nelielas pārmaiņas bijušas vidējo lielo saimniecību (200,1–300,1 ha zemes) sektorā – salīdzinājumā ar 2018. gadu šo graudkopības saimniecību skaits ir palielinājies no 285 līdz 297.

Kā jau ierasts, arī 2019. gadā saimniecībās, kurās graudaugu sējumu platība pārsniedz 300 hektāru (45,3 % no graudaugu sējumiem valstī), vidējā ražība sasniedza 49,8 centnerus no viena hektāra, un šajās platībās tika iegūta gandrīz divas trešdaļas visas graudu kopražas.

2.10. tabula

Saimniecību grupējums pēc graudaugu sējumu platības 2019. gadā

Platība, ha	Saimniecības ar graudaugu sējumiem, skaits	Saimniecības ar graudaugu sējumiem, %	Sējumu platība, hektāri	Sējumu platība, %	Vidējā ražība no 1 ha, cnt
Līdz 10,0	13 798	67,1	50 540	6,8	27,5
10,1–20,0	2075	10,1	29 273	3,9	25,8
20,1–50,0	1933	9,4	62 338	8,4	31,4
50,1–100,0	1119	5,4	79 881	10,8	37,1
100,1–150,0	505	2,5	61 886	8,3	40,9
150,1–200,0	287	1,4	49 712	6,7	43,2
200,1–300,0	297	1,4	72 439	9,8	43,4
> 300,1	550	2,7	336 318	45,3	49,8
PAVISAM	20 564	100	742 317	100	42,6

Avots: CSP

To saimniecību skaits, kurās tika iegūta lielāka raža nekā 50,0 cnt/ha, pamatā izskaidrojams ar vidējo graudaugu ražību Latvijā. 2016. gadā ražība bija 37,8 cnt/ha un attiecīgo saimniecību skaits bija 641. 2018. gadā sausuma dēļ bija ievērojami mazāka ražība (29,8 cnt/ha) un arī saimniecību skaits ievērojami samazinājās – līdz 375, taču 2019. gadā bija otra lielākā ražība Latvijas lauksaimniecības vēsturē un saimniecību skaits kļuva lielāks – līdz 1288 saimniecībām (sk. 2.11. tab.). Vidējās un lielajās specializētajās graudaugu audzēšanas saimniecībās tiek iegūta lielāka raža. Specializētās graudaugu saimniecības strādā, graudu ražošanā lielākoties izmantojot intensīvā tipa graudaugu šķirnes, tās atbilstoši mēslo un īsteno nepieciešamo augu aizsardzības pasākumus nezāļu, slimību un kaitēkļu apkarošanā. Lai samazinātu graudu ražošanas izmaksas, arvien vairāk kļūst to saimniecību, kurās tiek izmantotas inovatīvas tehnoloģijas, piemēram, mēslojums vairāk tiek dots nogabalos, kur ir lielākas ražas potenciāls, un samazināts tur, kur tāda nav, tāpēc no augiem dotā mēslojuma ir lielāka atdeve.

Kā jau iepriekš minēts, kopējo graudaugu ražību 2019. gadā ietekmēja virkne faktoru – gan labvēlīgie laikapstākļi rudens sējas laikā, gan ziemājiem labvēlīgie pārziemošanas apstākļi. Tomēr arī šādos labvēlīgos ziemošanas apstākļos 27 % saimniecību no kopumā 20 564 tika iegūta raža tikai līdz 20,0 cnt/ha.

2.11. tabula

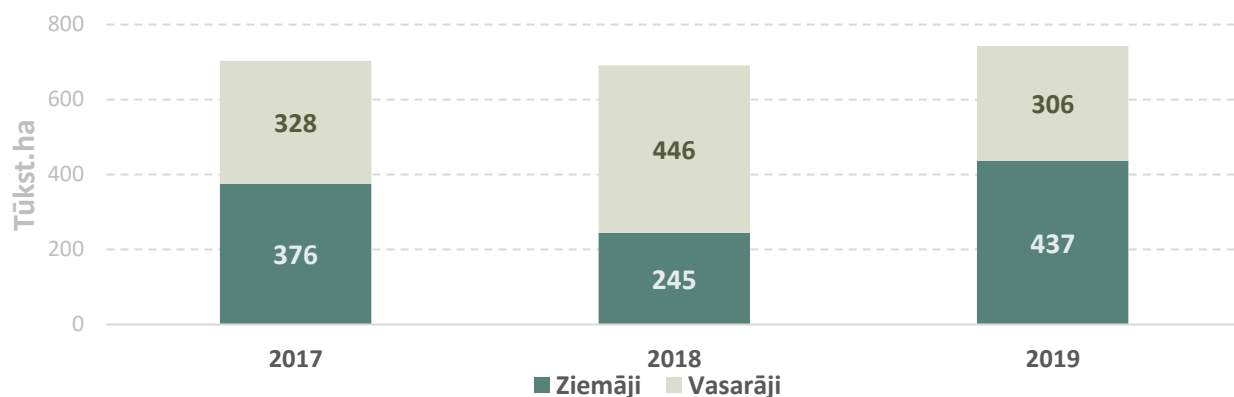
Saimniecību grupējums pēc graudaugu ražības 2018.–2019. gadā

Ražība no 1 ha, cnt	Saimniecības ar graudaugu sējumiem				Platība			
	Skaits		%		Ha		%	
	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.
Līdz 20,0	11630	5565	57,2	27,1	208 676	62 801	30,2	8,5
20,1–30,0	6234	8621	30,7	41,9	205 756	123 238	29,8	16,6
30,1–40,0	1635	3357	8,0	16,3	143 064	137 632	20,7	18,5
40,1–50,0	442	1733	2,2	8,4	64 719	164 809	9,4	22,2
50,1 un vairāk	375	1288	1,9	6,3	68 625	253 837	9,9	34,2
Kopā:	20316	20564	100,0	100,0	690 840	742 317	100,0	100,0

Avots: CSP

2019. gadā graudaugi aizņēma 742,3 tūkst. ha jeb 58,8 % no sējumu kopplatības. Salīdzinājumā ar 2018. gadu graudaugu aizņemtā platība ir paplašinājusies par 7,5 %. 2.42. attēlā par ziemāju un vasarāju audzēto apjomu, redzams, ka 2019. gada ziemāji aizņēma 58,8 % un vasarāji – 41,2 % lielu platību. Datu analīze par ilgalaicīgu 20 gadu periodu liecina, ka ik gadu tiek audzēti aptuveni 55 % ziemāju un 45 % vasarāju.

Pēc CSP publicētajiem datiem, ziemāju graudu kopražs 2019. gadā sasniedza 2,2 milj. tonnu (tas ir lielākais kopievākums Latvijas vēsturē), bet to vidējā ražība no viena hektāra bija 50,7 centneri. Lielāka ziemāju graudaugu ražība bija tikai 2015. gadā – 53,5 centneri no hektāra.

2.42. attēls Ziemāju un vasarāju sējumu platība 2017.–2019. gadā Latvijā, tūkst. ha

Avots: CSP

Vērtējot graudaugu platību sējumu struktūru (sk. 2.12. tab.), secināms, ka lielākās platības katru gadu tiek apsētas ar ziemas kviešiem (2019. gadā – 51 % graudaugu sējumu platību). Izņēmums bija 2018. gads, kad ziemas kvieši 2017. gada nelabvēlīgo rudens sējas apstākļu dēļ (augustā un septembrī bija lielas lietavas) aizņēma tikai 31,1 % no visas graudaugu sējplatības. 2019. gadā gandrīz visām ziemāju graudaugu sugām ir vērojams ievērojams platību īpatsvara pieaugums, ziemas kviešiem – aptuveni 20 %.

Vērtējot konkrētās graudaugu sugas īpatsvaru graudaugu sējumu struktūrā, var konstatēt, ka salīdzinājumā ar 2018. gadu 2019. gadā rudzu un ziemas miežu platības ir gandrīz dubultājušās, bet ziemas kviešu un tritikāles aizņemtas platības palielinājušās pat par 75 %.

Būtībā ziemāju raža gandrīz katru gadu ir lielāka nekā vasarājiem. Izņēmums nebija arī 2019. gads. Lielākā vidējā ražība bija ziemas kviešiem – 51,8 cnt/ha – un ziemas miežiem – 44,8 cnt/ha. Salīdzinājumā ar 2018. gadu ziemas kviešu ražība ir palielinājusies par 10,1 cnt/ha. Arī no vasarājiem lielāka raža ir kviešiem – 2019. gadā tā bija 35,0 cnt/ha.

Pēdējos gadus aptuveni divas trešdaļas graudaugu sējumu platības aizņem ziemas un vasaras kvieši – 66,7 %. 2019. gadā vislielākais platības pieaugums bija ziemas kviešiem – par 164,1 tūkst. ha – un rudziem – 21,9 tūkst. ha. 2019. gadā ievērojami samazinājās vasarāju aizņemtā platība un vislielākais samazinājums ir vērojams vasaras kviešiem – 88,5 tūkst. ha. 2019. gadā atšķirībā no 2018. gada neliels kritums vērojams auzu aizņemtajā platībā – tās tika audzētas 6,2 tūkst. ha lielā platībā, graudaugu sējumu struktūrā saglabājot 11,3 % īpatsvaru.

2.12. tabula

Latvijā apsētā graudaugu platība 2018.–2019. gada ražai

Graudaugu suga	Apsētā platība, 2018		Apsētā platība, 2019		Apsētās platības īpatsvara izmaiņas 2019. gadā pret 2018. gadu, %
	tūkst. ha	% no kopējās graudaugu platības	tūkst. ha	% no kopējās graudaugu platības	
Rudzi	22,0	3,2	43,9	5,9	2,7
Ziemas kvieši	215,1	31,1	379,2	51,0	19,9

Ziemas mieži	3,7	0,5	7,1	1,0	0,5
Triticāle	3,7	0,5	6,4	0,9	0,4
Vasaras kvieši	204,8	29,6	116,3	15,7	-13,9
Vasaras mieži	116,5	16,9	80,5	10,8	-6,1
Auzas	90,5	13,1	84,3	11,3	-1,8
Vasaras tritikāle	0,8	0,2	1,3	0,2	0,0
Vārpaugu mists	0,5	0,1	0,5	0,1	0,0
Vārpaugu un pākšaugu mists	5,4	0,8	6,6	0,9	0,1
Griķi	27,9	4,0	16,2	2,2	-1,8
kopā	690,9	100,0	742,3	100,0	

Avots: CSP

No Latvijas reģioniem (sk. 2.13. tab.) lielākais graudaugu audzēšanas reģions ir Zemgale, kur tiek audzēti 27,4 % visu graudaugu.

Salīdzinājumā ar 2018. gadu 2019. gadā Zemgales reģionā apsēto graudaugu platība bija par 1,2 % mazāka – to ietekmēja nelabvēlīgie ziemāju sējas apstākļi 2017. gadā.

Arī 2019. gadā Kurzemē un Zemgalē graudaugu platība samazinājās, bet citos reģionos palielinājās, kā, piemēram, Latgalē – par gandrīz 2,0 %.

Vidējā ražība Zemgales reģionā ir lielāka nekā pārējos reģionos, vidēji sasniedzot gandrīz 49,2 cnt/ha. Pēc CSP aprēķiniem, 781,8 tūkstoši tonnu jeb 39,8 % ziemas kviešu kopražas tika ievākts Zemgales reģionā. Kopražu visvairāk nodrošina Zemgales un Kurzemes reģions – kopumā 56,2 %.

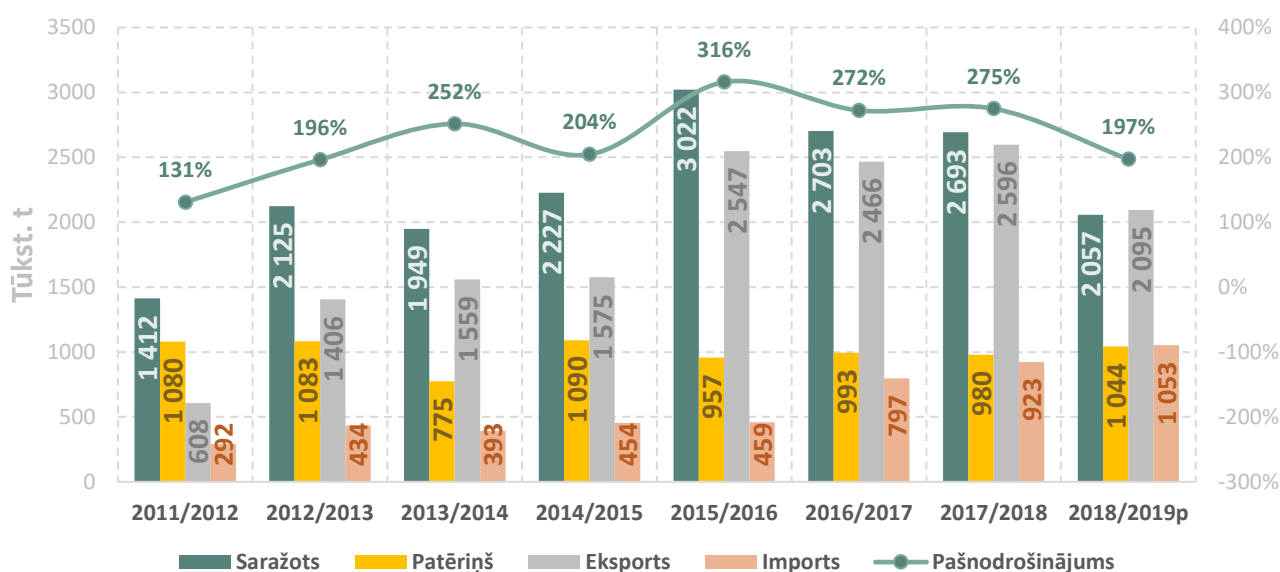
2.13. tabula

Graudaugu sējumu platība, kopražs un vidējā ražība reģionos 2019. gadā

Reģions	Sējumu platība		Kopražs		Ražība, t/ha
	tūkst. ha	%	tūkst. t	%	
Pierīgas reģions	92,5	12,5	400,3	12,7	43,2
Vidzemes reģions	125,8	16,9	494,1	15,6	39,3
Kurzemes reģions	171,6	23,1	778,8	24,6	45,4
Zemgales reģions	203,1	27,4	999,0	31,6	49,2
Latgales reģions	149,3	20,1	491,0	15,5	32,9
Latvijā:	742,3	100,0	3163,2	100,0	42,6

Avots: CSP

2018./2019. ražas gada graudu un graudaugu bilancē (sk. 2.43. att.) redzams, ka ražošanas apjoms ir samazinājies par 23,6 %, bet patēriņš palielinājies par 6,6 % un imports – par 14 %, eksports samazinājies par 19 %, savukārt pašnodrošinājums – par 78 procentpunktiem.

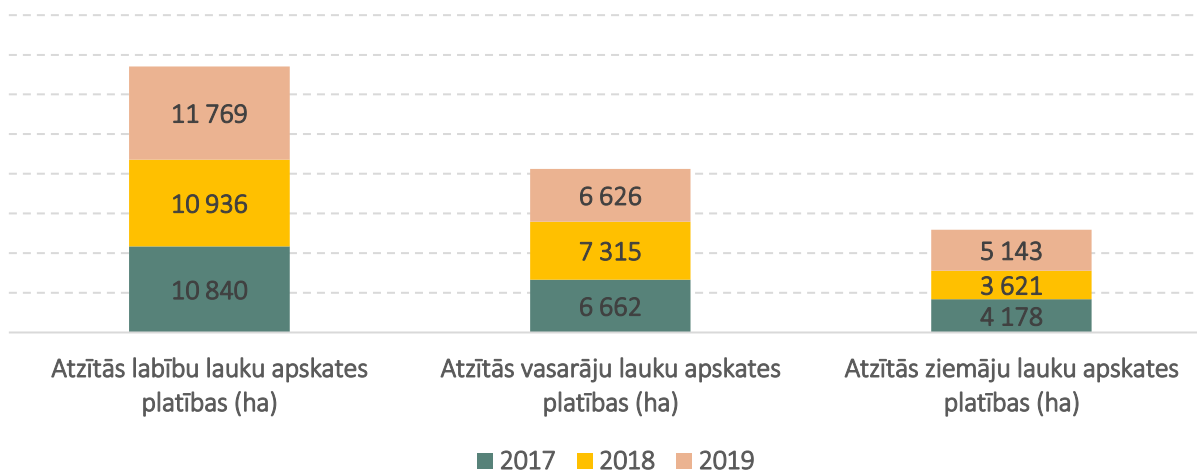

2.43. attēls. Graudu un graudaugu produktu ražošanas un patēriņa bilancē 2011./2012.–2018./2019. ražas gadā

Avots: LAD

Labības sēklaudzēšana

Labības sēklaudzēšanas platība valstī stabili turpina palielināties kopš 2015. gada. 2018. gadā palielinājums gan bija neliels – 96 ha salīdzinājumā ar 2017. gadu, bet 2019. gadā VAAD atzītā labības sēklaudzēšanas platība valstī sasniedza 11 768,76 ha – par 832,27 ha vairāk nekā 2018. gadā. Sēklaudzēšanas platību pieaugumu veicina brīvprātīgais saistītais atbalsts par platību, kurā tiek saražota sertificēta labības sēkla. Brīvprātīgs saistītais atbalsts paredzēts kviešu, rudzu, tritikāles, miežu, auzu un griķu sertificētu sēklu ražošanai.

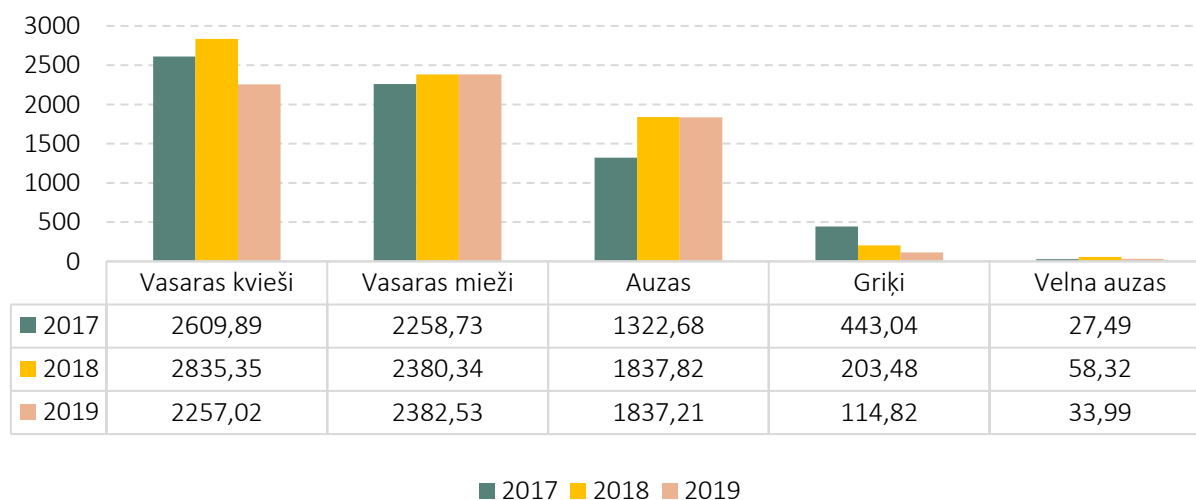

2.44. attēls. Kopējās lauku apskates platības, ha

Avots: ZM LD

Vasarāju atzītās sēklaudzēšanas platības ir sarukušās no 7315,31 ha 2018. gadā līdz 6625,57 ha 2019. gadā, bet ziemāju atzītās sēklaudzēšanas platības 2019. gadā ir palielinājušās par 1522,01 ha, kopumā sasniedzot 5143,19 ha, atšķirībā no 2018. gada, kad tās bija 3621,18 ha apjomā.

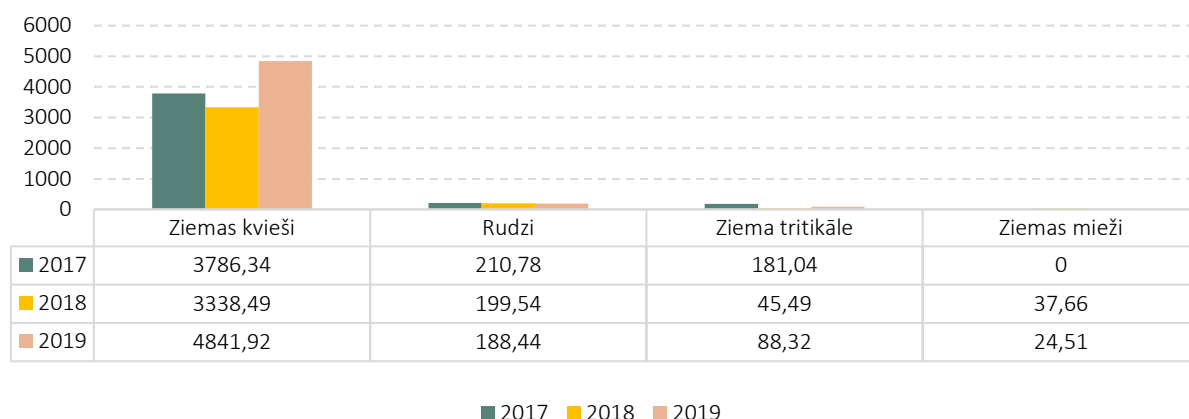
Salīdzinājumā ar 2018. gadu 2019. gadā par 20 % ir samazinājušās vasaras kviešu, par 44 % – griķu un par 42 % – velna auzu sēklaudzēšanas platības. Vasaras kviešu sēklaudzēšanas platības ir mazākās kopš 2015. gada, bet griķu sēklaudzēšanas platības – kopš 2013. gada. 2019. gadā sēklaudzēšanā izmantota tikai viena griķu šķirne 'Aiva'. Velna auzas ir jauna kultūra, ko sēklaudzēšanai sāka izmantot tikai 2017. gadā. Tā kā pieprasījums pēc šīs kultūras tirgū tikai veidojas, sēklaudzēšanas platības pa gadiem ir mainīgas. 2019. gadā sēklaudzēšanā tika sēta velna auzu šķirne 'Mora'. Auzu un miežu sēklaudzēšanas platības 2019. gadā saglabājās 2018. gada apjomā – 1837,21 ha auzu un 2382,53 ha miežu.

2.45. attēls. Atzītās vasarāju lauku apskates platības, ha

Avots: ZM LD

Ziemāju sēklaufzēšanas platības 2019. gadā palielinājās gandrīz par pusi salīdzinājumā ar 2018. gadu un sasniedza 5143 ha, jo ziemāju sēklaufzēšana bija atkopusies no 2017. gada rudens plūdiem, kad liela daļa ražas aizgāja bojā, tāpēc ka to nevarēja novākt, kā arī nebija iespējams apsēt jaunas platības. 2019. gadā ziemas kviešu sēklaufzēšanas platības sasniedza 4841,92 ha, kas ir par 1503,4 ha vairāk nekā 2018. gadā. Arī ziemas tritikāles sēklaufzēšanas platības 2019. gadā ir palielinājušas divas reizes salīdzinājumā ar 2018. gadu un sasniedza 88,32 ha, tomēr vēl aizvien nav sasniegts 2017. gada līmenis, kad ar ziemas tritikāli bija apsēti 181,04 ha. Turpretī rudzu sēklaufzēšanas platības samazinājās par 11,1 ha atšķirībā no 2018. gada un 2019. gadā aizņēma tikai 188,44 ha. Vienīgā rudzu šķirne, kas tika iesēta sēklaufzēšanas laukos, bija Latvijā selekcionētā rudzu šķirne 'Kaupo'. Arī ziemas miežu aizņemtā platība saruka par 34 % salīdzinājumā ar 2018. gadu. 2019. gadā ziemas miežu sēklaufzēšanas platība bija tikai 24,51 ha. Vienīgā ziemas miežu šķirne, kas tika audzēta 2019. gadā, bija 'KWS Meridian'.

2.46. attēls. Atzītās ziemāju lauku apskates platības, ha

Avots: ZM LD

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu vasarāju sēklaufzēšanas platībās ir samazinājusies šķirņu daudzveidība. Kopumā tika audzētas 22 vasaras miežu šķirnes (no tām 12 selekcionētas Latvijā), 21 vasaras kviešu šķirne (no tām divas šķirnes 'Robijs' un 'Uffo' ir selekcionētas Latvijā) un 14 auzu šķirnes, no kurām trīs – 'Laima', 'Lizete' un 'Stendes Darta (Darta)' – ir selekcionētas Latvijā.

Izvērtējot vasaras miežu šķirņu sēklaufzēšanas platības, jāsecina, ka vislielākajā platībā – 291,38 ha jeb 12 % no vasaras miežu sēklaufzēšanas kopplatības – tika audzēta šķirne 'RGT Planet'. Otra lielākā sēklaufzēšanas platība bija Latvijā selekcionētajai šķirnei 'Kristaps' (268,4 ha jeb 11 % no vasaras miežu sēklaufzēšanas kopplatības). Vismazākā platībā tika audzēta Latvijā selekcionētā šķirne 'Didzis' – tikai 2 ha.

Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2019. gadā vislielāko vasaras kviešu sēklaufzēšanas platību aizņēma šķirne 'Uffo' ar 287,43 ha jeb 13 % no vasaras kviešu sēklaufzēšanas kopplatības un šķirne 'Taifun' ar 276,36 ha jeb 12 % no vasaras kviešu sēklaufzēšanas kopplatības.

2019. gadā vislielāko auzu sēklaufzēšanas platību aizņēma šķirne 'Galant' ar 689,49 ha jeb 38 % no auzu sēklaufzēšanas kopplatības. Gandrīz divreiz mazāk – 385,3 ha jeb 21% no auzu sēklaufzēšanas kopplatības – aizņēma šķirne 'Laima'. Vismazāko auzu sēklaufzēšanas platību – 3,53 ha – aizņēma 'Lizete'.

Ziemāju sēklaufzēšanas platībās tika audzētas 29 ziemas kviešu šķirnes – no tām četras šķirnes 'Edvins', 'Fredis', 'Talsis' un 'Brencis' ir selekcionētas Latvijā. 'Brencis' ir jaunākā ziemas kviešu šķirne, kas iekļauta Latvijas augu šķirņu katalogā 2018. gadā. 2019. gadā pirmo reizi 'Brencis' audzēts sēklaufzēšanas laukos četru hektāru platībā. Tāpat kā 2018. gadā, arī 2019. gadā vislielākajā platībā tika audzēta ziemas kviešu šķirne 'Edvins' (1180,6 ha jeb 24 % no visas ziemas kviešu sēklaufzēšanas kopplatības) un 'Skagen', kas aizņēma 829,78 ha jeb 17 % no ziemas kviešu sēklaufzēšanas

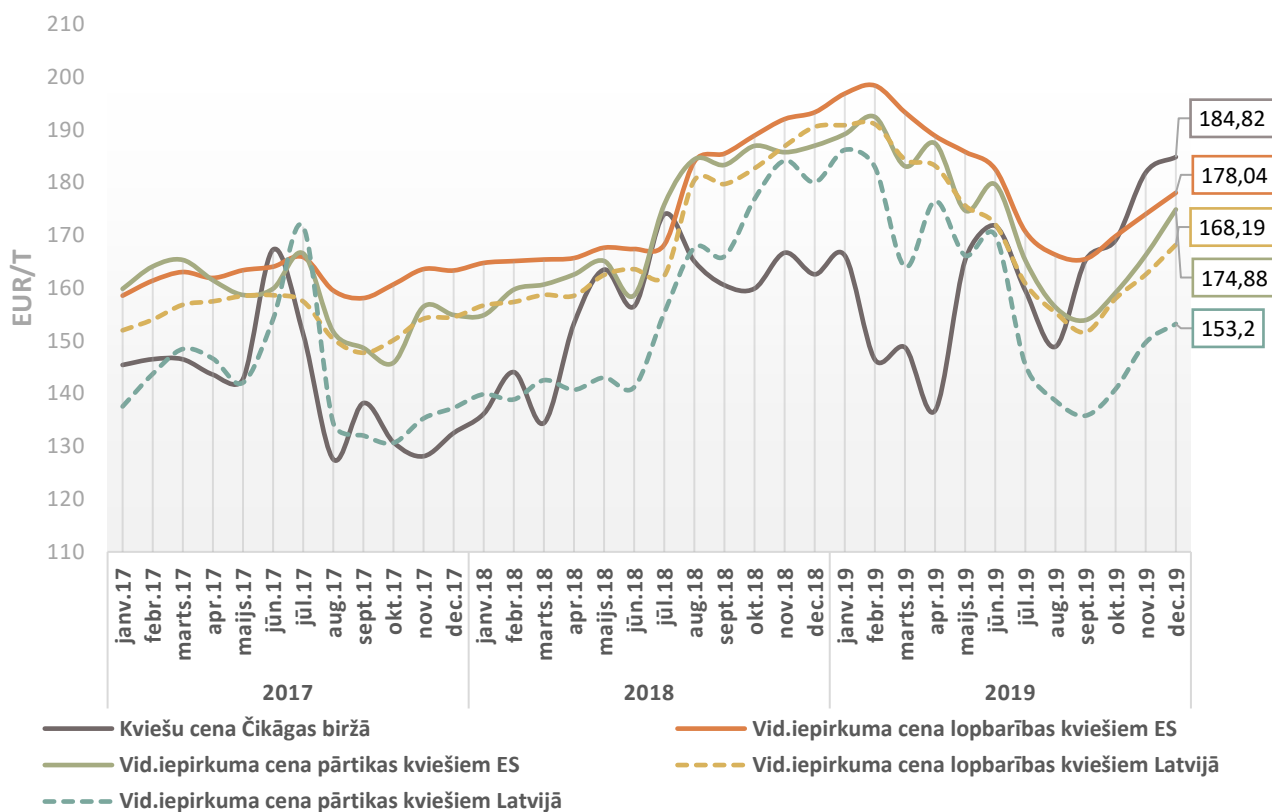
kopplatības. Ziemas tritikāles sēklaudzēšanas platībās 2019. gadā tika audzētas divas šķirnes – ‘Festino’ un ‘Ruja’.

2019. gadā tika iegūta 16 161,51 tonnas sertificētu ziemāju labības sēklas – par 5428,477 tonnām vairāk nekā 2018. gadā. Kaut arī 2018. gadā bija novērojams liels sausums, tas nav atstājis ietekmi uz 2019. gada ziemāju labības ražu.

Cenas

Pārskata periodā no 2017. līdz 2019. gadam graudu cenas pasaulē un ES, arī Latvijā, bijušas izteikti svārstīgas. Vidējā pārtikas kviešu iepirkuma cena Latvijā svārstījās no 145,8 EUR/t 2017. gada oktobrī līdz 192,4 EUR/t 2019. gada februārī, savukārt lopbarības kviešiem – no 130,7 EUR/t 2017. gada oktobrī līdz 186,2 EUR/t 2019. gada janvārī.

2019. gadā vidējā pārtikas un lopbarības kviešu iepirkuma cena ES, arī Latvijā, bija augstāka nekā 2017. un 2018. gadā. Graudu cenu kāpums ES un Latvijā bija novērojams kopš 2018. gada otrā pusgada, savukārt Čikāgas biržā attiecīgajā periodā cenas bija zemākas. Būtisks cenas pieaugums bija novērojams lopbarības, nevis pārtikas kviešiem. 2018. gada jūnijā lopbarības kviešu vidējā iepirkuma cena Latvijā bija 141 EUR/t, savukārt 2019. gada janvārī tā bija par 32 % augstāka jeb 186 EUR/t (sk. 2.44. att.).

2.44. attēls. Kviešu iepirkuma cena ES, Latvijā un Čikāgas biržā 2017.–2019. gadā

Avots: Eiropas Komisija, Čikāgas birža

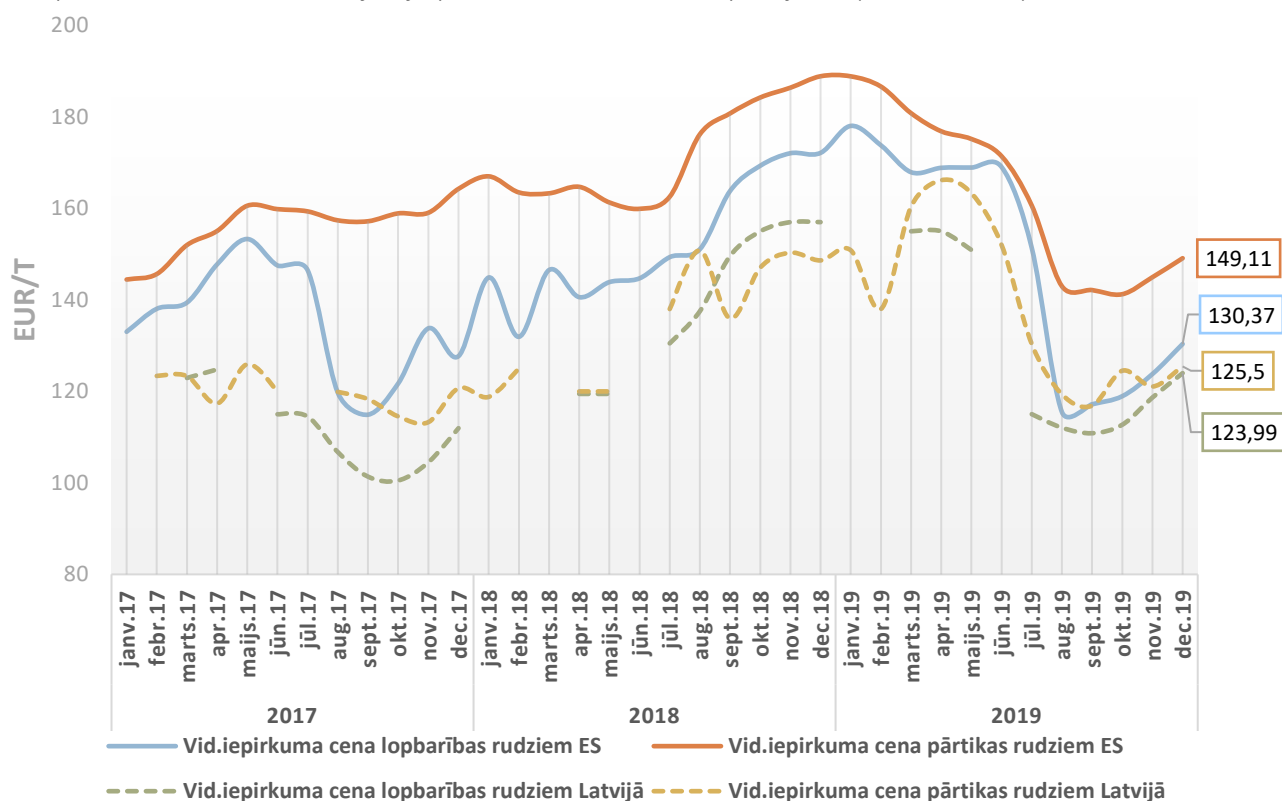
Lopbarības kviešu vidējās iepirkuma cenas līmenis Latvijā vidēji bijis par 8 % zemāks nekā pārējā ES, vērtējot trīs gadu periodu. Savukārt pārtikas kviešu vidējās iepirkuma cenas atšķirība starp citām ES valstīm un Latviju ir mazāk izteikta – laikā no 2017. līdz 2019. gadam pārtikas kviešu cena Latvijā bija vidēji par 3 % zemāka nekā pārējā ES.

Pārskata periodā no 2017. līdz 2019. gadam arī rudzu cena Latvijā un pārējā ES bijusi svārstīga. Pārtikas rudzu vidējā iepirkuma cena Latvijā svārstījās no 113 EUR/t 2017. gada novembrī līdz 166 EUR/t 2019. gada aprīlī, savukārt lopbarības rudziem – no 101 EUR/t 2017. gada oktobrī līdz 157 EUR/t 2018. gada decembrī. Zemākā lopbarības rudzu iepirkuma cena ES bija 2017. gada

septembrī (115 EUR/t), un augstākā – 178 EUR/t – tā bija 2019. gada janvārī. Pārtikas rudzu vidējā iepirkuma cena ES pieredzēja cenas kāpuma tendenci 2018. gada otrajā pusgadā un pakāpenisku cenas kritumu gandrīz visu 2019. gadu.

2019. gadā pārtikas un lopbarības rudzu vidējā iepirkuma cena ES un lopbarības rudzu vidējā iepirkuma cena Latvijā bija zemāka par šo graudu vidējā iepirkuma cenu 2018. gadā un augstāka nekā 2017. gadā. Savukārt pārtikas rudzu vidējā iepirkuma cena Latvijā 2019. gadā bija augstāka par šo graudu vidējā iepirkuma cenu 2018. un 2017. gadā. Tā kā pārtikas rudzu cena Latvijā ar 2019. gada maiju kritās, 2019. gada nogalē tā pietuvojās lopbarības rudzu cenai un decembrī jau bija 126 EUR/t.

Pārskata periodā iepirkuma cenu līmenis Latvijā pārtikas rudziem vidēji bija par 20 % zemāks, bet lopbarības rudziem – vidēji bija par 14 % zemāks nekā pārējā ES (sk. 2.45. att.).

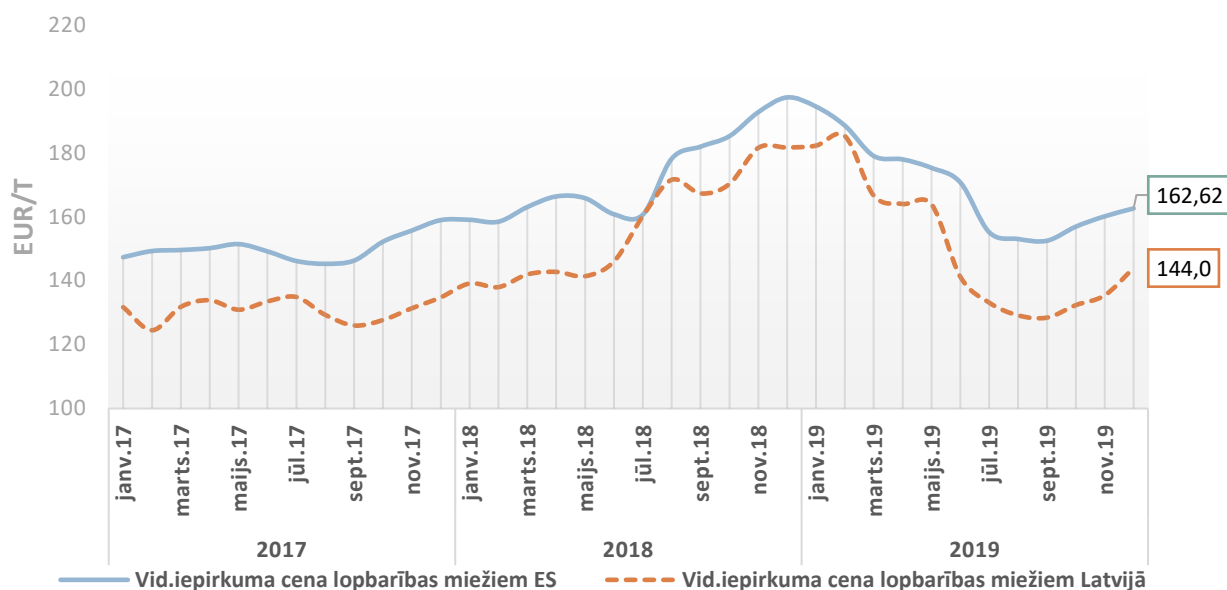

2.45. attēls. Pārtikas un lopbarības rudzu iepirkuma cena Latvijā un ES 2017.–2019. gadā

Avots: Eiropas Komisija

Tāpat kā kviešiem un rudziem, arī miežiem vidējā iepirkuma cena ES, tostarp Latvijā, 2018. gada otrajā pusgadā sāka izteikti palielināties, 2018. gada decembrī ES un 2019. gada janvārī Latvijā sasniedzot augstāko punktu trīs gadu periodā.

Saglabājās arī tendence, ka šo graudu vidējā iepirkuma cena pārējās ES valstīs ir lielāka nekā Latvijā: pārskata periodā no 2017. līdz 2019. gadam lopbarības miežu cena pārējā ES bija vidēji par 11 % augstāka nekā lopbarības miežu cena Latvijā (sk. 2.46. att.).

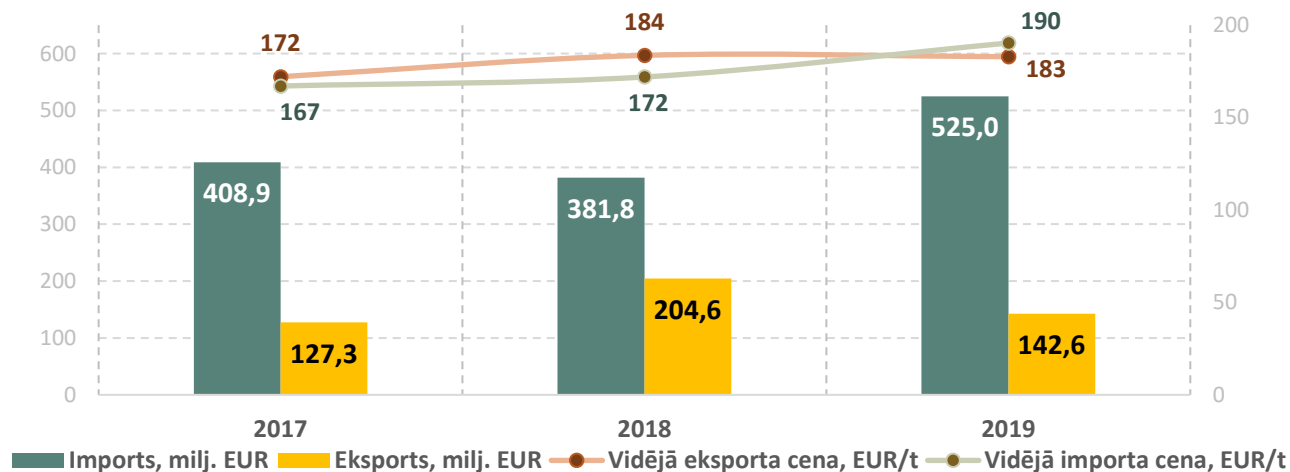
2.46. attēls. Lopbarības miežu iepirkuma cena ES un Latvijā 2017.–2019. gadā

Avots: Eiropas Komisija

Ārējā tirdzniecība

Nemot vērā 2019. gada graudu kopražas pieaugumu Latvijā, graudu kopējais eksports vērtības izteiksmē 2019. gadā palielinājās par 143 milj. EUR jeb 37 % salīdzinājumā ar 2018. gadu, savukārt to imports samazinājās par 62 milj. EUR jeb 30 %.

Graudu vidējā eksporta cena 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu samazinājās par 0,4 %, bet vidējā importa cena palielinājās par 11 % (sk. 2.47. att.).

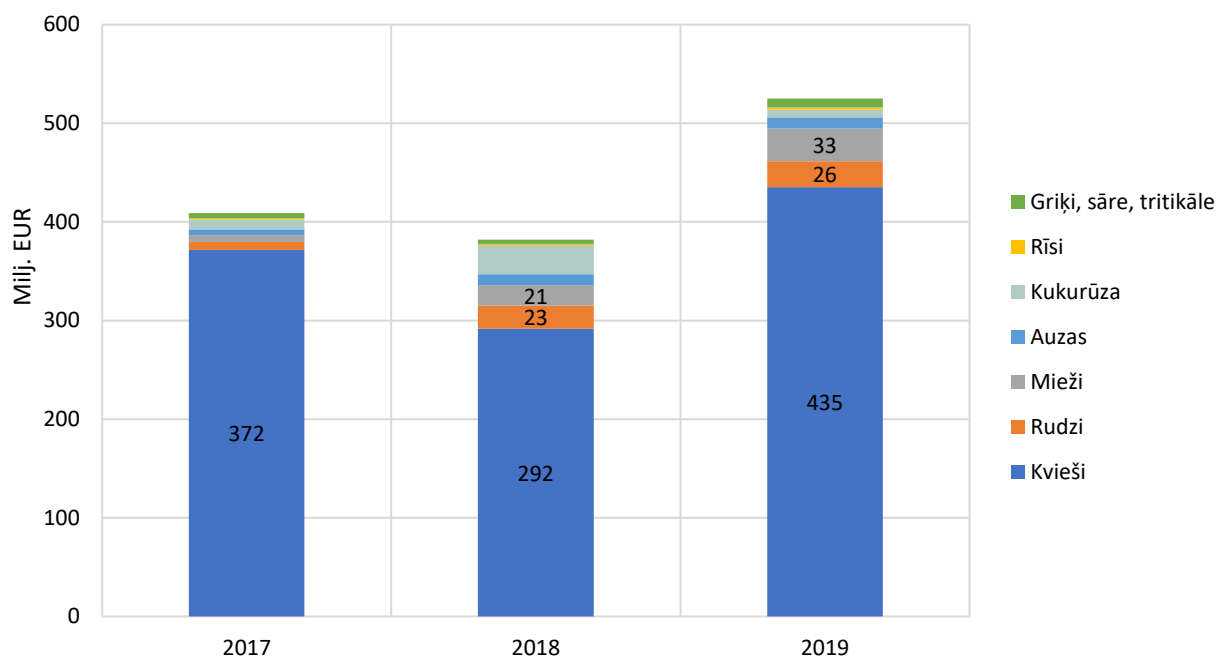

2.47. attēls. Graudaugu eksports un imports Latvijā 2017.–2019. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Tradicionāli nozīmīgāko daļu Latvijas graudu eksportā un importā veido kvieši. 2019. gadā tie veidoja 83 % no kopumā eksportētajiem un 60 % no importētajiem graudiem. Otrā nozīmīgākā eksportētā graudaugu kultūra 2019. gadā bija mieži – 6 % no kopējās graudaugu eksporta vērtības, bet visvairāk importētā graudaugu kultūra kukurūza veidoja 12 % kopējās importa vērtības.

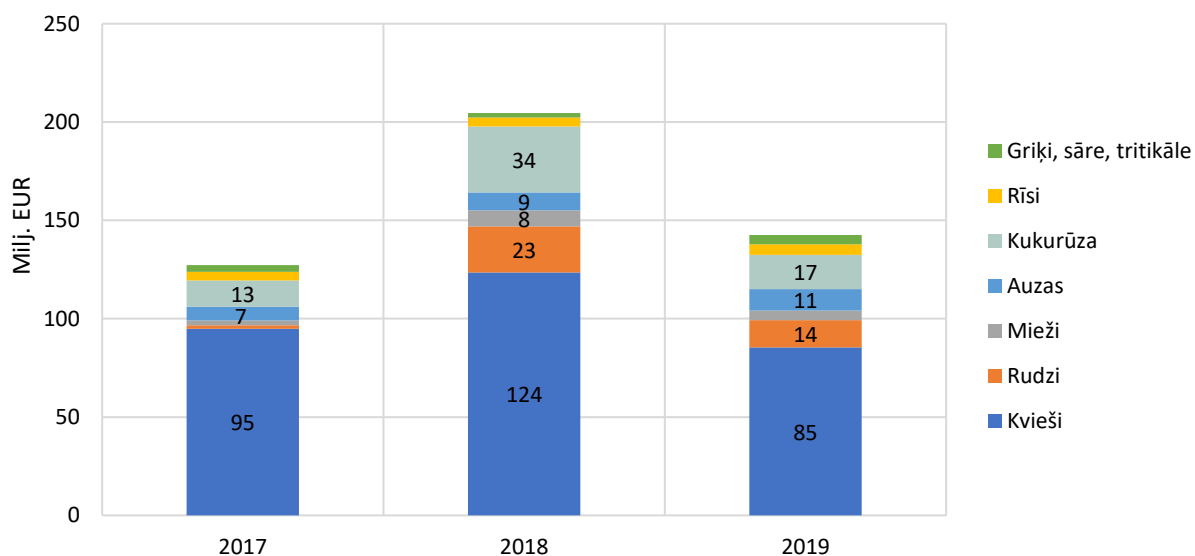
2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu eksports vērtības izteiksmē palielinājās visām graudaugu kultūrām, izņemot kukurūzu. Visbūtiskāko eksporta kāpumu piedzīvoja kvieši un mieži, kas 2019. gadā tika eksportēti attiecīgi par 143 milj. EUR un 12 milj. EUR vairāk nekā 2018. gadā. Kukurūzas eksports 2019. gadā piedzīvoja samazinājumu par 21 milj. EUR jeb 72 % salīdzinājumā ar 2018. gadu (sk. 2.48. att.).

2.48. attēls. Graudu eksports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām 2017.–2019. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu kviešu imports vērtības izteiksmē samazinājās par 38 milj. EUR jeb 31 %. 2019. gadā būtiski samazinājās arī rudzu, miežu un kukurūzas imports (sk. 2.49. att.).

2.49. attēls. Graudu imports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām 2017.–2019. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

2.9. Augļu un dārzeņu ražošana

2019. gads Latvijā līdz šim bija siltākais novērojumu vēsturē – vismaz kopš 1924. gada, kad visā valsts teritorijā sāka darboties vienots meteoroloģisko novērojumu tīkls. Tomēr 2019. gada maija sākumā bija sals, kad tika sasniegts pirmais Latvijas diennakts minimālās gaisa temperatūras rekords kopš 2017. gada. Vēl divi Latvijas diennakts minimālās gaisa temperatūras rekordi tika piedzīvoti jūlijā, un kopš 2007. gada šis bija pirmais gads, kad tika pārspēti vismaz trīs Latvijas diennakts minimālās gaisa temperatūras rekordi. Savukārt 2019. gada aprīlis ar vidēji 3,0 mm nokrišņu kļuva par sausāko aprīli novērojumu vēsturē.

Augļu koki un ogulāji

2019. gads Latvijas augļkopjiem nebija no veiksmīgākajiem. Ogu un augļu ražu ietekmēja pavasara salnas un biežā krusa vasarā. Salna uznāca, kad ābeles pēc siltā aprīļa bija jau bagātīgi saplaukušas, tā ka vietām nosala lielākā daļu ziedu, un tas ievērojami ietekmēja potenciālo ražu.

Latvijas augļu koku un ogulāju kopējā platība 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu palielinājās par 6,9 %, un šāda tendence novērojama jau piecus gadus (sk. 2.15. tab.). 2019. gadā augļu koku platības samazinājās par 0,34 %, bet ogulāju platības palielinājās par 4 % salīdzinājumā ar 2018. gadu.

2.15. tabula

Augļu koku un ogulāju stādījumu platība 2015.–2019. gadā, ha

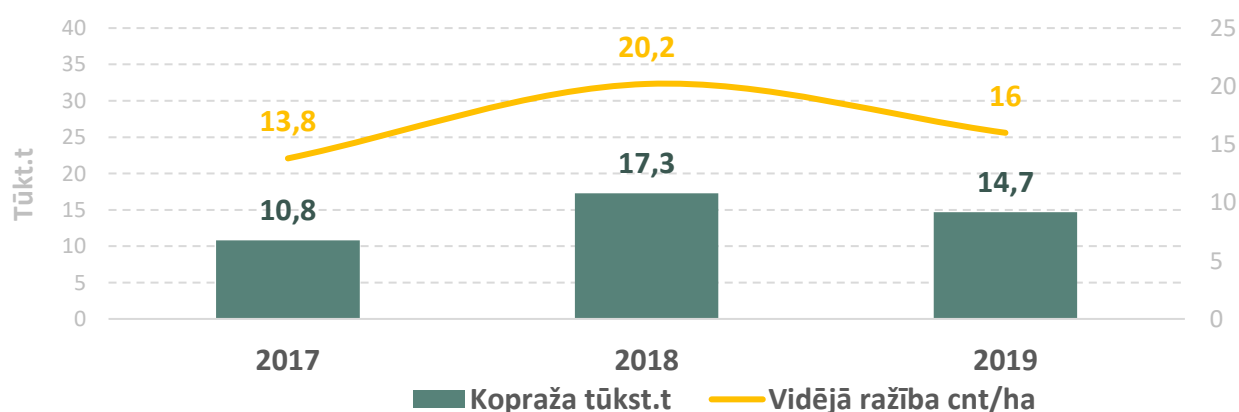
Augļu koki un ogulāji/gads	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Kopā augļu koki un ogulāji	6927	7614	7858	8594	9190
Ābeles	3862	3950	3751	3750	3737
Bumbieres	181	180	230	224	221
Plūmes	110	113	102	93	94
Ķirši	155	160	164	144	144
Jānogas, upenes	753	944	1102*	1374*	1597*
Avenes	220	230	220	228	232
Ērkšķogas	43	43	44	50	49
Zemenes	499	515	518	542	553
Aronijas	80	94	95	110	108
Smiltsērķšķi	563	811	962	1125	1291
Krūmcidonijas	200	275	326	468	619
Krūmmellenes	261	299	344	486	545

Avots: CSP

* Upenes – 2017. g. – 1010 ha, 2018. g. – 1260 ha, 2019. g. – 1483 ha

2019. gadā no ogulājiem vislielāko platību aizņēma upenes un jānogas un šo ogulāju stādījumu platība salīdzinājumā ar 2018. gadu palielinājās par 16,2 %. Vairāk bija arī upeņu platību (par 223 ha), smiltsērķšķu platību (par 166 ha) un krūmcidoniju platību (par 151 ha), bet jānogu platība nemainījās – 114 ha. Tāpat katru gadu palielinās krūmmelleņu platības – 2019. gadā tās palielinājās par 59 ha.

Ogulāju platības palielinājums ir saistīts ar arvien lielāko pieprasījumu pēc to pārstrādes produktiem. Vietējie mājražotāji cenšas vairāk pievērsties pārstrādei, jo tā dod papildu ieņēmumus, bet lieli ražotāji un pārstrādes uzņēmumi palielina ražošanas apjomu. Pircējiem tiek piedāvāti dažādi pārstrādes produkti – biezsulas, džemi, sīrupi, želejkonfektes, nektāri un ievārijumi. Lauksaimnieku ieinteresētība audzēt upenes, smiltsērķšķus vai cidonijas ir saistīta ar garantētu noietu un nepārtraukti augošu pieprasījumu pēc šīm ogām. Turklāt smiltsērķšķiem nav ražošanas cikliskuma kā, piemēram, ābelēm.

2.50. attēls. Latvijas augļu koku un ogulāju kopraža un ražība 2017.–2019. gadā

Avots: CSP

No kopražas viedokļa stabilu līderpozīciju joprojām ieņem āboli – 2019. gadā to kopraža bija 70,5 % no visas augļu un ogu kopražas (14 732 tonnas).

2.16. tabula

Galveno augļu un ogu kopraža 2015.–2019. gadā, t					
Augļi un ogas/gads	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Āboli	7815	9854	7464	13913	10389
Bumbieri	451	365	431	421	701
Plūmes	152	104	58	95	61
Ķirši	81	84	53	73	104
Jānogas, upenes	598	488	417	523	949
Zemenes	1343	1130	1370	1257	1139

Avots: CSP

Augļu koku un ogulāju pavairojamais materiāls

Latvijā ir pieejams plašs augļu koku un ogulāju šķirņu klāsts, no kurām daļa tiek audzētas komerciāliem mērķiem, bet daļa – pašpatēriņam.

Latvijā ir atļauts tirgot šķirnes, kas ir iekļautas Augļu koku un ogulāju šķirņu sarakstā (arī citu ES dalībvalstu sarakstos un Eiropas Kopējā augļu koku un ogulāju šķirņu sarakstā *FRUMATIS*) vai ir kvalificējamās kā šķirnes ģenētiskās daudzveidības saglabāšanai, kuras nav jāiekļauj šķirņu sarakstā. Šķirnes ģenētiskās daudzveidības saglabāšanai var audzēt un izplatīt tikai Latvijā.

Pašlaik Augļu koku un ogulāju šķirņu sarakstā ir iekļautas 36 šķirnes. Visvairāk ir ābeļu šķirņu – 26. No visām šīm sarakstā iekļautajām ābeļu šķirnēm 19 ir selekcionētas Latvijā. Sarakstā ir iekļautas arī trīs aveņu un septiņas ērkšķogu šķirnes. Visas aveņu, kā arī piecas ērkšķogu šķirnes ir selekcionētas Latvijā.

Dārzenkopība

2019. gadā laikapstākļi labvēlīgi ietekmēja dārzeņu audzēšanu atklātā laukā, tāpēc tika izaudzēts 172,9 tūkst. tonnu dārzeņu (arī siltumnīcās), kas ir par 33,8 tūkst. tonnu jeb 24,3 % vairāk nekā 2018. gadā. Tam par iemeslu bija ievērojams vidējās ražības palielinājums no viena atklātā lauka hektāra – no 155 centneriem 2018. gadā līdz 192 centneriem 2019. gadā. Siltumnīcās tika izaudzēts 11,2 tūkst. tonnu dārzeņu – par 0,3 tūkst. tonnu mazāk nekā gadu iepriekš.

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu par 81 ha palielinājās ķiploku platība – no 603 līdz 684 ha. Tā kā pagaidām ķiploku ražība Latvijā ir salīdzinoši maza un nepārsniedz vidēji četras tonnas no hektāra (2017. g. – 36,9 cnt/ha, 2018. g. – 18,7 cnt/ha), intensīvi jāstrādā pie ražības palielināšanas, lai Latvijas tirgu varētu nodrošināt ar pašaudzētiem ķiplokiem. 2019. gadā to ražība bija 31,6 cnt/ha.

Lai arī galda biešu platībai vairākus gadus bija tendence samazināties, 2018. gadā to platība salīdzinājumā ar 2017. gadu pieauga par 11 %, bet 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu – par 13,4 %.

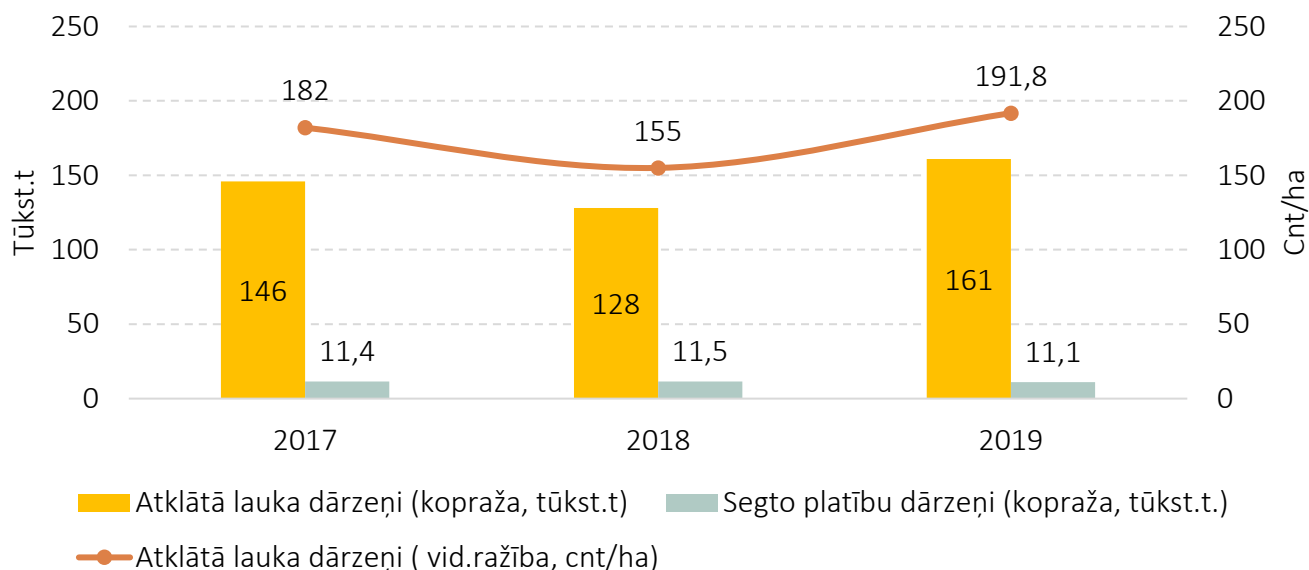
2.17. tabula

Atklātā lauka dārzeņu platība un siltumnīcu izmantojamā platība 2015.–2019. gadā, ha					
Rādītāji	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Atklātā lauka platība	8085	8135	8019	8248	8431
Kāposti	2751	2221	1897	1844	1860
Ziedkāposti	186	135	251	249	247
Puravi	51	29	66	63	52
Salāti	93	15	41	37	54
Sīpoli lociņiem	75	82	116	102	10
Gurķi	127	138	185	175	174
Tomāti	4	5	1	1	3
Galda bietes	1115	1073	735	817	926
Burkāni	942	1462	1485	1470	1558

Sīpoli	919	829	1182	1152	1130
Ķiploki	151	179	511	603	684
Mārrutki	78	124	6	10	7
Kabači un ķirbji	543	747	617	604	684
Pārējie dārzeņi	1050	1096	926	1121	1042
Siltumnīcu platība t. sk.	61,8	57,9	46,3	45,8	54
stikla siltumnīcu	40,1	41,6	35,1	35,2	33,4
plēves siltumnīcu	21,7	16,3	11,2	10,6	20,6

Avots: CSP

Latvijas atklātā lauka dārzeņu kopraža 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu palielinājās par 25,7 %.

2.51. attēls. Atklāta lauka un siltumnīcu dārzeņu kopraža un ražība 2017.–2019. gadā

Avots: CSP

2019. gada labvēlīgie laikapstākļi ietekmēja atklātajās platībās audzēto dārzeņu – kāpostu un burkānu – kopražu (sk. 2.52. att.).

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu apsildāmo siltumnīcu platība samazinājās par 1,7 ha, par 2,7 % sarūkot arī visu dārzeņu kopražai apsildāmajās un neapsildāmajās siltumnīcās. Tajās tika izaudzēts 11,1 tūkst. tonnu dārzeņu.

Latvijā joprojām nozīmīgāko daļu no siltumnīcu segto platību dārzeņu kopražas veidoja gurķi (54,9 % 2019. gadā). Laikposmā no 2015. līdz 2017. gadam tomātu kopražai bija tendence samazināties, bet 2018. gadā tomātu kopraža bija par 106 t lielāka (sk. 2.18. tab.). 2019. gadā tomātu kopraža atkal samazinājās par 9 %. Tik maza tomātu kopraža vēl tika novērota tikai 2009. gadā (4593 tonnas).

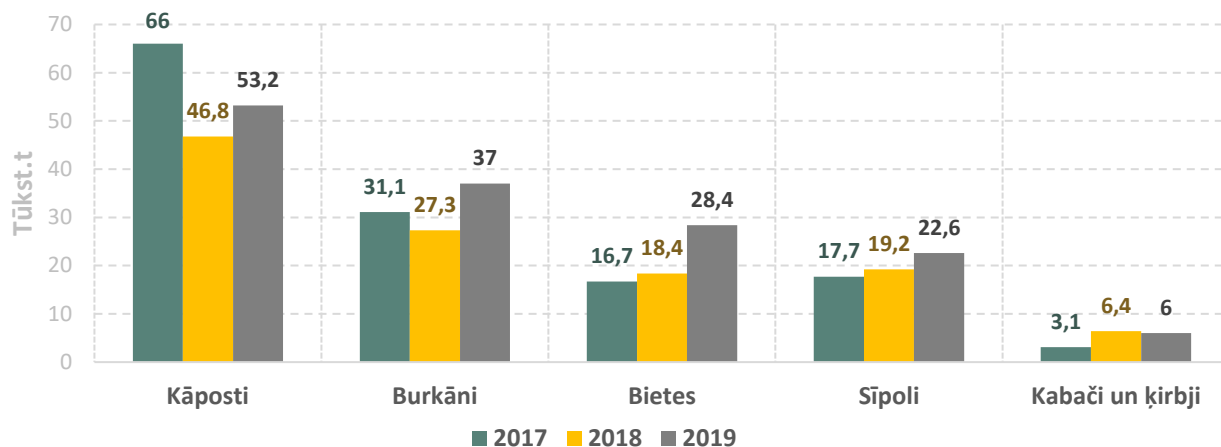
2.18. tabula

Dārzeņu kopraža siltumnīcās tonnās 2017.–2019. gadā

Dārzeņi/gads	2017.	2018.	2019.
Tomāti	5067	5173	4712
Gurķi	5758	6039	6151
Salāti	91	82	78
Pārējie dārzeņi	552	216	256

Avots: CSP

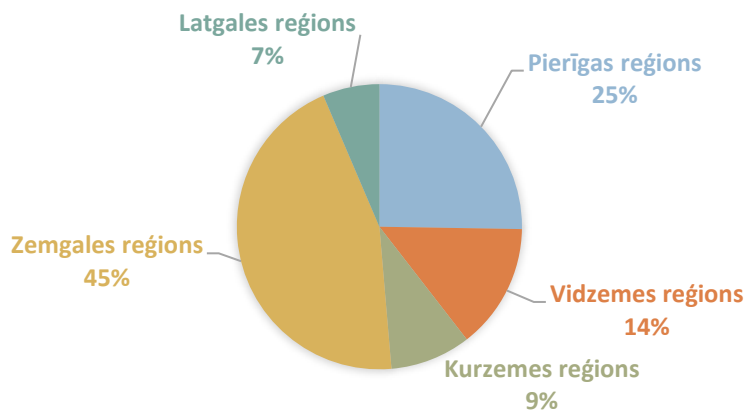
2019. gadā lielākais īpatsvars atklātā lauku dārzeņu kopražā (161,7 tūkst. t) bija kāpostiem (32,9 %) un burkāniem (22,9 %), arī sīpoliem (14,0 %) un bietēm (17,6 %) (sk. 2.52. att.).

2.52. attēls. Galveno atklātās platībās audzēto dārzeņu kopraža 2017.–2019. gadā

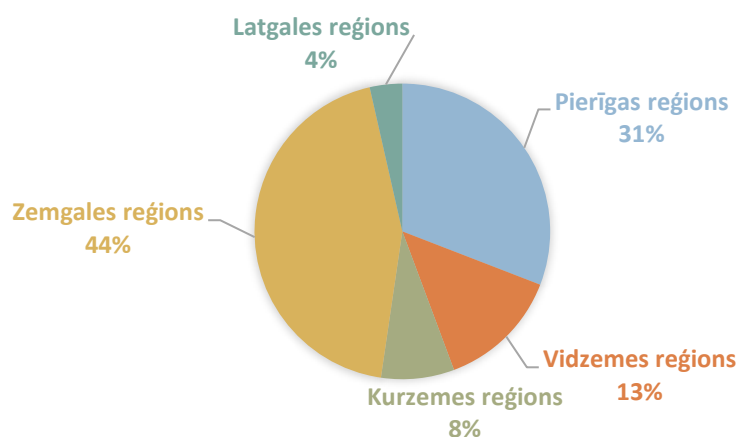
Avots: CSP

Apkopojot datus par atklātā lauka dārzeņu platībām pa reģioniem (sk. 2.53. att.), redzams, ka dominē Zemgales un Pierīgas reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās lielo pilsētu tuvumā. Šāda tendence novērojama arī iepriekšējos trīs gadus. Tādējādi arī lielākā dārzeņu kopraža 2019. gadā bija Zemgales reģionā (sk. 2.54. att.).

2.53. attēls. Atklātā lauka dārzeņu platība pa reģioniem 2019. gadā

Avots: CSP

2.54. attēls. Atklātā lauka dārzeņu kopraža pa reģioniem 2019. gadā

Avots: CSP

Dārzenkopība un augļkopība ir vienas no efektīvākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā pēc ienākumiem uz vienu lauksaimniecībā apstrādātās platības vienību.

Ienākumiem augļkopības un dārzenkopības nozarē ir tendence samazināties, jo trūkst darbaspēka, palielinās resursu cena, kā arī produkcijas pašizmaksa, un tas atstāj ievērojamu ietekmi uz ražošanas

apjomu un kultūraugu platību. Augļu un dārzeņu audzēšanā, sevišķi to novākšanā, tiek ieguldīts liels roku darbs, tāpēc šīs nozares tieši ietekmē darbaspēka izmaksu palielināšanās. Lauksaimniekiem arvien vairāk jādomā par darba efektivitātes palielināšanu, izmaksu samazināšanu un pārdomātu audzēšanas tehnoloģiju izmantošanu.

Joprojām aktuāla ir dārzkopju un augļkopju audzētāju kooperācija un pārorientēšanās uz eksportu, bet to neļauj izmaksu palielināšanās par produkcijas uzglabāšanu. Lielākoties ar audzēšanu nodarbojas individuālas saimniecības, un tām nav ne piemērotu pagrabu, ne saldētavu, kas nepieciešamas, lai produkciju uzglabātu eksportam. Ar pašreizējām elektrības cenām uzturēt saldētavas ir ļoti dārgi, tāpēc daudzi audzētāji neriskē ražot lielu apjomu.

Ārējā tirdzniecība

Dārzeņu tirdzniecības apgrozījums 2019. gadā (108,9 milj. EUR) bija par 17 % lielāks nekā iepriekšējā gadā. Eksports pieauga par 6,4 %, imports – par 20,9 %. Ārējās tirdzniecības negatīvais saldo salīdzinājumā ar 2017. gadu palielinājās par 32,9 %, sasniedzot – 49 milj. EUR.

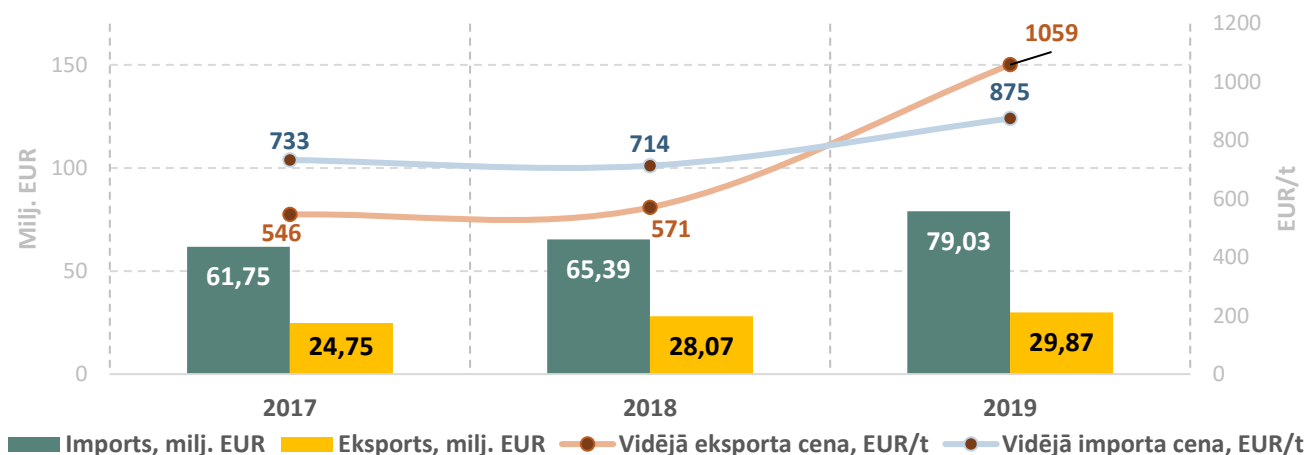
Dārzeņu eksportā 2019. gadā turpināja dominēt tomāti, eksportam no Latvijas veidojot 4,9 tūkst. tonnas un 8,6 milj. EUR jeb 29 % no eksporta kopējās vērtības. Tomātu eksports no Latvijas pārskata periodā no 2017. gada līdz 2019. gadam palielinājās par 18 % vērtības izteiksmē un par 12 % pēc apjoma. Otra svarīgākā eksporta grupa bija augi vai augu daļas ar 1,9 tūkst. tonnu lielu apjomu 6,9 milj. EUR vērtībā, 2019. gadā veidojot 23 % Latvijas dārzeņu kopējās eksporta vērtības. Burkānu eksportu no Latvijas pārskata periodā ir izdevies kāpināt par 53 % vērtības izteiksmē un par 25 % apjoma izteiksmē. Arī gurķi no Latvijas ik gadu tiek eksportēti arvien vairāk: 2019. gadā to eksports vērtības izteiksmē palielinājās par 61 % un apjoma izteiksmē – par 41 %, sasniedzot 1,7 tūkst. tonnu un 2,2 milj. EUR vērtību jeb 7 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības. Sīpolu eksports pārskata periodā pieaudzis par 272 % vērtības izteiksmē un par 155 % apjoma izteiksmē, 2019. gadā sasniedzot 3,8 tūkst. tonnu un 1,9 milj. EUR vērtību un līdz ar veidojot 6 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības Latvijā. Arī zirņu eksports pārskata periodā ir būtiski palielinājies: vērtības izteiksmē par 972 % un apjoma izteiksmē – par 3587 %, sasniedzot 5 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības Latvijā.

Dārzeņu nozarē 2019. gadā lielākā importa grupa bija tomāti ar 20,8 tūkst. tonnu lielu apjomu un 28,2 milj. EUR vērtību, veidojot 36 % kopējās importa vērtības. Tomātu imports Latvijā pārskata periodā pieredzēja kāpumu par 14 % vērtības izteiksmē un par 6 % pēc apjoma. Savukārt pēc vērtības otras lielākās dārzeņu importa grupas – gurķu – imports 2019. gadā sasniedza 7,8 tūkst. tonnu apjomu un 7,8 milj. EUR vērtību, veidojot 10 % no kopējās dārzeņu importa vērtības Latvijā. Latvijā pārskata periodā gurķu imports palielinājās par 39 % vērtības izteiksmē un par 49 % apjoma izteiksmē, bet augu un to daļu imports – par 25 % pēc apjoma un par 62 % pēc vērtības, 2019. gadā sasniedzot 6,4 milj. EUR vērtību un 1,9 tūkst. tonnu lielu apjomu. Burkānu piensums kopējā eksportā veidoja 9,8 tūkst. tonnas un 5,9 milj. EUR vērtību jeb 7 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības. Mazāk dārzeņu importa kopapjomu papildināja salāti (6 % no importa kopapjoma vērtības), sīpoli (6 %), pākšu dārzeni (5 %), kāposti (4 %), galviņsalāti (4 %), ziedkāposti (3 %), galda bietes (3 %) un ķiploki (2 %). Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu kopējā importa vērtība pieaugusi gandrīz visiem importētajiem dārzeņiem, un vienīgais izņēmums bija pākšu dārzeni, zirņi un pupiņas.

Pārskata periodā no 2017. gada līdz 2019. gadam dārzeņu importa vidējā cena svārstīga, 2018. gadā nokrītot līdz zemākajai vērtībai – 714 EUR/t, kas ir par 2 % mazāk nekā 2017. gadā, savukārt 2019. gadā sasniedzot rekordaugstu cenu – 875 EUR/t, kas ir par 19 % vairāk nekā 2017. gadā. 2019. gadā dārzeņu eksporta vidējai cenai Latvijā novērota pozitīva tendence – pieaugums par 86 % salīdzinājumā ar 2018. gadu, bet pārskata periodā eksporta vidējā cena ir pieaugusi par 93 %, 2019. gadā sasniedzot 1059 EUR/t (sk. 2.55. att.).

Latvijas ārējās tirdzniecības nozīmīgākie partneri ir ES valstis, kuru īpatsvars veidoja 86 % no ārējā tirdzniecības apgrozījuma. NVS valstu īpatsvars ir samazinājies no 17 % 2017. gadā līdz 14 %

2019. gadā. Svarīgākās partnervalstis 2019. gadā bija Igaunija (46 % no eksporta kopējās vērtības), Lietuva (21 %), Vācija (10 %), Krievija (9 %), Baltkrievija (6 %) un Norvēģija (2 %). 2019. gadā salīdzinājumā ar gadu iepriekš būtiski – par 473 % – palielinājies eksporta apjoms uz Baltkrieviju, sasniedzot 1,8 milj. EUR, kā arī uz Vāciju (par 190 %, kas veido 2,9 milj. EUR. Latvijas uzņēmēji ir arī ieguvuši jaunus dārzenų eksporta tirgus Norvēģijā.

2.55. attēls. Svaigu dārzenų imports un eksports Latvijā 2017.–2019. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Latvijai raksturīgo augļu un ogu tirdzniecības apgrozījums 2019. gadā (46,5 milj. EUR) salīdzinājumā ar gadu iepriekš ir palielinājies par 5 %, eksports samazinājies par 17 %, bet imports pieaudzis par 16 %. Ārējās tirdzniecības negatīvais saldo palielinājās par 49 %, t.i., – 22,2 milj. EUR.

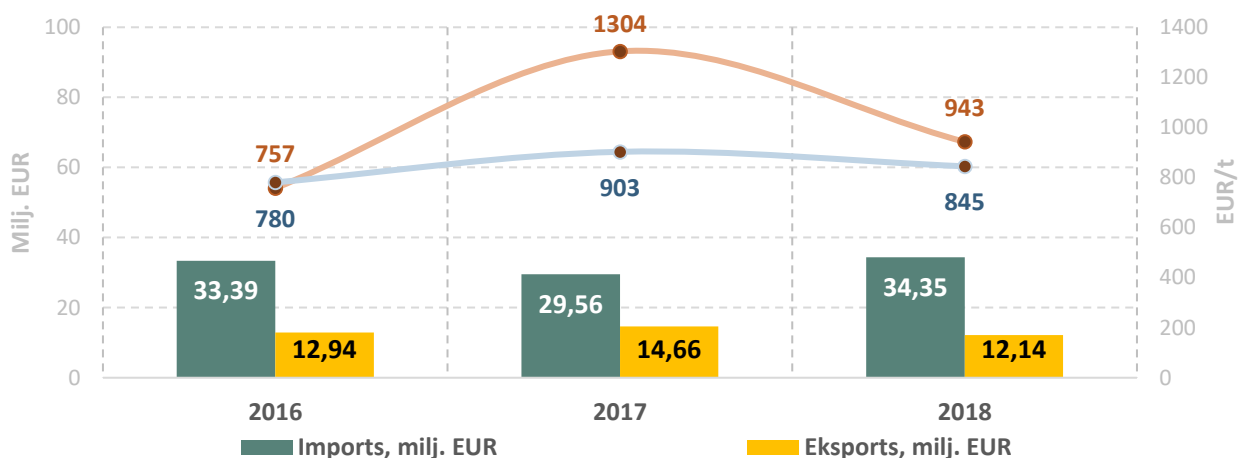
Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksportā 2019. gadā dominēja āboli ar 6,9 tūkst. tonnām un 2,9 milj. EUR jeb 24 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības. Ābolu eksports no Latvijas pārskata periodā no 2017. līdz 2019. gadam ir samazinājies par 37 % vērtības izteiksmē un par 41 % – pēc apjoma. Otra svarīgākā Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta grupa mellenes, kas 2019. gadā tika eksportētas 0,4 tūkst. tonnu apjomā ar 2,3 milj. EUR lielu vērtību, veidoja 19 % no Latvijai raksturīgo augļu un ogu kopējās eksporta vērtības. Melleņu eksports pārskata periodā ir palielinājies par 11 % vērtības izteiksmē un sarucis par 31 % apjoma izteiksmē. Savukārt trešā lielākā Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta grupa bumbieri veidoja 18 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta vērtības – 2019. gadā to kopējais eksports bija 3 tūkst. tonnas 2,2 milj. EUR vērtībā, pārskata periodā par 28 % pieaugot vērtības izteiksmē un par 61 % – apjoma izteiksmē. Tāpat pārskata periodā kāpumu piedzīvojis ķiršu eksports – pēc vērtības par 90 % un pēc apjoma par 6 %, 2019. gadā ķiršu eksportētajam apjomam palielinoties līdz 0,6 tūkst. tonnām 1,5 milj. EUR vērtībā. Procentuāli mazāk Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta kopapjomu papildina arī zemenes (9 % no eksporta kopējās vērtības), brūklenes (8 %), plūmes (5 %) un avenes (3 %). Salīdzinājumā ar gadu iepriekš eksporta kopējā vērtība pārskata periodā no 2017. līdz 2019. gadam ir samazinājusies par 6 %: āboliem – par 36 %, plūmēm – par 31 %, brūklenēm – par 17 %.

Importēto Latvijai raksturīgo augļu un ogu grupu struktūrā 2019. gadā lielākā grupa āboli ar 22,2 tūkst. tonnu lielu apjomu un 9,2 milj. EUR vērtību 2019. gadā veidoja 27 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu importa vērtības, pārskata periodā samazinoties par 18 % vērtības izteiksmē un par 9 % apjoma izteiksmē. Otra lielākā augļu un ogu grupa – bumbieri – tika importēti 8,9 tūkst. tonnu apjomā ar 5,6 milj. EUR lielu vērtību – 2019. gadā tie bija 16,3 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta vērtības. Bumbieru imports pārskata periodā no 2017. līdz 2019. gadam ir samazinājies par 40,4 %, apjoms sarūkot par 21,7 %. Trešā lielākā augļu un ogu grupa bija mellenes, kuru imports 2019. gadā sasniedza 0,9 tūkst. tonnu apjomu un 5,3 milj. EUR vērtību, veidojot 15,4 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu importa vērtības Latvijā. Tāpat kopējo importa vērtību papildina zemenes (13,4 % no kopējās eksporta vērtības), ķirši (12,0 %), plūmes (5,1 %), avenes (3,6 %), brūklenes (2 %) u.c.

Salīdzinājumā ar gadu iepriekš, importa kopējā vērtība ir pieaugusi par 16 %, palielinoties ķiršu, zemeņu, aveņu, melleņu importa vērtībai. Kaut arī kopējā importa vērtība 2019. gadā palielinājās, samazinājās ābolu, bumbieru, cidoniju, lieloģu dzērveņu, jāņogu un ērkšķogu vērtības daļa.

Pārskata periodā no 2017. līdz 2019. gadam Latvijai raksturīgo augļu un dārzeņu importa vidējā cena bija svārstīga, 2019. gadā sasniedzot 845 EUR/t jeb par 8,2 % vairāk nekā 2017. gadā, un svārstīga bija arī eksporta cena, augstāko vērtību sasniedzot 2018. gadā – 1304 EUR/t. 2019. gadā vērojams cenu samazinājums par 27,7 % jeb 943 EUR/t, nokrītot līdz 943 EUR/t (sk. 2.56. att.).

Latvijas ārējās tirdzniecības nozīmīgākās partnervalstis ir ES valstis – to īpatsvars veidoja 95 % no ārējās tirdzniecības apgrozījuma. NVS valstu īpatsvars ir samazinājies (no 6 % 2017. gadā līdz 5 % 2019. gadā). Svarīgākās partnervalstis ir Igaunija (50 % no eksporta kopējās vērtības), Lietuva (39 %), Polija (4 %) un Baltkrievija (2 %). 2019. gadā salīdzinājumā ar gadu iepriekš par 74 % pieaudzis eksports uz Lietuvu, savukārt tas krities uz Igauniju (par 34 %), Kazahstānu (par 27 %), Krieviju (par 72 %), Itāliju (par 52 %), Vāciju (par 100 %) un Zviedriju (par 83 %).

2.56. attēls. Svaigu augļu imports un eksports Latvijā 2017.–2019. gadā

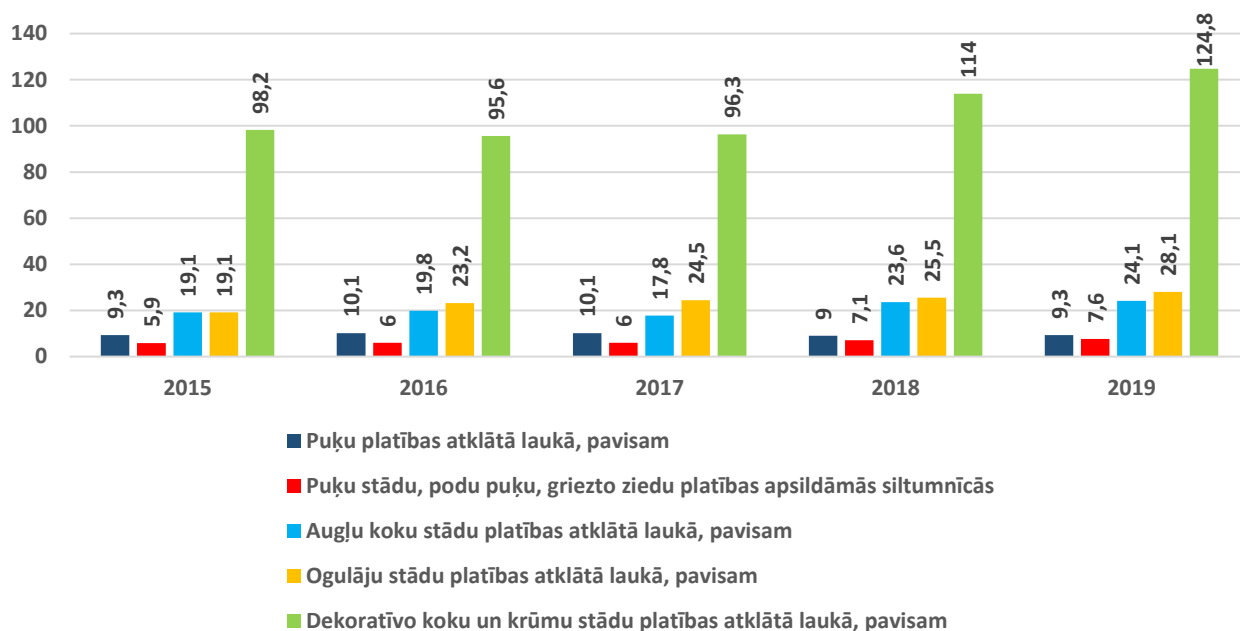
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2.10. Puķu, augļu koku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādījumu platības

2019. gadā puķu, augļu koku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādu kopējā platība bija 201,6 ha, tāpēc salīdzinājumā ar 2018. gadu tā ir palielinājusies par 15,2 ha. Šāda tendence novērojama jau trīs gadus (2016. gadā – 163 ha, 2017. gadā – 163,6 ha, 2018. gadā – 186,4). (Sk. 2.57. att.)

Jau vairāk nekā piecus gadus palielinās pārdoto puķu dēstu daudzums. 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu tas palielinājās par 8,7 %.

2019. gadā no kopējā pārdotā puķu dēstu daudzuma 80,6 % bija viengadīgās puķes, 8,5 % – divgadīgās un 10,9 % – ziemcietes (līdzīgi kā 2018. gadā – attiecīgi 80,5 %, 9,3 % un 10,2 %), jo viengadīgās jeb vasaras puķes lieliski noder audzēšanai gan dobēs, gan iekamos traukos un balkonu kastēs un katru gadu ir iespējams izvēlēties citādas krāsas un formas ziedus.

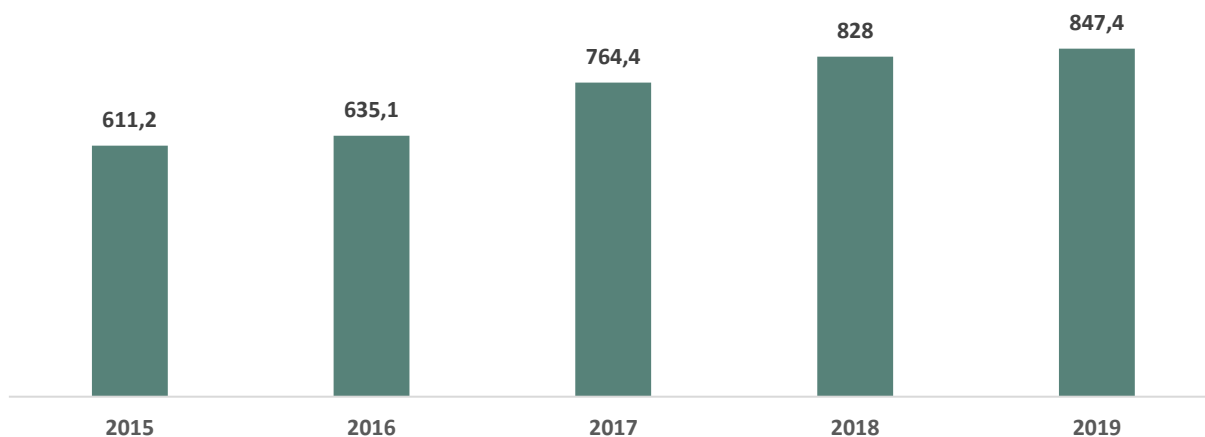

2.57. attēls. Puķu, ogulāju, augļu un dekoratīvo koku un krūmu stādu audzēšanas platība (ha) 2019. gadā

Avots: CSP

Pārdoto augļu koku un ogulāju stādu daudzums katru gadu palielinās, 2019. gadā – par 2,3 %. (Sk. 2.58. att.)

Kā katru gadu, arī 2019. gadā visvairāk tika pārdoti upeņu stādi (2016. g. – 192,8 tūkst., 2017. g. – 410,8 tūkst., 2018. g. – 430,2 tūkst., 2019. g. – 476,8 tūkst. stādu). No 2019. gadā kopējā pārdotā augļu koku un ogulāju stādu daudzuma 56 % bija upeņu stādi.

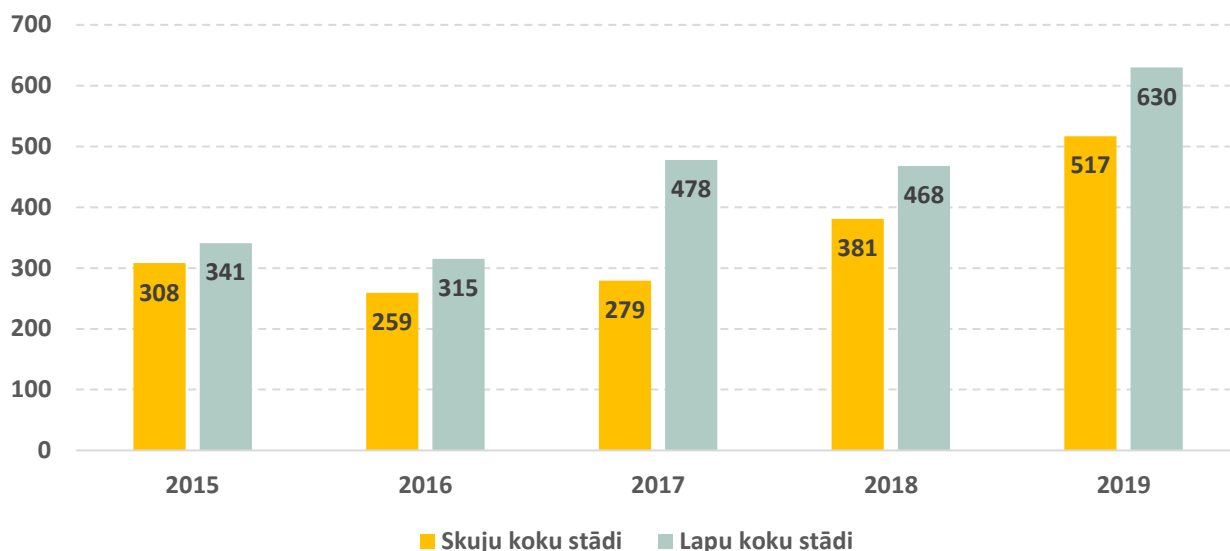

2.58. attēls. Pārdoto augļu koku un ogulāju stādu daudzums (tūkst. gab.)

Avots: CSP

Kopējais dekoratīvo koku un krūmu stādu pārdotais daudzums palielinājās par 35,3 %. 54,9 % no pārdoto koku stādu daudzuma bija lapu koku stādi, bet 45,1 % – skuju koku stādi, un šāda tendence novērojama jau vairākus gadus (sk. 2.59. att.).

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu lapu koku un krūmu dekoratīvo koku stādu pārdotais daudzums samazinājās par 35,3 %. Pārdotais skuju koku stādu daudzums 2019. gadā palielinājās par 36,1 %, un šāda tendence novērojama jau trešo gadu. Būtiski palielinājās pārdotais lapu koku stādu daudzums – par 34,7 %.

2.59. attēls. Dekoratīvo skuju un lapu koku stādu pārdošana (tūkst. gab.)

Avots: CSP

2019. gada aktuālie zinātniskie pētījumi

Latvijas lauksaimniecības universitātes zinātnieki īstenoja šādus pētījumus:

1) “Minimālās augsnes apstrādes ietekme uz augsnes auglības saglabāšanu, kaitīgo organismu attīstību un izplatību, ražu un tās kvalitāti bezmaiņas sējumos”. Šī pētījuma mērķis ir bezmaiņas sējumos noskaidrot minimālās apstrādes ietekmi uz augsnes fizikālo īpašību un ķīmiskā sastāva pārmaiņām ilgtermiņā, kaitīgo organismu attīstību un izplatību, ražas lielumu un kvalitāti salīdzinājumā ar tradicionālo audzēšanas tehnoloģiju;

2) “Graudaugu un rapša šķirņu izturības izvērtējums pret slimībām Latvijas agroklimatiskajos apstākļos, novērtējot šķirņu saimnieciskās īpašības”. Pētījuma mērķis – novērtēt graudaugu un rapšu šķirņu izturību pret slimībām;

3) “Lauksaimniecības attīstības prognozēšana un politikas scenāriju izstrāde līdz 2050. gadam”. Pētījuma mērķis ir Latvijas lauksaimniecības sektoranalīzes modeļa nozares attīstības rādītāju prognozēšana, integrējot to ar siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju prognozēšanas dinamisko modeli;

4) “Virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitātes pārraudzība īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs lauksaimniecības noteču monitoringa programmā” – par šo pētījumu vairāk skatīt 6.3. nodaļā “Vidi saudzējošā lauksaimniecība”;

5) “Meliorācijas ietekmes novērtēšana klimata pārmaiņu (plūdu riska) mazināšanā”. Pētījuma mērķis ir noteikt un analizēt meliorācijas ietekmi uz SEG gāzu emisiju lauksaimniecībā izmantojamās platībās, t.i., ir pamatojoties uz sistemātiski iegūtiem novērojumu rezultātiem, noteikt un analizēt SEG emisiju no lauksaimniecībā izmantotām teritorijām, kurās ierīkotas meliorācijas sistēmas. Pētījuma rezultātus būs iespējams praktiski izmantoti, aprēķinot SEG emisiju nākamajiem inventarizācijas ziņojumu iesniegšanas termiņiem. Šī pētījumā iegūtie rezultāti tematiski attieksies uz SEG emisijas aprēķiniem gan lauksaimniecības, gan zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības (ZIZMM) sektorā. Esošo meliorācijas sistēmu identifikācijas un tehniskā stāvokļa novērtēšanas rezultāti potenciāli var sniegt nepieciešamo informāciju prioritāri renovējamo vai rekonstruējamo meliorācijas sistēmu identificēšanai;

6) “Latvijas lauksaimniecības siltumnīcefekta gāzu un amonjaka emisijas, kā arī CO₂ piesaistes (arāmzemēs un zālajos) robežsamazinājuma izmaksu līkņu (MACC) pielāgošana izmantošanai lauksaimniecības, vides un klimata politikas veidošanā”. Pētījuma mērķis ir nodrošināt lauksaimniecības siltumnīcefekta gāzu un amonjaka emisijas un CO₂ piesaistes robežsamazinājuma izmaksu līkņu (MACC) izmantojamību lauksaimniecības, vides un klimata politikas veidošanā. Pētījuma

rezultāti būs praktiski izmantojami lauksaimniecības, vides un klimata politikas veidotājiem, kā arī lauksaimnieku un sabiedrības izglītošanai par SEG un amonjaka emisijas samazināšanas pasākumiem un par zemes izmantošanas un zemes izmantošanas maiņas pasākumiem, kas vērsti uz oglekļa piesaisti un uzkrāšanu aramzemē;

7) “Augu olbaltumvielu ražošanas produktivitātes un ilgtspējības palielināšana Eiropā”. Pētījuma mērķis – analizēt un noteikt faktorus, no kuriem atkarīga pupu produktivitāte, analizējot attiecīgo literatūru un veicot lauka izmēģinājumus. Projekta otrā gada beigās paredzēts iegūt izvērtējumu par lauka pupu slimību izplatību atkarībā no sējas laika, izsējas normas un šķirnes, kā arī Latvijā audzējamo pupu šķirņu izvērtējumu. Tiks apkopoti dati par agrotehnisko paņēmieni ietekmi uz lauka pupu audzēšanu, kā arī uzsākta lauksaimnieku aptauja, lai varētu identificēt galvenos faktorus, kuri nosaka optimālas pākšaugu ražas iegūšanu. Pamatojoties uz šiem rezultātiem, projekta trešajā gadā tiks analizēti aptaujas rezultāti, apkopojot galvenos iemeslus suboptimālas pākšaugu ražas ieguvei, lai uzlabotu zemnieku zināšanas par pākšaugu produktivitāti noteicošajiem faktoriem. Iegūtie rezultāti ļaus pilnveidot lauka pupu audzēšanas agrotehniku Latvijā un turpmāk dos iespēju veicināt lauka pupu audzēšanu Latvijā;

8) “Lopbarības pākšaugu izēdināšanas zootehniskā un ekonomiskā efektivitāte atgremotājdzīvnieku gaļas ražošanai, tostarp marmorizētas gaļas ieguvei”. Pētījuma mērķis – veicināt bioloģiskās saimniekošanas apstākļos kvalitatīvas liellopu un mazo atgremotājdzīvnieku gaļas ražošanu Latvijā, to nobarošanā izmantojot ar pākšaugu piedevu veidotos pašražotās spēkbarības maisījumus. Paredzēts arī noskaidrot sagatavoto maisījumu izbarošanas efektivitāti, analizējot dzīvnieku nobarošanas rezultātus un iegūtās gaļas kvalitāti;

9) “Vietējo apdraudēto šķirņu efektīvās populācijas apjoma ietekme uz inbrīdinga pieaugumu”. Pētījuma mērķis ir noteikt efektīvās populācijas lielumu un prognozēt iekšaudzēšanas (inbrīdinga) pieaugumu dažādu sugu vietējām apdraudētajām šķirnēm Latvijā;

10) pētīja barības līdzekļu un barības vielu sagremojamību (konversiju) jēriem, lietojot dažādas barības līdzekļu izbarošanas tehnoloģijas, lai noskaidrotu dažādos veidos izbarotas lopbarības sastāvā esošo barības vielu konversiju dzīvmasas pieauguma ieguvei, to iznesi ar cietajiem kūtsmēsliem un urīnu;

11) pētīja barības vielu konversiju un optimālo kopproteīna līmeni slaucamo govju barības devās piesārņojuma līmeņa samazināšanai, lai novērtētu, cik efektīvi barībai ar dažādu kopproteīna saturu slaucamām govīm nodrošina barības vielas, noteiktu barības sagremojamību un noskaidrot amonjaka iznesi ar pienu, urīnu un mēsliem;

12) “Nacionālajā gēnu bankā uzkrātā Latvijas vietējo apdraudēto dzīvnieku šķirņu bioloģiskā materiāla gēnu bankas papildināšana un izpēte”. Mērķis – gēnu bankā esošo vietējo apdraudēto lauksaimniecības dzīvnieku šķirņu bioloģisko materiālu papildināt ar jauno vaislas dzīvnieku bioloģisko materiālu un to izpētīt, lai sekmīgi pievienotos starptautiskai dzīvnieku gēnu bankas sistēmai (EUGENA).

LLU Augu aizsardzības zinātniskā institūta pētījumi:

1) pētījuma “Lauksaimniecībai nozīmīgāko kukaiņu sugu sastopamība Latvijā” mērķis bija izpētīt esošo situāciju par apputeksnētāju (bišu) daudzumu un sugu daudzveidību bioloģiskajos un integrēti apsaimniekotajos ābeļdārzos, kā arī noskaidrot agrotehnisko pasākumu ietekmi uz kaitēkļu dabisko ienaidnieku jātnieciņu (*Ichneumonidae*) un kāpurlapseņu (*Braconidae*) sastopamību ābeļdārzos;

2) pētījuma “Pupu sēklgrauža (*Bruchus rufimanus*) un citu lauka pupu (*Vicia faba*) kaitēkļu monitorings un ierobežošanas iespējas” uzdevumi ir izvērtēt dažādas monitoringa metodes pupu sēklgrauža populācijas blīvuma un lidošanas aktivitātes noteikšanai, novērtēt dažādu ierobežošanas metožu efektivitāti lauka pupu sējumos pupu sēklgrauža populācijas ierobežošanai, kā arī veikt citu lauka pupu kaitēkļu monitoringu;

3) pētījuma "Dažādu kultūraugu ziedputekšņu sastāva noteikšana biškopības produktos" mērķis bija noteikt kultūraugu ziedputekšņu sastāvu biškopības produktos no bišu dravām, kas atrodas stādījumu un sējumu tuvumā, kā arī aprakstīt tuvumā esošo sējumu un stādījumu pēdējo triju gadu pesticīdu smidzinājumu vēsturi;

4) pētījuma "Divu dažādu insekticīdu efektivitātes pārbaude smiltsērķšķu raibspārnmušas (*Ragoletis batava*) ierobežošanā" mērķis bija veikt smiltsērķšķu raibspārnmušas monitoringu pirms smidzināšanas, kā arī pārbaudīt divu dažādu augu aizsardzības līdzekļu efektivitāti smiltsērķšķu raibspārnmušas ierobežošanai un salīdzināt ar līdz šim izmantoto neonikotinoīdu grupas insekticīdu;

5) "Lēmuma atbalsta sistēmas izmantošana un pilnveide kaitīgo organismu ierobežošanai integrētajā augļkopībā". Šī pētījuma mērķis ir pārbaudīt *RIMpro* atbilstību Latvijas apstākļiem;

6) pētījuma "Dzeltenās rūsas (ieros. *Puccinia striiformis*, Wes.) izplatība Latvijā un pasākumi tās postīguma ierobežošanai" uzdevumi ir veikt dzeltenās rūsas monitoringu kviešu sējumos Latvijas teritorijā un analizēt ierosinātāja populācijas struktūru, novērtēt dažādu grupu fungicīdu efektivitāti dzeltenās rūsas izplatības ierobežošanai, plašāk audzēto un perspektīvo ziemāju un vasarāju kviešu šķirņu izturību pret dzeltenās rūsas infekciju, kā arī dzeltenās rūsas datormodeļa prognožu precizitāti Latvijas agroklimatiskajos apstākļos.

LLU Zemkopības zinātniskais institūts

Tika īstenots pētījums "Ganību airesnes pirmsselekcijas materiāla izvērtēšana", kura mērķis ir starptautiskā Ziemeļu un Baltijas valstu zālaugu selekcionāru publiski privātā sadarbības projektā "PPP for Pre-breeding in Perennial Ryegrass (*Lolium perenne* L.)" kopīgiem spēkiem pilnveidot, izvērtēt un atlasīt ganību airesnes populācijas ģenētisko materiālu ar īpašām adaptācijas spējām nākotnes klimatiskajos apstākļos jaunu šķirņu veidošanai Ziemeļu un Baltijas reģionā.

Dārzkopības institūtā notiek trīs pētījumi:

1) pētījuma "Integrētai un bioloģiskai audzēšanai piemērotu ābeļu, plūmju un ķiršu šķirņu un potcelmu pārbaude dažādos reģionos un to audzēšanas tehnoloģiju izstrāde" mērķis ir dažādos Latvijas reģionos pārbaudīt un izdalīt jaunas, integrētai un bioloģiskai audzēšanai piemērotas ābeļu, plūmju un ķiršu šķirnes un potcelmus un izstrādāt to audzēšanas tehnoloģijas, tā radot potenciālu ekonomiski efektīvai un vidi saudzējošai ražošanai;

2) pētījuma "Integrētai audzēšanai perspektīvo ogulāju šķirņu pārbaude dažādos Latvijas reģionos un to audzēšanas tehnoloģiju izstrāde un pilnveidošana" mērķis ir izdalīt integrētajai audzēšanai dažādos Latvijas reģionos piemērotas aveņu, zemeņu un krūmogulāju šķirnes un izvērtēt tām visvairāk piemērotās audzēšanas tehnoloģijas, kas nodrošinās stādījumu lielāku ražību;

3) pētījuma "Dārzeņu audzēšana pamīšus slejās un augu atlieku pārstrādes produktu izmantošana dārzeņu komercražošanā, nodrošinot bioloģisko daudzveidību un efektīvu resursu izmantošanu" mērķis ir uzlabot produktivitāti, bioloģisko daudzveidību un augsnes auglību, samazinot neorganisko mēslošanas līdzekļu un biopesticīdu lietošanu, un mazināt slodzi uz vidi un klimata pārmaiņām intensīvā bioloģiskā dārzeņu audzēšanā. Pētījuma rezultāti dos priekšstatu par jaukto stādījumu ietekmi uz augsnes agrobioloģiskajām īpašībām, kā arī virszemes bioloģisko daudzveidību. Tas ir ļoti svarīgi ilgtspējas nodrošināšanai – kaitīgo organismu dabīgo ienaidnieku pavairošanai, augsnes auglības uzlabošanai, intensīvākai oglekļa piesaistei un iekļaušanai augsnes bioloģiskajā procesā, lietojot augu izcelsmes mēslošanas līdzekļus. Tiešais pētījuma rezultāts būs praktiski ieteikumi tiem, kas nodarbojas gan ar bioloģisko, gan integrēto saimniekošanu, par to, kā ierīkot un praktiski kopt jauktos stādījumus, lietot augu izcelsmes mēslošanas līdzekļus, uzlabot augsnes auglību un daudzveidību. Ieviešot šīs tehnoloģijas praktiskajā lauksaimniecībā, tiktu dots būtisks ieguldījums kā augsnes auglības uzlabošanā, tā arī vides ilgtspējas saglabāšanā.

Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava" īsteno divus pētījumus:

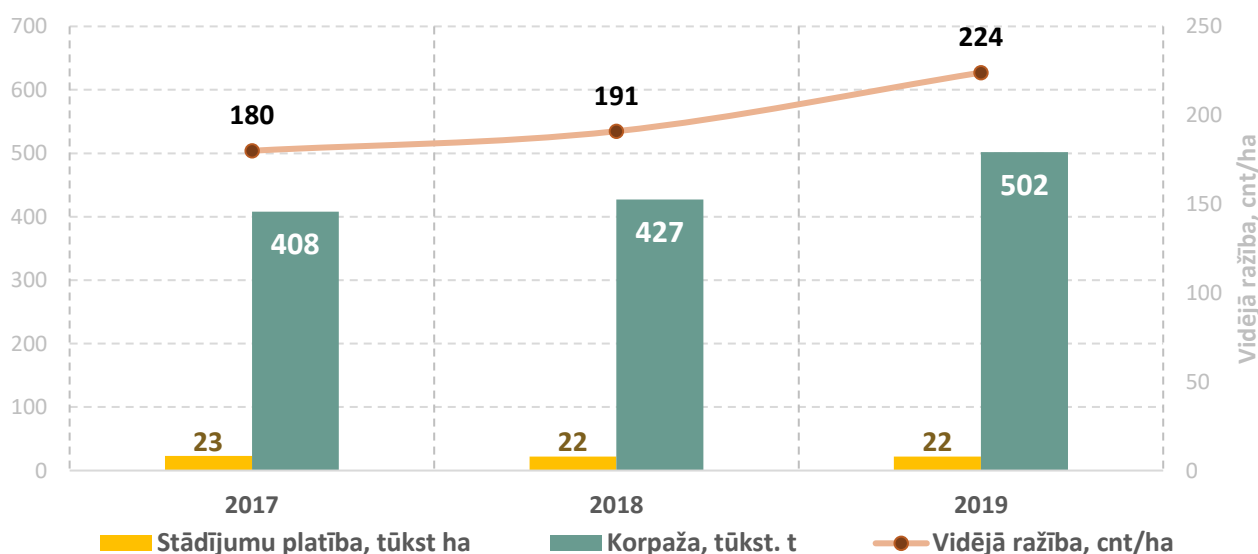
1) “Aramzemes un ilggadīgo zālāju apsaimniekošanas radīto siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju un oglekļa dioksīda (CO₂) piesaistes uzskaites sistēmas pilnveidošana un atbilstošu metodisko risinājumu izstrādāšana”, un tā mērķis ir identificēt un raksturot oglekļa ienesi augsnē nozīmīgākajās laukkopības sistēmās, kā arī izstrādāt augsnes oglekļa uzkrājuma izmaiņu un N₂O emisijas prognozi lauksaimniecībā izmantojamās minerālaugsnis 2017.–2050. gadā;

2) “Latvijā *in situ* audzēto pārtikā un lauksaimniecībā izmantojamo augu un to savvaļas radnieku ģenētisko resursu potenciāla apzināšana, ievākšana un izpēte”. Šī pētījuma mērķis ir izpētīt *in situ* audzēto augu ģenētisko resursu situāciju Latvijā, ievākt paraugus ekspedīcijās, tos aprakstīt ar deskriptoriem un iekļaut Latvijas kultūraugu gēnu bankas kolekcijās. Ģenētisko resursu *in situ* (savvaļā) un ‘on-farm’ (dārzos un laukos) apzināšana un saglabāšana ir nepieciešama, jo tieši šie ģenētisko resursu paraugi ir pielāgojušies vietējiem apstākļiem, kā arī ir tautas kultūrvēsturiskais mantojums. Apzināšana un saglabāšana ir steidzama, jo šie ģenētiskie resursi izzūd. Pētījuma izpilde dos iespēju noskaidrot un saglabāt Latvijas augu ģenētiskos resursus, izstrādāt ieteikumus turpmākai *in situ* saglabāšanai un nodrošināt ģenētisko resursu ilgtspējīgu izmantošanu.

Visi pētījumu pārskati ir pieejami Latvijas Lauksaimniecības universitātes pētījumu datubāzē <http://www.llu.lv/lv/apstiprinatie-projekti-1>.

2.11. Kartupeļu ražošana

Kartupeļu stādījumu platība 2019. gadā bija 22,4 tūkst. hektāru, kas ir par 0,1 tūkst. ha vairāk nekā 2018. gadā. Kartupeļu vidējai ražība 2019. gadā sasniedza 224 centneru no hektāra, un salīdzinājumā ar 2018. gadu tas ir palielinājums par 17 %, savukārt kartupeļu kopražs palielinājās par 17,5 %. (Sk. 2.60. att.)

2.60. attēls. Kartupeļu stādījumu platība, kopražs un ražība Latvijā 2017.–2019. gadā

Avots: CSP

Klimatiskie apstākļi 2019. gadā bija labvēlīgi un atšķirībā no iepriekšējiem gadiem nesagādāja būtiskas problēmas kartupeļu audzētājiem. Gan kartupeļu raža, gan kopražs bija lielāka un arī kvalitāte bija labāka nekā iepriekšējos gados. Apkopojot datus par kartupeļu stādījumu platībām pa reģioniem (sk. 2.19. tab.), redzams, ka 2019. gadā lielākā kartupeļu platība – 7185 ha – tradicionāli reģistrēta Zemgales reģionā, lai gan salīdzinājumā ar 2018. gadu tas ir par 343 ha mazāk. Savukārt Pierīgā un Vidzemē kartupeļu aizņemtā platība 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu ir palielinājusies attiecīgi par 144 un 394 ha.

2.19. tabula

Kartupeļu stādījumu platība un ražība reģionos 2017.–2019. gadā

Reģions	2017.			2018.			2019.		
	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t
Pierīgas	4733	95 306	201,4	4669	100 803	215,9	4813	116 145	241,3
Vidzemes	3981	72 877	183,1	3473	74 557	214,7	3867	102 381	264,8
Kurzemes	2914	53 525	183,7	2718	51 688	190,2	2684	52 959	197,3
Zemgales	7025	152 405	217,0	7528	135 338	179,8	7185	170 987	238,0
Latgales	4044	34 206	84,6	3917	64 513	164,7	3905	59 375	152,0
Kopā	22 697	408 319	179,9	22 304	426 899	191,4	22 454	501 847	223,5

Avots: CSP

Pēc CSP datiem, lielākā un stabilākā kartupeļu ražība 2019. gadā bija Vidzemes (265 cnt/ha) un Pierīgas (241 cnt/ha) reģionā. Salīdzinājumā ar 2018. gadu tas bija attiecīgi par 50 un 25 cnt/ha vairāk.

Kartupeļu kopraža 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu palielinājās par 74 948 tonnām jeb 17,6 %. Vislielākā kartupeļu kopraža bija Zemgales reģionā – 170 987 tonnas – un Pierīgā – 116 145 tonnas, un kopumā tā ir vairāk nekā puse no Latvijā izaudzētiem kartupeļiem.

Kartupeļu pārstrāde

Latvijā ir divi lieli kartupeļu pārstrādes uzņēmumi: SIA “Aloja Starkelsen” ražo kartupeļu cieti, bet AS “Latfood” – kartupeļu čipsus.

Uzņēmums SIA “Aloja Starkelsen” papildus parastajai cietei ražo arī bioloģisko cieti un ir viens no lielākajiem bioloģiskās cietes ražotājiem ES pēc ražošanas apjoma. Kartupeļu cietes ražošanā tiek izmantotas kartupeļu šķirnes ar lielu cietes saturu. Uzņēmuma SIA “Aloja Starkelsen” 2019. gadā pārstrādātais kartupeļu daudzums turpina palielināties, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu – par 2209 tonnām jeb 13 %.

2.20. tabula

Kartupeļu cietes ražošana 2017.–2019. gadā

Tirdzniecības gads	2017.	2018.	2019.
Pārstrādātais kartupeļu daudzums, t	12 305	16 879	19 088
t.sk. bioloģiski audzēti	3854	7925	9795
t.sk. integrēti audzēti	8451	8954	9293
Saražotais kartupeļu cietes daudzums, t	2545	3529	4018
Vidējais cietes saturs kartupeļos, %	19,7	20,1	20,3
t.sk. bioloģiski audzēti	19,7	20,1	20,3
t.sk. integrēti audzēti	18,9	20,2	20,2

Avots: CSP; SIA “Aloja Starkelsen”

Palielinoties pārstrādāto kartupeļu daudzumam, arī saražotais kartupeļu cietes daudzums ir ievērojami pieaudzis – par 13,8 %. Ja rēķina saražoto cietes apjomu no viena hektāra, tas ir bijis aptuveni 3,9 t/ha – par 0,2 t/ha vairāk nekā 2018. gadā. Vidējais cietes daudzums kartupeļos bija 20,3 % – par 1 % vairāk nekā 2018. gadā. (Sk. 2.20. tab.)

Katru gadu kļūst vairāk to saimniecību, kurās cietes kartupeļi tiek audzēti gan pēc bioloģiskās lauksaimniecības, gan pēc integrētās audzēšanas metodes. Latvijā 2019. gadā ar cietes kartupeļu audzēšanu nodarbojās 149 audzētāji – par divām saimniecībām vairāk nekā gadu iepriekš. (Sk. 2.21. tab.)

Cietes kartupeļu kopējā platība 2019. gadā bija 1002 hektāri, tajā skaitā aptuveni 622 hektāros kartupeļi tika audzēti, izmantojot bioloģiskās lauksaimniecības metodes, un tas ir par 84 hektāriem vairāk nekā 2018. gadā. Kartupeļu ražība ir atkarīga no daudziem faktoriem – starp tiem galvenie ir sēklas kvalitāte un agroklimatiskie apstākļi aktīvajā kartupeļu augšanas laikā. Kartupeļu raža atšķirība atkarībā no to audzēšanas veida – bioloģiski vai integrēti – ir būtiska: integrēti audzētiem kartupeļiem par 8,6 t/ha lielāka.

Cietes kartupeļu audzēšana Latvijā 2017.–2019. gadā

Rādītāji	2017.	2018.	2019.
Platība, ha	739	918	1002,55
t.sk. bioloģiski	344	433	621,91
t.sk. integrēti	395	485	380,64
Vidējā ražība, t/ha	16,7	18,4	19,04
t.sk. bioloģiski	11,2	18,3	15,75
t.sk. integrēti	21,4	18,5	24,41
Audzētāju skaits	101	147	149
t.sk. bioloģiski	59	92	104
t.sk. integrēti	42	55	45

Avots: SIA "Aloja Starkelsen"

Uzņēmums "Latfood" 2019. gadā čipsu pārstrādē pieņēma 15,9 tūkst. tonnu "Ādažu čipsu" ražošanai audzētus kartupeļus – būtībā 2018. gada līmenī. Kartupeļi čipsu ražošanai tiek audzēti 610 ha lielā platībā, 2019. gadā – par 26 ha mazāk nekā iepriekšējā gadā (sk. 2.21. tab.). Visas platības tika novāktas, un čipsu kartupeļu kvalitāte bija laba, īpaši – čipsu cepšanās krāsa, kas iepriekšējos gadus dažām šķirnēm bija problemātiska.

Kartupeļu audzētāju saimniecību skaits, kopējā platība un izaudzētais kartupeļu apjoms čipsu ražošanai 2017.–2019. gadā

Rādītāji	2017.	2018.	2019.
Saimniecību skaits	25	20	20
Platība, ha	666	636	610
Pārstrādei pieņemtais kartupeļu daudzums (tonnas)	15 240	15 724	15 917

Avots: SIA "Latfood"

Uzņēmums 2019. gadā bija noslēdzis piegādes līgumus ar 20 saimniecībām. Par katru šķirni tiek slēgts atsevišķs piegādes līgums, jo katrai audzētajai šķirnei ir raksturīgas savas audzēšanas nianšes un līdz ar to – arī iepirkuma cena. Čipsu ražošanai uzņēmums "Latfood" iepirka kartupeļu šķirnes 'Lady Claire' (29 %), 'Verdi' (27 %), 'Kiebitz' (26 %), 'Lady Rosetta' (5 %), 'Bonus' (5 %) un citas (8 %). Nelielās platībās, lai saražotu ierobežotu apjomu eksotiska izskata čipsus, tika audzētas šķirnes ar zilu un sarkanu mīkstumu jauna produkta – krāsaino čipsu – ražošanai. Plānotais apjoms tika saražots, kā arī iegūta pirmā pieredze šo šķirņu audzēšanā, jo tām ir specifiskas prasības un tās ir grūtāk izaudzējamas. Nav sagaidāms, ka tuvākajā laikā krāsaino kartupeļu čipsu apjoms varētu būtiski palielināties.

Kartupeļu raža 2019. gadā kopumā Latvijā bijusi vidēji laba. Latvijas reģionos raža atšķiras – dažos raža ir laba, dažos sliktāka, bet vairākumā tomēr laba. Šķirnei 'Verdi' bija sliktāka kvalitāte par gaidīto, jo septembra beigās bija ražas novākšanai nelabvēlīgi laikapstākļi. Savukārt šķirnei 'Kiebitz' bija palielināts zaļo bumbuļu īpatsvars – tā ir šķirnes īpatnība, ko ražotāji turpmāk centīsies uzlabot ar specifisku agrotehniku.

Kartupeļu sēklaudzēšana

Kartupeļi ir Latvijā plaši audzēts kultūraugs. Lai iegūtu stabilu kartupeļu ražu, svarīgi ir izvēlēties kvalitatīvu un pārbaudītu kartupeļu sēklas materiālu.

Kartupeļu bumbuļi ir īpaši uzņēmīgi pret dažādām slimībām, kaitēkļiem un vīrusiem. Īstenotie kartupeļu gaišās gredzenpuves apkarošanas un izplatības ierobežošanas pasākumi valstī pēdējos gados ir samazinājuši to kartupeļu platības, kuri inficēti ar gaišo gredzenpuvi.

Pēc VAAD datiem, 2019. gadā tika konstatēti trīs kartupeļu gaišās gredzenpuves perēkļi – viens Latgalē un divi Kurzēmē, kopumā par vienu mazāk nekā 2018. gadā. Līdzīgs skaits bija 2017. un 2016. gadā – katru gadu trīs perēkļi. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem konstatēto gadījumu skaits samazinās, piemēram, 2015. gadā konstatēti septiņi perēkļi, 2014. gadā – 17 perēkļi.

Kartupeļu sēklaudzēšanas platības pēdējos gados palielinās: līdz 2013. gadam kopējā stādījumu platība bija līdz 286 ha, bet 2019. gadā tā sasniedza 455 ha, salīdzinājumā ar 2018. gadu – par 31 ha. 2019. gadā tika audzētas 58 kartupeļu šķirnes – par piecām šķirnēm mazāk nekā 2018. gadā, kad to bija 63. No kopējā šķirņu skaita 12 ir Latvijā selekcionētas šķirnes. No visas kartupeļu sēklaudzēšanas platības Latvijā selekcionētās šķirnes 2019. gadā aizņēma 5,8 %. No kopējās Latvijā selekcionēto šķirņu stādījumu platības (26,5 ha) pirmsbāzes kategorijas sēklu (PB1–PB4) ieguvei audzētie stādījumi aizņēma 13,4 ha jeb 50,6 %. No Latvijā selekcionētām šķirnēm lielākās platībās tika audzētas galda kartupeļu šķirnes ‘Imanta’ un ‘Prelma’, kā arī cietes kartupeļu šķirne ‘Brasla’.

Kartupeļu sēklaudzēšanā lielāko īpatsvaru veidoja no citām Eiropas valstīm ievestās šķirnes – galda kartupeļu šķirne ‘Wega’ (12,4 % jeb 56,5 ha), cietes kartupeļu šķirne ‘Kuras’ (9,8 % jeb 44,8 ha). Lielākās kartupeļu sēklaudzēšanas platības 2019. gadā aizņēma sertificētas kategorijas (A un B) sēklas kartupeļi – 434 ha, kas veido aptuveni 95 % no kopējās kartupeļu sēklaudzēšanas platības.

Ārējā tirdzniecība

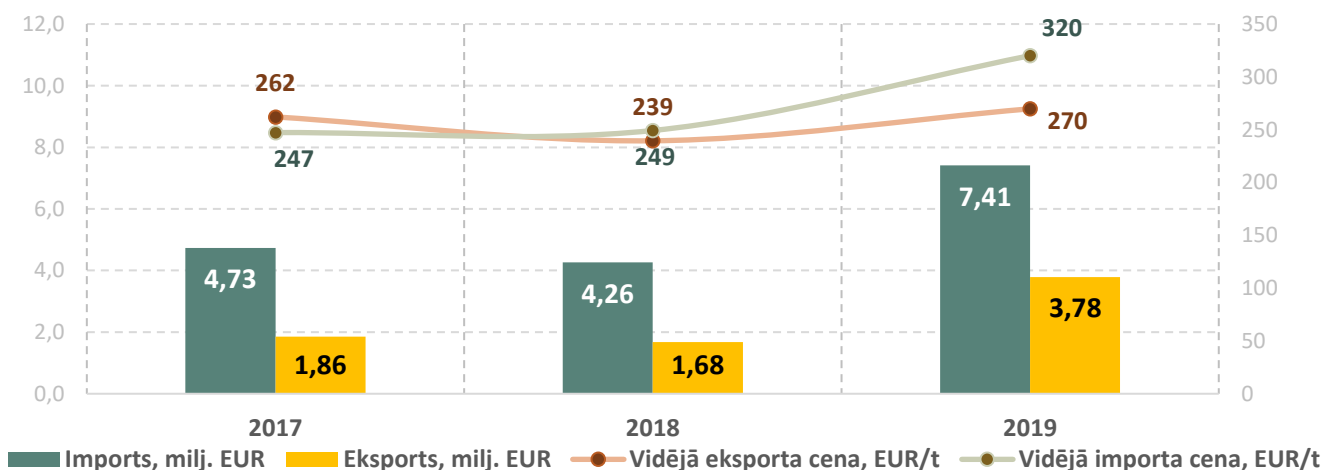
Kartupeļu ārējās tirdzniecības apgrozījums 2019. gadā – 11,1 milj. EUR – bija par 89 % lielāks nekā gadu iepriekš. Eksporta vērtība ir pieaugusi par 125 %, importa – 74 %. Ārējās tirdzniecības negatīvais saldo pārskata periodā no 2017. līdz 2019. gadam palielinājies par 26 %.

Pārskata periodā no 2017. līdz 2019. gadam kartupeļu importa vērtības dinamika bijusi svārstīga, 2019. gadā sasniedzot 7,4 milj. EUR jeb par 56,6 % vairāk nekā 2017. gadā (sk. 2.58. att.).

Latvijā 2019. gadā kartupeļu imports no ES valstīm bija 100 % apjomā: no Lietuvas – 26 % no kopējās importa vērtības, no Zviedrijas – 22 %, no Igaunijas – 18 %, no Itālijas – 8 %, no Polijas – 7 % un atlikusī daļa – no pārējām valstīm.

Arī kartupeļu eksporta tendence pārskata periodā no 2017. līdz 2019. gadam bijusi svārstīga un 2018. gadā sasniedza zemāko vērtību, bet pēc tam tā atkal ir palielinājusies. Pārskata periodā kartupeļu eksporta vērtība ir pieaugusi par 104 %, sasniedzot 3,78 milj. EUR.

2019. gadā 99,9 % kopējā kartupeļu eksporta bija ES iekšējā tirgū – Polijā (39 %), Igaunijā (30 %), Lietuvā (25 %) u.c.

2.61. attēls. Kartupeļu (izņemot sēklas kartupeļu) imports un eksports Latvijā 2017.–2019. gadā

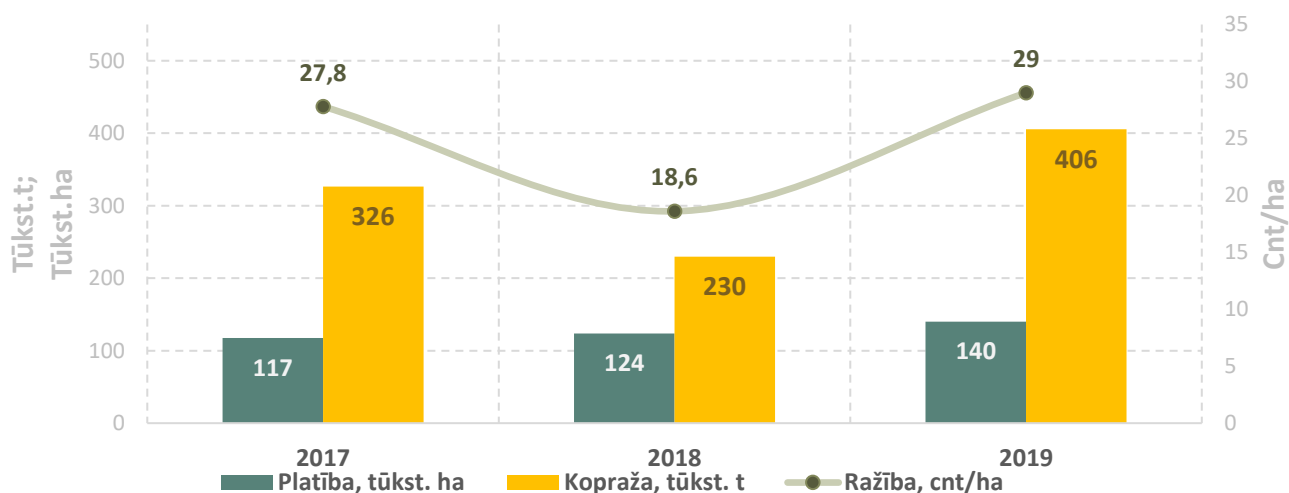
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2.12. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana

Rapsis

2019. gadā rapša sējumu platība salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājusies par 16,5 tūkst. ha jeb 13 %. Rapša vidējā ražība no viena hektāra 2019. gadā bija 29 cnt/ha – par 10,4 cnt/ha vairāk nekā 2018. gadā.

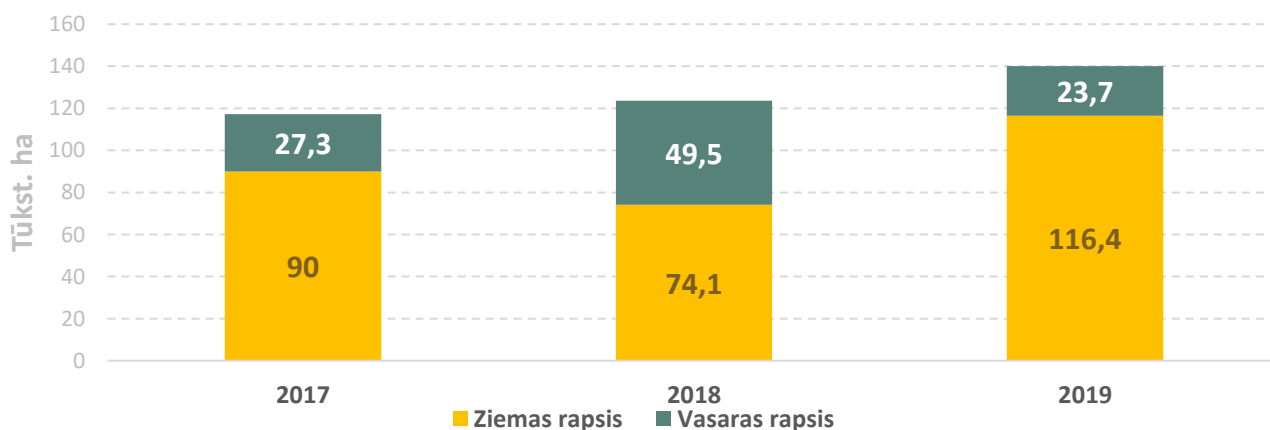
Rapša kopražs 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu palielinājās par 176 tūkst. tonnām jeb 76,7 % (sk. 2.62. att.). 2018. gadā ziemas rapša kopražs bija 147,5 tūkst. t jeb 64 %, savukārt 2019. gadā – 362,1 tūkst. t jeb 89 %. Vasaras rapša kopražs 2018. gadā bija 82,1 tūkst. t jeb 36 %, bet 2019. gadā – 43,5 tūkst. t jeb 11 %.

2.62. attēls. Rapša sējumu platība, kopražs un ražība 2017.–2019. gadā

Avots: CSP

Salīdzinājumā ar 2018. gadā par 25,8 tūkst. ha ir samazinājusies vasaras rapša sējumu platība, bet par 42,3 tūkst. ha jeb 57 % ir palielinājusies ziemas rapša sējumu platība (sk. 2.63. att.). Tas izskaidrojams ar to, ka 2017. gada nelabvēlīgo rudens laikapstākļu dēļ ziemas rapsis izslīka un slikti pārziemoja un tā vietā 2018. gadā pavasarī tika sēti vasarāji.

2.63. attēls. Rapša sējumu platība 2017.–2019. gadā

Avots: CSP

Šķiedras lini

Latvijā jau aptuveni desmit gadus šķiedras linu audzēšana nav populāra un to platība ik gadu samazinās. 2018. gadā šķiedras lini tika iesēti 21 ha, bet 2019. gadā – 45 ha lielā platībā. (Sk. 2.23. tab.)

Laikposmā no 2017. līdz 2019. gadam novāktā šķiedras linu platība ir robežās no 21 līdz 45 ha. Nelielais šķiedras linu audzēšanas apjoms ir skaidrojams ar to, ka kultūra ir ļoti prasīga, darbietilpīga

un šķiedras linu novākšanai ir nepieciešama specifiska novākšanas tehnika, turklāt to ražību ietekmē meteoroloģiskie apstākļi. Arī šķiedras linu novākšanas tehnika lielākoties ir gan fiziski, gan morāli novecojusi. Lai sāktos pārmaiņas un garšķiedras linu nozares attīstība, ir nepieciešama audzētāju un pārstrādātāju kooperācija, kā arī jaunāko zinātnes atziņu ieviešana ražošanā.

2.23. tabula

Šķiedras linu ražošanas rādītāji 2017.–2019. gadā

Rādītāji	2017.	2018.	2019.
Novāktā platība (ha)	38	21	43
Šķiedras linu kopraža (tonnas)	164	45	142
Šķiedras linu stiebrņu ražība (cnt/ha)	43,2	21,4	33,0

Avots: CSP

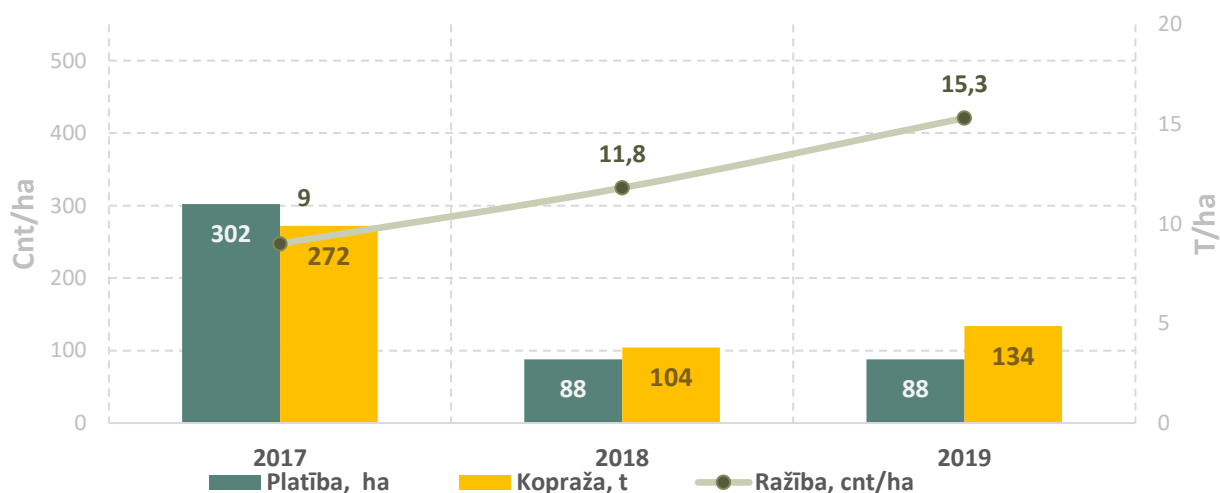
Ar šķiedras linkopību pārsvarā nodarbojās lauksaimnieki Latgalē. Šīs lauksaimniecības nozares atgriešanos aprītē kavē finansiālā atbalsta trūkums, kā arī nomas zemes atrašana. Jaunie zemnieki linu audzēšanā diemžēl neiesaistās, jo šī kultūra ir ļoti prasīga un darbietilpīga, nepieciešami ideāli meteoroloģiskie apstākļi audzēšanai un novākšanai, kā arī speciāla tehnika. Turklāt linu pārstrāde ir diezgan komplicēta, un lauksaimnieki labprātāk pāriet uz vieglāku kultūru – graudkopību, jo ir atbilstoša tehnika un lielāks devums pievienotajā vērtībā. Tomēr pieprasījums pēc dabiskiem materiāliem pasaulē palielinās, un Latvijā jau pastāv linkopības tradīcijas.

Eļļas lini

Eļļas lini Latvijā aizņem nelielu platību, tomēr, ievērojot industrijas attīstības tendences pasaulē, šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu nākotnē, jo ir vieglāk audzējams un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

Pēc LAD datiem, 2019. gadā eļļas lini tika iesēti 88 ha lielā platībā, tieši tikpat daudz kā 2018. gadā.

Eļļas lini uzskatāmi par perspektīvu kultūraugu, jo pēc to produkcijas Eiropā un kopumā pasaulē ir pieprasījums.

2.64. attēls. Eļļas linu sējumu platība, kopraža un ražība 2017.–2019. gadā

Avots: CSP

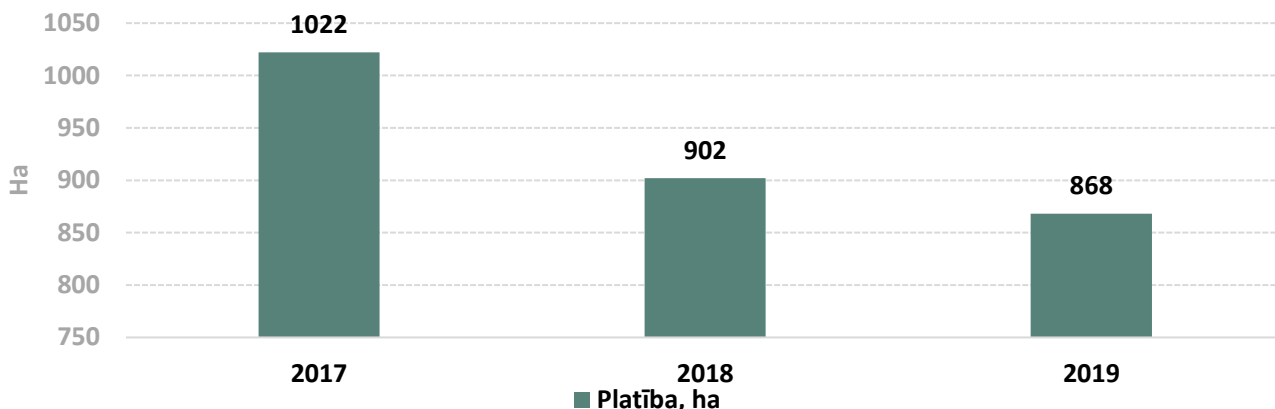
Pašlaik Latvijā gan eļļas, gan šķiedras ieguvei tiek audzētas Rietumeiropas valstīs selekcionētas linu šķirnes, kas Latvijas augsnes un klimatiskajos apstākļos nenodrošina stabilu linu salmiņu un sēklas ražu. Rietumeiropas šķirnes ienākas pārāk vēlu, un mūsu klimatiskajos apstākļos nav iespējams iegūt kvalitatīvu linšķiedru. Kvalitatīvu stiebrņu iegūšanā liela nozīme ir agrāk novācamām šķirnēm ar īsāku veģetācijas periodu, kad ir novākšanai labvēlīgāki laikapstākļi. Darbs pie linu selekcijas Latgales lauksaimniecības zinātnes centrā ir atjaunots kopš 20. gs. deviņdesmito gadu vidus. Visus šos gadus selekcionāri aktīvi ir iesaistījušies šķiedras un eļļas linu ģenētisko resursu repatriācijā, pavairošanā, izpētē, saglabāšanā, uzturot Latvijā vienīgo šķiedras un eļļas linu kolekciju. Darbs pie jaunu linu šķirņu izveides ir ilglaicīgs un darbietilpīgs un prasa uzcītīgu selekcionāru darbu daudzu gadu garumā. Latvijā

ir izveidota jauna linu šķirne 'Vilani', kas ir piemērota Latvijas augsnes un klimatiskajiem apstākļiem, – tas ir viens no priekšnoteikumiem linu nozares attīstībai Latvijā.

Kaņepes

Kaņepju audzēšanas nozare Latvijā ir salīdzinoši jauna, un pēdējos gados bija vērojama nozares attīstība. Joprojām trūkst pirmapstrādes rūpnīcas, kurā realizēt izaudzētos stiebrņus, bet patlaban ir vērojama uzņēmēju aktivitāte pārstrādes jomas sakārtošanā.

Kaņepju sējumu platība Latvijā 2019. gadā, pēc CSP datiem, salīdzinājumā ar 2018. gadu nav būtiski mainījies (sk. 2.65. att.). Kaņepes pārsvarā (688 ha jeb 80 % no kopējās platības) tika novāktas sēklu ieguvei, savukārt 180 ha jeb 20 % – stiebrņu ieguvei.

2.65. attēls. Kaņepju sējumu platība Latvijā 2017.–2019. gadā

Avots: CSP

Kaņepju platības palielinājums ir skaidrojams ar to, ka šajā uzņēmējdarbības veidā iesaistās arvien jauni investori, kas lielākoties attīsta kaņepju riekstiņu un salmiņu pārstrādi. Tas liecina par to, ka Latvijā kaņepju audzēšana varētu attīstīties plašāk, jo ES palielinās pieprasījums pēc kaņepju eļļas un dabīgajām šķiedrām, kuras izmanto par kompozītmateriāliem, kā arī papīrrūpniecībā, pārtikā, mašīnbūvē un daudzās citās jomās.

2019. gada 3. jūlijā stājās spēkā grozījumi likumā “Par narkotisko un psihotropo vielu un zāļu likumīgās aprites kārtību”, un tie paredz, ka rūpnieciskām vajadzībām, kā arī dārzkopības mērķiem atļauts audzēt sējas kaņepes (*Cannabis sativa* subsp. *sativa*). Audzējot sējas kaņepes rūpnieciskām vajadzībām, atļauts izmantot tikai Eiropas Savienības lauksaimniecības kultūraugu šķirņu kopējā katalogā iekļauto šķirņu sertificētas vai kaņepju saglabājamās šķirnes oficiāli pārbaudītas sēklas. Tādējādi vairs netiks ierobežots sējas kaņepju audzēšanas mērķis, tā ka nākotnē tas varētu būt par iemeslu plašākai kaņepju audzēšanas un pārstrādes attīstībai Latvijā.

Eļļas un šķiedraugu sēklaudzēšana

2019. gadā turpinājās iepriekšējos gadā uzsāktā sojas un balto sinepju audzēšanas sēklas ieguvei, sasniedzot kopējo platību 236 ha. Salīdzinājumā ar 2018. gadu (183 ha) platība ir palielinājusies par 53 ha, galvenokārt – balto sinepju sēklaudzēšanas platība.

Sojas sēklas ieguvei tika izmantota tikai viena šķirne ‘Laulema’, to audzējot 39 ha platībā bāzes kategorijas (B) sēklas ieguvei. Tas ir divreiz vairāk nekā 2017. gadā, kad tika audzēta šīs šķirnes bāzes kategorijas (B) sēkla 17 ha platībā, savukārt 2018. gadā tika izaudzēta tikai sertificētas (C1) kategorijas sēkla.

2019. gadā palielinājās balto sinepju sēklu lauku kopējā platība, kas sasniedza 196 ha, un tika audzētas piecas šķirnes. Turpretī 2018. gadā tika audzēta tikai viena šķirne ‘Litember’ 142 ha platībā. 2019. gadā jau tika audzētas piecas šķirnes un no tām lielāko platību – 84 ha – aizņēma balto sinepju šķirne ‘Litember’ un ‘Sirte’ (72 ha) sertificētas kategorijas (C) sēklas ieguvei.

Pārējo eļļas augu un šķiedraugu sugu sēklaufzēšana Latvijā nenotiek, un sertificēta sēkla tika ieviesta galvenokārt no ES dalībvalstīm.

2.13. Biškopība

Biškopības nozare Latvijā ir viens no senākajiem un tradīcijām bagātākajiem nodarbošanās veidiem, kā arī viena no mūsdienu lauksaimnieciskās ražošanas nozarēm. Biškopībā specializējušies lauksaimnieki un biškopji amatieri kopj bišu saimes, iegūst biškopības produkciju, kā arī sniedz apputeksnēšanas servisu, t.i., izvieto bišu saimes pie lauksaimniecības kultūraugu laukiem šo augu apputeksnēšanai.

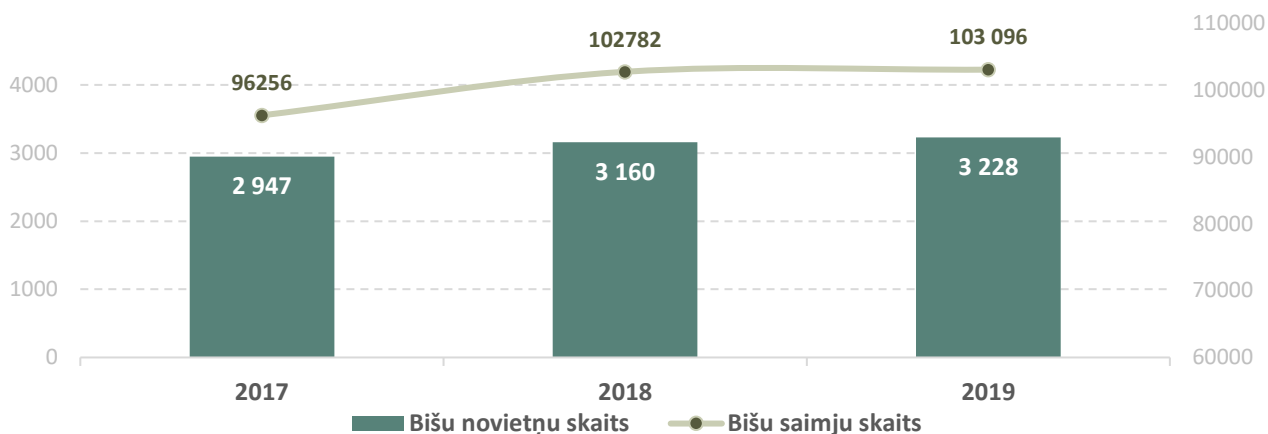
Latvijā biškopībā tiek izmantotas Rietumu medus bites (*Apis mellifera* L.) dažādu pasugu bišu saimes. Populārākās pasugas ir Krainas – *A. m. carnica*, Itālijas – *A. m. ligustica* – un šo pasugu krustojumi, kā arī Bakfāstas (Buckfast) bites, ko iegūst, savstarpēji krustojot vairāku pasugu medus bites. Biškopji saimnieko gan ar bioloģisko, gan ar konvencionālo metodi, izmantojot jaunākās tehnoloģijas, aprīkojumu un labiekārtotas medus pirmsapstrādes telpas.

Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis ir labvēlīgs augstvērtīga medus iegūšanai. Mērenā klimata zonas jaukto koku meži, kas mijas ar plašiem siliem, dabiskajām un palieņu pļavām, krūmājiem, purviem un virsājiem, ir lieliska nektāraugu mājvieta. Nektāraugu daudzveidība un to kvalitāte ir galvenais priekšnosacījums ievāktā medus kvalitātei. Turklāt ziemeļu reģionos, arī Latvijā, nektāraugu īsajā ziedēšanas laikā nektārs izdalās koncentrētāks un bagātāks ar bioloģiski aktīvām vielām nekā dienvidu reģionos.

Valstī palielinoties lauksaimnieciskās ražošanas apjomiem, īpaši izvēršoties intensīvai konvencionālai lauksaimniecībai, samazinās biškopībai labvēlīgas teritorijas un nektāraugu daudzums, kā arī palielinās augsnes un augu piesārņojums ar pesticīdu atliekvielām. Intensīvā lauksaimniecība veicina nabadzīgu agrocenožu veidošanos, turklāt intensīvā ķīmisko vielu lietošana lauksaimniecībā negatīvi ietekmē biocenozes daudzveidību, tostarp dabisko apputeksnētāju populācijas. Tas būtiski palielina biškopju pārraudzīto bišu saimju nozīmi ne tikai kultūraugu apputeksnēšanā, bet arī visas ekosistēmas dzīvotspējas uzturēšanā kopumā.

Vienlaikus bišu saimju lielākais apdraudējums ir arī bišu parazīts (*Varroa destructor*) jeb varroze, jo rietumu medus bites *Apis mellifera* pasugām, ar kurām dravo Latvijas biškopji, nav rezistences pret šo parazītu, tāpēc biškopja neapbrūpēta un neārstēta bišu saime mūsu klimatiskajos apstākļos aiziet bojā 1–2 gadu laikā. Šī iemesla dēļ biškopībā palielinās bišu saimes kopšanas izdevumi un darba laika patēriņš, turklāt saimju apkope prasa specifiskas zināšanas. Viss minētais, kā arī ārstniecības līdzekļu iegāde un saimju pazeminātā produktivitāte paaugstina produkcijas pašizmaksu un samazina biškopju ienākumus.

Pēc Lauksaimniecības datu centra (LDC) sniegtās informācijas, 2019. gadā ir reģistrēti 3228 biškopji ar 103 096 bišu saimēm. Salīdzinājumā ar 2018. gadu var secināt, ka biškopju skaits ir palielinājies par 2,15 %, bet bišu saimju skaits tajās tikai nedaudz – par 0,30%. (Sk. 2.66. att)

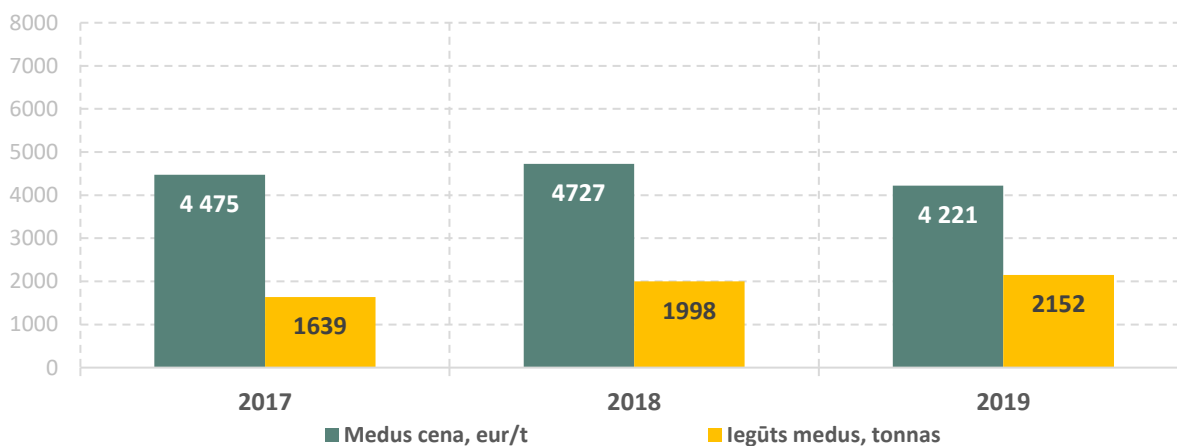

2.66. attēls. Novietņu un tajās turēto bišu saimju skaits

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Pēc CSP sniegtajiem datiem, 2019. gadā tika saražots 2152 tonnas medus, bet medus vidējā cena bija 4221 EUR par tonnu. Analizējot 2.67. attēlā atspoguļotos datus, secināms, ka salīdzinājumā ar 2018. gadu saražotā medus daudzums 2019. gadā ir palielinājies par 7,71 %, bet medus vidējā cena samazinājusies par 10,67 %.

2.67. attēls. Saražotā medus daudzums, cena un vidējā raža 2017.–2019. gadā

Avots: CSP, LBB

Biškopībā saražotā produkcija ir medus, ziedputekšņi, bišu maize, propoliss, bišu vasks un bišu māšu peru piens, un tiek ražotas arī bišu mātes un bišu saimes, tās realizējot nozares iekšējo vajadzību apmierināšanai. Biškopji no bišu saimēm ievāc dažādu ziedu medu, liepziedu medu, griķu medu, rapša medu, viršu un cita veida medu. Tirdzniecībā tiek piedāvāts dažāda veida saražotais medus, piemēram, izsviestais medus, šūnu medus, krēmveida medus, spiestais medus un kupažētais medus. Lielāko daļu saražotās produkcijas biškopji realizē tiešā pārdošanā patērētājiem un vairumtirdzniecībā, un daļa nonāk mazumtirdzniecības uzņēmumos (veikalos), pie pārtikas ražotājiem (konditorejās u.c.) un tiek eksportēta.

Mainoties tirgus situācijai, viena no jaunākajām tendencēm biškopības sektorā ir apiterapijas attīstība. Apiterapijā bišu ražotie produkti tiek izmantoti cilvēka veselības saglabāšanā un dažādu slimību ārstēšanā. Medus ražotāji kļūst profesionālāki, palielinās medus vairumtirdzniecības apjoms, un lielie ražotāji ar saražoto produkciju neapdraud tirgus nišu, ko izmanto mazo saimniecību biškopji, t.i., tiešo pārdošanu patērētājiem. Iepērkot medu vai to produkciju, nepieciešams veicināt savstarpējo kooperāciju, lai palielinātu nozares konkurētspēju, kā arī paplašināt biškopības produkcijas īpatsvaru tirdzniecības tīklos vietējā un ārzemju tirgū.

Latvijas biškopības biedrība (LBB) 2019. gadā Latvijas biškopības programmā ir īstenojusi vairākus pasākumus. Izvērtējot iepriekšējā gadā biškopības programmā paveikto, jāsecina, ka biškopības nozarē vērojamas pozitīvas tendences, kas panākta ar šādiem pasākumiem:

1) tehnisko atbalstu biškopjiem un biškopju organizācijām. Lai veicinātu zināšanu pilnveidošanos un pieredzes apmaiņu profesionālajā jomā, LBB ir organizējusi daudzus seminārus, ikgadējo konferenci un biškopju vasaras saietu par aktualitātēm biškopībā, jaunākajām tehnoloģijām, citu valstu pieredzi, bišu bioloģiju, darvošanu, nektāraugiem, medus un citu biškopības produktu kvalitāti, bišu slimībām, higiēnas prasībām biškopības produkcijas ražošanā, bišu māšu audzēšanu un bišu apstrādi pret slimībām, kā arī citiem biškopjiem aktuāliem tematiem;

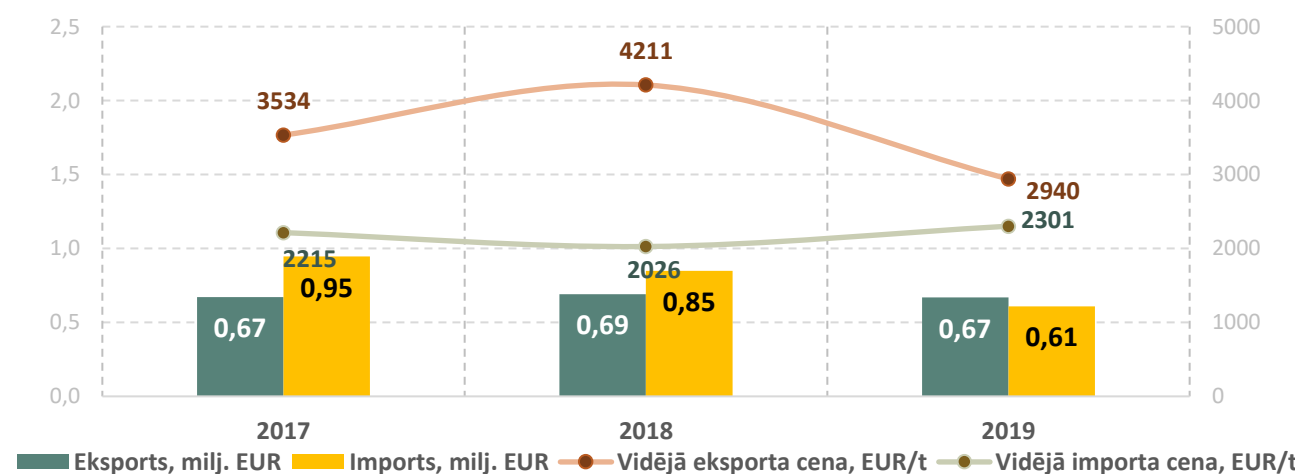
2) cīņu pret bišu parazītiem un slimībām, īpaši varroatozi. Lai mazinātu slimības izplatīšanos un uzlabotu bišu veselību, LBB iepirka un biškopjiem bez maksas izdalīja preparātus un aizsarglīdzekļus varroatozes ierobežošanai dravās;

3) bišu skaita atjaunināšanu stropos. Lai biškopjiem būtu pieejamas zināmas izcelsmes bišu mātes, tā mazinot bišu zudumus un veicinot bišu skaita atjaunināšanu stropos, ir izveidota un tiek uzturēta bišu māšu audzēšanas darba informatīvā sistēma, kā arī nodrošināta bišu māšu audzēšana, iepirkšana, ataudzēšana un novērtēšana;

4) sadarbība ar specializētām struktūrām. Lai īstenotu lietišķās pētījumu programmas biškopības un biškopības produktu jomā, LBB veica medus kvalitātes analīzes.

Ārējā tirdzniecība

Laikposmā no 2017. līdz 2018. gadam Latvijai bija negatīva medus tirdzniecības balance, bet 2019. gadā eksporta plūsmā bija vērojams kāpums, tai pārsniedzot arī importa vērtību, kas savukārt kopš 2017. gada ir samazinājusies. (Sk. 2.68. att.)

2.68. attēls. Medus eksports un imports Latvijā 2017.–2019. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Medus eksporta vērtība pārskata periodā samazinājās par 0,4 % un importa vērtība – par 36 %. Medus eksporta vidējā cena 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu ir sarukusi par 30 %, bet importa vidējā cena ir palielinājusies par 14 %.

2019. gadā medus galvenokārt tika eksportēts uz Igauniju (36 % no kopējā medus eksporta apjoma vērtības), Vāciju (29 %), Poliju (17 %) un Lietuvu (11 %). Medus importētājvalstis bija Lietuva (40 % no kopējā medus importa apjoma vērtības), Polija (35 %), Ķīna (16 %) u.c.

2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares

Līdzās tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm arvien vairāk savas pozīcijas nostiprina netradicionālās lauksaimniecības nozares – uzņēmīgi cilvēki meklē iespējas, kā apsaimniekot savus

īpašumus, dažādojot lauksaimniecisko ražošanu un nodrošinot darbavietas gan sev, gan vēl kādam. Pašlaik par netradicionālām lauksaimniecības nozarēm tiek uzskatīta truškopība, kažokzvēru audzēšana, strauskopība, savvaļas dzīvnieku audzēšana nožogotā teritorijā, kā arī vīngliemežu un slieku audzēšana.

Kažokzvēru audzēšana

Viena no senākajām netradicionālajām lauksaimniecības nozarēm ir kažokzvēru audzēšanas nozare, kas aizsākās pagājušā gadsimta sākumā. Pirmās specializētās zvērsaimniecības “Gauja” un “Jugla” tika dibinātas 1945. gadā.

Kažokzvēru audzēšanas nozare ir ievērojams atbalsts Latvijas lauksaimniecībai un tās produkcijas noietam, jo kažokzvēru ēdināšanai lielākoties tiek izmantota tikai Latvijā ražota produkcija – pārtikā neizmantojamie zivju atkritumi, pārtikai nederīgie gaļas subprodukti un Latvijas zemnieku audzētie graudi.

Kažokzvēru audzētājus Latvijā pārstāv Latvijas zvēraudzētāju asociācija (LZAA). 2019. gadā LZAA ietilpa septiņas saimniecības – par divām saimniecībām mazāk nekā iepriekšējā gadā, un piecas no tām ir atestētas kā snieguma pārbaudes saimniecības, kurās tiek īstenota audzēšanas programma zvērkopībā. LZAA darbības galvenie pamatvirzieni ir tirgus izpēte, ciltsdarbs un pārraudzība, dzīvnieku labturības prasību ievērošanas uzraudzība un pilnveidošana, profesionālās izglītības un kvalifikācijas paaugstināšanas nodrošināšana, dalība normatīvo dokumentu vai to projektu sagatavošanā, kā arī asociācijas dalībnieku juridiskā un informatīvā apkalpošana, reklāmas, mārketinga un konsultatīvie pakalpojumi.

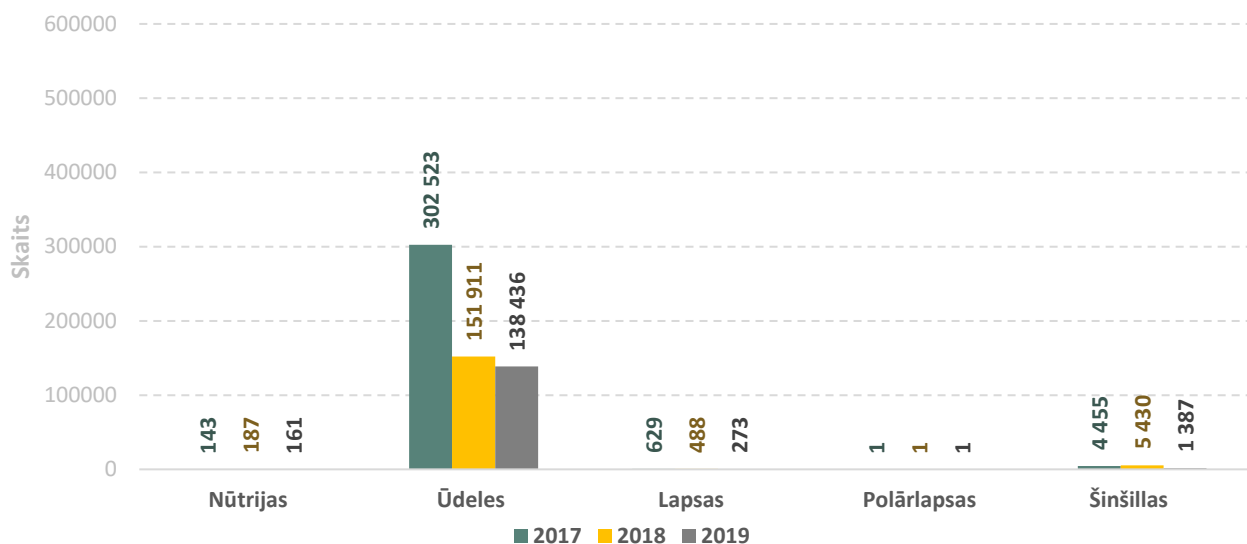
LZAA ir Eiropas Zvērkopju asociācijas dalībniece. Tas ļauj izmantot pārējo dalībvalstu kažokzvēru audzētāju pieredzi, un, ja nepieciešams, tiek garantēta palīdzība praktisku un arī ar normatīvajiem aktiem saistītu jautājumu risināšanā gan Latvijas, gan visas ES līmenī.

Latvijas kažokzvēru audzētāji aktīvi seko nozares attīstībai, regulāri pilnveido un pielieto praksē zināšanas un prasmes par jaunākajām prasībām un zinātniskajiem pētījumiem kažokzvēru fizioloģijā, labturībā, barošanā, aprūpē un ārstēšanā. Latvijas kažokzvēru audzēšanas saimniecībās tiek audzētas divu veidu kažokzvēru sugas – ūdeles, lapsas, šinšillas un nutrijas. Pārsvārā dominē ūdeļu audzēšana, un tikai vienā saimniecībā tiek audzētas lapsas.

Biedrības sastāvā esošajās šķirnes kažokzvēru audzēšanas saimniecībās 2019. gadā ir bonitētas un vaislai atstātas 67 984 ūdeles un 388 lapsas (1. un 2. klase). 2019. gadā lapsas gan tika audzētas vairs tikai vienā saimniecībā – SIA “Gauja AB”. 2019. gadā ciltsdarbs saimniecībās notika ar tajās esošajiem zvēriem bez vaislas materiāla iepirkšanas. Turpinājās to atlase pēc kvalitātes rādītājiem, īpaši pievēršot uzmanību kažokzvēru veselības stāvoklim. Īstenojot audzēšanas programmu zvērkopībā 2019.–2029. gadam, snieguma pārbaudes saimniecībās 2019. gadā tika palielināts kažokzvēru izmērs un dzīvsvars, kā arī uzlabots ūdeļu vidējais kucēnu iznākums no vienas vaislas mātes, tā palielinot arī saimniecību iespējamo rentabilitāti. 2019. gadā turpinājās starptautiskās organizācijas “Baltic control” īstenotā saimniecību pārbaude Eiropas programmā *WelFur*, kurā pēc 56 dažādiem kritērijiem tiek vērtēta kažokzvēru labturība.

2019. gadā visā pasaulē turpinājās zvērkopības nozares krīze. Ilgstoši zemās cenas un saražoto kažokādu pārprodukcijas dēļ 2019. gada beigās Latvijā, tāpat kā citviet pasaulē, saruka kažokzvēru skaits un daudzās ES dalībvalstīs kažokzvēru audzēšanas saimniecības pat tika likvidētas. Latvijā kopējais vaislai atstāto ūdeļu skaits 2020. gada 1. janvārī salīdzinājumā ar vaislai atstāto ūdeļu skaitu 2019. gada 1. janvārī bija samazinājies tikai nedaudz, tāpēc ka ūdeļu audzētāji ar ārvalstu kapitālu, likvidējot savas fermas citās valstīs, Latvijā tās atstāja mazāku izmaksu dēļ.

Analizējot 2.69. attēla datus, var secināt, ka 2019. gadā samazinājās visu LDC reģistrēto kažokzvēru sugu dzīvnieku skaits: ūdeļu skaits – par 8,9 % un nutriju skaits – par 13,9 %, bet daudz lielāks skaita samazinājums vērojams šinšillām (74,4 %) un lapsām (44 %).

2.69. attēls. Izaudzēto kažokzvēru skaits 2017.–2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

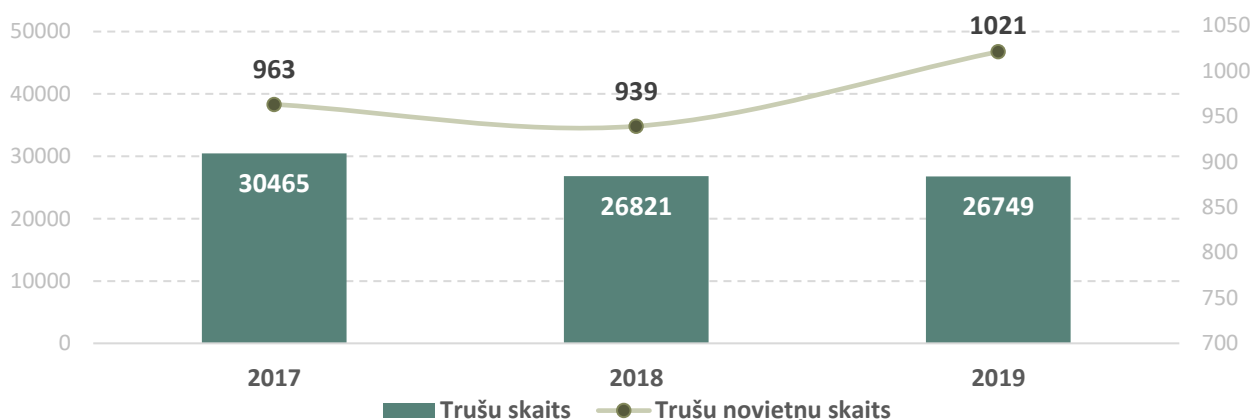
Avots: LDC

Truškopības nozare

Starp netradicionālajām lauksaimniecības nozarēm truškopība ir neliela, bet stabila nozare, kas turpina pastāvēt, par spīti kāpumiem un kritumiem.

Šajā nozarē ir ātra aprite, tiek iegūta augstvērtīga gaļa un ādiņas, turklāt nozare aktīvi darbojas un reklamējas tūrisma jomā. Latvijā tiek audzēti galvenokārt gaļas šķirnes truši, kā arī truši, kas ir dekoratīvie mājas mīļdzīvnieki. Nozares mērķis ir veicināt truškopības izaugsmi augstvērtīgas produkcijas, galvenokārt gaļas, ieguvei un realizācijai, dodot lauksaimniecības produktu ražotājiem lielisku nišu papilddienākumu gūšanai un tā sekmējot Latvijas lauksaimniecības attīstību kopumā.

Kā liecina 2.70. attēlā atspoguļotie dati, 2019. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu LDC reģistrēto novietņu skaits, kurās tiek audzēti truši, palielinājās par 8,7 %, bet tajās audzēto trušu skaits gandrīz nemainījies – 26,7 tūkstoši, kas ir tikai par 0,3 % mazāk nekā 2018. gadā.

2.70. attēls. Novietņu un tajās audzēto trušu skaits 2017.–2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Daudzās saimniecībās trušu audzēšana ir izvēlēta kā papildnozare tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm vai arī truši tiek audzēti tikai pašpatēriņam. Lai nodrošinātu tirgu ar kvalitatīvu trušu gaļu, ir nepieciešams palielināt komerciālo ganāmpulku skaitu. Truškopības attīstībā jāorientējas galvenokārt uz ātraudzīgām gaļas trušu šķirnēm kvalitatīvas jauntrušu gaļas ieguvei ar pēc iespējas lielāku kautiznākumu, kā arī ģenētiski augstvērtīga tīršķirnes vaislas materiāla audzēšanu un konkurētspējas palielināšanu vietējā un ārējā tirgū.

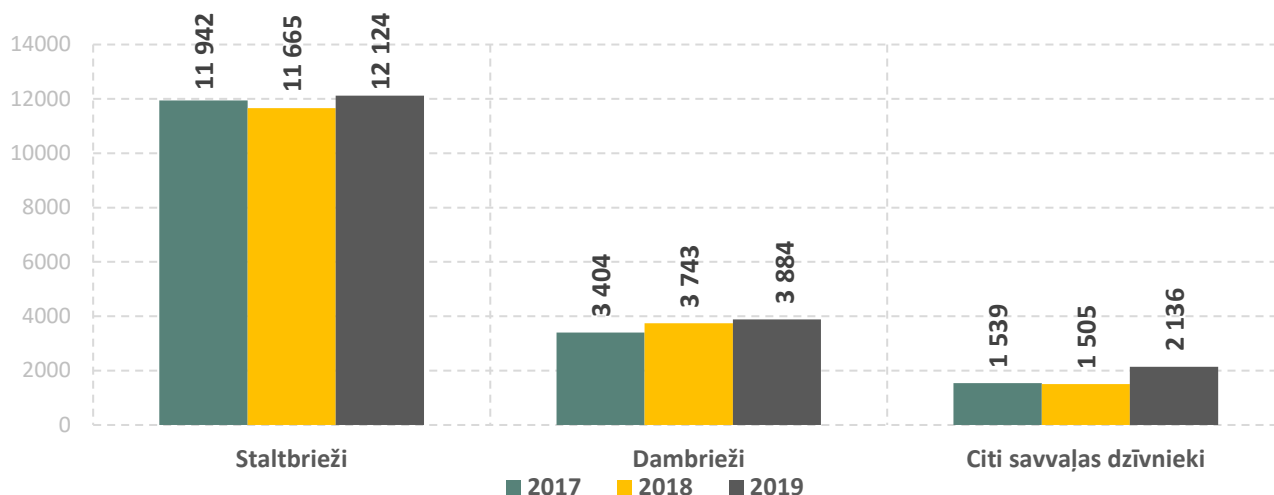
Truškopju intereses Latvijā pārstāv divas nevalstiskās organizācijas – Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrība “Trusis un citi” un Latvijas šķirnes trušu audzētāju asociācija. Abas organizācijas ir izstrādājušas un īsteno audzēšanas programmu truškopībā. Tās mērķis ir izkopt un palielināt šķirnes trušu ganāmpulkus, kā arī uzlabot saimnieciski derīgās īpašības, kas raksturīgas attiecīgajai populācijai. Organizācijas sadarbībā ar LLC organizē apmācības kursus trušu pārraugiem, kā arī dažādus mācību un izglītojošus seminārus visiem, kurus interesē truškopība, tā sekmējot zināšanu paplašināšanu par truškopību un iepazīstinot interesentus par iespēju sākt trušu audzēšanu. 2019. gadā truškopības audzēšanas programmas īstenošanā bija iesaistījušās 23 saimniecības.

Latvijas trušaudzētāji katru gadu ir plaši pārstāvēti izstāžu kompleksa “Rāmava” izstādēs. Šo izstāžu laikā 2019. gadā tika vērtēti šķirnes dzīvnieki, kā arī notika izglītojošs seminārs truškopībā par ciltsdarbu, ģenētisko kvalitāti, vairāk izplatītajām slimībām truškopībā un to profilaksi. Latvijas trušaudzētāju organizāciju biedri 2019. gadā ar izaudzētajiem šķirnes trušiem piedalījās arī starptautiskajā mājdzīvnieku un zooindustrijas izstādē “PETEXPO”, starptautiskajā lauksaimniecības, dārzkopības, mežsaimniecības izstādē “NATURE EXPO” un starptautiskajā mājdzīvnieku un zooindustrijas izstādē “ZOOEXPO”. Lai popularizētu truškopības nozari Latvijas novados, 2019. gadā notika izstāde-izglītojošs seminārs Limbažu pagastā un Baldonē, trušu izstādes-gadatirgi Straupē un Ventavā, kā arī šķirnes trušu izstāde Talsu novada Vandzenē. Visu šo pasākumu galvenais uzdevums bija iepazīstināt interesentus ar iespēju sākt trušu audzēšanu, tikties ar šķirnes trušu audzētājiem, gūt ieskatu par saimnieciski derīgākajām šķirnēm un to iegādi, popularizēt trušu ģenētiskās kvalitātes rādītājus. 2019. gadā šķirnes trušu audzētāji ar izaudzētajiem dzīvniekiem piedalījās arī Eiropas valstu rīkotajās sīkdzīvnieku izstādēs Lietuvā, Polijā, Slovēnijā un Čehijā.

Savvaļas dzīvnieku audzēšana

Savvaļas sugu dzīvnieku audzēšana slēgtās platībās ir kļuvusi par atzītu un nozīmīgu visai rentablu netradicionālās lauksaimniecības nozari Latvijā. Savvaļas sugu dzīvnieku audzēšana sekmē mazvērtīgās zemes izmantošanu lauksaimniecībā, veicina tūrisma attīstību un nodarbinātību, piedāvā iegūto gaļu un ragus vietējā tirgū un eksportam. Latvijā saimniecības ir orientētas galvenokārt uz dzīvnieku selekciju un vaislas dzīvnieku tirdzniecību, papildieņēmumus gūstot no komercmedību organizēšanas, tūrisma un briežu gaļas ražošanas. Latvijā pārsvarā tiek audzēti staltbrieži, dambrieži, stirnas, lamas, alpakas, mežacūkas un kamieli. Briežu audzēšanu koordinē biedrība “Bioloģisko lauksaimnieku un savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija” (asociācija). Asociācija ir izstrādājusi un īsteno audzēšanas programmas staltbriežiem un dambriežiem. Tās mērķis ir uzlabot Latvijā audzēto staltbriežu populāciju, audzējot augstvērtīgus vaislas dzīvniekus ar labu ātraudzību, lielu ragu masu un atbilstošu ragu formu, pareizu eksterjeru, kā arī uzlabot un pavairot vaislas dambriežu populāciju, kura Latvijas klimatiskajos apstākļos nodrošinātu kvalitatīvu dzīvnieku ieguvu vaislai, trofejām un gaļai.

2019. gadā Latvijā bija reģistrēta 221 savvaļas sugu dzīvnieku novietne – par 9,4 % vairāk nekā 2018. gadā. Kopumā 2019. gadā tajās tika turēti 18 144 savvaļas sugu dzīvnieki, un salīdzinājumā ar 2018. gadu to skaits ir palielinājās par 7,3 %. Analizējot dzīvnieku skaita pārmaiņas pa sugām, var secināt, ka 2019. gadā staltbriežu skaits ir palielinājies par 3,9 %, dambriežu skaits – par 3,8 % un citu savvaļas sugu dzīvnieku skaits – par 41,9 %. (Sk. 2.71. att.)

2.71. attēls. Savvaļas dzīvnieku skaits pa sugām 2017.–2019. gadā

* LDC dati par kārtējo gadu sagatavoti februārī saskaņā ar ZM rīkojumu Nr. 59.

Avots: LDC

Kā katru gadu, asociācija arī 2019. gadā organizēja starptautisku pasākumu “Staltbriežu un dambriežu vaislas buļļu snieguma un ģenētiskās kvalitātes noteikšana”, lai novērtētu un noteiktu ģenētisko kvalitāti Latvijas vaislas briežu audzēšanas saimniecībās audzētiem vaislas buļļiem, salīdzinātu to ar citās valstīs sasniegtajiem rezultātiem, popularizētu briežkopības nozari Latvijā un veicinātu briežkopības produkcijas eksportu. Starptautiskajā pasākumā piedalījās vairāk nekā 60 dalībnieku – briežu audzētāji un nozares speciālisti gan no Latvijas, gan ārzemēm. Tika pārstāvētas tādas valstis kā Austrija, Polija, Vācija, Ungārija, Slovākija, Čehija, Azerbaidžāna, Krievija, Ukraina, Lietuva, Igaunija, Latvija, Portugāle, Spānija, Itālija un Ķīna. Pasākuma vajadzībām uz norises vietu tika piegādāti dzīvnieki un dzīvnieku ragi. Pasākumā tika vērtēti eksponētie dzīvnieki, sertificētu vērtētāju vadībā notika novērtēšanas paraugdemonstrējumi, tika vērtēti arī ragi un bija apskatāma to izstāde. Šāda veida pasākums dod iespēju noskaidrot vadošās briežu audzēšanas saimniecības Latvijā un ārzemēs, kā arī vietējā un starptautiskā līmenī demonstrēt Latvijas saimniecību sasniegumus staltbriežu un dambriežu ciltsdarbā.

2019. gada augustā asociācija organizēja starptautisku zinātniski praktisko konferenci “Briežkopība – tehnoloģijas, produkti un ekonomiskie aspekti”. Konferencē tika apskatītas trīs galvenās tēmas: briežu audzēšana – tehnoloģija, bioloģija, ēdināšana, pavairošana, selekcija, mākslīgā apsēklošana; briežu audzēšanas produkti – to izmantošana pārtikā, uztura bagātinātājos, medicīnā, kosmētikā; briežu audzēšanas ekonomiskie aspekti. Pasākumu apmeklēja vaislas briežu audzētāji, nozares speciālisti un pētnieki no Latvijas un citām valstīm – Lietuvas, Igaunijas, Krievijas, Ukrainas, Azerbaidžānas, Spānijas, Portugāles, Itālijas, Austrālijas, Čehijas, Slovākijas, Ungārijas, Austrijas, Vācijas, Polijas un Ķīnas. Konferencē laikā tika prezentēti zinātniskie pētījumi un jaunākās nozares tendences, kā arī notika praktiskās nodarbības par vaislas dzīvnieku vērtēšanu uz lauka saskaņā ar audzēšanas programmu. Šāds pasākums nodrošina Latvijas šķirnes briežu audzētāju kvalifikācijas celšanu atbilstoši nozares tendencēm.

2019. gadā tika organizēta staltbriežu izcelsmes novērtēšana ar DNS analīzi vairāk nekā 1000 vaislas dzīvniekiem, salīdzinot ar 600 dzīvniekiem 2018. gadā. DNS analīzes veica Jaunzēlandes uzņēmums “AgResearch”, kam ir liela pieredze šajā jomā un lielākā briežu DNS datubāze pasaulē. Piecu gadu laikā plānots veikt DNS analīzes visiem audzēšanas programmā iesaistītajiem vaislas dzīvniekiem.

Tā kā, lopkopības nozarei attīstoties, arvien aktuālāka kļūst efektīva saimniekošana jeb lopkopības procesā radušos pārpalikumu samazināšana, no tiem iegūstot citus ekonomiski un bioloģiski vērtīgākus produktus, 2019. gadā Latvijas vadošās briežkopības saimniecības sadarbībā ar zinātniekiem un Latvijas Lauksaimniecības universitāti uzsāka trīs gadu zinātnes projektu par briežu

bioekonomisku bezatlikuma pārstrādi. Projekta mērķis ir nodrošināt bezatlikuma briežu pārstrādi, izstrādājot tehnoloģijas tādu augstvērtīgu izejvielu iegūšanai, kas ir potenciāli pārstrādājamas produktos ar augstu pievienoto vērtību. Trīs gadu laikā pētnieki ir apņēmušies radīt inovatīvus produktus un augstvērtīgas izejvielas, kas būtu izmantojamas medicīnā, pārtikā un citās nozarēs.

Strausu audzēšana

Strausu audzēšana kā netradicionālā lauksaimniecības nozare Latvijā strauji sāka attīstīties no 2003. gada, bet 2008. gadā, sākoties ekonomiskajai krīzei, to saimniecību daudzums, kurās audzē strausus, strauji saruka un pēdējos gados nozarē ir palikuši strausu audzētāji, kuru galvenais mērķis ir iegūt kvalitatīvu gaļu, olas, ādu un vaislas cāļus ganāmpulku pavairošanai. Daudzas saimniecības audzē eksotiskos putnus tūristu piesaistīšanai.

Pēc LDC datiem, 2019. gadā Latvijā bija reģistrētas 28 saimniecības, kurās tiek audzēti strausi, – par desmit saimniecībām vairāk nekā 2018. gadā. Šajās saimniecībās audzēto putnu skaits 2019. gadā arī palielinājās – bija 386 strausi, kas ir par 75 % vairāk nekā gadu iepriekš.

Tas liecina par šīs nozares stabilo vietu citu netradicionālās lauksaimniecības nozaru vidū. Gandrīz visas strausu audzētāju saimniecības ir iesaistījušās lauku tūrismā, un eksotiskie putni ir paredzēti viesu priekam un izklaidei. Arvien vairāk tiek ražota ne tikai strausu gaļa un olas, bet arī dažādi inovatīvi šo produktu izstrādājumi gan vietējā tirgus vajadzībām, gan eksportam. Lai šī nozare Latvijā kļūtu stabila un perspektīva, būtu nepieciešams valsts atbalsts un ilgstoša un spēcīga kooperācija, kas spētu nodrošināt produkciju lielā apjomā ar pēc iespējas mazākiem ieguldījumiem.

Uzņēmējdarbības uzsākšanai nozarē ir nepieciešamas lielas investīcijas strausu mītņu un inkubatoru ierīkošanai un ganāmpulku izveidei. Tā kā Latvijā nenotiek strausu ciltssdarbs, vaislas materiāls ir jāiepērk ārzemēs. Arī obligāti nepieciešamos vitamīnu preparātus un speciālo barību var nopirkt tikai ārzemēs, bet tas palielina ražošanas izmaksas.

Vīngliemežu audzēšana

Mērķtiecīga vīngliemežu audzēšana Latvijā tika uzsākta 20. gs. 90. gadu vidū, taču nozares attīstība noritēja diezgan lēni un nozarē noturējās vien nedaudzi. Dārgās uzņēmējdarbības uzsākšanas izmaksas, laiks, kas nepieciešams vīngliemežu izaudzēšanai, kā arī uzpircēju piedāvātā zemā cena nesekmēja izaugsmi. 2019. gadā, pēc PVD datiem, valstī bija reģistrētas 216 gliemežu audzētavas – tātad par vienu audzētavu mazāk nekā iepriekšējā gadā. Vīngliemežu audzēšana tiek izmantota tūrisma attīstības veicināšanai.

Latvijā tiek audzētas divu ēdamo gliemežu sugas – parku jeb īstie vīngliemeži *Helix pomatia* un lielie (ātraudzīgie) dārza gliemeži *Helix aspersa*. Audzēšanai Latvijā vairāk piemēroti ir tieši parka vīngliemeži, kas labi pielāgojušies mūsu dabas apstākļiem. No vīngliemežu gaļas tiek ražotas dažādas delikateses, kas tiek piedāvātas vietējā tirgū un eksportētas uz ārvalstīm. Vīngliemeži ir lielisks olbaltumvielu un aminoskābju avots, turklāt tie nesatur holesterīnu. Savukārt gliemežu gļotas (mucīns) veiksmīgi tiek izmantotas kosmētikas ražošanā. Uzņēmīgi ilggadējie nozares pārstāvji ir atraduši pielietojumu arī gliemežu čaumalām – tās tiek izmantotas floristikā, un amatnieki no tām izgatavo dažādas rotaslietas un suvenīrus. Savukārt no gliemežu ķidām tiek gatavota barība zivīm. Tādējādi vīngliemežu audzēšana ir viena no netradicionālās lauksaimniecības nozarēm, kas spēj nodrošināt efektīvu bezatlikuma produkcijas pārstrādi.

Slieku audzēšana

Sliekas ir uzskatāmas par vienu no nozīmīgākajām auglīgas augsnes veidotājām un uzturētājām. Tās piedalās organisku vielu noārdīšanā un mineralizācijā, augsnes struktūras un humusa veidošanā, tāpēc arī Latvijā arvien lielāku popularitāti iegūst biohumusa – ar slieku palīdzību iegūta organiskas izcelsmes mēslojuma – ražošana. Biohumuss pamatoti tiek dēvēts arī par zemes “dakteri”, kas palīdz

to atveseļot un bagātināt, jo satur augiem nepieciešamās vielas – fermentus, vitamīnus un augu attīstības hormonus. Pieprasījums pēc slieku saražotā biohumusa, ko var izmantot zemes auglības uzlabošanai kā bioloģiskās, tā arī piemājas saimniecībās, palielinās gan Latvijā, gan citās valstīs. Lai biohumusu varētu eksportēt uz ārvalstīm, Latvijas sliekkopjiem ir jānodrošina pastāvīga produkcijas kvalitāte un stabils apjoms. Tāpat sliekas izmantojamas makšķerēšanā, jaunputnu un sivēnu barošanā (kā dzīvnieku barības piedeva) un pārstrādei proteīnā.

Slieku audzēšanas procesā tiek pārstrādāti organiskie atkritumi – kūtsmēsli, augu un citas pārtikas atliekas, veicinot vides sakārtošanu. Pēdējā laikā ir kļuvusi aktuāla slieku un biohumusa ražošana atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām, jo bioloģiskajā lauksaimniecībā ir nepieciešams izmantot augsnes mēslošanas līdzekļus un barību (sliekas ir lielisks olbaltumvielu avots putniem), kas ražota atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām.

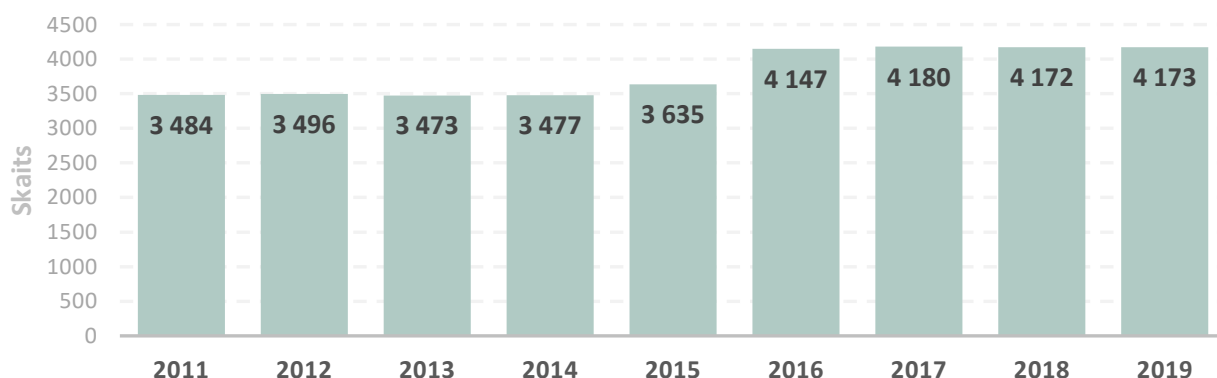
Latvijā tiek audzētas Kalifornijas sarkanās *Eisenia fetida* sliekas un dendrobenas *Eisenia veneta* sliekas. Kalifornijas sliekas savu īpašību dēļ tiek plaši izmantotas, lai pārstrādātu organiskos atkritumus un substrātus un iegūtu biohumusu, savukārt dendrobena sliekas ar savu izmēru un dzīvīgumu ir kļuvušas populāras starp Eiropas un citu valstu makšķerniekiem, kā arī tiek audzētas, lai iegūtu proteīnu, kas tiek izmantots kā dzīvnieku barības piedeva.

Latvijas Lauksaimniecības universitātes Pārtikas tehnoloģijas fakultātes zinātnieki 2019. gadā turpināja darbu pie projekta “Jauni olbaltumvielu avoti pārtikai Latvijā”. Šī projekta laikā tiek īstenots pētījums, kura mērķis ir noskaidrot iespējas, kā sliekas *Lumbricinae* varētu izmantot pārtikā: tiek noteikti un izvērtēti pārstrādes produkta – slieku pulvera – kvalitatīvie rādītāji, lai noskaidrotu tā piemērotību pārtikas produktu gatavošanā.

2019. gadā PVD bija reģistrētas 29 slieku audzētavas – par divām audzētavām mazāk nekā iepriekšējā gadā. Lauku saimniecības slieku audzēšanu izvēlas galvenokārt kā papildnozari pamatsaimniekošanai.

2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība

Bioloģiskā lauksaimniecība ir straujāk augošā nozare pasaulē, un arī Latvijā bioloģiskās lauksaimniecības nozare turpina attīstīties. Saimniecību skaits, kas nodarbojas ar bioloģisko lauksaimniecību, 2019. gada beigās sasniedza 4173, kas gan ir tikai par vienu saimniecību vairāk nekā 2018. gadā (sk. 2.72. att.), bet kopējais bioloģiskās lauksaimniecības operatoru skaits ar katru gadu palielinās un 2019. gadā to bija 4450.

2.72. attēls. Bioloģiski sertificēto saimniecību skaits

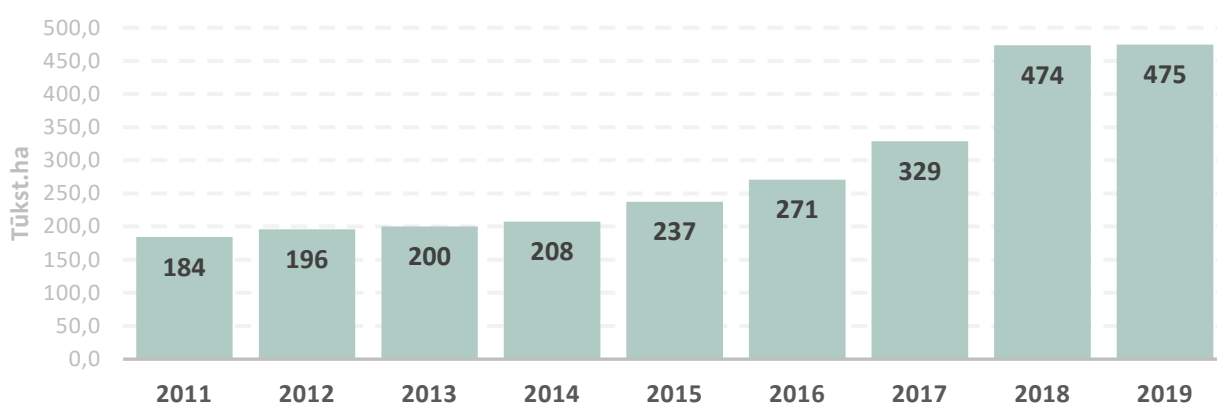
Avots: ZM

Latvijā 2019. gadā bija sertificēts 4171 lauksaimniecības produktu ražotājs un divi akvakultūras dzīvnieku audzētāji, 65 pārstrādes uzņēmumi, pieci importētāji-eksportētāji, 117 vairumtirgotāji un 27 mazumtirgotāji, kā arī 63 citi uzņēmēji. Kopā 2019. gadā Latvijas bioloģiskās lauksaimniecības

sertifikācijas institūcijas “Vides kvalitāte” un SIA “Sertifikācijas un testēšanas centrs” ir sertificējušas 4450 bioloģiskās lauksaimniecības operatoru, tostarp 61 operators tika sertificēti trešajās valstīs.

Pēdējos gados Latvijā bioloģisko saimniecību sertificētajām platībām ir stabila tendence palielināties (sk. 2.73. att.) un jau esošās saimniecības paplašinās. 2019. gadā sertificētā LIZ platība bija 290 tūkst. ha jeb aptuveni 14 % no kopējās LIZ platības valstī. No tiem 262 446,66 ha bija sertificēti kā bioloģiskās lauksaimniecības platība un 13 873,4 ha bija pārejas perioda platība uz bioloģisko lauksaimniecību (2. gads), bet 13 280,76 ha tika uzsākta darbība bioloģiskajā lauksaimniecībā (1. gads). Salīdzinājumā ar 2018. gadu bioloģiski sertificēto platību ir par 2,2 % jeb 6,4 tūkst. ha vairāk.

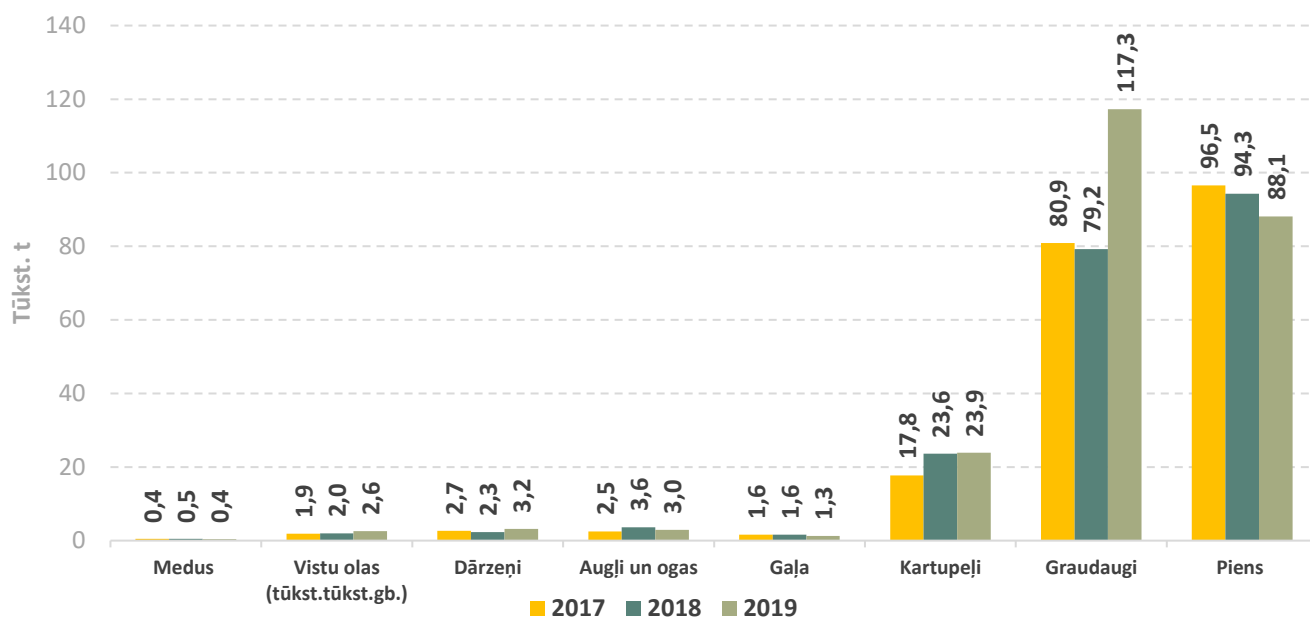
Kopējā bioloģiskās lauksaimniecības sistēmā (ieskaitot 1. un 2. pārejas periodu) graudaugu platības 2019. gadā aizņēma 58 523,28 ha, dominējot auzām – 23 531,84 ha un kviešiem – 15 525,91 ha. Kartupeļu platības 2019. gadā aizņēma 1418,36 ha, atklātā lauka dārzeni – 423,66 ha, no kuriem vislielākā platība bija ķirbjiem (136,94 ha), un augļu dārzi un ogulāji auga 3052,75 ha lielā platībā, dominējot upenēm (924,82 ha), ābelēm (712,48 ha) un smiltsērķšķiem (398,66 ha).

2.73. attēls. Bioloģiskajā lauksaimniecībā sertificētā platība kopā, tūkst. ha

Avots: ZM

Saražotais bioloģisko graudu apjoms atšķirībā no iepriekšējā gada 2019. gadā palielinājās no 79,2 līdz 117,3 tūkst. t. Otro gadu pēc kārtas ir novērojams samazinājums saražotā piena apjomā, piemēram, 2018. gadā tika saražots par 2,2 tūkst. t un 2019. gadā – par 6,2 tūkst. t mazāk piena nekā gadu iepriekš. 2019. gadā tika saražots vairs tikai 88,1 tūkst. t, tāpat samazinājums novērojams gaļas, kā arī augļu un ogu saražotajā apjomā, bet ir saražotais palielinājies dārzenū, kartupeļu un olu apjoms (sk. 2.74. att.).

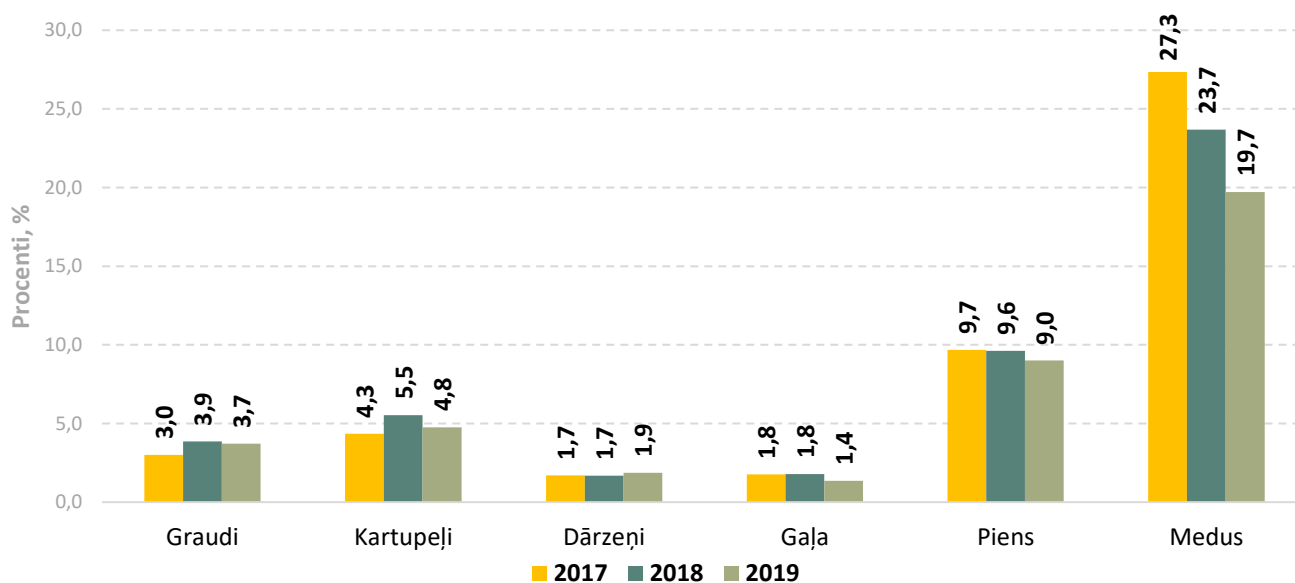
2.74. attēls. Saražotās bioloģiski sertificētās lauksaimniecības produkcijas apjoms, tūkst. t

Avots: ZM

Bioloģiskajai lauksaimniecībai ir raksturīga daudznozaru ražošana, un, tāpat kā iepriekšējos gados, lopkopības nozarē dominē piensaimniecība. 2019. gadā kopējais skaits liellopiem bija 99 041 (no tiem 31 536 – gaļas liellopi, 18 117 – piena govis un 49 388 – citi liellopi), cūkām – 1925, aitām – 37 759, kazām – 2624, mājputniem – 45 296, trušiem – 5218, bišu stropiem – 24 279.

2018. gadā saražotais gaļas apjoms nedaudz samazinājās – no 1,6 uz 1,3 tūkst. t. Liellopu gaļas saražošanas apjoms sasniedza 85 % no kopējās bioloģiski saražotās gaļas apjoma. No kopējās bioloģiski saražotās gaļas apjoma 9 % veido aitas gaļa, 4 % – cūkgaļa, 1 % – briežu gaļa un arī putnu gaļa, bet pārējās gaļas veidi nepārsniedz 1 % īpatsvaru.

2019. gadā bioloģisko produktu īpatsvars nepārsniedza 5 % no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas, taču bija izņēmums – medus un piens (sk. 2.75. att.).

2.75. attēls. Saražotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas Latvijā

Avots: ZM

2019. gadā bioloģiskās saimniecībās saražotie produkti salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tika realizēti līdzīgā apjomā.

Lai veicinātu bioloģiskās lauksaimniecības produktu ražošanu un pārstrādi, kā arī nodrošinātu bioloģisko produktu nokļūšanu tirgū, 2019. gadā turpinājās atbalsts no valsts subsīdijām produkcijas ražotājiem, kas piedalījās bioloģiskās lauksaimniecības shēmā.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu 1,4 reizes palielinājās gan graudu pārstrādes un cietes ražošanas produkcijas apjoms, sasniedzot 23 024 tonnas, gan arī augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrādes apjoms, sasniedzot 2656 tonnas, un 1,7 reizes palielinājās piena un piena produktu pārstrādes apjoms, sasniedzot 7380 tonnu. Uzņēmumu skaits gaļas un gaļas produktu ražošanas jomā, kā arī lopbarības ražošanā ir samazinājies, savukārt graudu pārstrādes un cietes produktu ražošanas uzņēmumu skaits ir palicis nemainīgs, bet visās pārējās kategorijās tas palielinājies (sk. 2.26. tab.).

2.26. tabula

Bioloģiskās lauksaimniecības produktu pārstrāde 2016.–2019. gadā

Rādītāji	Uzņēmumu skaits			Produkcijas apjoms, t		
	2017.	2018.	2019.	2017.	2018.	2019.
Gaļas un gaļas produktu ražošana	27	34	24	1362,0	1645,7	1553,1
Augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrāde	69	76	86	852,1	1875,9	2655,9
Augu eļļas un dzīvnieku izcelsmes tauku ražošana	3	4	5	3,0	3,6	2,0
Piena un piena produktu ražošana	22	24	30	3992,9	4442,1	7380,4
Graudu pārstrādes un cietes ražošanas produkti	13	13	13	7680,4	16767,2	23024,3
Maize, mīklas izstrādājumu ražošana	19	18	20	1057,3	1161,4	1220,1
Citu pārtikas produktu ražošana	112	128	151	68,7	138,5	325,6
Lopbarība	4	5	6	953,9	1299,8	1577,3
Dzērienu ražošana	12	14	16	160,7	1073,8	846,6

Avots: ZM

2019. gadā turpinājās darbs pie deleģēto un īstenošanas aktu priekšlikumu izstrādes, lai no 2021. gada 1. janvāra nodrošinātu Eiropas Parlamenta un Padomes regulas 2018/848 par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu piemērošanu. Regulas mērķis ir uzlabot tiesību normas bioloģiskās ražošanas jomā, lai novērstu šķēršļus bioloģiskās ražošanas ilgtspējīgai attīstībai ES; garantētu lauksaimnieku un operatoru godīgu konkurenci, nodrošinātu efektīvāku iekšējā tirgus darbību, kā arī saglabātu un veicinātu patērētāju uzticēšanos bioloģiskajiem produktiem.

2.16. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Augu ģenētisko resursu saglabāšana

Ievērojot Konvenciju par bioloģisko daudzveidību, tiek uzskaitīts ģenētiskais materiāls ar esošu vai potenciālu vērtību. Pie ģenētiskajiem resursiem var tikt pieskaitīta visa pieejamā ģenētiskā daudzveidība, jo, ja kādam genotipam nevar konstatēt pašreizējo vērtību, tad tā, iespējams, var tikt atklāta tuvākā vai tālākā nākotnē. Katra valsts, kas pievienojusies konvencijai, uzņemas arī atbildību par savu ģenētisko resursu saglabāšanu.

Līdz brīdim, kad Latvijā parādījās pirmās selekcionētās šķirnes, tika audzētas tā saucamās vietējās tautas šķirnes. Līdz mūsdienām ir saglabāties tikai nedaudz vietējo šķirņu paraugu, jo šā materiāla nozīme ir novērtēta tikai pēdējā laikā.

Lauksaimniecības ģenētisko resursu saglabāšana un ilgtspējīga izmantošana ir viens no instrumentiem, kas nodrošina bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, veicinot ilgtspējīgāku un ekonomiski dzīvotspējīgu lauksaimniecību, kā arī klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām. Turklāt mūsu ģenētiskie resursi ir uzskatāmi arī par kultūrvēsturisku vērtību, kas glabā mūsu senču tradicionālās zināšanas un to ilgstošu izmantošanu.

Augu ģenētisko resursu kolekcijas tiek veidotas, lai ilgtermiņā saglabātu esošo bioloģisko un ģenētisko daudzveidību. Latvijā augu ģenētisko resursu saglabāšanas darbs aizsākās 20. gs. 90. gadu

pirmajā pusē LU Bioloģijas institūtā. Latvijas augu ģenētiskie resursi tiek uzglabāti kultūraugu gēnu bankā, lauka kolekcijās un *in vitro*. Pirmie paraugi kultūraugu gēnu bankā tika ievietoti 1999. gadā.

2019. gadā, tāpat kā visus iepriekšējos gadus, augu ģenētisko resursu saglabāšana tika finansēta no valsts atbalsta lauksaimniecībai (subsīdijām). Atbalsts augu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās pasportizācijas laboratorijas darbības nodrošināšanai bija 39 129 EUR apmērā un kultūraugu genofonda saglabāšanai – 73 721,80 EUR apmērā. Tā kā 2018. gadā starp Latvijas Valsts mežzinātnes institūtu “Silava” (“Silava”) un Norvēģijas Karalistes lauksaimniecības un pārtikas ministriju tika noslēgts līgums par Latvijas izcelsmes kultūraugu sēklu uzglabāšanu Svalbāras Globālajā sēklu glabātavā, 2019. gadā tika piešķirts finansējums nepilnu 3,6 tūkst. EUR apmērā sēklu pavairošanai un sagatavošanai, kā arī to paraugu nodošanai Svalbāras sēklu glabātavā.

Augu ģenētisko resursu saglabāšanu Latvijā nodrošina LLU APP “Agroresursu un ekonomikas institūts”, LLU APP “Dārzkopības institūts”, LLU, Nacionālais Botāniskais dārzs un “Silava”. Diemžēl ierobežoto finansiālo resursu dēļ visu iepriekšminēto iestāžu ģenētisko resursu kolekcijās esošo augu sugu genotipu paraugi tiek tikai saglabāti, bet raksturojums, novērtējums un potenciālo izmantošanas iespēju izvērtējums notiek minimālā apjomā.

“Silavā” 2006. gadā kā struktūrvienība ir izveidots Ģenētisko resursu centrs, un tam ir cieša sadarbība ar ģenētisko resursu turētājiem. Ģenētisko resursu centrs koordinē pasākumus Latvijas ģenētisko resursu saglabāšanas un izpētes jomā, ietverot augus, arī meža kokus, un daļēji – lauksaimniecības dzīvniekus un zivis. Ģenētisko resursu centrs nosacīti sastāv no trim nodaļām – Latvijas laukaugu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās pasportizācijas jeb ģenētisko analīžu laboratorijas. Gēnu bankā atrodas Latvijas izcelsmes laukaugu sēklas – aptuveni 2000 Latvijas izcelsmes augu ģenētisko resursu paraugu no 72 augu sugām, starp kurām ir kultūraugu savvaļas radnieciskās sugas. Gēnu bankā sēklu paraugi tiek uzglabāti atbilstoši starptautiski pieņemtajiem standartiem. Gan bāzes, gan aktīvās kolekcijas paraugi glabājas – 20 °C temperatūrā alumīnija folijas maisīņos. Pirms ievietošanas saldētavā sēklas tiek izžāvētas, līdz mitruma procents sēklās nepārsniedz 7 %.

Centrālā datubāze uztur informāciju par augu ģenētiskiem resursiem *SESTO* datubāzē (sadarbībā ar *NordGen*), kā arī vietējo datubāzi ar datiem, kas iegūti, paraugu aprakstot pēc sugu deskriptoriem. Plānots, ka 2020. gadā datubāze *SESTO* varētu tikt nomainīta ar jaunu versiju “Nordic Baltic GeneBanks”. Tāpat centrālā datubāze uztur kontaktus arī ar citām starptautiskajām datubāzēm.

Ar sīkāku informāciju par Latvijas augu ģenētiskajiem resursiem var iepazīties tīmekļvietnē <http://www.genres.lv>. Tur var atrast saites arī uz citām ģenētisko resursu datubāzēm.

2019. gada 31. oktobrī tika parakstīta nolīguma vēstule starp Latvijas pusi un *Biodiversity International* par dalību Eiropas sadarbības programmas augu ģenētiskajiem resursiem (*ECPGR*) X fāzē. Parakstot šo nolīguma vēstuli, Latvija uzņemās programmas saistības *ECPGR* X fāzē no 2019. līdz 2023. gadam. Dalības maksa Latvijai X fāzē ir 4000 EUR gadā, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo IX fāzi ir par 500 EUR vairāk.

Līdzdalība šajā programmā Latvijai sniedz vairākus būtiskus ieguvumus:

- 1) Latvija piedalās starptautiskajā augu ģenētisko resursu tīklā kā pilntiesīga tās locekle;
- 2) ir iespēja apmainīties ar pieredzi augu ģenētisko resursu jomā;
- 3) pieejamāki kļūst augu ģenētiskie resursi no citām gēnu bankām bez maksas;
- 4) rodas iespēja operatīvi saņemt informāciju par zinātniskajiem pasākumiem augu ģenētisko resursu jomā, kā arī informatīvos materiālus no *Biodiversity International*;
- 5) katru gadu tiek saņemti līdzekļi vairākiem starptautiskiem komandējumiem dalībai *ECPGR* darba grupās;
- 6) rodas iespēja piedalīties dažādu starptautiski stratēģiski svarīgu dokumentu izstrādē augu ģenētisko resursu jomā;

7) ir iespēja piedalīties kopējos Eiropas Savienības projektos, kuru izstrādi koordinē *Bioversity International*.

Sīkāk ar programmu var iepazīties *ECPGR* vietnē www.ecpgr.cgiar.org.

2019. gadā tika uzsākts pētījums “Latvijā *in situ* audzēto pārtikā un lauksaimniecībā izmantojamo augu un to savvaļas radnieku ģenētisko resursu potenciāla apzināšana, ievākšana un izpēte”. To pabeigt trīs gadu laikā, ievācot jaunus pārtikā un lauksaimniecībā izmantojamo augu un to savvaļas radnieku ģenētisko resursu paraugus, tos izpētot un aprakstot pēc deskriptoriem kā arī iekļaujot Latvijas ģenētisko resursu sarakstā un saglabāšanai ģēnu bankā vai lauku kolekcijās. Tāpat pētījumā plānots izstrādāt ieteikumus Latvijas augu ģenētisko saglabāšanai *in situ*.

Ekspedīcijās 2019. gadā ievākti 28 augļaugu un dārzeņu, kā arī 72 daudzgadīgo zālaugu un lopbarības tauriņziežu paraugi. Ievāktie paraugi nākamajos gados ir jānovērtē, jāapraksta un jānogatavo nodošanai ģēnu bankā.

2019. gada 10. decembrī Zemkopības ministrijā notika sanāksme seminārā “Par augu ģenētisko resursu potenciāla apzināšanu, ievākšanu un izpēti Latvijā”. Seminārā tika sniegts ieskats projekta “Latvijā *in situ* audzēto pārtikā un lauksaimniecībā izmantojamo augu un to savvaļas radnieku ģenētisko resursu potenciāla apzināšana, ievākšana un izpēte” norisē, pastāstīts par *GrassLIFE* projektu un tā pasākumu, kas saistīts ar ārstniecības augiem un to nozīmi bioloģiski augstvērtīgos zālajos, sniegta informācija par dabisko zālāju bioloģiskās daudzveidības pētījumiem un ģenētisko resursu saglabāšanu, kā arī par bioloģisko daudzveidību (biotopiem) dabas aizsargājamās teritorijās, to izpētes iespējām un ģenētisko resursu saglabāšanu *in situ* un Latvijā sastopamo aromātisko un ārstniecības augu potenciāla apzināšanu.

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Visā Eiropā pašlaik ir aktuāls jautājums par lauksaimniecības dzīvnieku vietējo šķirņu bioloģiskā materiāla saglabāšanu un pētīšanu, lai nodrošinātu dzīvnieku šķirņu daudzveidību un pēc nepieciešamības izmantotu vietējo šķirņu bioloģisko materiālu dzīvnieku audzēšanas efektivitātes uzlabošanai, šķirņu saglabāšanai, kā arī izzudušo šķirņu atjaunošanai.

Lauksaimniecības dzīvnieku vietējo šķirņu saglabāšana un izkopšana Latvijā notiek saskaņā ar šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju organizāciju (turpmāk šajā nodaļā – organizācija) izstrādātajām dzīvnieku audzēšanas programmām, kuru mērķis ir saglabāt vietējās apdraudētās šķirnes (turpmāk šajā nodaļā – audzēšanas programma). Organizācijas veic lauksaimniecības dzīvnieku apsekošanu saimniecībās un par vietējo apdraudēto šķirņu dzīvniekiem izsniedz atzinumus par atbilstību to audzēšanas programmās noteiktajiem kritērijiem. Par organizāciju atzītajiem vietējo apdraudēto šķirņu dzīvniekiem dzīvnieku īpašnieki var saņemt valsts atbalstu, ko piešķir ne vairāk kā par 550 vienas šķirnes dzīvniekiem gadā. Vietējo apdraudēto šķirņu dzīvnieku audzēšanas programmās iesaistīto dzīvnieku skaits no lielākās daļas šķirņu ir ļoti mazs (sk. 2.31. tab.).

2.27. tabula

Valsts atbalsta saņemšanai pieteikto dzīvnieku skaits

Gads	Latvijas brūnā govys	Latvijas zilā govys	Latvijas baltā cūka	Latvijas tumšgalves aita	Latvijas šķirnes zirgs	Latvijas vietējā kaza
2017.	152	312	51 ¹	550	215	24
2018.	167	341	39 ¹	550	220	58
2019.	174	336	25	547	145	55

Avots: LAD; LDC¹, Cūku Ciltsdarba centrs

Latvijas tumšgalves aitu šķirnes vecā tipa audzēšanas programmas īstenošanā ir iesaistīti 27 saimniecību īpašnieki un viņiem piederošas 500 aitu mātes un 47 vaislas teķi. Visi audzēšanas programmā iekļautie vaislas teķi un aitas ir ar 100 % Latvijas tumšgalves šķirnes asinību.

Arvien sliktākā situācijā ir Latvijas baltās cūkas šķirne. Šīs šķirnes cūkas audzē tikai divas saimniecības. 2019. gadā Latvijas baltās cūku šķirnes audzēšanas programmas prasībām atbilda vairs

tikai 25 cūkas – 22 sivēnmātes un trīs kuiļi. Nav cūku ar 100 % Latvijas baltās šķirnes asinību: trīs cūkas ir ar 87,5 % LB asinību, 11 cūkas – ar 75 % asinību un 11 cūkas – ar 62,5 % šīs šķirnes asinību. No Latvijas baltās šķirnes kuiļiem 2019. gadā bija saglabājušās tikai divas kuiļu līnijas – Rolanda un Natosa līnija.

Lai gan joprojām ir ļoti maz arī Latvijas brūnās govju šķirnes dzīvnieku, 2019. gadā Latvijas brūnās šķirnes govju audzēšanas programmā bija iekļauti par 4,2 % vairāk dzīvnieku nekā 2018. gadu – kopumā 174 dzīvnieki no 24 ganāmpulkiem. Ievērojot Latvijas brūnās šķirnes govju audzēšanas programmas prasības, 2019. gadā nozīmīgi palielinājās vaislas dzīvnieku ražības rādītāji. 2019. gadā Latvijas brūnās šķirnes govju vaislas materiāla papildināšanai iegūti divi vaislas bullīši. Efektīvākai un intensīvākai Latvijas brūnās šķirnes govju genofonda stabilizēšanai un šķirnes saglabāšanai Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība īsteno audzēšanas programmu “Latvijas brūnās šķirnes govju saglabāšanas programma no 2019. gada un turpmāk”, bet LLU – projektu par vietējo apdraudēto šķirņu saglabāšanu Latvijā, pielietojot embriju transferenci un ar to saistītās biotehnoloģijas.

2019. gadā Latvijas zilās govju šķirnes audzēšanas programma “Latvijas Zilās govju šķirnes audzēšanas programma 2019.–2029. gadam” tika īstenota 85 ganāmpulkos ar 336 dzīvniekiem tajos. Programmā ir pieejami seši dažādu līniju bulļi ar Latvijas zilās asinību virs 50 %.

Audzēšanas programmai “Saglabāšanas programma Latvijas vietējās šķirnes vecā tipa kazām” atbilstošās Latvijas vietējās šķirnes kazas 2019. gadā tika turētas četrās saimniecībās, un šie dzīvnieki ir ar 69–100 % Latvijas vietējās šķirnes asinību. Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem programmas prasībām atbilstošo dzīvnieku skaits samazinājās par 5,2 %. 2020. gada 1. janvārī vaislai bija sertificēti četri vaislas aži.

Vietējo apdraudēto zirgu šķirņu saglabāšanai tiek īstenotas trīs audzēšanas programmas – “Latvijas siltasiņu šķirnes zirgu braucamā tipa audzēšanas programma 2019.–2029. gadam”, “Latvijas ardeņu šķirnes zirgu audzēšanas programma” un “Latgales rikšotāju zirgu šķirnes audzēšanas programma”. Latvijas siltasiņu šķirnes zirgu braucamā tipa audzēšanas programmā 2019. gadā bija iekļauti 145 Latvijas šķirnes braucamā tipa zirgi no 63 saimniecībām. Ardeņu šķirnes zirgu audzēšanas programmas prasībām un šķirnes saglabāšanai atbilda 18 dzīvnieki no sešām saimniecībām, savukārt Latgales rikšotāju šķirnes zirgu audzēšanas entuziasti turpināja darbu pie šīs šķirnes saglabāšanas ar 18 dzīvniekiem, kas iesaistīti šīs šķirnes audzēšanas programmā.

2019. gadā Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrības “Trusis un citi” (turpmāk šajā nodaļā – biedrība) speciālisti turpināja darbu pie iepriekšējā gadā uzsāktās Latvijas vietējo, izzūdošo mājputnu – cukurvistiņu un krūpiņu šķirnes vistu – apzināšanas, saglabāšanas un pavairošanas. Biedrība ir izstrādājusi šo šķirņu standartus, apzinājusi lauku sētas, kurās šīs šķirnes vistas joprojām tiek turētas, lai varētu strādāt pie putnu pavairošanas, nepieļaujot tuvradniecību. 2019. gada novembrī Kocēnu novada Rubenes sporta namā notika 1. Latvijas cukurvistiņu izstāde, kurā tika eksponēti 46 Latvijas cukurvistiņas un krūpiņa pārstāvji no sešām saimniecībām. Cukurvistiņas un krūpiņi ir senas Latvijas vietējo vistu šķirnes. Tām raksturīgas mazas žiperīgas vistiņas un bieži vien izteikti nikni gaiļi, kas ļoti labi sargā savas vistiņas. Vistiņas ir izturīgas pret aukstumu, pašas labprāt perē un izvadā cāļus, kā arī dēj olas izmantošanai pārtikā. Cukurvistiņu olās dzeltenums ir proporcionāli vairāk par baltumu nekā parasto vistu olās. Biedrībā pašlaik ir pieci entuziasti, kas iesaistījušies cukurvistiņu audzēšanā un saglabāšanā.

Arī Latvijas vietējā medus bite *Apis mellifera mellifera*, kas, ilgstoši apdzīvojot Latvijas teritoriju, evolūcijas gaitā ir piemērojusies Latvijas klimatiskajiem apstākļiem, atrodas uz izzušanas sliekšņa. LDC reģistrētais vairs tikai 20 bišu saimes, kas atrodas LLU mācību un pētījumu saimniecībā “Vecauce”. Lai gan pašlaik biškopji dravošanā izmanto ievestās mīerīgās bišu pasugas, tomēr LLU mācību un pētījumu saimniecībā “Vecauce” turpina darbu pie Latvijas vietējās medus bites saglabāšanas, jo vietējā medus bite ir Latvijas dabas un bioloģiskās daudzveidības sastāvdaļa, vērtīgs selekcijas izejmateriāls un to var izmantot bioloģiskajā biškopībā.

2018. gadā ar Dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba likumu noteikts, ka LLU uztur lauksaimniecības dzīvnieku vietējo saglabājamo šķirņu gēnu banku. Gēnu banka darbojas LLU Biotehnoloģiju zinātniskās laboratorijas Molekulārās bioloģijas un mikrobioloģijas nodaļā, kurā arī līdz šim tika uzglabāti un pētīti lauksaimniecības dzīvnieku vietējo apdraudēto šķirņu bioloģiskā materiāla paraugi. Laikposmā no 2008. līdz 2019. gadam lauksaimniecības dzīvnieku un vietējo šķirņu mājas (istabas) dzīvnieku gēnu bankā kopumā ir uzkrāti 2375 bioloģiskā materiāla paraugi no piecām lauksaimniecības dzīvnieku (liellopu, zirgu, aitu, kazu un cūku) sugām, no tiem 153 paraugi ievākti 2019. gadā.

Eiropā Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšanu koordinē Eiropas reģionālais dzīvnieku ģenētisko resursu koordinācijas centrs (turpmāk – *ERFP*), kurā darbojas lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu koordinatori no visām Eiropas valstīm, arī no Latvijas. *ERFP* ir izveidojis Eiropas lauksaimniecības dzīvnieku gēnu banku tīklu (turpmāk – *EUGENA*), kura galvenais mērķis ir Eiropai svarīgu lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana un to pieejamība audzēšanai un pētniecībai. Parakstot saprašanās memorandu ar *ERFP*, Latvijā ir uzsākts darbs pie Latvijas gēnu bankas iekļaušanas *EUGENA*.

2.17. Traktortehnika

Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras (VTUA) informatīvajā sistēmā 2019. gada 31. decembrī bija reģistrēti 97 085 traktori, 48 111 piekabju un 8697 graudu novākšanas kombaini. Reģistrēto transportlīdzekļu skaits 2019. gadā ir palielinājies par 1,8 % jeb 2,3 tūkst. vienībām, kas ir aptuveni par 2335 vienībām mazāk nekā iepriekšējā periodā.

No visa reģistrētā traktortehnikas klāsta 2019. gadā tehniskā apskate tika veikta 30 620 traktoriem, 15 940 piekabēm un 2594 graudu novākšanas kombainiem, t.i., 741 tehnikas vienībai vairāk nekā iepriekšējā periodā. Tikai apmēram trešdaļa no visa plašā traktortehnikas klāsta varēja piedalīties ceļu satiksmē, bet pārējās divas trešdaļas ceļu satiksmē nepiedalījās.

Tā kā nav noteikta obligāta prasība no VTUA informatīvās sistēmas reģistra izņemt neaktīvo traktortehniku un tās piekabes, aptuveni trešdaļu veido traktortehnika vai tās piekabes, kas vairs netiek ekspluatētas vai pat neeksistē. Vairāk nekā sestā daļa no visiem reģistrētajiem traktoriem ir ražoti Rietumu valstīs, bet pārējie traktori – Austrumeiropas (Baltkrievijā, Krievijā, Ukrainā) un Austrumu valstīs (Ķīnā, Japānā u.c.) vai ir kolhozu laika mantojums.

Lauksaimnieki katru gadu cenšas atjaunot traktortehnikas parku ar jaunu traktortehniku. Jaunu traktoru reģistrācijas skaits katru gadu atšķiras no iepriekšējo gadu reģistrācijas skaita. Šī tendence ir atkarīga no ES struktūrfondu atbalsta pieejamības. 2019. gadā tika reģistrēts par četriem jauniem traktoriem un par 31 jaunu graudu novākšanas kombainu mazāk nekā iepriekšējā gadā (sk. 2.28. tab.). 2019. gadā no kopējā reģistrētā jaunas tehnikas klāsta – 665 traktoriem – tikai 26 bija jaudas klasē līdz 18 ZS, 116 – jaudas klasē no 19 līdz 36 ZS, 35 traktortehnikas vienības tika reģistrētas jaudas klasē no 37 līdz 55 ZS un 68 – no 56 līdz 74 ZS. Visvairāk tikusi pieprasīta traktortehnika ar jaudu no 75 līdz 129 ZS (214 vienību) un no 130 līdz 560 ZS (206 vienības).

Vairāk nekā jaunā traktortehnika ik gadu pirmo reizi tiek reģistrēta lietota traktortehnika. Tas ir izskaidrojams ar to, ka īpašnieki ES tirgū izvēlas iegādāties lietotu traktortehniku, jo tā ir lētāka nekā jauna.

2.28. tabula

Traktoru un kombainu reģistrācija 2017.–2019. gadā

Rādītāji	2017.	2018.	2019.
Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija	681	669	665
Jauna graudu novākšanas kombaina pirmreizējā reģistrācija	142	163	132
Lietotu traktoru pirmreizējā reģistrācija	1229	1049	852
Lietotu graudu novākšanas kombainu pirmreizējā reģistrācija	282	211	150
Traktoru pārreģistrācija	5767	4943	4818

Graudu novākšanas kombainu pārreģistrācija	662	572	595
---	------------	------------	------------

Avots: VTUA

No jaunajiem traktoriem 2019. gadā visvairāk tika reģistrēti *Belarus* markas traktori – kopumā 79 (sk. 2.29. tab.). Otra visvairāk reģistrētā traktora marka ir *John Deere* ar 70 jauniem traktoriem, bet trešā visvairāk reģistrētā traktora marka ir *Claas* ar 84 jauniem traktoriem, un tikai par vienu traktoru no *Claas* atpaliek *Valtra* ar 83 traktoriem.

2.29. tabula

Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija 2017.–2019. gadā

Marka	2017.	2018.	2019.
JOHN DEERE	113	91	70
BELARUS	78	89	79
CLAAS	61	88	84
VALTRA	78	84	83
NEW HOLLAND	81	67	49
CASE IH	42	52	41
DEUTZ-FAHR	34	39	28
MASSEY FERGUSON	36	29	37
FENDT	28	33	18
KIOTI	20	15	20

Avots: VTUA

ES struktūrfondu finansējums dod iespēju iegādāties graudu kombainus, tāpēc ar katru gadu palielinās to reģistrācijas skaits. Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2019. gadā visvairāk reģistrētie jaunie graudu novākšanas kombaini ir *Claas* (56) un *New Holland* (29) markas kombaini. Trešā visvairāk reģistrētā kombainu marka 2019. gadā bija *John Deere* ar 17 jauniem graudu novākšanas kombainiem (sk. 2.30. tab.).

2.30. tabula

Jauna kombaina reģistrācija 2017.–2019. gadā

Marka	2017.	2018.	2019.
CLAAS	46	55	56
NEW HOLLAND	41	45	29
JOHN DEERE	26	27	17
MASSEY FERGUSON	3	4	5
CASE IH	6	14	6
FENDT	5	6	4

Avots: VTUA

Vislielāko traktoru reģistrāciju skaitu veido to pārreģistrācija jeb īpašnieka maiņa. 2019. gadā tika pārreģistrēti 4818 traktori un 595 graudu novākšanas kombaini (sk. 2.28. tab.).

Turpinoties ES struktūrfondu izmantošanas periodam, 2019. gadā jaunas un lietotas traktortehnikas un to piekabju reģistrācija ir saglabājusies iepriekšējo gadu līmenī.

2.18. Mēslošanas līdzekļu un substrātu aprīte

Lai Latvijā tirgotu mēslošanas līdzekļus un augu augšanas substrātus, tiem ir jābūt Valsts augu aizsardzības dienesta uzskaitē. Mēslošanas līdzekļiem un substrātiem ir jābūt vai nu reģistrētiem, vai iekļautiem EK mēslošanas līdzekļu sarakstā vai atzīto mēslošanas līdzekļu sarakstā, vai ir jābūt saņemtai to ieviešanas vai tirdzniecības atļaujai.

Pēc Valsts augu aizsardzības dienesta datiem, 2019. gadā kopējais Latvijā ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoms veidoja 688 804 tonnas: vienkāršie slāpekļa minerālmēsli – 273 995 tonnas, vienkāršie fosfora minerālmēsli – 81 tonnu, vienkāršie kālija minerālmēsli – 13 768 tonnas.

Savukārt komplekso (cieto) minerālmēsli apjoms veidoja 234 030 tonnu, šķidro minerālmēsli apjoms – 38 122 tonnas.

Sekundāros augu barības elementus saturošo minerālmēslu apjoms bija 1461 tonna, mikroelementus saturošo minerālmēslu apjoms – 919 tonnu, kaļķošanas materiāla apjoms – 108 966 tonnas, organisko un organominerālo mēslošanas līdzekļu apjoms – 15 466 tonnas, mēslošanas līdzekļi speciālai izmantošanai – 1437 tonnas, mikrobioloģiskie preparāti – 86 tonnas un augu augšanas veicinātāji – 473 tonnas.

Salīdzinājumā ar 2018. gadu kopējais Latvijā ražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoma samazinājums 2019. gadā ir niecīgs – vien 0,04 %.

2019. gadā Latvijā tika ievests par 28 % vairāk slāpekļa minerālmēslu, par 15 % vairāk fosfora minerālmēslu (81 tonna) un par 9 % vairāk kālija minerālmēsli nekā gadu iepriekš.

Latvijā 2019. gadā tika saražotas 10 979 tonnas organisko un organominerālo mēslošanas līdzekļu – par 9 % mazāk nekā gadu iepriekš. Tāpat Latvijā 2019. gadā ir saražotas 100 809 tonnas kaļķošanas materiāla, kas veido 92 % kopējā kaļķošanas materiāla apjoma.

Latvijā saražoto mikrobioloģisko preparātu daudzums bija 67 % no kopējā mikrobioloģisko preparātu apjoma. Pēdējos gados ik gadu strauji palielinās Latvijā ražoto mikrobioloģisko preparātu īpatsvars, kuri piemēroti vietējiem apstākļiem, un tā ir pozitīva tendence, kas veicina augsnes auglības uzlabošanu.

Latvijā 2019. gadā ievesto un saražoto substrātu apjoms bija 34 341 m³, tajā skaitā 5000 m³ Latvijā saražoto (14 % no kopējā substrātu apjoma), kuru apjoms salīdzinājumā ar 2018. gadu gan samazinājās par 65 %.

2019. gadā Saeimā tika pieņemti divi grozījumi Mēslošanas līdzekļu aprites likumā.

2019. gada 17. janvārī pieņemtie grozījumi Mēslošanas līdzekļu aprites likumā paredz nodrošināt sprādzienbīstamu mēslošanas līdzekļu izsekojamību, nosakot, ka darbību veicējiem katru gadu līdz 31. janvārim Valsts augu aizsardzības dienestā jāsniedz informācija par kālija nitrāta, nātrija nitrāta, kalcija nitrāta un kalcija amonija nitrāta un amonija nitrāta ar augstu slāpekļa saturu pārdoto apjomu, kā arī par šo mēslošanas līdzekļu tirdzniecības vietām. Šāda norma pieņemta, pamatojoties uz regulu par sprāgstvielu prekursoru tirdzniecību un lietošanu, jo regulā konkrētie mēslošanas līdzekļi ir noteikti kā sprādzienbīstami.

2019. gada 21. novembrī pieņemtie grozījumi Mēslošanas līdzekļu aprites likumā nosaka sodus par mēslošanas līdzekļu aprites noteikumu pārkāpšanu.

2019. gadā tika izdarīti grozījumi arī Ministru kabineta 2015. gada 1. septembra noteikumos Nr. 506 “Mēslošanas līdzekļu un substrātu identifikācijas, kvalitātes atbilstības novērtēšanas un tirdzniecības noteikumi”, nosakot kārtību, kādā Valsts augu aizsardzības dienests izvērtē mēslošanas līdzekļus atbilstoši bioloģiskās regulas prasībām, lai tos varētu lietot bioloģiskajā lauksaimniecībā, kā arī ietverot prasību, ka valsts nodevu maksā arī iepakotājs, ja tas maina mēslošanas līdzekļa reģistrācijas nosaukumu.

2019. gada 5. jūnijā tika pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes regula 2019/1009, ar ko nosaka noteikumus par to, kā tirgū dara pieejamus ES mēslošanas līdzekļus, un ar ko groza Regulas (EK) Nr. 1069/2009 un (EK) Nr. 1107/2009 un atceļ Regulu (EK) Nr. 2003/2003.

Regula tiks piemērota ar 2022. gada 16. jūliju.

2.19. Vidi saudzējoša lauksaimniecība

Augsnes minerālā slāpekļa monitorings

Augsnes minerālā slāpekļa monitorings ik gadu tiek veikts 48 vietās (laukos) īpaši jutīgo teritoriju lauksaimniecībā izmantojamās zemēs Bauskas, Jelgavas, Dobeles, Tērvetes, Krimuldas, Olaines un Mārupes novadā. Uz šīm teritorijām saskaņā ar 2014. gada 23. decembra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 834 “Prasības ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības

izraisīta piesārņojuma” attiecas paaugstinātas prasības ūdens, augsnes un gaisa aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma. Augsnes paraugi monitoringa vajadzībām tiek ņemti divas reizes gadā – agri pavasarī pirms veģetācijas sezonas sākšanās un vēlu rudenī pēc kultūraugu ražas novākšanas:

- pamatojoties uz monitoringa rezultātiem pavasarī, VAAD lauksaimniekiem sniedz rekomendācijas par slāpekļa papildmēslojuma devu korekciju, publicējot ziņojumu savā tīmekļvietnē, kā arī sagatavojot informatīvus rakstus reģionālajiem laikrakstiem un citiem preses izdevumiem;
- monitoringa rezultāti par nitrātjonu daudzumu augsnē rudenī ļauj spriest par nitrātjonu izskalošanās risku ziemas sezonā un augsnes un ūdeņu piesārņošanas iespējamību. Tas tiek izmantots ūdeņu piesārņojuma riska novērtēšanā arī citās Eiropas valstīs.

Apkopojot augsnes minerālā slāpekļa monitoringa rezultātus 2019. gada pavasarī un salīdzinot ar 2018. gada pavasara rezultātiem, jāsecina, ka 2019. gadā minerālā slāpekļa saturs augsnē bija mazāks nekā 2018. gadā un, lai nodrošinātu ražas ieguvi iepriekšējā gada līmenī, slāpekļa papildmēslojuma normu lielākajā daļā tīrumu varēja palielināt, bet nepārsniedzot noteikto maksimāli pieļaujamo slāpekļa normu katram kultūraugam.

Apkopojot augsnes minerālā slāpekļa monitoringa rezultātus 2019. gada rudenī un salīdzinot ar 2018. gada attiecīgā perioda datiem, tika secināts, ka nitrātu slāpekļa daudzums lielāks ir augsnes virsējā slānī. 2019. gada pārskata periodā netika novērotas krasas atšķirības starp novēroto diennakts vidējo gaisa temperatūru pa mēnešiem un dekādēm un ilggadīgajiem vidējiem novērojumiem, tādēļ 2019. gadā nokrišņu daudzums un intensitāte varētu tikt uzskatīti par vienu no galvenajiem faktoriem, kas ietekmēja augsnes minerālā slāpekļa pārveides procesus augsnē.

Plašāku informāciju par augsnes minerālā slāpekļa monitoringa rezultātiem 2019. gadā var iegūt VAAD tīmekļvietnē – <http://www.vaad.gov.lv/sakums/informacija-sabiedribai/par-augsnu-agrochimisko-izpeti-un-minerala-slappekla-monitoringu.aspx>.

2019. gada aktuālie zinātniskie pētījumi

- **Zinātniskais pētījums “Virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitātes pārraudzība īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs lauksaimniecības noteču monitoringa programmas ietvaros”**

Latvijas Lauksaimniecības universitāte 2010. gadā uzsāka zinātnisku pētījumu, lai ik gadu novērtētu lauksaimnieciskās darbības izraisītā difūzā un punktveida piesārņojuma ietekmi uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti, nošķirot lauksaimniecības izraisīto piesārņojumu no cita veida ūdeņu piesārņojuma. Difūzais ūdens piesārņojums ir telpiski izkliedēta augu barības vielu noplūde, piemēram, notece no meliorācijas sistēmu drenu kolektoriem un virszemes notece, savukārt punktveida piesārņojums ir telpā koncentrēta noplūde, piemēram, no notekūdeņu attīrīšanas iekārtām vai noplūde no lielo lopkopības fermu teritorijām.

Zinātniskā pētījuma laikā tiek īstenots gruntsūdeņu un upju noteces kvalitātes monitorings īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs. Pētījuma mērķu sasniegšanai Latvijā ir izveidots lauksaimniecības noteču monitoringa staciju un posteņu tīkls.

2019. gadā pētījumā bija izvirzīti vairāki uzdevumi:

1) iegūt korektu informāciju par lauksaimniecības izkliedētā (difūzā) un punktveida avota nozīmi virszemes un pazemes ūdeņu piesārņošanā:

a) īstenot monitoringu ar mērbūvēm un iekārtām aprīkotās monitoringa stacijās četrās vietās drenu lauka izpētes līmenī un četrās vietās mazā sateces baseina izpētes līmenī, izslēdzot citu piesārņojuma avotu ietekmi uz monitoringa mērījumiem. Papildus ņemt ūdens paraugus divos izkliedētā piesārņojuma postes. Paraugu ņemšanas biežums – ne retāk kā reizi mēnesī;

b) īstenot monitoringu, nosakot lauksaimniecības piesārņojuma ietekmi uz pazemes ūdeņiem, īpaši uz seklo pazemes ūdeņu – gruntsūdeņu – sastāvu 11 urbumos trijās monitoringa stacijās un 10 urbumos īpaši izveidotās trijās pazemes ūdeņu izpētes vietās. Paraugu ņemšanas izpildes biežums – ne retāk kā reizi ceturksnī;

c) trijās teritorijās veikt novērojumus par augu barības elementu izskalošanos (N un P savienojumu) no lauksaimniecības punktveida piesārņojuma avotiem (kūtsmēslu saimniecības lielajās lopkopības fermās) ne retāk kā reizi mēnesī;

2) uzkrāt un apkopot ūdens kvalitātes datus piesārņojuma modelēšanai Bērzes upes sateces baseinā un tā 15 daļbaseinos, kas atrodas īpaši jutīgas teritorijas platībā. Paraugu ņemšanas biežums – ne retāk kā reizi mēnesī. Veikt piesārņojuma modelēšanu ar starptautiskā praksē izmantoto *FyrisNP* (Zviedrija) vai *HYPE* (Zviedrija) ūdens kvalitātes modeli;

3) uzkrāt un apkopot datus par izkliedētā piesārņojuma emisijas koeficientiem (N un P noplūdi) dažādiem zemes lietošanas veidiem un augu sekām. Noteikt atsevišķu ekstremālu hidroloģisku procesu (pavasara palu, epizodisku plūdu, augsnes ūdens erozijas, ziemas perioda noplūžu) ietekmi uz kopējo gada N un P noplūdes raksturu un apjomu. Pētīt piesārņotāju – augu barības elementu (N un P savienojumu) – transformācijas procesus hidrogrāfiskā sistēmā, lai varētu novērtēt aiztures (pašattīrīšanās) procesus, kas nepieciešami piesārņojuma slodzes aprēķiniem;

4) veikt novērojumus par augu barības elementu (N un P savienojumu) koncentrāciju astoņās vietās īpaši jutīgas teritorijas upju baseinos, ņemot ūdens paraugus ne retāk kā reizi mēnesī;

5) veikt novērojumus par augu barības elementu koncentrācijas pārmaiņām divās virszemes plūsmas un vienā pazemes plūsmas mākslīgajā mitrzemē;

6) uzturēt esošās un iespēju robežās pilnveidot monitoringa staciju būves un tehnisko aprīkojumu atbilstoši starptautiskās prakses un *HELCOM* rekomendācijām.

Secinājumi, kas izriet no 2019. gada lauksaimniecības noteču monitoringa rezultātiem

1. Ilggadīgie lauksaimniecības noteču monitoringa dati pierāda, ka lauksaimniecības ietekmētajās teritorijās slāpekļa un fosfora savienojumu izskalošanās ir atkarīga no antropogēnās ietekmes (lauksaimniecības zemju izmantošanas intensitātes) un dabiskiem faktoriem (meteoroloģiskiem un hidroloģiskiem apstākļiem). Bērzes un Mellupītes monitoringa staciju, kā arī Bauskas un Auces monitoringa posteņu tuvumā novērots palielināts slāpekļa savienojumu izskalošanās risks.

2. Novērotajai slāpekļa un fosfora savienojumu koncentrācijai ir raksturīga izteikta mainība atkarībā no pētījuma vietas, kā arī sezonas, gada un ilgtermiņā. Sezonālās un ilggadējās slāpekļa un fosfora savienojumu koncentrācijas pārmaiņas ir saistītas ar noteces mainību. Lielākais slāpekļa un fosfora savienojumu zudums no augsnes parasti notiek pavasara palu laikā un neveģetācijas periodā, kad augi nespēj uzņemt augsnē esošās augu barības vielas.

3. Nitrātu un slāpekļa koncentrācija ūdeņos samazinās, palielinoties pētniecības līmenim. Salīdzinoši lielākā nitrātjonu koncentrācija novērota eksperimentālo lauciņu un drenu sistēmu izpētes līmeņos, bet tā samazinās novadgrāvjos, maza un vidēja lieluma upēs, kurās aktīvi notiek dabiskie pašattīrīšanās procesi.

• **Zinātniskais pētījums “Latvijas lauksaimniecības siltumnīcefekta gāzu un amonjaka emisijas, kā arī CO₂ piesaistes (arāmzemēs un zālājos) robežsamazinājuma izmaksu līkņu (MACC) pielāgošana izmantošanai lauksaimniecības, vides un klimata politikas veidošanā”**

Pētījuma nepieciešamību nosaka vairākas aktualitātes, kas iezīmē lauksaimnieciskajai ražošanai un zemes izmantošanai aktuālus jautājumus klimata un vides pārmaiņu radīto izaicinājumu kontekstā – izpratnes veidošana par SEG emisiju samazinošiem pasākumiem un to izmaksu efektivitāti, par lauksaimniecības ietekmi uz vidi un amonjaka emisijas samazināšanu, par izvērtēto SEG un amonjaka emisijas samazinošo pasākumu praktiskas ieviešanas ierobežojumiem, to risinājumiem, par nepieciešamajiem uzlabojumiem datu uzskaitē, zināšanu uzkrāšanā, lai SEG un amonjaka emisijas

samazinošo pasākumu ietekme tiktu ietverta SEG un amonjaka emisijas inventarizācijas ziņojumos. Šo aktualitāšu risināšanai izvirzīts projekta mērķis – nodrošināt lauksaimniecības siltumnīcefekta gāzu un amonjaka emisijas, kā arī CO₂ piesaistes robežsamazinājuma izmaksu līkņu (MACC) izmantojamību lauksaimniecības, vides un klimata politikas veidošanā.

2019. gadā pētījumā bija izvirzīti vairāki uzdevumi amonjaka emisijas samazinošo pasākumu izvērtēšanai:

1) robežsamazinājuma izmaksu līkņu (MACC) koncepcijas pielāgošana un izmaksu efektivitātes novērtēšana amonjaka emisiju samazinošiem pasākumiem.

2) SEG un amonjaka emisijas samazinošo pasākumu izvērtējums pasākumu ietekmes ietveršanai SEG un amonjaka emisijas inventarizācijas ziņojumos:

a) pasākumu ietekmes novērtēšanai nepieciešamo un pašlaik pieejamo, aprēķinos izmantoto darbības datu, parametru, pieņēmumu un emisijas faktoru izvērtējums;

b) efektīvākai pasākumu ietekmes ietveršanai nepieciešamo uzlabojumu identifikācija – darbības dati, parametri, pieņēmumi un emisijas faktori (tostarp iespēja aizstāt pieņēmumus ar valsts datiem).

Secinājumi

Izmaksu efektivitātes aprēķini amonjaka emisiju samazinošajiem pasākumiem, kā arī emisijas samazināšanas potenciāla aprēķini ļauj izvērtētos pasākumus grupēt pēc to prioritātes:

a) pasākumi, kas ir efektīvi no izmaksu viedokļa un ar lielu amonjaka emisijas samazināšanas potenciālu:

- mēslošanas plānošana un praktiska ieviešana;
- bioloģiskās piena lopkopības veicināšana.

Šie pasākumi ir uzskatāmi par visefektīvākajiem gan no ekonomiskā, gan no vides viedokļa un būtu prioritāri atbalstāmi aktīvākai ieviešanai praksē;

b) pasākumi, kas ir efektīvi no izmaksu viedokļa, bet ar mazu amonjaka emisijas samazināšanas potenciālu:

- precīza minerālmēslojuma lietošana;
- šķidro kūtsmēsļu krātuvju noseģšana (kermazīts, plēve, teltsveida, betons);
- tieša šķidro kūtsmēsļu iestrāde augsnē (inžektori);
- biogāzes ražošanas veicināšana.

Šie pasākumi ir uzskatāmi par efektīviem, taču tiem ir maza ietekme uz amonjaka emisijas samazināšanu. Lai šo ietekmi pastiprinātu, jāpārskata iespējas palielināt mērķsaimniecību, mērķplatību un mērķdzīvnieku skaitu;

c) pasākumi, kas ir neefektīvi no izmaksu viedokļa, bet ar lielu amonjaka emisijas samazināšanas potenciālu:

- jaunu cilindrisku krātuvju izbūve;
- samazināts pakaišu kūtsmēsļu iestrādes laiks (12 h);
- samazināts šķidro kūtsmēsļu iestrādes laiks (4 h);
- slāpekļa piesaiste, iekļaujot rotācijā tauriņziežus.

Šie pasākumi ir uzskatāmi par neefektīviem no ekonomiskā viedokļa, bet par ļoti efektīviem no vides viedokļa, jo to ietekme uz amonjaka emisijas samazināšanu ir liela. Tāpēc, lai veicinātu šo pasākumu praktisku ieviešanu, nepieciešams finansiāls atbalsts saimniecībām;

d) pasākumi, kas ir neefektīvi no izmaksu viedokļa un ar mazu NH₃ samazināšanas potenciālu:

- tieša šķidro kūtsmēsļu iestrāde augsnē (lentveida izkliešanas iekārtas);

- samazināts bezpakaišu mājputnu kūtsmēsļu iestrādes laiks (4 h).

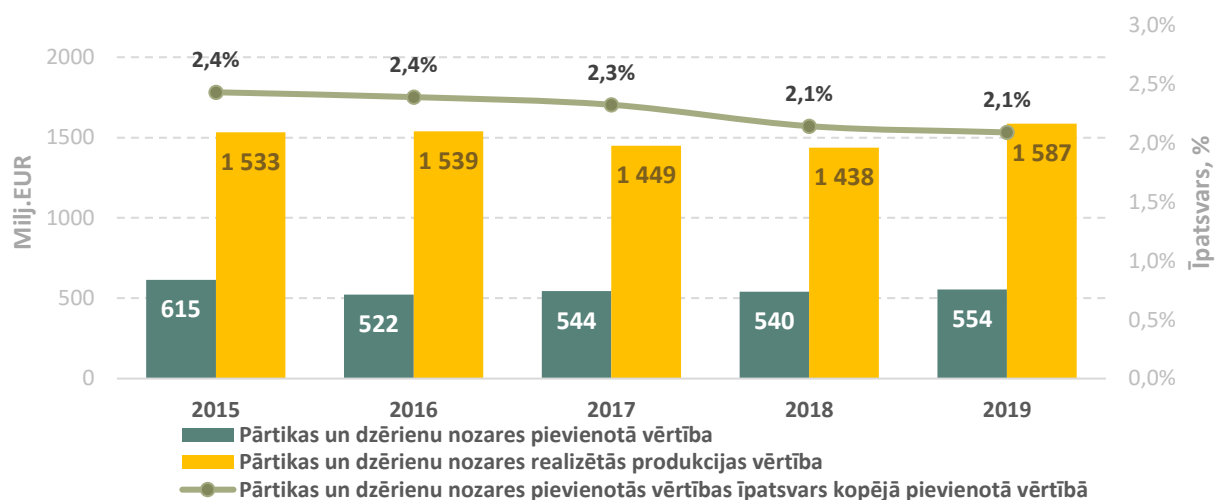
Šo pasākumu finansiāla atbalstīšana nav prioritāra, jo sasniedzamais efekts uz amonjaka emisijas samazināšanu ir niecīgs.

Pētījuma rezultāti ir praktiski izmantojami lauksaimniecības, vides un klimata politikas veidotājiem, kā arī lauksaimnieku un sabiedrības izglītošanai par SEG un amonjaka emisiju samazināšanas pasākumiem, kā arī par zemes izmantošanas un zemes izmantošanas maiņas pasākumiem, kas vērsti uz oglekļa piesaisti un uzkrāšanu aramzemē.

3. Pārtikas nozares attīstība

3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums

Pārtikas un dzērienu rūpniecība ir viena no lielākajām Latvijas apstrādes rūpniecības nozarēm un veido aptuveni piekto daļu no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības. 2019. gadā nozares pievienotā vērtība faktiskajās cenās bija 554 miljoni EUR, samazinoties par 7 % salīdzinājumā ar 2018. gadu. 2019. gadā nozares pievienotās vērtības īpatsvars bija 2,1 % no kopējās pievienotās vērtības (sk. 3.1. att.).

3.1. attēls. Pārtikas un dzērienu nozares pievienotās vērtības, tās īpatsvara Latvijas pievienotajā vērtībā un realizētās produkcijas vērtības (NACE 2. red.) dinamika 2015.–2019. gadā

Avots: CSP

Pārtikas un dzērienu nozarē 2018. gadā apgrozījums turpināja nedaudz palielināties, pieaugot par vienu procentpunktu salīdzinājumā ar 2017. gadu, bet 2019. gadā apgrozījums kāpis straujāk – 6 % apmērā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Vislielāko apgrozījuma kāpumu 2019. gadā piedzīvojuši zivju un zivju produktu pārstrādes un konservēšanas nozare, palielinot realizētās produkcijas vērtību par 20 % salīdzinājumā ar 2018. gadu un par 30 % salīdzinājumā ar 2017. gadu. Piena nozarē 2018. gada apgrozījumā bija vērojams samazinājums par 9 % atšķirībā no 2017. gada, bet 2019. gadā apgrozījums palielinājies nedaudz – par 2 % salīdzinājumā ar 2018. gadu. Augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana pēc neliela apgrozījuma pieauguma 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu 2019. gadā apgrozījums palielinājās pat par 12 % vairāk nekā 2018. gadā. Pārējo produktu sektoros 2019. gadā vērojams apgrozījuma pieaugums 4–5 % robežās salīdzinājumā ar 2018. gadu, izņemot citu pārtikas produktu ražošanu, kurā bija samazinājums par 1 % (sk. 3.1. tabulu).

3.1. tabula

Pārtikas produkcijas realizācija 2017.–2019. gadā, milj. EUR

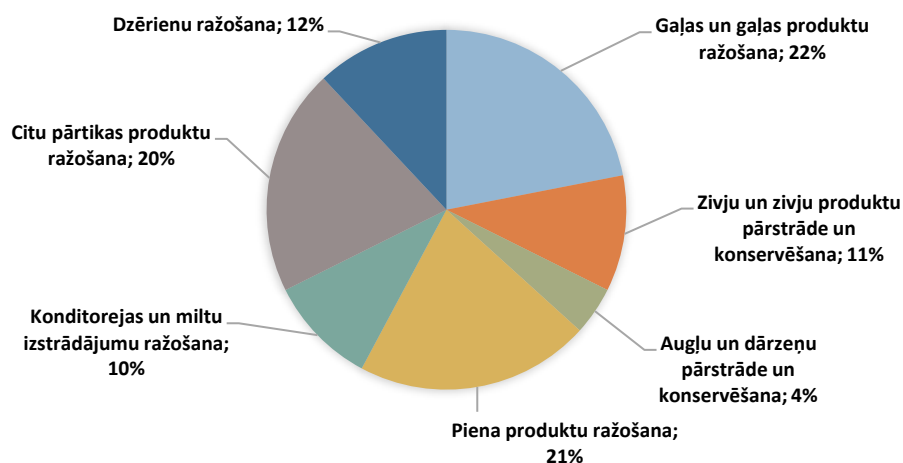
Nozares	2016.			2017.			2018.		
	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %
Pārtikas produktu un dzērienu ražošana, t.sk.	1587,4	64,2	35,8	1606,4	67,8	32,2	1696,6	62,4	7,6
gaļas un gaļas produktu ražošana	339,3	78,2	21,8	352,8	77,7	22,3	372,0	78,2	21,8
zivju un zivju produktu pārstrāde un konservēšana	136,4	29,2	70,8	147,8	30,2	69,8	177,0	23,4	76,6

augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	64,7	46,0	54,0	65,8	46,3	53,7	73,8	44,1	55,9
piena produktu ražošana	385,5	68,7	31,3	349,4	71,8	28,2	357,9	69,0	31,0
konditorejas un miltu izstrādājumu ražošana	156,3	79,0	21,0	161,0	79,5	20,5	166,8	77,8	22,2
citu pārtikas produktu ražošana	123,4	65,0	35,0	126,6	61,5	38,5	125,3	59,8	40,2
dzērienu ražošana	198,3	65,6	34,4	193,5	71,6	28,4	203,3	ND*	ND*

Avots: CSP (dati apkopoti par NACE 2. red. ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem, kuru rūpnieciskajā ražošanā nodarbināti vismaz 20 cilvēku vai iepriekšējā gada rūpniecības apgrozījums bijis vismaz 430 tūkst. EUR). ** Nav datu.

Pārtikas rūpniecība pārsvarā ir vērsta uz iekšējo tirgu – apmēram 62 % no pārtikas un dzērienu nozarē saražotā tiek patērēts vietējā tirgū. 2018. un 2019. gads iezīmējās ar tendenci vietējā tirgū palielināties Latvijā saražotajam pārtikas produktu realizācijas īpatsvaram, attiecīgi samazinoties eksporta īpatsvaram. 2019. gadā realizācija vietējā tirgū bija 62,4 % un eksports – 37,6 %. Vislielākais eksporta īpatsvars no realizācijas apjoma pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares sektorā 2019. gadā, tāpat kā iepriekšējos gados, bija zivju pārstrādes produktiem un konserviem (76,6 %), kā arī augļu un dārzeņu pārstrādes produktiem un konserviem (55,9 %).

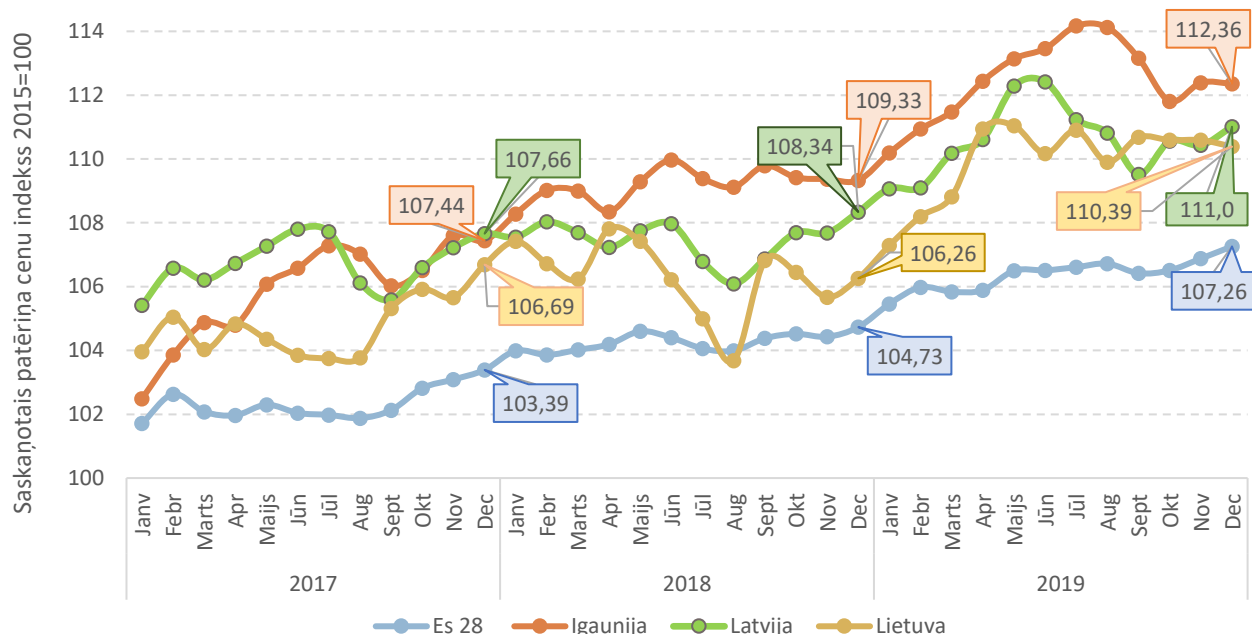
Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūrā 2019. gadā vienlīdz nozīmīgu daļu aizņem piena produktu (21 %) un gaļas un to produktu (22 %) ražošana. Savukārt dzērienu ražošana veidoja 12 % no kopējās realizācijas vērtības (sk. 3.2. att.).

3.2. attēls. Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūra 2019. gadā, %

Avots: CSP

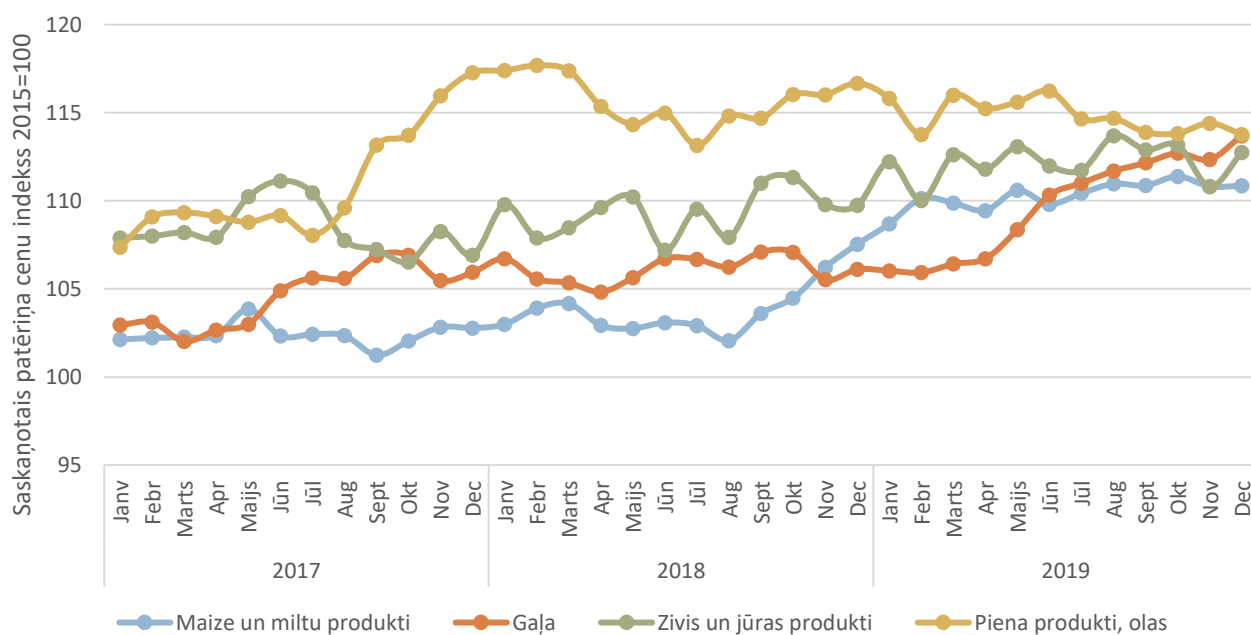
Baltijas valstīs, salīdzinot ar ES vidējo cenu līmeni, no 2017. līdz 2019. gadam vērojams cenu kāpums. 2019. gada decembrī Latvijas cenu līmenis pārsniedza ES vidējo cenu līmeni par 3,5 %. (Sk. 3.3. att.)

3.3. attēls. Pārtikas produktu saskaņotie patēriņa cenu indeksi ES 28 valstīs un Baltijas valstīs 2017.– 2019. gadā (2015 = 100)

Avots: Eurostat

Aplūkojot pārtikas cenu indeksus Latvijā (sk. 3.4. att.), redzams, ka 2017. gada sākās straujš piena produktu cenu kāpums, savu augstāko punktu sasniedzot 2018. gada februārī, bet pēc tam piena produktu cenas ir samazinājušās un 2019. gada otrajā pusē izlīdzinājušās. Maizes un miltu produktu cenu būtisks kāpums novērojams ar 2018. gada septembri, bet pēc 2018. gada decembra cenas sākušas izlīdzināties un 2019. gadā šī tendence ir saglabājusies. Zivīm un jūras produktiem 2019. gada laikā cenas bija svārstīgas, decembrī sasniedzot to pašu līmeni, kāds bija gadu iepriekš. Gaļai un tās produktiem straujāks cenu kāpums bija vērojams 2017. gada vasarā, 2018. gads iezīmējās ar nelielām cenu līmeņa svārstībām, bet no 2019. gada vasaras atsākās straujš cenu kāpums.

3.4. attēls. Vairāku pārtikas produktu grupu saskaņotie patēriņa cenu indeksi Latvijā 2017.–2019. gadā (2015 = 100)

Avots: Eurostat

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu bija novērojama arvien lielāka koncentrācija četru lielāko uzņēmumu grupā gaļas pārstrādes, augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas, piena pārstrādes un dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumiem. Vislielākais koncentrācijas pieaugums četru lielāko uzņēmumu grupā bija dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumiem – par deviņiem procentpunktiem. Zivju pārstrādes un gaļas pārstrādes uzņēmumu koncentrācija palielinājās par sešiem procentpunktiem, augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumu grupā – par četriem procentpunktiem, savukārt piena pārstrādes uzņēmumu grupā – par trim procentpunktiem. Dzērienu ražošanas uzņēmumu grupā koncentrācija nav īpaši mainījusies, palielinoties tikai par vienu procentpunktu. Četru lielāko uzņēmumu grupā salīdzinājumā ar 2018. gadu koncentrācijas samazinājums par vienu procentpunktu bija vērojams citu pārtikas produktu ražošanas uzņēmumiem.

Savukārt 10 lielāko uzņēmumu grupā 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu bija novērojama arvien lielāka koncentrācija visos sektoros: par septiņiem procentpunktiem – zivju pārstrādes uzņēmumu grupā, par četriem procentpunktiem – gaļas pārstrādes uzņēmumu grupā, par trim procentpunktiem – augļu un dārzeņu pārstrādes sektorā, aptuveni par vienu procentpunktu – pārējos sektoros. Nebūtisks koncentrācijas samazinājums par vienu procentpunktu 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu bija pārējo pārtikas produktu ražošanas sektorā.

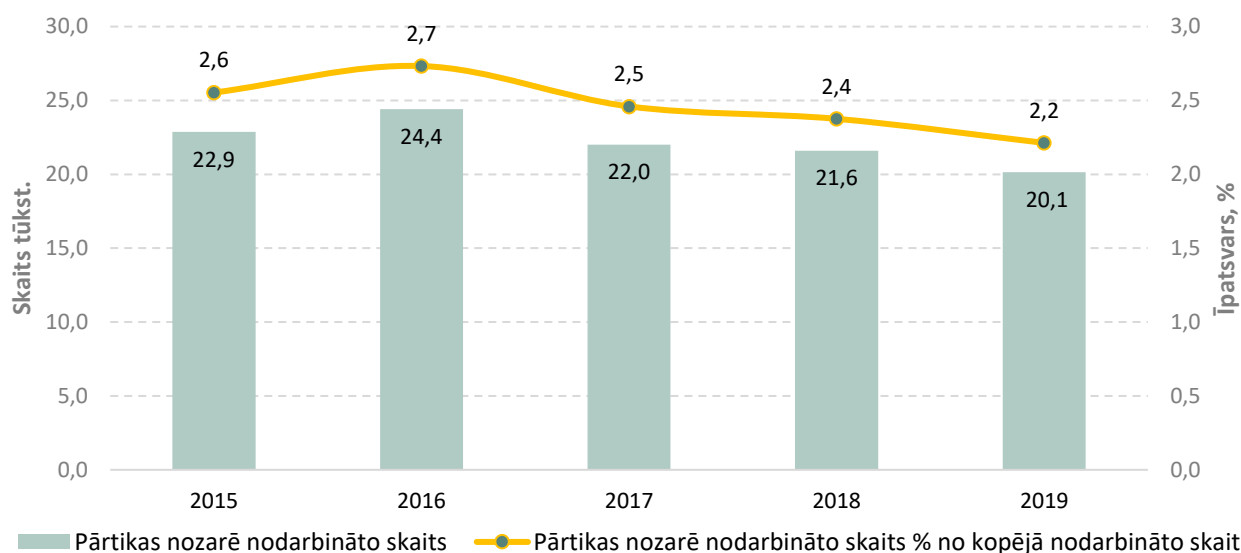
3.2. tabula

Pārtikas uzņēmumu koncentrācija pēc saražotās produkcijas vērtības 2019. gadā (provizoriski)

Uzņēmumu grupējums	Grupa NACE 2. red.	Saražotās produkcijas vērtība, milj. EUR	Produkcijas apjoma īpatsvars,%
Gaļas pārstrādes uzņēmumi kopā	10.1	334,5	
4 lielākie uzņēmumi		178,3	53 %
10 lielākie uzņēmumi		240,2	72 %
Zivju pārstrādes uzņēmumi kopā	10.2	173,0	
4 lielākie uzņēmumi		103,3	60 %
10 lielākie uzņēmumi		136,1	79 %
Augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumi kopā	10.3	50,7	
4 lielākie uzņēmumi		38,7	76 %
10 lielākie uzņēmumi		46,6	92 %
Piena pārstrādes uzņēmumi kopā	10.5	361,0	
4 lielākie uzņēmumi		207,5	57 %
10 lielākie uzņēmumi		309,2	86 %
Dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumi kopā	10.9	76,2	
4 lielākie uzņēmumi		66,6	87 %
10 lielākie uzņēmumi		76,0	99,8 %
Dzērienu ražošanas uzņēmumi kopā	11.0	208,2	
4 lielākie uzņēmumi		152,0	73 %
10 lielākie uzņēmumi		181,1	87 %

Avots: CSP

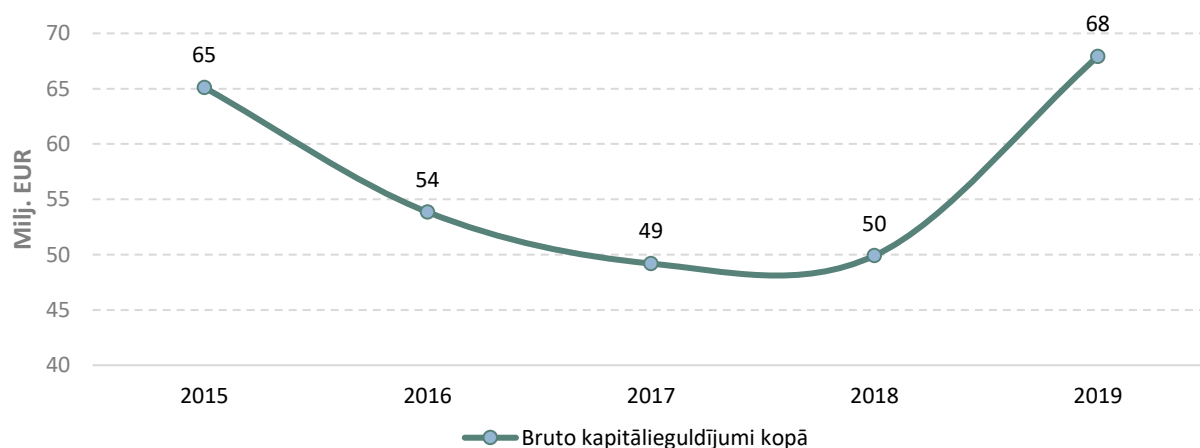
Nodarbināto skaits 15–74 gadu vecumā pārtikas ražošanas nozarē, sākot ar 2017. gadu, katru gadu ir nedaudz samazinājies (sk. 3.5. att.). 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu nodarbināto skaits ir samazinājies par 6,8 %, pārtikas nozarē samazinoties līdz 20,1 tūkstotim. Pārtikas nozarē nodarbināto īpatsvars 2019. gadā bija 2,2 % no visiem nodarbinātajiem.

3.5. attēls. Pārtikas un dzērienu nozarē nodarbināto skaita un īpatsvara kopējā nodarbināto skaitā dinamika (NACE 2. red.)

Avots: CSP

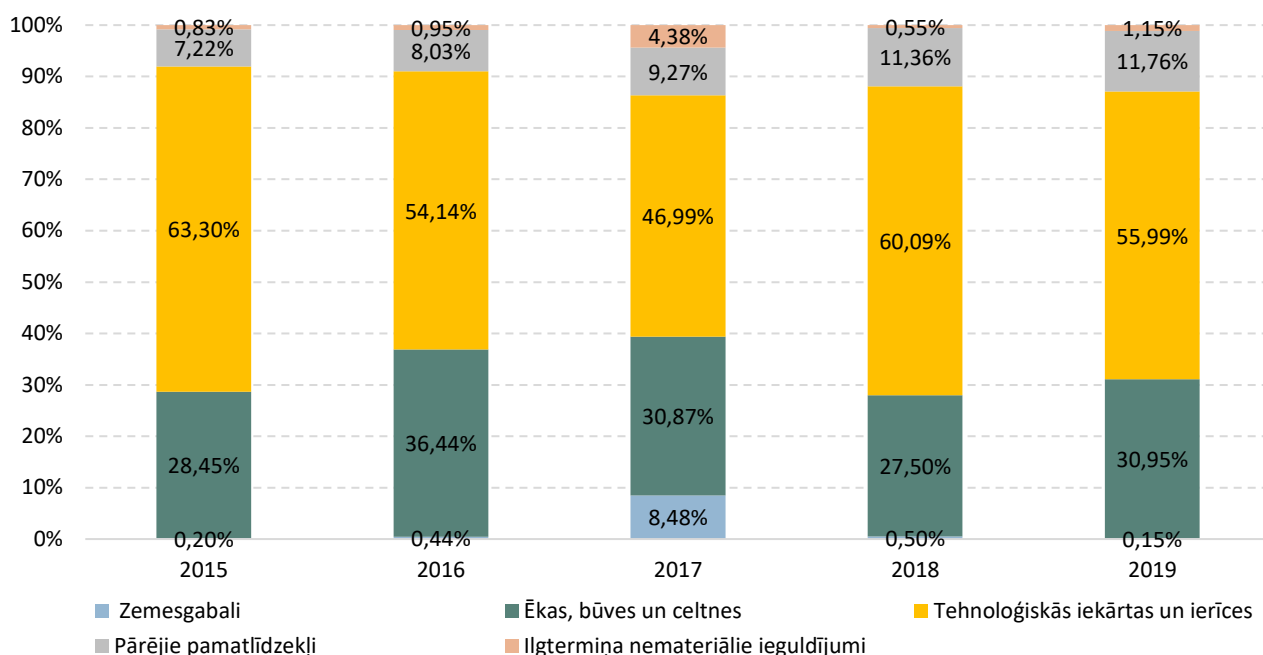
Sākot ar 2019. gada pirmo ceturksni, ir veiktas mainīta bruto kapitālieguldījumu aprēķinu metode, lai nodrošinātu ar strukturālās uzņēmējdarbības statistiku un starptautiski salīdzināmus datus, tāpēc turpmāk tiks analizēti dati par bruto kapitālieguldījumiem pamatlīdzekļos un nemateriālajos ieguldījumos pārtikas nozarē.

3.6. attēls. Nefinanšu investīcijas pārtikas un dzērienu nozarē Latvijā 2015.–2019. gadā

Avots: CSP

Pārtikas nozarē kopējie bruto kapitālieguldījumi (sk. 3.6. att.) no 2015. līdz 2017. gadam samazinājās par 24 % salīdzinājumā ar 2015. gadu. 2018. gadā bija vērojams neliels palielinājums par 1,5 % salīdzinājumā ar 2017. gadu, bet 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu kopējie bruto kapitālieguldījumi strauji palielinājās – par 36 %, sasniedzot 68 milj. eiro.

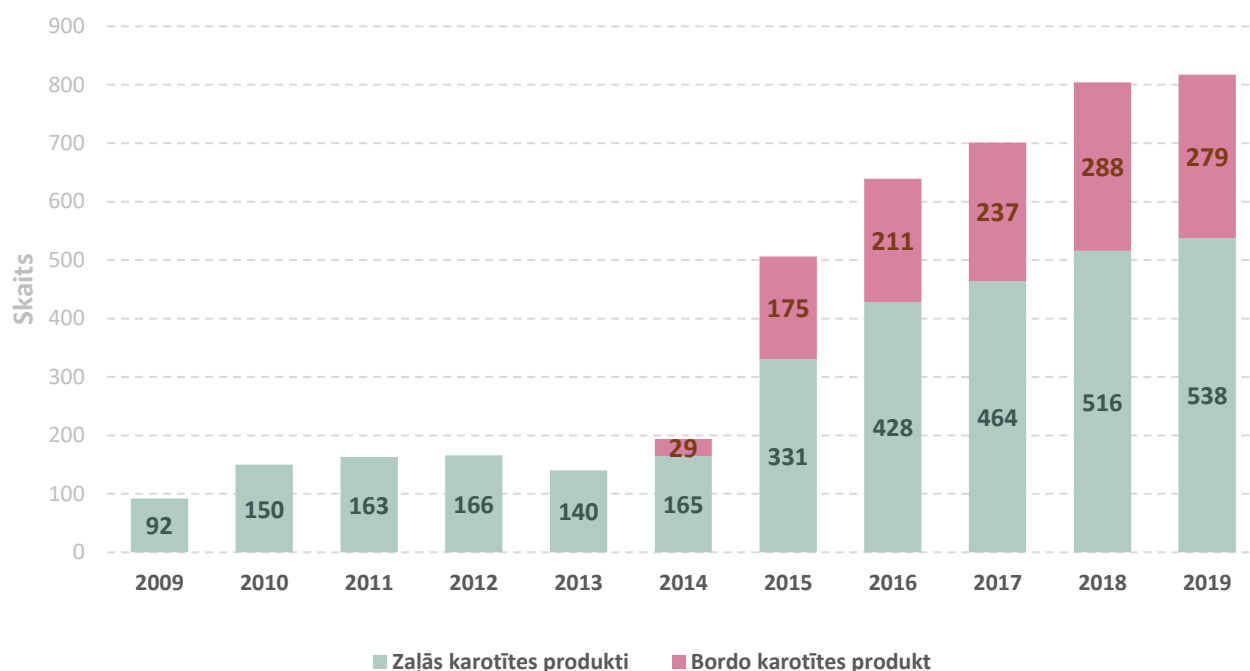
3.7. attēls. Nefinanšu investīciju struktūra pārtikas un dzērienu nozarē Latvijā 2015.–2019. gadā

Avots: CSP

Analizējot bruto kapitālieguldījumu struktūru pārtikas nozarē (sk. 3.7. att.), secināms, ka, sākot jau ar 2015. gadu, arī 2019. gadā vislielāko īpatsvaru veido tehnoloģiskās iekārtas un ierīces (55,99 %), bet atlikušo daļu – ēkas, būves un celtnes (30,95 %) un pārējie pamatlīdzekļi (11,76 %). Ilgtermiņa nemateriālie ieguldījumi 2019. gadā bija tikai 1,15 % un zemesgabali 0,15 % apmērā no visiem bruto kapitālieguldījumiem.

3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas

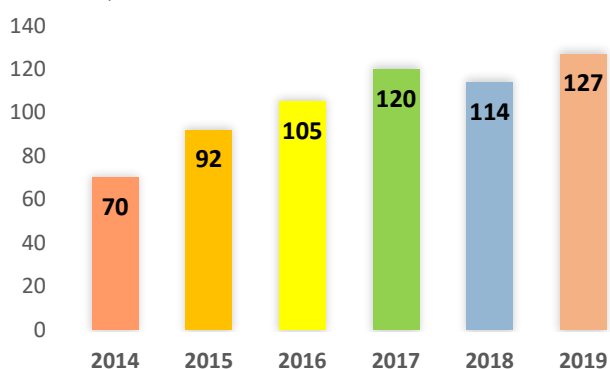
Saskaņā ar Valdības rīcības plāna un Nacionālā attīstības plāna 2014.–2020. gadam prioritāšu pasākumiem, kas paredz kvalitatīvas vietējās izcelsmes pārtikas pieejamības veicināšanu vietējā tirgū, Zemkopības ministrijas īstenotie pasākumi ir vērsti uz to, lai nodrošinātu pārtikas kvalitātes shēmu tālāku attīstību. 2019. gada beigās NPKS produkti aptvēra plašu labi atpazīstamu pārtikas produktu klāstu – kopumā to bija 817, no kuriem 538 produkti ir marķēti ar norādi “Zaļā karotīte” un 279 produkti – ar norādi “Bordo karotīte” (sk. 3.9. att.).

3.9. attēls. Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā sertificēto produktu skaits 2009.–2019. gadā

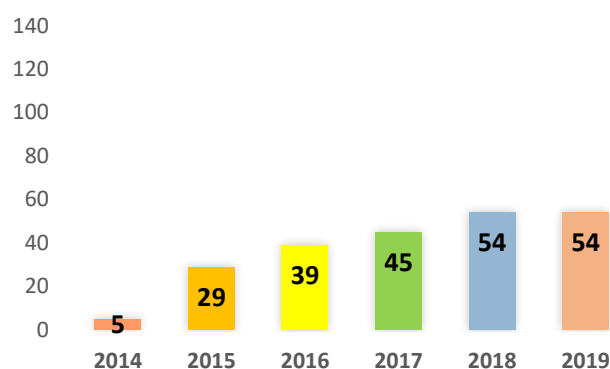
Avots: ZM

2019. gada beigās NPKS bija iesaistīties 181 uzņēmums – 127 “Zaļās karotītes” produktu ražotāji un 54 uzņēmumi “Bordo karotītes” produktu ražotāji – un 4841 izejvielu piegādātājs (sk. 3.10. un 3.11. att.).

3.10. attēls. “Zaļās karotītes” produktu ražotāju uzņēmumu skaits 2014.–2019. gadā

Avots: ZM

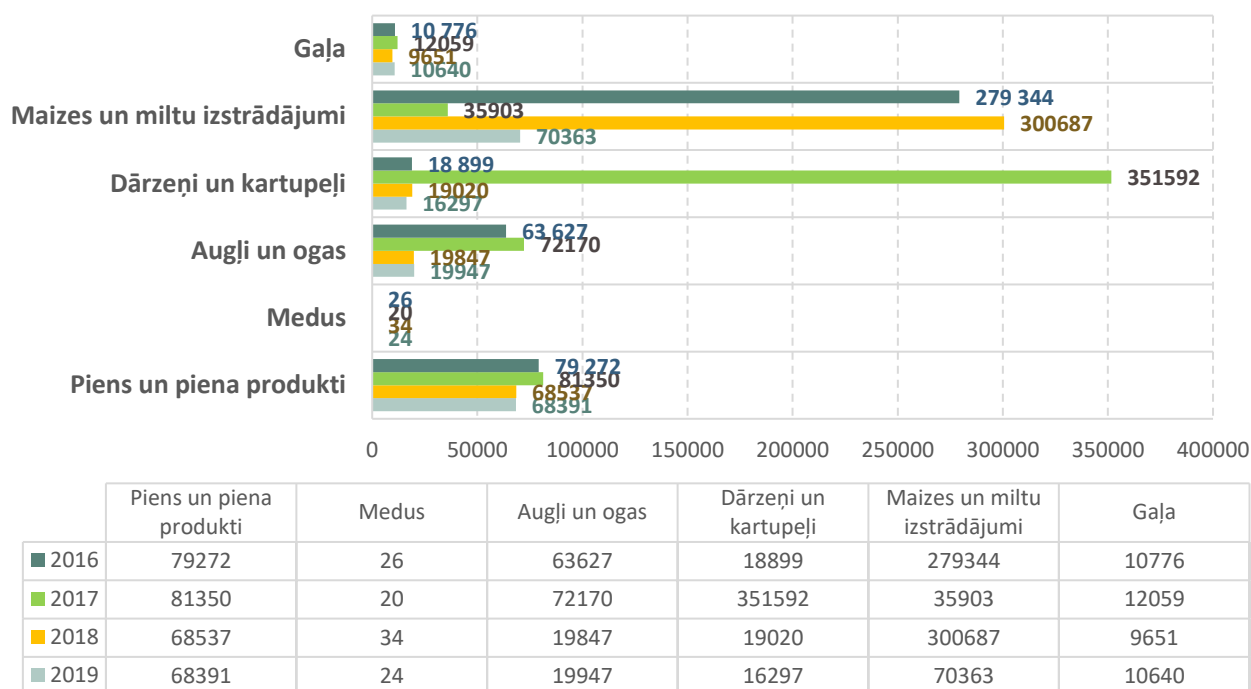

3.11. attēls. “Bordo karotītes” produktu ražotāju uzņēmumu skaits 2014.–2019. gadā

Avots: ZM

2019. gadā palielinājās maizes un miltu izstrādājumu realizācijas apjoms, sasniedzot 70 363 tonnas. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu par 989 tonnām vairāk realizēta arī gaļa.

NPKS 2019. gadā piena un to produktu realizācijas apjoms gadu ir tuvu iepriekšējā gada līmenim, t.i., realizēta 68 391 tonna, bet atšķirībā no iepriekšējā gada ir samazinājies realizētā medus un dārzeņu apjoms (sk. 3.12. att.).

3.12. attēls. Realizētās produkcijas apjoms 2016.–2019. gadā, tonnas

Avots: ZM

Lai veicinātu kvalitatīvu vietējo pārtikas produktu ražošanu, pirmapstrādi, apstrādi un pārstrādi, nodrošinot produktu nonākšanu tirdzniecībā, 2019. gadā tika piešķirts valsts atbalsts par dalību pārtikas kvalitātes shēmās, kopsummā 499 269 EUR.

Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija īsteno shēmas popularizēšanas pasākumus, informatīvas kampaņas medijos – televīzijā, presē, sociālajos tīklos, kā arī sabiedriskajā transportā.

Latvijā veiksmīgi darbojas arī bioloģiskās lauksaimniecības shēma. Lai veicinātu bioloģisko produktu nonākšanu mazumtirdzniecībā, 2019. gadā tika paredzēta valsts subsīdiu programma "Atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības shēmai". Atbalsts – kopsummā 383 943 EUR – tika izmaksāts 424 shēmas dalībniekiem.

Atbalstot Eiropas Savienības mērķi aizsargāt gastronomisko tradīciju mantojumu un izceļot tā daudzveidīgumu un kvalitāti, ko nosaka produktu izcelsme, turpinās darbs pie Latvijas produktu nosaukumu ierakstīšanas Eiropas Savienības aizsargāto produktu nosaukumu reģistros.

2019. gadā tika iesniegts pieteikums produkta "Salacgrīvas nēgi" ierakstīšanai Eiropas Komisijas Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrā. Pašlaik ES Aizsargāto produktu reģistros ir iekļauti seši Latvijas produkti – sklandrausis, salināta rudzu rupjmaize, Carnikavas nēgi, Jāņu siers, Latvijas lielie pelēkie zirņi un Rucavas baltais sviests.

Ražotāju grupā "Carnikavas nēgi" piedalās septiņi, sklandrausu ražotāju grupā – 14, Latvijas lielo pelēko zirņu ražotāju grupā – pieci, salinātas rudzu rupjmaizes ražotāju grupā – trīs, Jāņu siera ražotāju grupā – seši un Rucavas baltais sviests ražotāju grupā – divi ražotāji.

2019. gadā sklandrausu realizācijas apjoms ir palielinājies līdz 10,33 tonnām, realizētas 3,24 tonnas salinātas rudzu rupjmaizes un 200,26 tonnas Jāņu siera – produkti, kas iekļauti Garantēto tradicionālo īpatnību reģistrā. Latvijas lielie pelēkie zirņi – produkts ar aizsargātu cilmes vietas nosaukumu realizēts 4,56 tonnu apjomā. Produkts ar aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norādi "Carnikavas nēgi" svaigā veidā realizēts 10 tonnu apjomā un cepti želejā – 3,3 tonnu apjomā.

4. Zivsaimniecība

Zvejniecība

2019. gadā Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī kopumā tika nozvejotas 69 673 tonnas zivju (brētliņas, reņģes, mencas, plekstes u.c.) – par 759 tonnām mazāk nekā 2018. gadā (sk. 4.1. tab.). Šis samazinājums galvenokārt veidojās mazākas reņģu (par 1,3 tūkst. t) un mencu (par 1,0 tūkst. t) nozvejas dēļ Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī. Savukārt brētliņu nozveja palielinājās par 1609,9 tonnām. Piešķirtās nozvejas kvotas reņģēm tika izmantotas 98,7 %, brētliņām – 99,4 %, mencām – 19,3 % un lašiem – 25,6 % apmērā, un kopumā tie ir salīdzinoši sliktāki rādītāji nekā 2018. gadā, kad reņģu un brētliņu kvotas tika izmantotas vidēji 99,5 %, mencu kvotas – 52,8 %, bet lašu kvotas – 77,0 % apmērā. Tomēr jāņem vērā, ka Austrumbaltijas mencu krājuma sliktā stāvokļa dēļ no 2019. gada 1. jūnija tika slēgta mencu zveja aiz piekrastes ūdeņiem, tāpēc nebija iespējams izmantot piešķirto kvotu šajā zvejā.

Pēc stāvokļa 2019. gada 31. decembrī Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī aiz piekrastes joslas ar zveju nodarbojās 51 kuģis, bet piekrastes joslā – 605 zvejas laivas.

4.1. tabula

Latvijas nozveja Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī 2018. un 2019. gadā, tonnas

Zivju suga	Nozveja 2018. gadā, t	Nozveja 2019. gadā, t	Nozvejas pārmaiņas salīdzinājumā ar 2018. gadu, t
Menca	1251,2	259,8	– 991,4
Lasis	8,0	10,9	+ 2,9
Plekste	1326,0	793,3	– 532,7
Salaka	2071,7	2994,1	+ 922,4
Reņģe	26 887,6	25602,0	– 1285,6
Brētliņa	37 100,4	38710,3	+ 1609,9
Pārējās	1786,4	1302,1	– 484,3
Kopā	70 431,3	69672,5	– 758,8

Avots: ZM

Ar tāljūras zveju 2019. gadā nodarbojās pieci kuģi, kopumā nozvejojot 40 931 tonnu zivju (sk. 4.2. tab.). Tas bija par 23 804 tonnām mazāk nekā 2018. gadā un veidoja 37 % no kopējā Latvijas nozvejas apjoma jūras ūdeņos 2019. gadā (110,6 tūkst. t). Galvenais iemesls mazākai nozvejai tāljūrā bija mazāks aktīvi zvejojošo kuģu skaits.

Tāljūras zveja notika Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajona (CECAF) Mauritanijas un Marokas ekskluzīvās zonas ūdeņos, izmantojot zvejas licences, kas izsniegtas, pamatojoties uz ES noslēgtajiem zvejniecības nolīgumiem ar Mauritaniju un Maroku. Salīdzinoši nelielu daļu no tāljūras nozvejas veidoja zveja NEAFC un Svalbāras zvejas rajonos (1417,4 t), kur Latvijas kuģi zvejoja galvenokārt garneles.

4.2. tabula

Latvijas nozveja tāljūrā 2018. un 2019. gadā, tonnas

Zvejas rajoni un galvenās zivju sugas	Nozvejas apjoms 2018. gadā, t	Nozvejas apjoms 2019. gadā, t	+/- salīdzinājumā ar 2018. gadu, t
NEAFC (sarkanāsari, mencas u.c.)	2415,2	1417,4	– 997,8
Mauritanijas ekskluzīvā zona (stavridas, sardinellas, skumbrijas)	62 320,0	32 258,8	– 30 061,2
Marokas ekskluzīvā zona (stavridas, sardinellas, sardīnes, skumbrijas)	0	7 255,0	+ 7 255,0
Kopā:	64 735,2	40 931,2	– 23 804

Avots: ZM dati

Iekšējos ūdeņos 2019. gadā tika nozvejotas 298,5 tonnas zivju (nēģi, plauži, līdakas, līņi, zandarti u.c.) – par 54,5 tonnām vairāk nekā 2018. gadā. Visvairāk tika nozvejots ezeros – 167,1 tonna, bet vismazāk ūdenskrātuvēs – 3,1 tonna.

Akvakultūra³

Pēc CSP sniegtās informācijas, daļa akvakultūras uzņēmumu kavējas ar statistikas datu par 2019. gadu iesniegšanu Covid-19 pandēmijas dēļ, turklāt 12 uzņēmumi, kas iepriekšējos gados uzrādīja saražotās produkcijas apjomu, 2019. gadā nav norādījuši ieņēmumus no produkcijas realizācijas. Tā kā šī ziņojuma sagatavošanas brīdī daļa datu nav pieejama, tas liedz 2019. gada datus korekti salīdzināt ar iepriekšējo gadu datiem.

2019. gadā PVD bija atzīti 173 akvakultūras uzņēmumi (pēc CSP datiem, kas par 2019. gadu bija pieejami šī ziņojuma sagatavošanas brīdī, aktīvi darbojās 78 uzņēmumi), kuriem bija tiesības nodarboties ar zivju audzēšanu to patēriņam pārtikā un zivju mazuļu audzēšanu resursu atražošanai, ko nodrošināja arī institūta BIOR zivju audzētava "Tome" ar savām piecām filiālēm. Valsts zivju audzētavas un tās filiāļu galvenais darbības virziens ir dabisko ūdenstilpju zivju resursu atražošana un papildināšana. Akvakultūras uzņēmumu izvietojuma tīkls Latvijā nav tieši saistīts ar saldūdens resursu pieejamību, bet atspoguļo tradīcijas un zemes īpašnieku sociālekonomiskās intereses iesaistīties šajā darbības jomā.

2019. gadā ekonomiski aktīvajos 78 uzņēmumos (kopējais nodarbināto skaits – 305 cilvēki), kas bija iesnieguši informāciju CSP, akvakultūras produkcijas ražošanai tika izmantoti 648 dīķi ar 4954,7 ha kopējo platību, 1060 baseini ar 5061 m³ lielu tilpumu un 46 recirkulācijas sistēmas ar 9945,5 m³ lielu tilpumu (sk. 4.3.tabulu). Tomēr, tā kā CSP dati ziņojuma sagatavošanas brīdī var būt nepilnīgi, minētie 2019. gada rādītāji pēc precizēšanas var mainīties.

4.3. tabula

Akvakultūrā izmantojamie ūdeņi un platība

Gads	Dīķu skaits	Dīķu platība, ha	Baseinu skaits	Baseinu tilpums, m ³	Recirkulācijas sistēmu skaits	Recirkulācijas sistēmu tilpums, m ³	Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits
2010.	801	5122,5	1240	17 448	10	712	48
2011.	728	5707,3	1270	17 051	13	1184	55
2012.	756	5607,5	1303	17 727	25	2786	66
2013.	728	5380,3	1277	17 143	22	3879	67
2014.	721	5211,0	1276	18 256	28	5133	68
2015.	792	4949,3	1282	17 289	28	6923	88
2016.	816	4957,9	1245	15 228	35	5765	88
2017.	769	4649,5	1312	16 052	34	5944	88
2018.	766	5191,3	1279	15 740	37	5729	87
2019.*	648	4954,7	1060	5061	46	9945,5	78

Avots: CSP dati; * 2019. gada dati var būt nepilnīgi, kā norādīts šīs ziņojuma nodaļas sākumā.

Pēc CSP iesniegtajiem datiem, 2019. gadā akvakultūras sektorā realizētās produkcijas apjoms bija 601,9 tonnas, no kurām 26,4 tonnas tika realizētas ārzemju tirgū. Galvenās audzētās un realizētās zivju sugas gan svaigā, gan apstrādātā veidā bija karpa, forele, sāms, store u.c. (sk. 4.4. tab.).

4.4. tabula

Akvakultūras produkcijas apjoms (realizētās zivis)

Akvakultūras produkcijas apjoms pa zivju sugām, t	Karpa un karūsa	Līnis	Forele	Līdaka	Store	Sāms	Pārējās zivju sugas un vēži	Kopā
2018. gadā realizētas	496,6	5,7	113,9	7,8	40,4	133,2	32,1	829,7
2019. gadā realizētas*	515,3	4,7	50,0	1,7	22,4	6,1	1,7	601,9

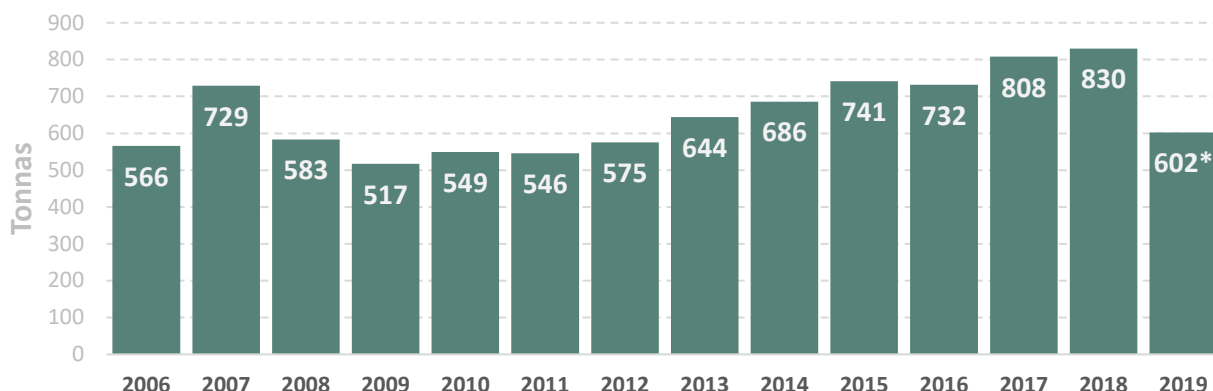
Avots: CSP

Avots: CSP dati. * 2019. gada dati var būt nepilnīgi, kā norādīts šīs ziņojuma nodaļas sākumā.

Laikā no 2006. līdz 2019. gadam kopējās realizētās akvakultūras produkcijas gada vidējais apjoms svārstās ap 650 tonnām. Būtiskākais realizētās produkcijas apjoma kāpums vērojams 2018. gadā, kad tas sasniedza 830 tonnu, bet vismazāk produkcijas realizēts 2009. gadā – 517 tonnu. Lai gan

³ CSP dati par akvakultūru nav pilnīgi, jo ziņojuma sagatavošanas brīdī liela daļa uzņēmumu nebija iesnieguši pārskatus, tāpēc dati var tikt būtiski precizēti.

akvakultūras produkcijas apjoms gadu no gada svārstās, kopš 2006. gada ir vērojama kopējās realizētās akvakultūras produkcijas pakāpeniska pieauguma tendence (sk. 4.1. att.).

4.1. attēls. Realizētās akvakultūras produkcijas apjoms 2006.–2019. gadā, tonnas

Avots: CSP; * 2019. gada dati var būt nepilnīgi, kā norādīts šīs ziņojuma nodaļas sākumā.

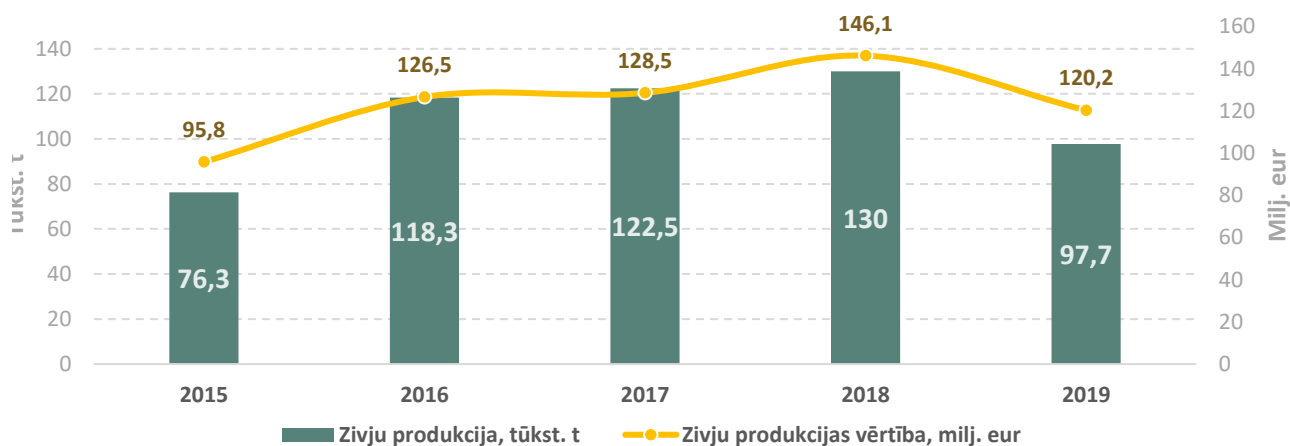
Latvijas akvakultūras produkcijas kopējā tirgus vērtība, ņemot vērā pārmaiņas tirgos, 2019. gadā bija 1,66 milj. EUR, taču šī summa izriet nepilnīgiem CSP datiem, tādēļ pēc to precizēšanas kopējā 2019. gada vērtība varētu mainīties.

Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju tirdzniecība

Vērtējot 2019. gada rezultātus salīdzinājumā ar 2018. gadu, jāsecina, ka zivsaimniecības nozares ieguldījums kopējā Latvijas eksporta apjomā naudas izteiksmē ir samazinājās par 0,1 procentpunktu. Zivsaimniecības īpatsvars Latvijas kopējā eksporta apjomā 2019. gadā veidoja 1,65 %. Zivju produkcijas, tostarp zivju konservu, eksporta apjoms pēc vērtības 2019. gadā sasniedza 211,6 milj. EUR. Zivju produkcija un to konservi no Latvijas 2019. gadā tika eksportēti uz 70 valstīm.

Zivju produkcijas (bez konserviem) eksports

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu zivju produkcijas eksporta apjoms samazinājās gan tonnās (par 24,9 %), gan naudas izteiksmē (par 17,7 %): tika eksportēts 97,7 tūkst. t zivju produkcijas 120,2 milj. EUR apmērā.

4.2. attēls. Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta dinamika 2015.–2019. gadā

Avots: CSP

2019. gadā līderpozīcijā ar 63,5 % īpatsvaru no Latvijas kopējās zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma ierindojās trešās valstis (tostarp NVS valstis), taču salīdzinājumā ar 2018. gadu eksporta apjoms uz šīm valstīm samazinājās par 24,5 %. Tas galvenokārt skaidrojams ar to, ka Latvijas zvejniekiem samazinājās iespējas zvejot zivis Maurītānijas ūdeņos. Kaut arī zivju produkcijas eksports

uz Mauritāniju salīdzinājumā ar 2018. gadu samazinājās gandrīz uz pusi, Mauritānijas īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjomā veidoja būtisku daļu – 30,9 %.

2019. gadā otrajā vietā starp trešajām valstīm ar 15,8 % īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma ierindojās Ukraina, eksporta apjomam uz šo valsti salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu palielinoties par 4,8 %.

Zivju produkcijas eksports uz Muietas⁴ savienības valstīm 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu palielinājās gandrīz trīs reizes, taču šo valstu īpatsvars veidoja tikai 2,8 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma. Zivju produkcija tika eksportēta tikai uz Baltkrieviju un Kazahstānu. Visbūtiskāk – vairāk nekā četras reizes – palielinājās zivju produkcijas (bez konserviem) eksports uz Baltkrieviju, savukārt pieprasījums Kazahstānas tirgū samazinājās par 4,5 %.

Eksportā uz citām valstīm tas nozīmīgi – gandrīz par divām trešdaļām – palielinājās uz Ganu, saldēto brēliņu eksporta apjomam sasniedzot 1,6 tūkst. t. Latvija pietiekami lielā apjomā sāka eksportēt zivju produkciju arī uz Kanādu (6,2 tūkst. t) un Maroku (3,2 tūkst. t), tāpēc tas pozitīvi ietekmēja kopējo Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjomu un mazināja eksportējamā apjoma kritumu no citām valstīm. Norvēģijas tirgū ir saglabājušās pozitīvas tendences – jau otro gadu stabili palielinās zivju produkcijas eksports uz Norvēģiju. 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu zivju produkcijas eksports uz šo valsti no Latvijas palielinājās par 8,6 % tonnās un par 20,5 % naudas izteiksmē. Uz Norvēģiju galvenokārt tika eksportētas saldētas mencas filejas.

Vairākus gadus līderpozīciju zivju produkcijas eksportā saglabāja ES valstis, taču 2019. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu zivju produkcijas (bez konserviem) eksports tonnās uz ES valstīm samazinājās par 25,6 % un vienlaikus līdz 36,5 % samazinājās arī ES valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā.

ES valstu vidū līderpozīcijas ieņēma četras valstis: Lietuva ar 12,4 %, Igaunija – ar 6,3 %, Dānija ar 6,2 % un Polija ar 3,7 % īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjoma. Salīdzinājumā ar 2018. gadu 2019. gadā zivju produkcijas eksporta apjoms uz šīm valstīm samazinājās, viskrasāk uz Lietuvu – par 28 % – un Poliju – par 24 %. Zivju produkcijas eksporta apjoma kritums uz Dāniju sasniedza 16,3 %, bet uz Igauniju – 9,2 %. Turklāt samazinājās zivju produkcijas (bez konserviem) eksports uz tādām valstīm kā Beļģija, Bulgārija, Čehija, Horvātija, Lielbritānija, Nīderlande, Rumānija, Slovākija, Spānija, Somija un Zviedrija. Starp ES valstīm zivju produkcijas eksporta apjoms palielinājās uz Franciju, Grieķiju, Itāliju, Īriju, Portugāli un Vāciju, bet pārmaiņas eksportā uz iepriekšminētām valstīm nebija tik nozīmīgas, lai būtiski ietekmētu Latvijas zivju produkcijas eksporta apjomu.

2019. gadā Latvijas uzņēmēji zivju produkciju kopumā eksportēja uz 48 valstīm.

⁴ Muietas savienības valstis – Krievija, Baltkrievija un Kazahstāna

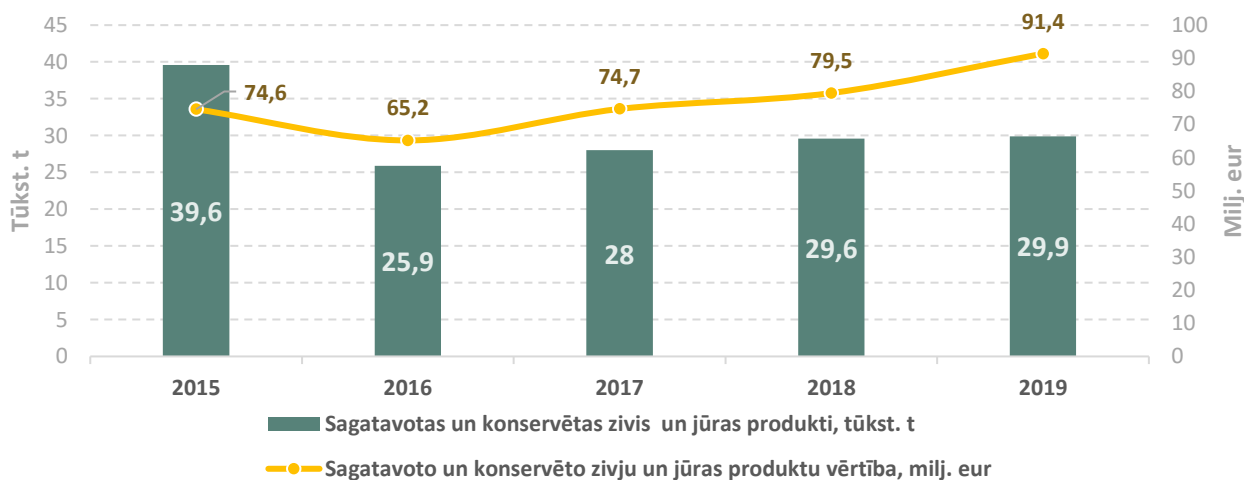

4.3. attēls. Latvijas galvenie partneri zivju produkcijas (bez konserviem) eksportā 2019. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma, 97,7 tūkst. t)

Avots: CSP

Zivju konservu eksports

Kā liecina statistikas dati, 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms tonnās palielinājās tikai par 0,9% un veidoja 29,9 tūkst. t. Savukārt naudas izteiksmē sagatavoto un konservēto zivju eksporta apmērs pieauga par 14,9 % un eksporta vērtība sasniedza 91,4 milj. EUR.

4.4. attēls. Latvijas sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksporta dinamika 2015.–2019. gadā

Avots: CSP

Pirmo vietu starp valstu grupām, kuras jau vairākus gadus dominē Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā, saglabā ES valstis, taču to īpatsvars salīdzinājumā ar 2018. gadu samazinājās par 1,7 procentpunktiem un veidoja 54,7 % no Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoma. Lai gan 2019. gadā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms tonnās uz ES valstīm samazinājās par 2,2 %, šī eksporta vērtība uz minētajām valstīm palielinājās par 15,5 %, visvairāk – tieši uz ES rietumdaļas valstīm, galvenokārt uz Nīderlandi (par 660 t), Lielbritāniju (par 530 t) un Vāciju (par 200 t). Vienlaikus palielinājās sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksports uz Austriju, Dāniju, Grieķiju, Īriju, Portugāli, Spāniju un Somiju, un eksporta apjoma pieaugums uz šīm valstīm kompensēja zivju konservu eksporta apjoma kritumu uz

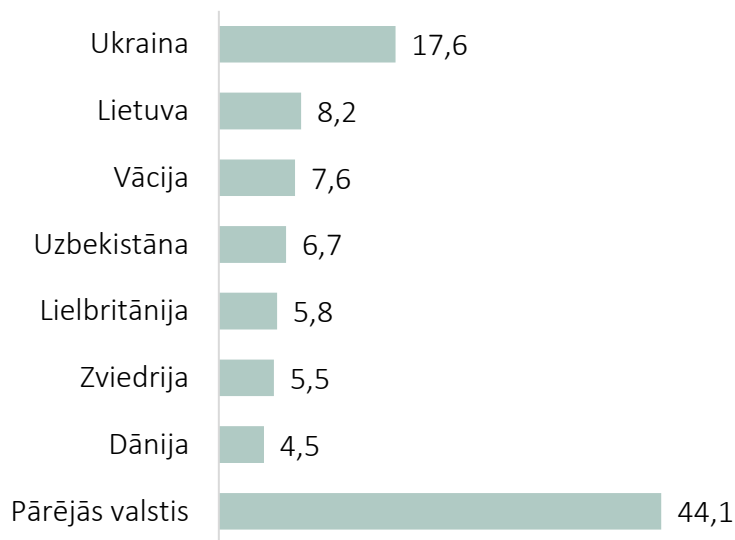
tādām valstīm kā Beļģija, Francija, Itālija un Zviedrija. Savukārt eksporta apjoms tonnās uz ES austrumdaļas valstīm salīdzinājumā ar 2018. gadu samazinājās par 8,7 %. Starp ES austrumdaļas valstīm neliels eksporta apjoma pieaugums bija tikai Kipras un Polijas tirgū, bet tas nekompensēja sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma kritumu uz tādām valstīm kā Bulgārija, Čehija, Igaunija, Lietuva, Rumānija, Slovākija un Ungārija.

Sagatavoto un konservēto zivju eksports uz trešajām, tostarp NVS, valstīm salīdzinājumā ar 2018. gadu palielinājās gan tonnās (par 5 %), gan naudas izteiksmē (par 13,5 %). Vienlaikus par 1,7 % procentpunktiem palielinājās trešo valstu īpatsvars Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā, 2019. gadā sasniedzot 45,3 %.

Starp NVS valstīm visbūtiskāk palielinājās sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms uz Turkmēnistānu (par 30 %) un Uzbekistānu (par 39 %), turklāt Latvija saka eksportēt zivju konservus uz Tadžikistānu un Muitas savienības valstīm – Krieviju, Baltkrieviju un Kazahstānu. Tomēr 2019. gadā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms uz šīm valstīm nebija liels – kopumā 615 tonnu, ievērojami – vairāk nekā divas reizes – palielinoties eksportam uz Krieviju (no 192 līdz 387 tonnām). Muitas savienības valstu īpatsvars veidoja tikai 2,1 % no Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma. Armēnija, Azerbaidžāna un Moldova bija starp tām NVS valstīm, uz kurām zivju konservu eksporta apjoms samazinājās, turklāt Latvija pārtrauca sagatavoto un konservēto zivju eksportu uz Kirgizstānu.

No citām trešajām valstīm palielinājās sagatavoto un konservēto zivju eksports uz Austrāliju, Gruziju, Honkongu, Islandi, Japānu, Korejas Republiku, kā arī Mongoliju, Serbiju, Singapūru un Taivānu. Turklāt pieprasījums pēc Latvijā ražotiem zivju konserviem par 5 % palielinājās Ukrainas tirgū, un Ukraina ar 17,9 % īpatsvaru ieņēma otro vietu aiz ES valstīm no Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjoma.

2019. gadā sagatavotās un konservētās zivis no Latvijas tika eksportētas uz 64 valstīm.

4.5. attēls. Latvijas galvenie partneri sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksportā 2019. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma 30,4 tūkst. t)

Avots: CSP

Zivju produkcijas (bez konserviem) imports

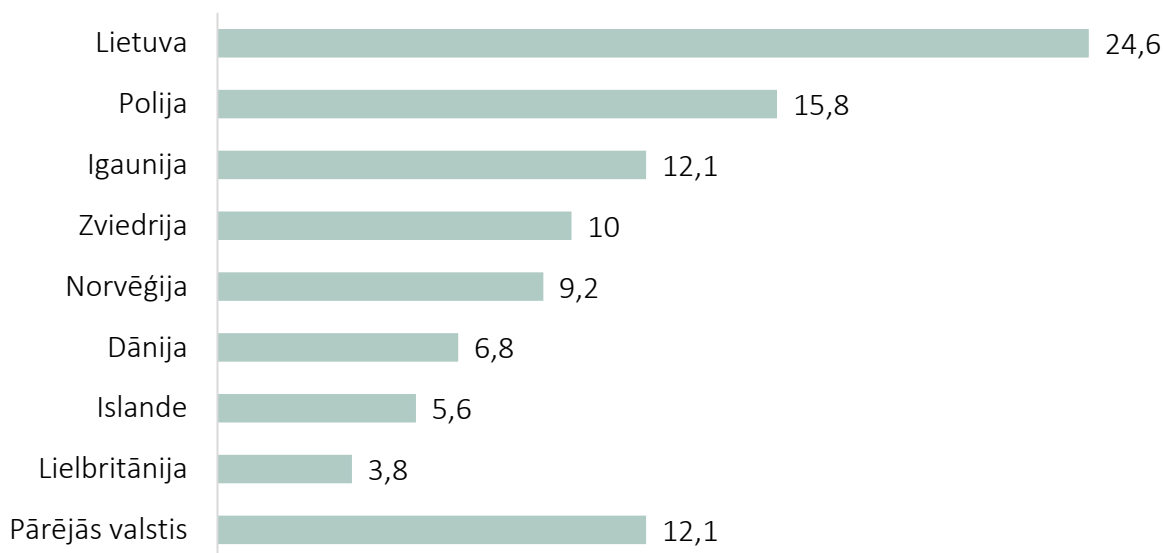
2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) imports palielinājās gan tonnās (par 7,2 %), gan naudas izteiksmē (par 2,8 %). Latvija importēja 65,6 tūkst. t zivju produkcijas 149,6 milj. EUR vērtībā galvenokārt no ES valstīm. Salīdzinājumā ar 2018. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) no šīm valstīm palielinājās par 9,6 % un veidoja 50,6 tūkst. t. Vienlaikus 2019. gadā mainījās ES valstu un trešo valstu proporcija kopējā zivju produkcijas importa apjomā, ES valstu daļai

salīdzinājumā ar 2018. gadu palielinoties par 1,8 procentpunktiem. ES valstu īpatsvars veidoja 77,1 %, turpretī trešo valstu īpatsvars samazinājās līdz 22,9 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa.

2019. gadā līderpozīcijas starp zivju izejvielu piegādātājvalstīm saglabāja Lietuva, Polija, Igaunija, Zviedrija, Norvēģija, Islande, Dānija un Lielbritānija. Šo valstu īpatsvars salīdzinājumā ar 2018. gadu palielinājās par 0,7 % un veidoja 87,6 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjoma. Zivju produkcijas importa apjoms no Igaunijas, Lietuvas un Polijas palielinājās, bet samazinājās no Dānijas, Zviedrijas, Norvēģijas, Lielbritānijas, kā arī Islandes.

2019. gadā zivju produkcijas importa apjoms tonnās no trešajām valstīm saglabājās 2018. gada līmenī, bet naudas izteiksmē palielinājās par 14,6 %. Zivju produkcijas importa apjoms palielinājās no tādām trešajām valstīm kā Argentīna, ASV, Čīle, Krievija, Ķīna, Marokas un Vjetnama, turklāt Latvija sāka importēt zivju produkciju no Mauritānijas un Urugvajas, un pozitīvās izmaiņas zivju produkcijas importa apjomā no iepriekšminētām valstīm gandrīz pilnībā kompensēja zivju produkcijas apjoma kritumu no Fēru salām, Grenlandes, Islandes un Norvēģijas.

Kopumā produkciju no zivīm, moluskiem un vēžveidīgajiem Latvija importēja no 30 valstīm.

4.6. attēls. Latvijas galvenie partneri zivju produkcijas (bez konserviem) importā 2019. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma 68,7 tūkst. t)

Avots: CSP

Zivju konservu imports

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports palielinājās gan tonnās (par 7,7 %, veidojot 6,9 tūkst. t), gan naudas izteiksmē (par 16,1 % jeb 26,8 milj. EUR).

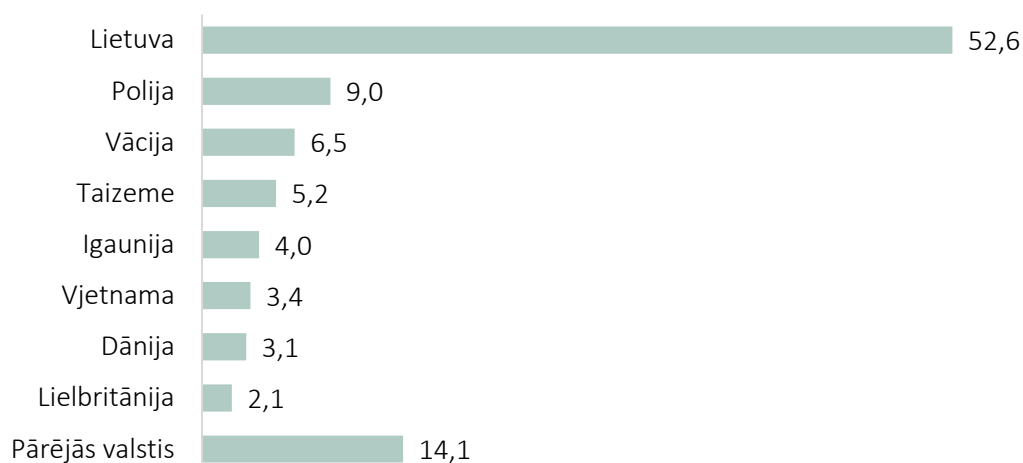
Latvija zivju konservus galvenokārt importēja no ES valstīm, un 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu būtiski palielinājās sagatavoto un konservēto zivju importa apjoms no ES valstīm – par 10 % tonnās un par 14 % naudas izteiksmē. Vienlaikus par 1,8 procentpunktiem palielinājās šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju importa apjomā un bija 85,1 % no kopējā šīs produkcijas importa apjoma.

2019. gadā gan pēc apjoma, gan naudas izteiksmē sagatavoto un konservēto zivju vairāk tika importēts no Igaunijas, Itālijas, Lielbritānijas, Lietuvas, Nīderlandes, Polijas, Spānijas, Vācijas un Zviedrijas. Lai gan kopumā sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports no ES valstīm palielinājās, 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu samazinājās zivju konservu imports no tādām valstīm kā Beļģija, Bulgārija, Dānija, Francija, Portugāle un Somija. Vienlaikus 2019. gadā Latvija

pārtrauca importēt sagatavoto un konservēto zivju produkciju no Austrijas, Čehijas, Īrijas, Maltas, Slovākijas un Ungārijas, taču zivju konservu importa apjoma kritums no šīm valstīm nebija tik būtisks un neietekmēja kopējo šīs produkcijas importa apjomu.

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu par 3,4 % kritās sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjoms no trešajām valstīm, vienlaikus par 1,7 procentpunktiem samazinoties trešo valstu īpatsvaram Latvijas kopējā zivju konservu importa apjomā un veidojot 14,9 %. Latvija sāka importēt zivju konservus no Ekvadoras, Filipīnām, Papua-Jaungvinejas un Peru, bet pārtrauca to importu no Ganas un Kanādas. Lai gan Latvija importēja zivju konservus no tādām valstīm kā ASV, Islande, Ķīna, Ukraina, Vjetnama, Čīle, Norvēģija, Seišelu salas, Turcijas un Taizeme, tikai no pēdējām piecām valstīm zivju konservu importa apjoms palielinājās.

Kopumā sagatavoto un konservēto produkciju no zivīm, moluskiem un vēžveidīgajiem Latvija importēja no 31 pasaules valsts.

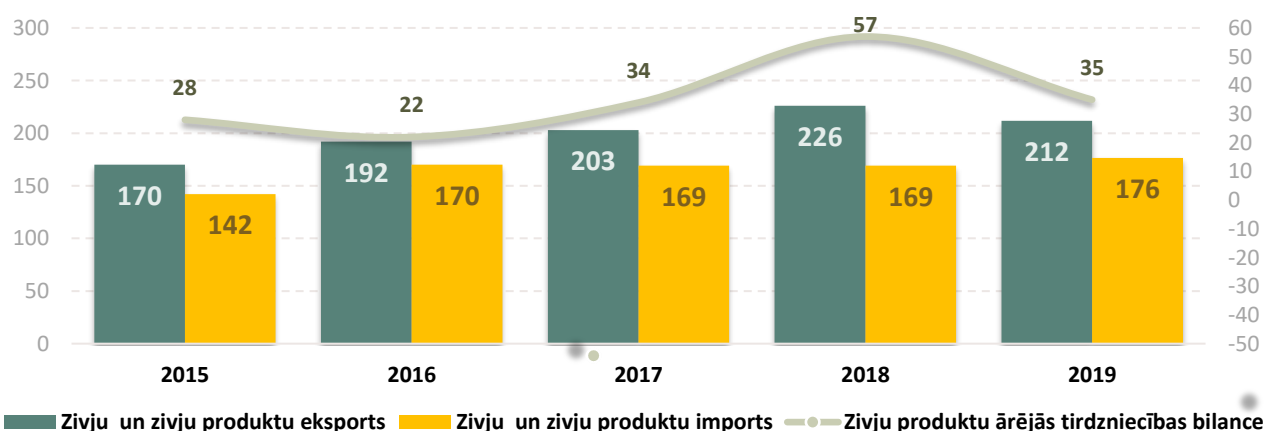

4.7. attēls. Latvijas galvenie partneri sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importā 2019. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma, 68,7 tūkst. t)

Avots: CSP

Ārējās tirdzniecības bilance

Tāpat kā visus iepriekšējos gadus, eksportēto zivju produktu vērtība Latvijā ievērojami pārsniedz zivju produktu importu un ārējās tirdzniecības bilance zivju produkcijai un sagatavotām un konservētām zivīm ir saglabājusies pozitīva, kaut gan 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu tā būtiski samazinājās, sasniedzot + 35,1 milj. EUR.

4.8. attēls. Ārējās tirdzniecības bilances rādītāji 2015.–2019. gadā, milj. EUR

Avots: CSP

5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai

5.1. Nacionālās subsīdijas

Valsts atbalstam lauksaimniecībā pilnībā jāatbilst ES pamatnostādņiem par valsts atbalstu lauksaimniecības nozarē.

Lai veicinātu lauksaimniecības un lauku attīstību, kā arī paaugstinātu lauku teritoriju iedzīvotāju dzīves līmeni, papildus ES atbalstam valsts sniedz atbalstu nacionālo subsīdiju veidā. Atbalsts tiek piešķirts saskaņā ar Komisijas 2014. gada 25. jūnija Regulas (EK) Nr. 702/2014, ar kuru konkrētas atbalsta kategorijas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. pantu, (ES Oficiālais Vēstnesis, 2014. gada 1. jūlijs, Nr. L 193) 8. pantā noteiktajām prasībām.

2019. gadā, tāpat kā iepriekšējos divos gados, kopējais subsīdijās piešķirtais finansējums bija 8,72 milj. EUR atbilstoši Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumiem Nr. 1524 "Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai" (turpmāk – noteikumi Nr. 1524), kas izdoti, pamatojoties uz Lauksaimniecības un lauku attīstības likuma 5. panta 3.¹ un ceturto daļu. Valsts atbalsta pasākumi ir noteikti, pamatojoties uz attīstības plānošanas dokumentiem, kas nosaka lauksaimniecības attīstības mērķus un attīstības virzienus, kā arī to sasniegšanas veidu.

Ar valsts atbalstu atbilstoši noteikumiem Nr. 1524 tiek īstenoti seši atbalsta pasākumi (sk. 5.1. tab.).

5.1. tabula

Valsts atbalsta finansējuma izlietojums 2019. gadā

Atbalsta pasākums	Subsīdiju saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR	% no kopējā finansējuma
Atbalsts lopkopības attīstībai	–	4 289 337,96	63
Atbalsts augkopības attīstībai	5	426 463,97	6
Atbalsts starptautiskai un savstarpējai sadarbībai	40	613 931,00	10
Atbalsts tirgus veicināšanai	–	384 781,35	5
Atbalsts dalībai pārtikas kvalitātes shēmās un to veicināšanai	465	559 269,64	6
Iepriekšējā gadā uzsāktu pasākumu izpildes finansējums	519	428 538,10	9
Kopā:	1434	6 702 322,02	100

Avots: LAD

Pēc sadalījuma struktūras vislielākais finansējums novirzīts pasākumiem, kas saistīti ar lopkopības attīstību (63 % no kopējā finansējuma), un starptautiskai un savstarpējai sadarbībai (10 %), tātad kopumā – 73 % no kopējā izmaksātā finansējuma.

5.2. Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem

Aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

Pārskata gadā turpinājās aizdevumu izsniegšana apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai saskaņā ar Ministru kabineta 2010. gada 27. aprīļa noteikumiem Nr. 403 "Kārtība, kādā piešķir valsts atbalstu apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai". 2019. gada beigās šie noteikumi tika aizstāti ar Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumiem Nr. 582 "Kārtība, kādā īsteno valsts atbalsta programmu par aizdevumu piešķiršanu apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības, mežsaimniecības, zvejniecības un akvakultūras nozarē".

Aizdevumus administrē akciju sabiedrība "Attīstības finanšu institūcija Altum" (turpmāk – sabiedrība "Altum").

Aizdevumi tiek piešķirti primārās lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, zvejniecības vai akvakultūras produkcijas ražotājiem un pastrādātājiem, atzītām kooperatīvajām sabiedrībām un atzītām augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām.

Pēc sabiedrības "Altum" sniegtās informācijas, 2019. gadā piešķirti 167 aizdevumi 5,27 milj. EUR apmērā (sk. 5.2. tab.). No kopējā piešķirto aizdevumu skaita 165 aizdevumi ir piešķirti lauksaimniecības produkcijas ražotājiem un divi aizdevumi par 3 000 EUR – lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām.

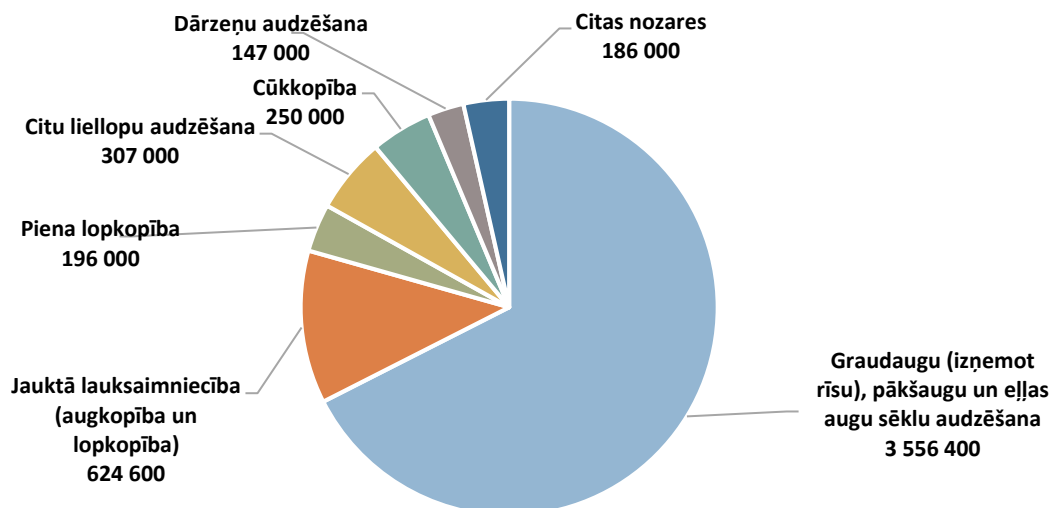
5.2. tabula

Apgrozāmo līdzekļu iegādei piešķirtie aizdevumi 2010.–2019. gadam

Gads	Tūkst. EUR	Skaitis, gab.
2010.	10 618	201
2011.	13 374	300
2012.	10 903	253
2013.	9056	193
2014.	8188	171
2015.	7048	169
2016.	9825	157
2017.	5200	138
2018.	8167	165
2019.	5267	167
Kopā	87 646	1914

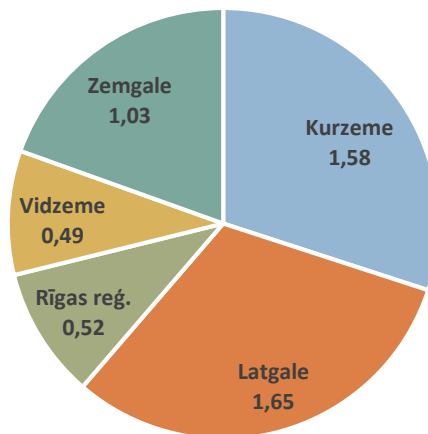
Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Starpt nozarēm visvairāk aizdevumu – aptuveni 67,5 % no kopējās summas – ir piešķirti graudkopības saimniecībām (sk. 5.2. att.). Savukārt starpt reģioniem vislielāko no aizdevumu summu – aptuveni 35 % ir saņēmuši Zemgales reģiona lauksaimnieki (sk. 5.3. att.).

5.2. attēls. Apgrozāmo līdzekļu aizdevumu sadalījums pa nozarēm 2019. gadā, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

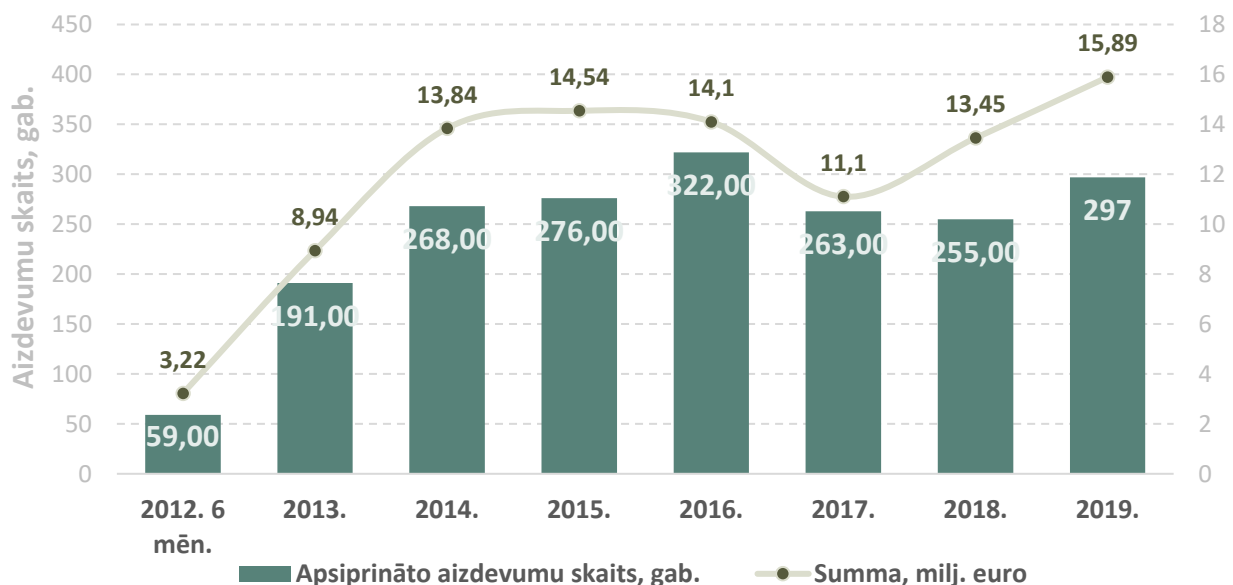
5.3. attēls. Apgrozāmo līdzekļu aizdevumu sadalījums pa reģioniem 2019. gadā, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Vidējā aizdevuma summa ir 31 538 EUR. Vislielāko īpatsvaru veido aizdevumi (kopumā 51) par summu līdz 10 000 EUR. Otrā lielākā grupa ir 25 aizdevumi par summu no 15 001 līdz 20 000 EUR. 12 aizdevumi bija par summu no 100 000 līdz 250 000 EUR.

Aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

2019. gadā saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 22. maija noteikumiem Nr. 295 "Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai" tika turpināta valsts atbalsta programmas īstenošana lauksaimniecības produkcijas ražotājiem ilgtermiņa aizdevumu piešķiršanai lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei. Aizdevumu pieteikumus izvērtē un administrē sabiedrība "Altum". Pēc sabiedrības "Altum" sniegtās informācijas, 2019. gadā piešķirti 297 zemes iegādes aizdevumi par 15,89 milj. EUR (sk. 5.4. att.) 4868 ha zemes iegādei.

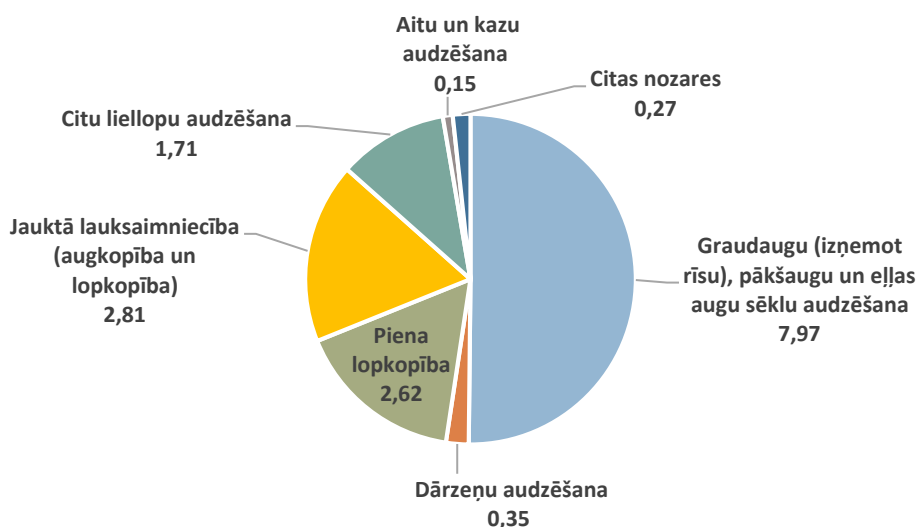
5.4. attēls. Sabiedrības "Altum" piešķirtie aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Vidējā aizdevuma summa – 53 490 EUR. Lielākā grupa (kopumā 32) ir aizdevumi 10 001–15 000 EUR robežās. Nākamās divas lielākās grupas veido aizdevumi 15 001–20 000 EUR

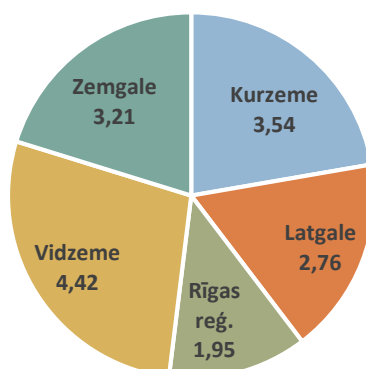
(29 aizdevumi) un 30 001–35 000 EUR robežās (24 aizdevumi). Zemes iegādes cena bija no 760 EUR par hektāru Latgales reģionā līdz 13 000 EUR par hektāru Zemgales reģionā.

Ņemot vērā lauksaimnieku aktivitāti, Ministru kabineta 2019. gada 26. marta sēdē aizdevumiem paredzētais finansējums tika palielināts līdz 100 milj. EUR.

5.5. attēls. Zemes iegādes aizdevumu sadalījums pa nozarēm 2019. gadā, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

5.6. attēls. Zemes iegādes aizdevumu reģionālais sadalījums 2019. gadā, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Starp nozarēm visvairāk aizdevumu saņēmušas graudkopības saimniecības – 50 % no kopējās summas. Pēc reģionālā dalījuma vislielākā summa piešķirta Vidzemes reģiona lauksaimniekiem – 28 % no kopējās summas.

Kredītgarantijas lauku uzņēmējiem

Kredītgarantija ir viens no finanšu instrumentiem, ko ir iespēja izmantot sekmīgai to lauku attīstības pasākumu projektu īstenošanai, kuri tiek finansēti no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai. Sabiedrība "Altum" arī 2019. gadā turpināja izsniegt garantijas par banku izsniegtajiem kredītiem lauku uzņēmējiem, lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām, lauksaimniecības produktu pārstrādātājiem un zvejniecības un akvakultūras nozares uzņēmumiem.

2019. gadā tika izsniegtas 10 kredītgarantijas: gan AS "SEB banka", gan AS "Swedbank" – katra izsniedza četras garantijas, savukārt SIA "Signet Banka" un SIA "Citadele banka" – katra pa vienai garantijai. Kopsummā garantijas izsniegtas par 2,4 milj. EUR, piesaistot banku finansējumu 3,9 milj. EUR apmērā. Vidējais garantijas apmērs bija 240 tūkst. EUR – par 10 tūkst. EUR jeb 6 % lielāks

nekā 2018. gadā izsniegto garantiju vidējais apmērs, savukārt lielākā sabiedrības "Altum" 2019. gadā izsniegtā garantija bija par 755 tūkst. EUR. Vidējais garantijas apmērs 2019. gadā bija 67 %.

Visas 2019. gadā sabiedrības "Altum" izsniegtās garantijas bija lauksaimnieku investīciju aizdevumiem Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai finansētu lauku attīstības pasākumu projektu īstenošanai.

Tā kā pēdējos gados ievērojami samazinājušās lauksaimniecības uzņēmumiem izsniegtās garantijas, var secināt, ka lauksaimniekiem, piesaistot līdzekļus no kredītiestādēm, ir pietiekams kredīta nodrošinājums, turklāt ir novērojama arī tendence, ka sabiedrības "Altum" sniegtās kredītgarantijas lauksaimniekiem nav izšķirošas, lai piesaistītu līdzekļus investīciju projektu īstenošanai (sk. 5.3. tab.).

5.3. tabula

Valsts akciju sabiedrības "Lauku attīstības fonds" un AS "Attīstības finanšu institūcijas Altum" piešķirtās kredītgarantijas 2010.–2019. gadam

Gads	Izsniegto garantiju skaits	Garantētā summa (tūkst. EUR)
2010.	141	14 989
2011.	207	23 164
2012.	164	23 371
2013.	148	15 885
2014.	63	6393
2015.	34	3283
2016.	20	2348
2017.	34	4415
2018.	19	4361
2019.	10	2426
Kopā	840	100 635

Avots: VAS "Lauku attīstības fonds" un sabiedrība "Altum"

2019. gada 31. decembrī spēkā bija 97 kredītgarantijas par kopējo summu 11,5 milj. EUR.

5.3. Nodokļi

Lauksaimniecības produkcijas ražotāji tiek atbalstīti arī nodokļu atvieglojumu un atbrīvojumu veidā.

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

Tiem iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) maksātājiem, kas gūst ienākumus no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojuma sniegšanas, pirms nodokļa piemērošanas tiek atrēķināts ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamais ienākums 3000 eiro apmērā, kā arī ar IIN apliekamajā ienākuma netiek iekļautas summas, kas saņemtas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai.

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

No 2018. gada Latvijā ir mainīts uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) maksāšanas režīms – nodokli piemēro nevis reinvestētai peļņai, bet gan sadalītai peļņai un ar saimniecisko darbību nesaistītiem izdevumiem. Turklāt lauksaimnieki ir tiesīgi ar nodokli apliekamo ienākumu samazināt par 50 % no saņemtā valsts un Eiropas Savienības atbalsta summām lauksaimniecībai un lauku attīstībai.

Nekustamā īpašuma nodoklis

Nekustamā īpašuma nodokļa (NĪN) likmi vai likmes 0,2–3 % apmērā no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības nosaka katra pašvaldība savos saistošajos noteikumos, kurus tā publicē līdz pirmstaksācijas gada 1. novembrim. NĪN likmi, kas pārsniedz 1,5 % no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības, pašvaldība nosaka tikai tad, ja nekustamais īpašums netiek uzturēts atbilstoši normatīvajos

aktos noteiktajai kārtībai. Ja pašvaldība saistošos noteikumus nav publicējusi līdz noteiktajam termiņam, NĪN likme zemei ir 1,5 % no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības.

Lauku zemei tiek ierobežots NĪN pieaugums, piemērojot tām speciālo vērtību. Speciālā vērtība ir noteikta, pamatojoties uz lauku zemes kadastrālo vērtību. Taksācijas gada lauku zemes speciālās vērtības pieaugums gadā nepārsniedz 10 % no iepriekšējam taksācijas gadam noteiktās lauku zemes speciālās vērtības.

Uz lauksaimnieciskajā ražošanā izmantotām ēkām un būvēm, tāpat kā uz zemi, ko aizņem atjaunotās vai ieaudzētās mežaudzes (jaunaudzes), attiecas atbrīvojums no NĪN maksāšanas.

Akcīzes nodoklis

Lauksaimniecības produkcijas ražotāji, izpildot noteiktus minimālo ieņēmumu kritērijus (350 eiro/ha konvencionālajām un 210 eiro/ha bioloģiskajām saimniecībām), ir tiesīgi iegādāties marķētu dīzeļdegvielu ar samazinātu akcīzes nodokļa likmi, kas ir 15 % apmērā no akcīzes nodokļa standartlikmes. Latvijā 2018./2019. saimnieciskajā gadā kopējā akcīzes nodokļa atvieglojuma vērtība bija 40,2 milj. eiro. 2019. gadā maksimālā akcīzes nodokļa atvieglojuma summa bija 41,11 eiro par hektāru, savukārt 2020. gadā – 45,75 eiro par hektāru.

Pievienotās vērtības nodoklis

Lauksaimniekam, kas nav reģistrēts PVN maksātājs, nododot paša ražotu neapstrādātu lauksaimniecības produkciju lauksaimniecības produkcijas pārstrādātājam, kas ir reģistrēts PVN maksātājs, ir tiesības saņemt PVN kompensāciju 14 % apmērā no piegādātās lauksaimniecības produkcijas vērtības. Kompensācijas mērķis ir kompensēt PVN nodokli, ko lauksaimnieks samaksājis, iegādājoties preces un saņemot pakalpojumus, lai nodrošinātu nodošanai paredzētās lauksaimniecības produkcijas ražošanu.

Latvijā PVN standartlikme ir 21 %. Samazinātā 5 % PVN likme tiek piemērota noteiktiem svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem, tostarp mazgātiem, mizotiem, lobītiem, grieztiem un fasētiem, bet ne apstrādātiem termiski vai kā citādi (piemēram, saldētiem, sālītiem, kaltētiem).

Sezonas laukstrādnieku ienākuma nodoklis

No 2014. gada 1. jūnija ir ieviests sezonas laukstrādnieka ienākuma nodokļa režīms, kas būtiski samazina nodokļu slogu tiem lauksaimniekiem, kaurinodarbina strādniekus tādos sezonas rakstura darbos kā augļkoku, ogulāju un dārzeņu audzēšana vai stādīšana, sējumu un stādījumu kopšana, ražas novākšana, augļu, ogu un dārzeņu šķirošana.

Maksimālais termiņš, kurā laukstrādniekam var piemērot sezonas laukstrādnieka ienākuma nodokļa režīmu, nedrīkst pārsniegt 65 nostrādātās dienas, bet saņemto ienākumu maksimālais apmērs – 3000 eiro. Šis nodokļa režīms attiecas tikai uz tiem laukstrādniekiem, kas ir nodarbināti tieši sezonas rakstura darbos no kārtējā gada 1. aprīļa līdz kārtējā gada 30. novembrim.

Sezonas laukstrādnieku ienākuma nodoklis ir 15 procentu apmērā no laukstrādnieka nopelnītā atalgojuma, bet ne mazāks kā 0,70 eiro par katru nostrādāto dienu. Persona, kas maksā sezonas laukstrādnieka ienākuma nodokli, kļūst sociāli apdrošināta pensijai, ja pie visiem darba devējiem nopelnītais ienākums mēnesī pārsniedz 70 eiro.

Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

Lauksaimniecības produkcijas ražotāji, dīkšsaimniecības un atbilstīgas lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības, ja tās atbilst noteiktiem kritērijiem, var saņemt transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojumu 75 % no kopējā nodokļa apmēra par kravas automobiļiem, piekabēm, puspiekabēm.

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

Zemnieku saimniecības un komersanti, kas nodarbojas ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu, ir tiesīgi saņemt atbrīvojumu no uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšanas, ja tie atbilst noteiktiem kritērijiem.

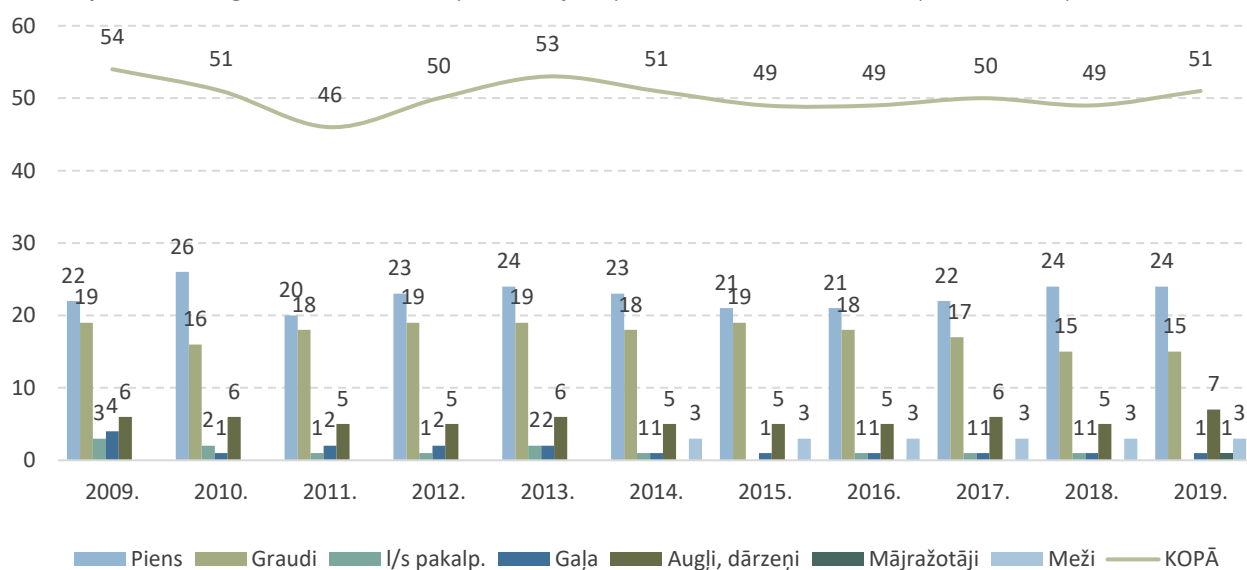
Autoceļu lietošanas nodeva

No kārtējā gada 10.jūlija līdz 30.septembrim atbrīvojums no autoceļu lietošanas nodevas tiek piemērots par transportlīdzekļiem, kuru īpašnieks vai turētājs ir fiziskā vai juridiskā persona, kas iekļauta lauku atbalsta dienesta maksājumu datu bāze un kas nodrošina noteiktus minimālos ieņēmumus no lauksaimniecības produkcijas ražošanas.

5.4. Atbalsts kooperatīviem un nevalstiskajām organizācijām

Kooperācijas veicināšana

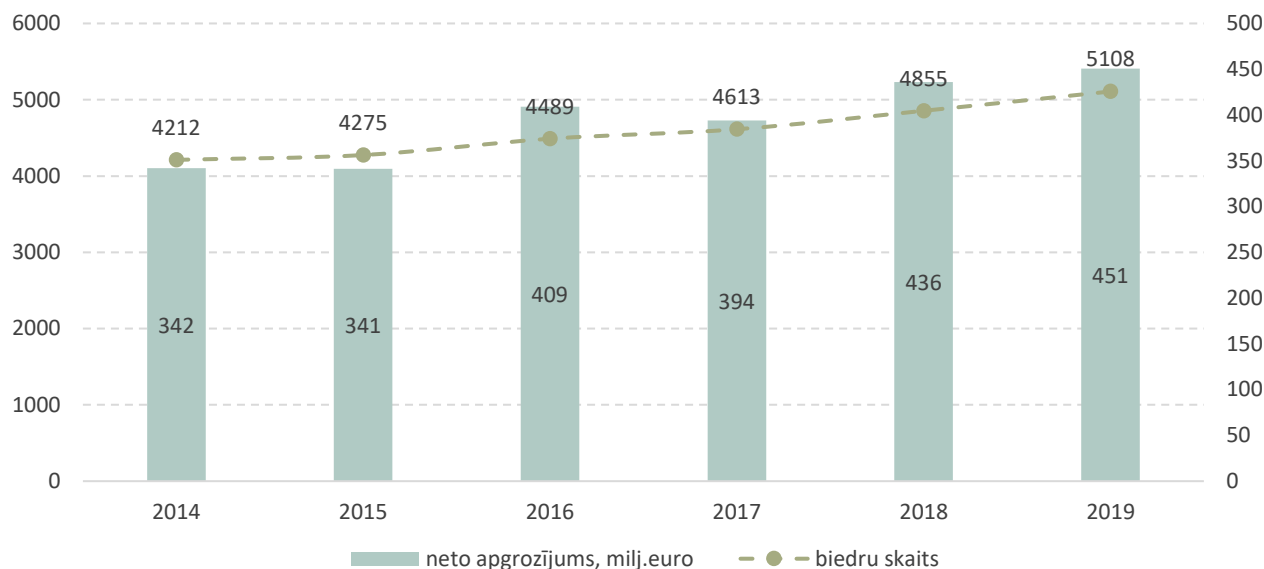
Kooperācija lauksaimniecības sektorā ir ļoti nozīmīga. Apvienojoties kooperatīvos, mazie un vidējie lauksaimniecības produkcijas ražotāji iegūst augstāku pievienoto vērtību savai produkcijai. Kooperācija samazina tirgus risku faktoru ietekmi un darījumu izmaksas, kā arī veicina pieeju tirgiem, papildu resursiem un inovācijai. 2019. gada 1. janvārī spēkā stājās jauns Kooperatīvo sabiedrību likums, un 2019. gadā tika pieņemti Ministru kabineta 2019. gada 19. jūlija noteikumi Nr. 357 "Kooperatīvo sabiedrību atbilstības noteikumi". 2019. gada 10. oktobrī pēc atklāta konkursa tika noslēgts valsts pārvaldes uzdevuma deleģēšanas līgums Nr. 2019/96 "Par ikgadējo kooperatīvo sabiedrību izvērtēšanu atbilstības statusa piešķiršanai" ar Latvijas lauksaimniecības kooperatīvu asociāciju, kas nākamās trīs gadus izvērtēs kooperatīvās sabiedrības atbilstības statusa piešķiršanai. Atbilstības statusa iegūšana apliecina, ka šī kooperatīvā sabiedrība nodrošina savu darbību lauksaimniecības, mežsaimniecības vai pārtikas, dzērienu un amatniecības nozarē (turpmāk šajā nodaļā – mājražošanas nozare) atbilstoši kooperācijas pamatprincipiem. Atbilstības statuss sabiedrībai tiek piešķirts, ja tā atbilst kritērijiem par sabiedrības pārvaldi, peļņas sadali, biedru skaitu un to statusu, sabiedrības darbības tiesiskumu, nodokļu (nodevu) parāda pieļaujamo apmēru, maksātnespējas vai likvidācijas procesa neesamību, sabiedrības darbības veidu un ilgumu, saražotās produkcijas izcelsmi, sabiedrības preču un pakalpojumu apgrozījuma veidu un apjomu, kā arī citiem sabiedrības saimnieciskās darbības kvantitatīvajiem kritērijiem. 2019. gadā atbilstības statuss bija 51 kooperatīvajai sabiedrībai. Lai gan atbilstīgo kooperatīvo sabiedrību skaits pēdējos gados nav īpaši mainījies, 2019. gadā tas tomēr ir palielinājies par divām sabiedrībām (sk. 5.7. att.).

5.7. attēls. Atbilstīgās kooperatīvās sabiedrības no 2009. līdz 2019.gadam (skaits)

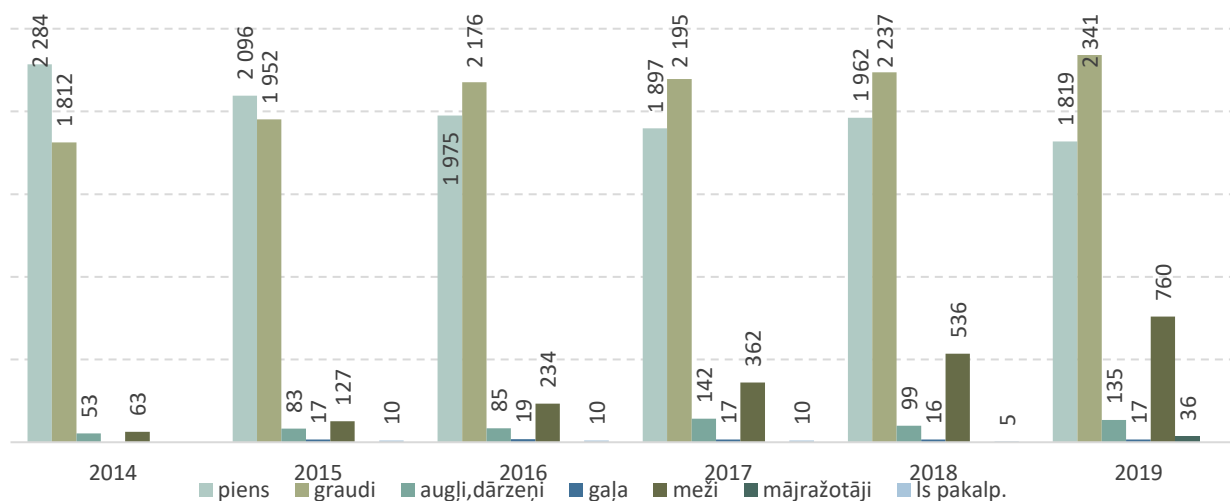
Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

2019. gadā atbilstīgajās kooperatīvajās sabiedrībās bija apvienojušies 5108 biedri, kā arī salīdzinājumā ar 2018. gadu vērojams neto apgrozījuma pieaugums par 14,51 milj. EUR jeb 3 % (sk. 5.8. att.).

5.8. attēls. Biedru skaits atbilstīgajās kooperatīvajās sabiedrībās un to neto apgrozījums no 2014. līdz 2019. gadam

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

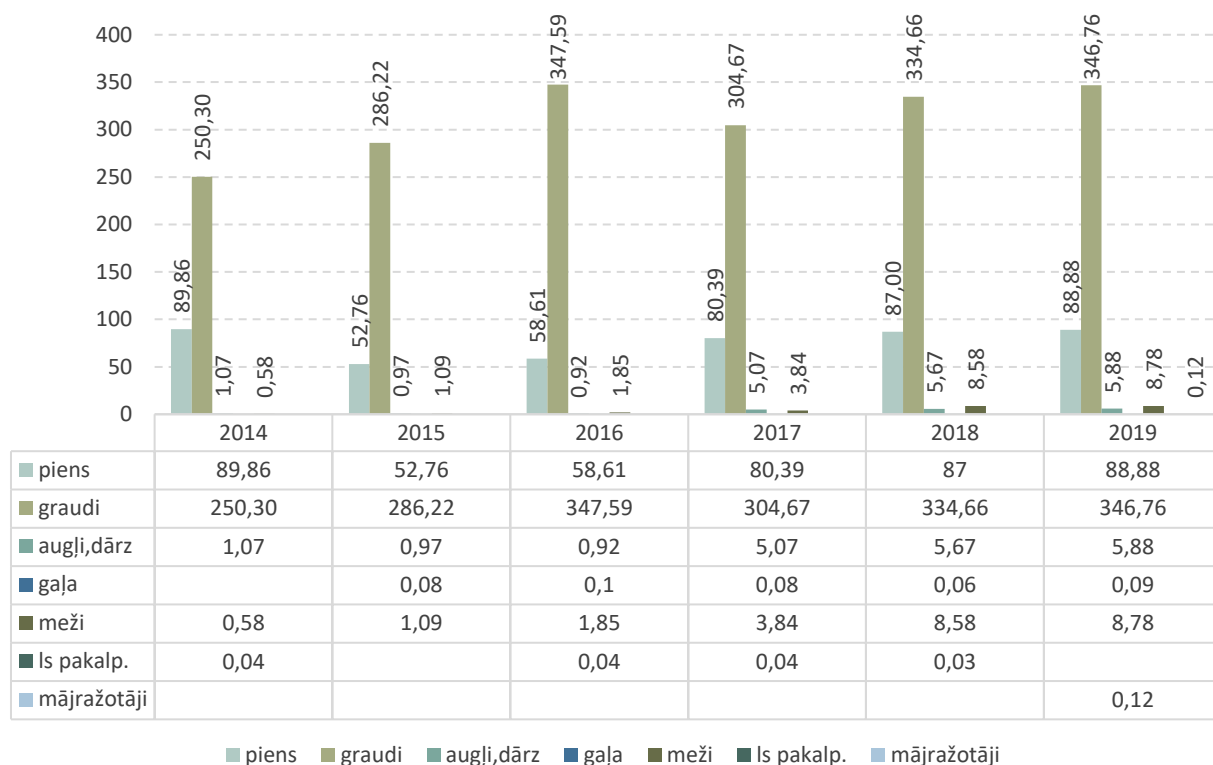
5.9. attēls. Atbilstīgo kooperatīvo sabiedrību biedru skaits pa nozarēm no 2014. gada līdz 2019. gadam

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

2019. gadā nedaudz palielinājās biedru skaits graudu, augļu un dārzeņu nozares kooperatīvos, savukārt būtisks biedru skaita palielinājums – 224 biedri jeb 42 % – ir vērojams meža nozares kooperatīvos. Turpretī biedru skaita kritums bijis piena nozares kooperatīvos – par 143 biedriem jeb 8 %. Tā kā dinamiskā palielinājuma vai samazinājuma tendence nav izteikta, tas liecina par sektora stabilitāti, kā arī par to, ka jauni lauksaimnieki diezgan piesardzīgi iesaistās lauksaimniecības kooperatīvo sabiedrību darbībā, jo nav izteiktas vēlmes un iniciatīvas savstarpēji sadarboties. Taču, tā kā 2019. gada 19. jūlijā tika pieņemti Ministru kabineta noteikumi Nr. 357 “Kooperatīvo sabiedrību atbilstības noteikumi”, ar kuriem tika izveidota normatīvā bāze mājražotāju kooperatīvu atbilstības iegūšanas procesa nodrošināšanai, 2019. gadā pirmo reizi atbilstības statusu ieguva viens mājražotāju kooperatīvs, kas apvieno 36 biedrus.

Nākamā attēla dati ļauj secināt, ka izteikti apgrozījuma līderi nemainīgi ir graudu nozares kooperatīvi, kas salīdzinājumā ar 2018. gadu savu apgrozījumu ir kāpinājuši par 12,1 milj. EUR jeb

3,5 %. Apgrozījuma augšupeja ir vērojama arī piena sektorā, augļu un dārzeņu sektorā un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām (sk. 5.9. att.).

5.10. attēls. Atbilstīgo kooperatīvo sabiedrību biedru skaits pa nozarēm no 2014. līdz 2019. gadam

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

Lai gan pēdējos gados atbilstīgo kooperatīvu skaits ir salīdzinoši nemainīgs, kooperatīvu kopējā apgrozījuma kāpums liecina par to, ka paplašinās kooperatīvu sniegto pakalpojumu klāsts saviem biedriem (sk. 5.10. att.). Nākamās tabulas dati ļauj secināt, ka izteikti apgrozījuma līderi ir graudu nozares kooperatīvi un apgrozījuma stabila augšupeja ir vērojama piena sektorā, augļu un dārzeņu sektorā un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām.

Lai veicinātu atbilstīgo lauksaimniecības un mežsaimniecības kooperatīvo sabiedrību veidošanos, ir paredzēts atbalsts, kura nosacījumi ietverti Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumos Nr. 60 "Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam "Ražotāju grupu un organizāciju izveide"". Šajā pasākumā atbalsts ir pieejams to ražotāju organizāciju izveidei, kuras atbilstības statusu saņēmušas pēc 2014. gada 1. janvāra, un atbalsts tiek piešķirts ik gadu piecu gadu periodā. 2019. gadā jaunas projektu pieteikumu pieņemšanas kārtas netika izsludinātas, turpinājās 2015. līdz 2017. gadā apstiprināto projektu īstenošana, bet 2019. gadā pasākuma īstenošanai ir izmaksāts finansējums 135 049,87 EUR apmērā. Kopš plānošanas perioda sākuma pasākumā tikušas izsludinātas trīs projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas un apstiprināti trīs projekti mežsaimniecības kooperatīviem – no 2015. līdz 2017. gadam ik gadu pa vienam. Kopumā trijos mežsaimniecības kooperatīvos, kas saņem atbalstu šajā pasākumā, ir palielinājies biedru skaits – no vidēji 121 biedra 2018. gadā līdz vidēji 253 biedriem 2019. gadā, kopējam biedru skaitam trijos kooperatīvos sasniedzot 760. Ir arī palielinājies kopējais šo triju kooperatīvu apgrozījums – no 3,72 milj. EUR 2017. gadā līdz 8,34 milj. 2018. gadā un līdz 8,78 milj. EUR 2019. gadā. Salīdzinoši nelielais 5 % apgrozījuma pieaugums 2019. gadā atšķirībā no 2018. gada ir saistīts ar būtisku koksnes cenas kritumu pasaules tirgū.

Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumi Nr. 60 "Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam "Ražotāju grupu un organizāciju izveide"" paredz iespēju, ka lauksaimniecības un mežsaimniecības kooperatīvās sabiedrības ar salīdzinoši mazu apgrozījumu

straujākai izaugsmei var pretendēt uz atbalstu, kas tiek piešķirts kā vienreizējs maksājums līdz 4270 EUR katru gadu, bet ne ilgāk kā piecus gadus. 2019. gadā atbalstu saņēma 17 atbilstīgās kooperatīvās sabiedrības, kā arī trīs mājražošanas kooperatīvi kopumā 85,4 tūkst. EUR apmērā.

Atbalsts nevalstiskajam sektoram

Pamatojoties uz Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumiem Nr. 1524 "Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai", 2019. gadā lauku un lauksaimnieku biedrības un nodibinājumi atbalsta pasākumā "Atbalsts lauku un lauksaimnieku biedrību un nodibinājumu savstarpējās sadarbības veicināšanai un dalībai starptautiskajās organizācijās" saņēma kopumā 494 206 EUR, lai nodrošinātu informācijas apriti starp valsts pārvaldes iestādēm, ES institūcijām un lauksaimniekiem.

6. ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai

6.1. Tiešie maksājumi

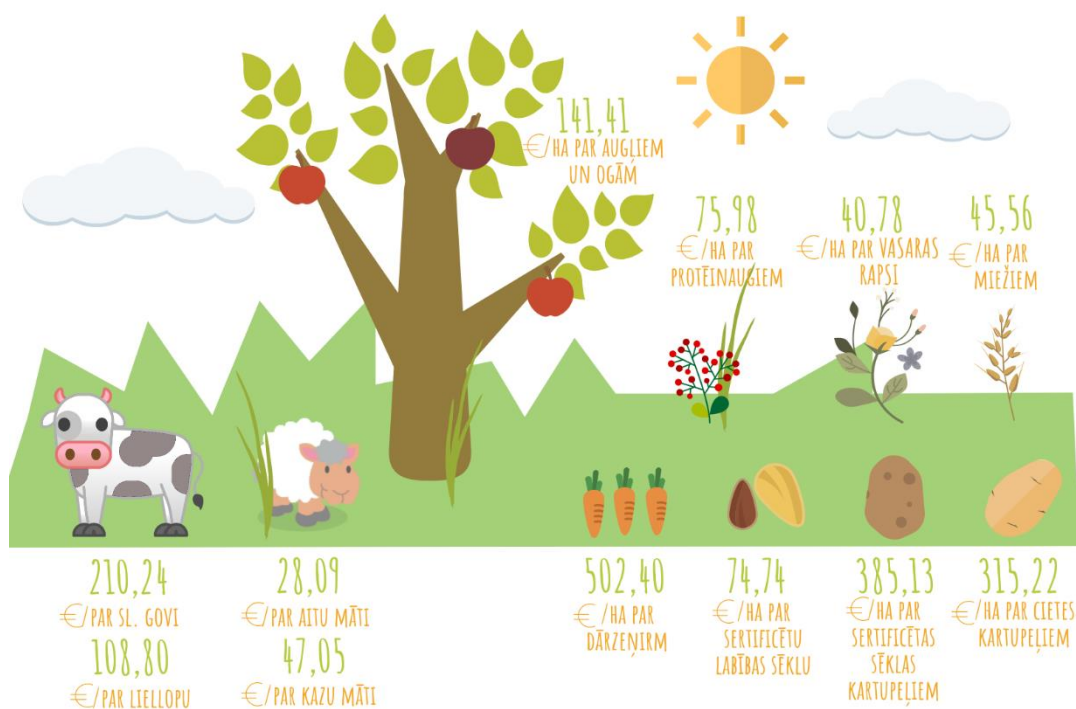

Tiešie maksājumi lauksaimniekiem 2019

	LAUKSAIMNIEKI	JAUNIE LAUKSAIMNIEKI LĪDZ 40 GADIEM	MAZIE LAUKSAIMNIEKI
VPM	83,73€/HA	83,73€/HA	×
ZALINĀŠANA	44,12€/HA	44,12€/HA	×
JAL	×	49,45€/HA	×
MLS	×	×	500€/GADĀ
BSA	✓	✓	×

powered by
PIKTOCHART

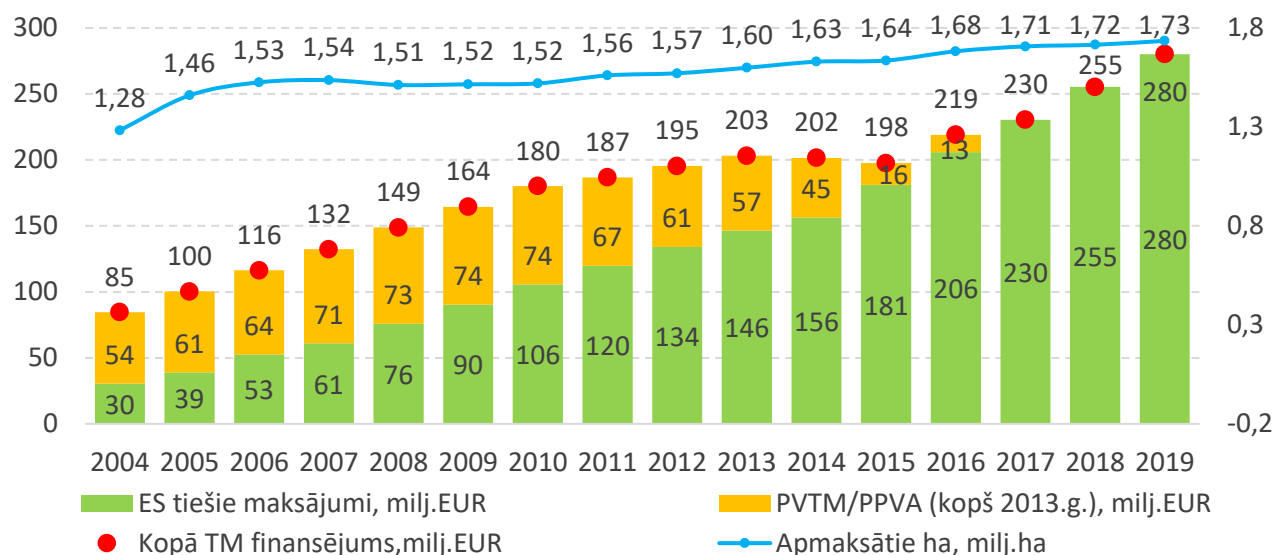
Brīvprātīgs saistītais atbalsts 2019

powered by
PIKTOCHART

2013. gada reformas pamatmērķis un viena no tās galvenajām prasībām ir administratīvā sloga mazināšana. 2014. gada reformētā tiešo maksājumu sistēma ietver vairākus jaunus maksājumus, tādus kā zaļināšanas maksājums, mazo lauksaimnieku atbalsta shēmu maksājums, maksājums gados jauniem lauksaimniekiem un ar ražošanu saistīts atbalsts. Jaunā sistēma tiek īstenota ar 2015. gadu.

6.1. attēlā ir atspoguļots pieejamais tiešo maksājumu finansējums no 2004. līdz 2019. gadam.

6.1. attēls. Tiešo maksājumu finansējums no 2004. līdz 2019. gadam, milj. EUR

Avots: ZM

Latvijā tiešie maksājumi ir pieejami saskaņā ar šādiem normatīvajiem aktiem:

- Ministru kabineta 2015. gada 10. marta **noteikumiem Nr. 126** "Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 126);

- Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra **noteikumiem Nr. 599** "Noteikumi par Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Zivsaimniecības fonda, kā arī valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecībai un lauku un zivsaimniecības attīstībai finansējuma administrēšanu 2014.–2020. gada plānošanas periodā" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 599);
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra **Regulu (ES) Nr. 1307/2013**, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 637/2008 un Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009;
- Komisijas 2014. gada 11. marta Deleģēto **regulu Nr. 639/2014**, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1307/2013, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar kuru groza minētās regulas X pielikumu;
- Komisijas 2014. gada 16. jūnija Īstenošanas **regulu (ES) Nr. 641/2014**, ar kuru paredz noteikumus par to, kā piemērot Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1307/2013, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra **Regulu (ES) Nr. 1306/2013** par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un Padomes Regulu (EEK) Nr. 352/78, (EK) Nr. 165/94, (EK) Nr. 2799/98, (EK) Nr. 814/2000, (EK) Nr. 1290/2005 un (EK) Nr. 485/2008 atcelšanu;
- Komisijas 2014. gada 11. marta Deleģēto **regulu (ES) Nr. 640/2014**, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 attiecībā uz integrēto administrācijas un kontroles sistēmu, maksājumu atteikšanas vai atsaukšanas nosacījumiem un administratīvajiem sodiem, kas piemērojami tiešo maksājumu, lauku attīstības atbalsta un savstarpējās atbilstības kontekstā;
- Komisijas 2014. gada 17. jūlija Īstenošanas **regulu (ES) Nr. 809/2014**, ar ko paredz noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 piemēro attiecībā uz integrēto administrācijas un kontroles sistēmu, lauku attīstības pasākumiem un savstarpējo atbilstību.

ES tiešo maksājumu shēmas

2019. gadā Latvijā tika īstenotas šādas ES tiešo maksājumu atbalsta shēmas:

- vienotais platību maksājums;
- maksājums par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi;
- maksājums gados jaunami lauksaimniekiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par slaucamām govīm;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par kazām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par liellopiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par aitām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par proteīnaugiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par cietes kartupeļiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētas sēklas kartupeļiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām labības sēklām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par miežiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par vasaras rapsi un vasaras ripsi;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par dārzeniem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par augļiem un ogām;

- mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas maksājums.

2019. gadā ES tiešo maksājumu pretendentiem ir noteikts:

- ja ES tiešie maksājumi pārsniedz 2000 EUR, tad ir jāpiemēro finanšu disciplīnas korekcijas likme;
- ja VPM pārsniedz 150 000 EUR, piemēro samazinājumu 5 % apmērā tai VPM summas daļai, kas pārsniedz 150 000 EUR.
- ka, pretendējot uz platību maksājumiem, ir jāizpilda atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritēriji.

6.1.tabula

ES TM izlietojums no 2015. līdz 2019. gadam

Gads	Apmaksātā TM platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2015.	1 635 331	59 526	177 777 793
2016.	1 682 122	59 169	203 819 976
2017.	1 706 866	58 153	228 478 004
2018.	1 715 023	57 337	252 961 191
2019.	1 734 815	56 468	277 403 660

Avots: LAD

Finanšu disciplīna

Finanšu disciplīnas korekcijas likme ir jāpiemēro:

- lai nodrošinātu, ka Eiropas lauksaimniecības garantiju fonda izdevumu finansēšanai izmantotās summas nepārsniedz gada maksimālo finanšu apmēru, un
- lai izveidotu krīzes rezervi, kas sniegtu atbalstu lauksaimniecības nozarei tādu nopietnu krīžu gadījumā, kuras ietekmē lauksaimniecisko ražošanu vai lauksaimniecības produktu izplatīšanu.

Korekcijas likmi piemēro tikai ES tiešajiem maksājumiem, kas pārsniedz 2000 EUR un kas jāpiešķir lauksaimniekiem attiecīgajā kalendārajā gadā. 2019. gadā gandrīz 29 % no ES tiešo maksājumu pretendentiem tika noteikta finanšu disciplīna, samazinot tikai 2 % no ES tiešo maksājumu kopsummas valsts līmenī.

Maksājuma samazinājums

Vienotā platības maksājuma summai, ko lauksaimniekam 2019. gadā bija paredzēts piešķirt un kas pārsniedz 150 000 EUR, tika piemērots samazinājums 5 % apmērā. Samazinājumu piemēro tai VPM summas daļai, kura pārsniedz 150 000 EUR un no kuras pirms tam atņemtas par lauksaimniecisko darbību samaksātās darba algas un saistītie nodokļi, ja lauksaimnieks to pieprasījis.

Ar darba algu saistītie nodokļi ir algas nodoklis, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un uzņēmējdarbības riska valsts nodeva.

2019. gadā 44 ES tiešo maksājumu pretendentiem tika piemērots maksājuma samazinājums nepilnu 158 977 EUR apmērā.

1. Atbalsttiesīgā lauksaimniecības zeme

ES tiešie maksājumi par platībām tiek piešķirti par katru lauksaimniecības zemes hektāru, ja tas atbilst atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritērijiem.

Lauksaimniecības zeme ir atbalsttiesīga, ja

- 1) tajā nav invazīvo latvāņu ģints sugas augu, kam izveidojušās ziedkopas;
- 2) tajā nav vairāk par 50 atsevišķi augošiemi kokiem uz vienu hektāru;
- 3) tā ir uzturēta **kultūraugu audzēšanai vai noganīšanai piemērotā stāvoklī**;
- 4) to pārsvarā izmanto lauksaimnieciskajai darbībai.
- 5) tā bijusi lauksaimnieka īpašumā vai valdījumā (lietošanā) kārtējā gada 15. jūnijā;

Aramzeme ir uzturēta **kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī**, ja

- ✓ augsnes virsma ir līdzena atbilstoši lauksaimnieciskās apsaimniekošanas veidam un vietas mikrolieljefam, tā ir piemērota pirmssējas apstrādei vai zālāja un citu augu nopļaušanai vai novākšanai, kā arī nav nepieciešams uzklāt augsni vai nolīdzināt augsnes virsmu, izmantojot šķūrēšanas vai iekrāvēju tehniku;
- ✓ tajā nav krūmu dzinumu, kas vecāki par vienu gadu;
- ✓ izmantojot to kā papuvi, nezāles tiek apkarotas un augi, arī tie, kas audzēti zaļmēslojumam, ir iestrādāti augsnē līdz kārtējā gada 15. septembrim.

Ilggadīgo stādījumu platība ir **uzturēta kultūraugu audzēšanai piemērotā** stāvoklī, ja rindstarpas, kuru platums pārsniedz vienu metru, tiek izpļautas vai mehāniski apstrādātas un nokaltušie ilggadīgo stādījumu koki vai krūmi novākti līdz kārtējā gada 15. septembrim.

Aramzemē sēti zālāji, tīrsējā sēti tauriņzieži un ilggadīgie zālāji ir **uzturēti ganīšanai piemērotā** stāvoklī, ja tie līdz kārtējā gada 15. augustam ir noganīti vai nopļauti un novākti, izņemot

- ✓ aramzemē sētos zālājus, tīrsējā sētus tauriņziežus un ilggadīgos zālājus, kas izmantjami biškopībā nektāra vākšanai vai ārstniecības augu vākšanai, ja tie ir nopļauti un novākti līdz kārtējā gada 15. septembrim;
- ✓ ilggadīgos zālājus, kas atzīti par bioloģiski vērtīgiem zālājiem vai no lauksaimnieciskās darbības atkarīgiem ES nozīmes zālāju biotopiem un putnu dzīvotnēm, ja tie ir noganīti vai nopļauti un novākti, izvēloties augsnes mitruma apstākļiem piemērotu pļaušanas tehniku, līdz kārtējā gada 15. septembrim;
- ✓ zālājus un tīrsējā sētus tauriņziežus, kas tiek izmantoti zālāju sēklaudzēšanai un kārtējā gadā ir pieteikti lauku apskatei VAAD, ja tie ir nokulti līdz kārtējā gada 1. oktobrim;
- ✓ zālājus un tīrsējā sētus tauriņziežus, kas tiek izmantoti zālāju sēklaudzēšanai un iesēti kārtējā gadā bez virsauga, ja tie nākamajā gadā līdz 1. jūnijam ir pieteikti lauku apskatei VAAD;
- ✓ tīrsējā sētus tauriņziežus, kas pieteikti atbalstam aktivitātē "Saudzējošas vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei".

Lauksaimniecības zemi neizmanto lauksaimnieciskajai darbībai un par to atbalstu nevar saņemt, ja

- ✓ to izmanto nelauksaimnieciskai darbībai, īpaši ceļubūvei, telšu novietošanai, auto un tehnikas stāvvietām, izstāžu, gadatirgu, sporta, atpūtas un citu sabiedrisku pasākumu rīkošanai laikposmā no 15. maija līdz 15. septembrim ilgāk nekā četras nedēļas pēc kārtas un tai nepieciešama augsnes virskārtas atjaunošana un izlīdzināšana vai zālāju zelmeņa atjaunošana;
- ✓ tā ir platība, ko pārsvarā izmanto nelauksaimnieciskai darbībai, uz tās atrodas lidlauks (izdota apliecība saskaņā ar normatīvajiem aktiem par civilās aviācijas lidlauku izveidošanu, sertifikāciju un ekspluatāciju), pastāvīgs sporta laukums, tostarp golfa laukums, lauki vai nogāzes, kurās ierīkotas slēpošanas un citu sporta veidu trases ar aprīkojumu, zirgu izjāžu laukums ar aprīkojumu, atpūtas un kempingu laukums, siltumnīcas ar grīdas segumu vai ceļi.

Vienotais platības maksājums

VPM var saņemt par katru lauksaimniecības zemes hektāru, ja tas atbilst atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritērijiem.

Minimālā VPM platība ir vismaz viens hektārs, turklāt katra lauka (vienlaidu zemes gabala, kurā viens lauksaimnieks audzē vienu kultūru) platībai ir jābūt vismaz 0,3 hektāriem.

VPM var saņemt arī par īscirtmeta atvasāju sugām – apsi (*Populus spp.*), kārklu (*Salix spp.*) vai baltalksni (*Alnus incana*), ja stāda un audzē viena vecuma iepriekšminētās īscirtmeta atvasāju sugas ar piecu gadu maksimālo cirtes aprites laiku, un saskaņā ar meliorācijas kadastra datiem pēc stāvokļa 2011. gada 1. jūlijā nav reģistrētas meliorācijas sistēmas, kā arī pēc 2011. gada 1. jūlija atbalstam pieteiktajā platībā nav jauna izveidota meliorācijas sistēma. Lai pieteiktos VPM par šīm platībām, lauksaimniekam kopā ar Vienoto iesniegumu Lauku atbalsta dienestā jāiesniedz īscirtmeta atvasāju sugu stādu izcelsmes apliecinājuma kopija.

VPM varēja saņemt arī par kaņepju platībām, ja kaņepju audzēšanai izmanto sertificētas kaņepju sēklas, kurās tetrahidrokanabinola (THC) saturs nepārsniedz 0,2 % un lauksaimnieks piedalās kaņepju THC monitoringā.

2018. gadā Latvijā VPM tika izmaksāts 129,4 milj. EUR, bet 2019. gadā – 142,6 milj. EUR apmērā. Salīdzinājumā ar 2018. gadu 2019. gadā tika izmaksāts par 10 % lielāks VPM finansējums.

6.2. tabula

VPM izlietojums no 2015. līdz 2019. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā VPM platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2015.	55,34	1 597 144	44 464	88 356 632
2016.	62,47	1 647 113	45 277	102 896 470
2017.	69,84	1 673 703	44 960	116 832 942
2018.	76,8	1 683 856	44 821	129 355 894
2019.	83,73	1 706 342	44 854	142 635 310

Avots: LAD

Maksājums par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi – zaļināšanas maksājums

Zaļināšanas maksājums tiek piešķirts lauksaimniekam, kurš ir tiesīgs saņemt VPM un ievēro šādas klimatam un videi labvēlīgas lauksaimniecības prakses, kas tam ir saistošas:

- 1) kultūraugu dažādošanu;
- 2) ilggadīgo zālāju saglabāšanu;
- 3) ekoloģiski nozīmīgas platības izveidošanu un uzturēšanu.

Zaļināšanas maksājumu automātiski saņem lauksaimnieks, kam izsniegts sertifikāts par bioloģiskās lauksaimniecības atbilstību vai par tām saimniecības platībām, par kurām izsniegta izziņa par pārejas periodu bioloģiskās lauksaimniecības uzsākšanai.

Maksājums par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi (turpmāk – zaļināšanas maksājums) tika ieviests 2015. gadā pēc KLP reformas, lai risinātu problēmas saistībā ar mūsdienīgu lauksaimniecības ietekmi uz vidi, stiprinot augsnes un dabisko ekosistēmu spēju, un palīdzētu sasniegt galvenos ES mērķus tādās sfērās kā bioloģiskā daudzveidība un pielāgošanās klimata pārmaiņām, ņemot vērā arī to, ka tirgus nekompensē lauksaimnieku ieguldījumu videi un klimatam labvēlīga sabiedriskā labuma sniegšanu.

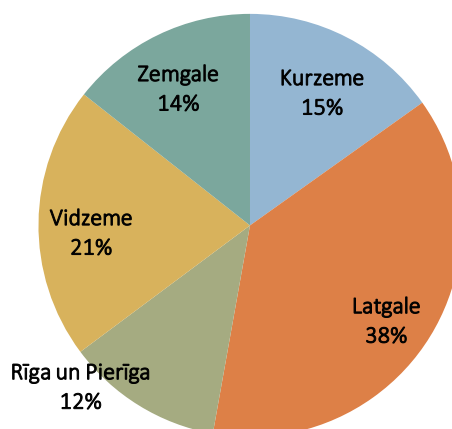
2019. gadā Latvijā vismaz vienas zaļināšanas prasības izpildi nodrošināja 36 860 lauksaimnieku (82 % no kopējā VPM pretendentu skaita 2019. gadā) uz 1 046 071 ha aramzemes ar kopējo lauksaimniecības zemes platību saimniecībās 1 396 873 ha (81 % no kopējās atbalstam deklarētās lauksaimniecības zemes platības 2019. gadā).

6.3. tabula

To lauksaimnieku skaits, kuri nodrošināja vismaz vienas zaļināšanas prasības izpildi, un atbilstošās platības 2019. gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	Aramzemes platība, ha
Kurzeme	5583	294 881	243 229
Latgale	13 884	309 571	196 821
Rīga un Pierīga	4421	180 523	134 088
Vidzeme	675	262 661	166 498
Zemgale	5297	349 238	305 435
Kopā:	36 860	1 396 873	1 046 071

Avots: LAD

6.2. attēls. To lauksaimnieku sadalījums pa novadiem, kuri nodrošināja vismaz vienas zaļināšanas prasības izpildi

Avots: LAD

Kultūraugu dažādošanas prakse attiecas uz lauksaimniekiem, kuru aramzemes platība ir vismaz 10 ha liela. Ja tā ir

- no 10 līdz 30 ha, tad jāaudzē vismaz divi dažādi kultūraugi un galvenā kultūrauga platība nedrīkst pārsniegt 75 % no aramzemes platības;
- lielāka par 30 ha, tad jāaudzē vismaz divi dažādi kultūraugi un galvenā kultūrauga platība nedrīkst pārsniegt 75 % no aramzemes platības, bet divu galveno kultūraugu platība – 95 % no aramzemes platības.

Lai saņemtu zaļināšanas maksājumu, lauksaimniekam ir jānodrošina kultūraugu dažādošana aramzemes platībā, sākot no 10 hektāriem.

Ja saimniecības aramzeme ir 10 līdz 30 hektāru platībā, šajā aramzemē

- jāaudzē vismaz divi dažādi kultūraugi;
- galvenā kultūrauga platība nedrīkst pārsniegt 75 % šīs aramzemes;

Ja lauksaimnieka aramzemes platība ir lielāka par 30 hektāriem, tajā

- jāaudzē vismaz trīs dažādi kultūraugu veidi;
- galvenā kultūrauga platība nedrīkst pārsniegt 75 % šīs aramzemes;
- divu galveno kultūraugu veidu platība nedrīkst pārsniegt 95 % šīs aramzemes.

Kultūraugu dažādošanas prasība ar diviem kultūraugiem (saimniecībās, kurās aramzemes platība ir no 10 līdz 30 ha) kopumā 2019. gadā bija jānodrošina 2870 lauksaimniekiem jeb 6 % no kopējā VPM pretendentu skaita Latvijā uz 64 851 ha aramzemes, kas veidoja 4 % no kopējā atbalstam deklarētās lauksaimniecības zemes platības.

6.4. tabula

Lauksaimnieku skaits un platības, kurās bija jānodrošina kultūraugu dažādošana ar diviem kultūraugiem Latvijā 2019. gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	Aramzemes platība, ha
Kurzeme	709	15 380	12 309
Latgale	915	21 578	15 405
Rīga un Pierīga	233	5317	4172
Vidzeme	404	9720	7118
Zemgale	609	12 857	10 616
Kopā:	2 870	64 851	49 619

Avots: LAD

Kultūraugu dažādošanas prasība ar trim kultūraugiem (saimniecībās, kurās aramzeme aizņem vairāk par 30 ha) kopumā 2019. gadā bija jānodrošina 4140 lauksaimniekiem (9 % no kopējā VPM

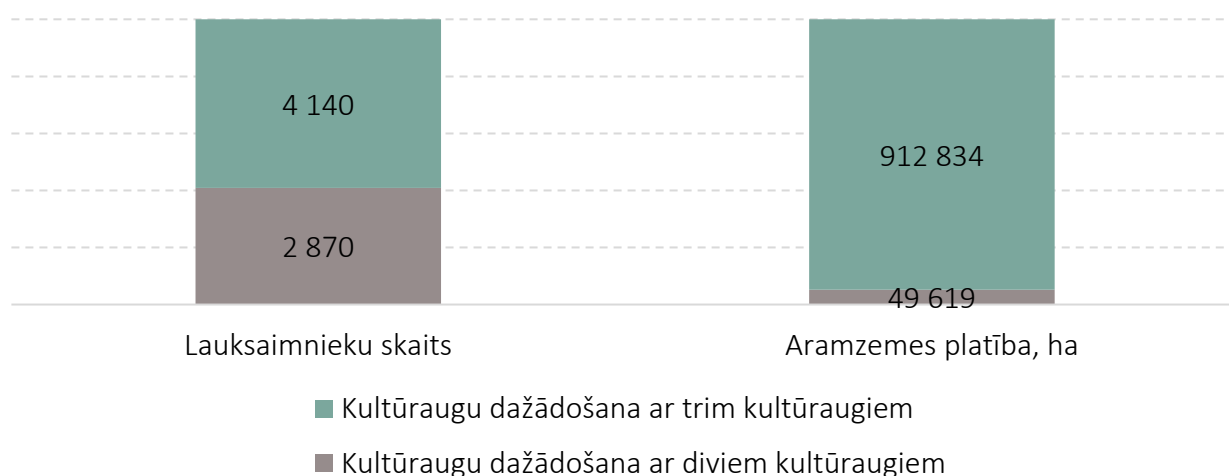
pretendentu skaita Latvijā) uz 912 834 ha aramzemes, kas veidoja vairāk par pusi (56 %) no kopējās atbalstam deklarētās lauksaimniecības zemes platības.

6.5. tabula

Lauksaimnieku skaits un platības, kurās bija jānodrošina kultūraugu dažādošana ar trim kultūraugiem Latvijā 2019. gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	Aramzemes platība, ha
Kurzeme	981	223 956	214 611
Latgale	980	169 057	155 491
Rīga un Pierīga	468	127 728	120 835
Vidzeme	656	150 235	137 765
Zemgale	1055	291 154	284 132
Kopā:	4140	962 130	912 834

Avots: LAD

6.3. attēls. Kultūraugu dažādošana 2019. gadā: lauksaimnieku skaits un aramzemes platība

Avots: LAD

Kultūraugu dažādošanas prasību uz saimniecību neattiecināšana, ja

- tajā vairāk nekā 75 % aramzemes tiek izmantota zālāju (īslaicīgo) vai lopbarības zālaugu ražošanai vai papuvei, vai kombinēti un pārējā aramzeme, ko neizmanto minētajiem mērķiem, neaizņem vairāk par 30 ha;
- tajā vairāk nekā 75 % atbalsttiesīgās zemes aizņem ilggadīgie vai īslaicīgie zālāji vai to izmanto zālāju vai lopbarības zālaugu ražošanai vai kombinēti un pārējā aramzeme, ko neaizņem minētie izmantošanas veidi, nav lielāka par 30 ha;
- vairāk nekā 50 % tās deklarētās aramzemes nebija deklarēta iepriekšējā gadā un tajā aug cits kultūraugs nekā iepriekšējā gadā.

Lai tiktu uzskatīts, ka kultūraugu dažādošanas prakse ir ievērota, kultūraugiem vai to atliekām ir jābūt uz lauka laikposmā no 15. jūnija līdz 31. augustam.

Ilggadīgo zālāju saglabāšana jānodrošina valsts līmenī, lai ilggadīgo zālāju platības īpatsvars attiecībā pret kopējo lauksaimniecības zemi nesamazinātos par vairāk kā par 5 % salīdzinājumā ar atsaucē vērību, kas noteikta 2015. gadā.

2019. gadā Latvijā 33 846 lauksaimnieki (75 % no kopējā VPM pretendentu skaita), īstenojot zaļināšanu, deklarēja 348 241 ha ilggadīgo zālāju.

6.6. tabula

Ilggadīgo zālāju deklarēšana zaļināšanas vajadzībām Latvijā 2019. gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	Ilggadīgo zālāju platība, ha
---------	----------------------	------------------------------------	------------------------------

Kurzeme	4742	182 467	50 672
Latgale	13 274	254 436	112 857
Rīga un Pierīga	4141	130 491	45 820
Vidzeme	7348	218 645	95 895
Zemgale	4341	204 741	42 995
Kopā	33 846	990 781	348 241

Avots: LAD

Ekoloģiski jutīgie ilggadīgie zālāji ir zālāji, kas atzīti par ES nozīmes zālāju biotopiem un putnu dzīvotnēm, un tos nedrīkst pārveidot vai apart. Informācija par aizsargājamiem ekoloģiski jutīgo ilggadīgo zālāju platībām tiek iekļauta LAD sagatavotajās lauku bloku kartēs un ir atrodama lauku reģistrā <http://karte.lad.gov.lv/>.

Lauksaimnieki nedrīkst pārveidot vai apart aizsargājamo ekoloģiski jutīgo ilggadīgo zālāju platības, kas ir kartogrāfiski identificētas LAD lauku bloku identifikācijas sistēmas lauku bloku kartē, izmantojot Dabas aizsardzības pārvaldes dabas datu pārvaldības sistēmas "Ozols" datus.

2019. gadā platības, kurās atradās 25 057 ha EJIZ, Latvijā atbalstam bija deklarējuši 3464 lauksaimnieki.

6.7. tabula

EJIZ statistika pa reģioniem 2019. gadā

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zemes platība, ha	EJIZ platība, ha
Kurzeme	421	38 199	3695
Latgale	1145	49 399	6640
Rīga un Pierīga	319	21 896	2142
Vidzeme	1154	66 060	9742
Zemgale	425	27 224	2838
Kopā	3464	202 778	25 057

Avots: LAD

Ekoloģiski nozīmīgas platības (ENP) izveide un uzturēšana ir jānodrošina, ja saimniecības aramzemes platība ir lielāka par 15 ha, un tai ir jāaizņem vismaz 5 % saimniecības aramzemes.

2018. gadā par ENP varēja būt papuvē esoša zeme, pasējā sēti stiebrzāles vai tauriņzieži, maisījumā sētas starpkultūras, slāpekli piesaistoši kultūraugi, aizsargājamās alejas, dižkoki, dižakmeņi, koku vai krūmu puduri vai akmeņu kaudzes, dīķi, laukmales vai buferjoslas, kurās nav koku un krūmu dzinumu, kas vecāki par vienu gadu, kā arī grāvji.

Kopumā Latvijā vismaz viena veida ENP 2019. gadā deklarēja 5192 lauksaimnieki jeb 11 % no kopējā VPM pretendentu skaita Latvijā uz 874 531 ha aramzemes (54 % no kopējās atbalstam deklarētās lauksaimniecības zemes platības), kā ENP deklarējot 76 156 ha.

6.8. tabula

Ekoloģiskas nozīmes platības 2019. gadā Latvijā pa reģioniem

Reģions	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zeme, ha	Aramzeme, ha	ENP faktiskā platība, ha	ENP platība pēc koeficienta piemērošanas, ha
Kurzeme	1240	209 671	200 976	16 574	16 468
Latgale	1370	176 822	160 505	15 002	15 450
Rīga un Pierīga	503	114 672	108 060	10 545	10 489
Vidzeme	769	137 379	125 160	10 879	11 164
Zemgale	1310	287 348	279 830	23 157	20 657
Kopā	5192	925 891	874 531	76 156	74 228

Avots: LAD

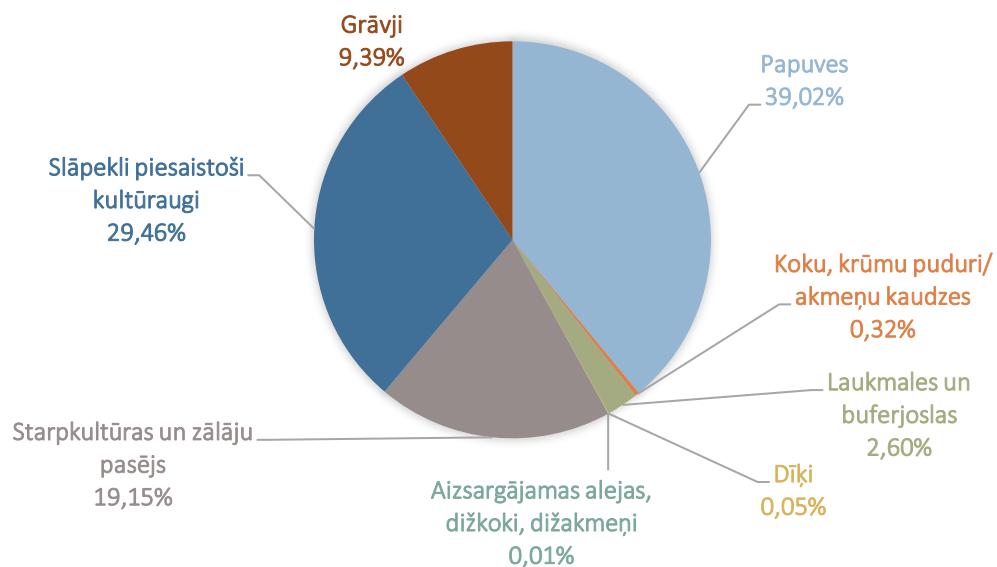
2019. gadā kā ENP lauksaimnieki varēja deklarēt papuvē esošu zemi, pasējā sētas stiebrzāles vai tauriņziežus, maisījumā sētas starpkultūras, slāpekli piesaistošus kultūraugus, aizsargājamas alejas, dižkokus, dižakmeņus, koku, krūmu pudurus vai akmeņu kaudzes, dīķus, laukmales vai buferjoslas, kurās nav koku un krūmu dzinumu, kas vecāki par vienu gadu, kā arī grāvjus.

6.9. tabula

Deklarētās ekoloģiskas nozīmes platības Latvijā 2019. gadā

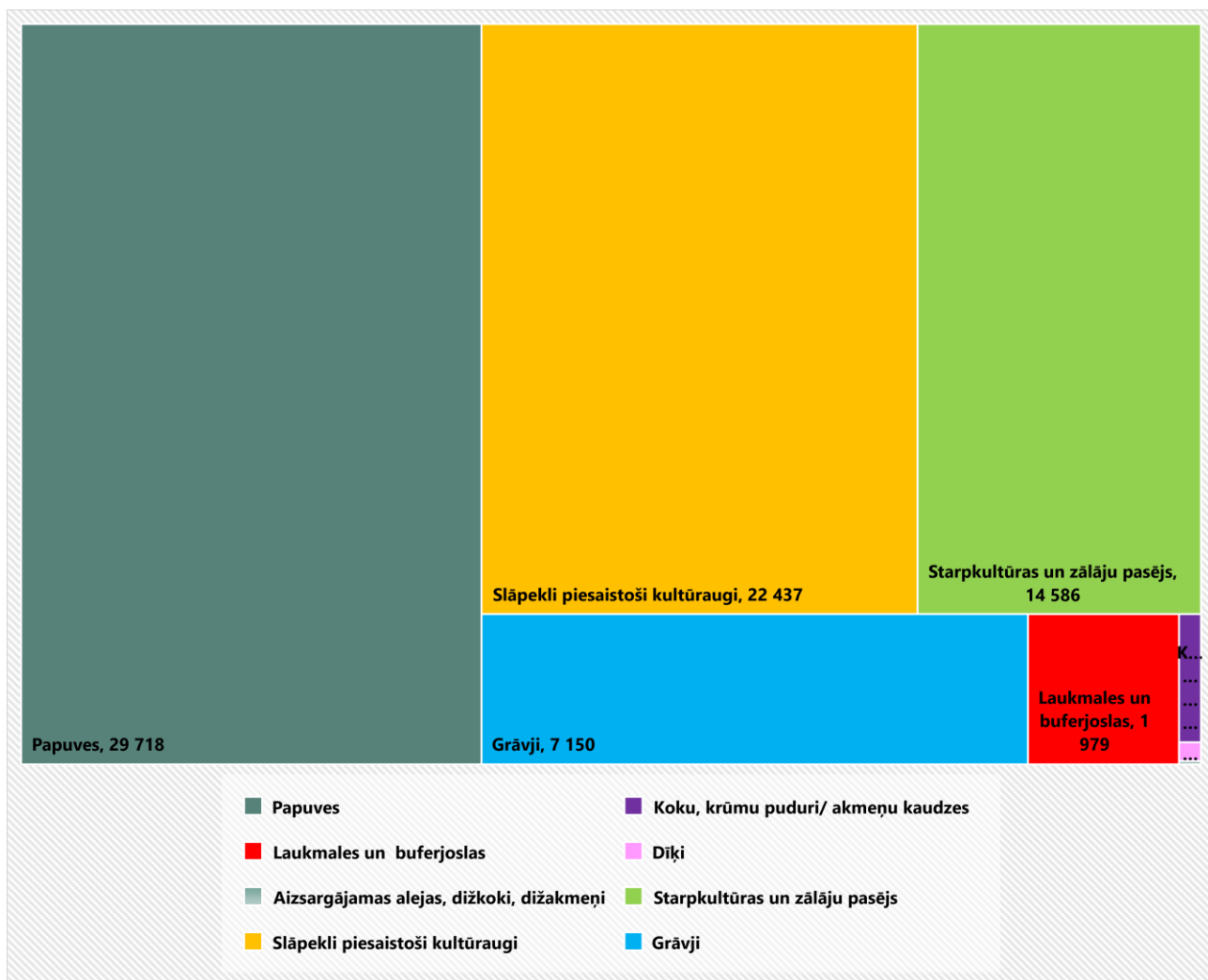
ENP:	Lauksaimnieku skaits	Lauksaimniecības zeme, ha	Aramzeme, ha	ENP faktiskā platība, ha	ENP platība pēc koeficienta piemērošanas, ha
Papuves	3269	643 752	615 033	29 718	29 718
Koku, krūmu puduri/ akmeņu kaudzes	363	128 771	125 697	243	365
Laukmales un buferjoslas	854	170 454	164 399	1979	2968
Dīķi	154	70 357	69 185	36	54
Aizsargājamas alejas, dižkoki, dižakmeņi	48	25 343	25 016	6	9
Starpkultūras un zālāju pasējs	709	188 174	175 193	14 586	4 376
Slāpekli piesaistoši kultūraugi	1450	328 184	307 154	22 437	22 437

Avots: LAD

6.4.attēls. Deklarētās ENP 2019. gadā, %

Avots: LAD

6.5. attēls. Deklarētās ENP 2019. gadā, ha

Avots: LAD

Uz saimniecību ENP prasību neattiecina, ja

- vairāk nekā 75 % tās aramzemes tiek izmantoti zālāju (īslaicīgo) vai lopbarības zālaugu ražošanai vai papuvei, vai pākšaugu audzēšanai, vai kombinēti un pārējā aramzeme, ko neizmanto minētajiem mērķiem, neaizņem vairāk par 30 ha;
- tajā vairāk nekā 75 % atbalsttiesīgās zemes aizņem ilggadīgie zālāji vai to izmanto īslaicīgo zālāju vai lopbarības zālaugu ražošanai un pārējā aramzeme neaizņem vairāk par 30 ha;
- vairāk nekā 50 % tās aramzemes atrodas tādos apgabalos (pagastos vai novados), kas ir ar dabas ierobežojumiem (ADI), to vairāk nekā 50 % platībā klāj meži un mežu un LIZ proporcija ir lielāka nekā 3 pret 1.

6.10. tabula

Zaļināšanas maksājuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	32,72	1 613 699	45 028	54 313 000	52 627 883
2016.	36,56	1 646 485	45 258	61 729 000	60 176 060
2017.	40,43	1 669 260	44 956	69 129 000	67 448 893
2018.	44,38	1 680 383	44 899	76 588 000	74 544 500
2019.	48,12	1 703 568	44 874	84 046 200	81 977 839

Avots: LAD

Maksājums gados jauniekiem lauksaimniekiem

Lai gados jaunaļiem lauksaimniekiem atvieglotu saimnieciskās darbības uzsākšanu un viņu saimniecību strukturālo pielāgošanu pēc to sākotnējās izveidošanas, no 2015. gada ir paredzēts ienākumu atbalsts gados jauniem lauksaimniekiem. Šā mērķa labad kopš 2015. gada daļa tiešo maksājumu maksimālā apmēra tiek novirzīta kā papildinošs maksājumu gados jaunaļiem lauksaimniekiem – fiziskām un juridiskām personām – par **pirmās** izveidotās lauku saimniecības pirmajiem 90 VPM ha. Maksājums tiek piešķirts piecus gadus.

Maksājumu var saņemt arī par kontrolē esošu lauku saimniecību, ar kuru pārņemta pirmā dibinātā saimniecība, ja tā izveidota, mainot juridisko statusu, vai arī ir pilnībā izbeigta iepriekšējās personas (juridiskas vai fiziskas) darbība.

Gados jauns lauksaimnieks ir fiziska persona, kas

- pirmo reizi dibina lauku saimniecību kā saimniecības vadītājs vai kas izveidojusi šādu saimniecību piecu gadu laikā pirms pirmā iesnieguma iesniegšanas atbalstam;
- gadā, kad iesniedz pirmo iesniegumu atbalstam, nav vecāka par 40 gadiem.

2019. gada maksājuma nolūkos tika uzskatīts, ka **lauku saimniecība dibināta vai izveidota** (vai uzsākta fiksēta lauksaimnieciskā darbība) gadā, kad

- iesniegts iesniegums lauksaimniecības valsts vai ES atbalsta saņemšanai;
- Lauksaimniecības datu centrā reģistrēti lauksaimniecības dzīvnieki, kuru skaits atbilst vismaz trim nosacītajām liellopu vienībām;
- VID deklarēti ieņēmumi no lauksaimnieciskās darbības.

Saimniecības dibināšana vai izveide ietver arī gadījumus, kad gados jaunais lauksaimnieks pārņem saimniecību, kļūst par zemnieku saimniecības īpašnieku vai kad viens vai vairāki gados jauni lauksaimnieki iegādājas daļu saimniecības un iegūst tās kontroles tiesības un paraksta tiesības ar nosacījumu, ka pārņemto saimniecību iepriekš nav pārvaldījis cits gados jauns lauksaimnieks.

Nosacījumi juridiskām personām – kapitālsabiedrībām

Kapitālsabiedrība var saņemt atbalstu, ja

- vienam gados jaunam lauksaimniekam pieder vairāk nekā 50 % kapitāldaļu un paraksta tiesības **vai** vairākiem gados jauniem lauksaimniekiem kopā pieder vairāk nekā 50 % kapitāldaļu, katram vismaz 20 % kapitāldaļu un paraksta tiesības, **un**
- paraksta tiesības tie saglabā vismaz no kārtējā gada 22. maija līdz 31. decembrim.

Ja kapitālsabiedrību pārvalda cita juridiska persona, ikvienai fiziskajai personai, kas kontrolē šo otro juridisko personu, jāatbilst gados jauna lauksaimnieka definīcijai.

Nosacījumi zemnieku saimniecībām

Zemnieku saimniecība var saņemt maksājumu, ja viens vai vairāki gados jauni lauksaimnieki ir individuālā uzņēmuma vai zemnieku saimniecības vienīgie īpašnieki un tiem ir paraksta tiesības gadā, kad tie piesakās maksājumam, un šo statusu tie saglabā līdz kārtējā gada 31. decembrim.

Papildu nosacījumi

Ja gados jaunais lauksaimnieks ir dibinājis un maksājumam pieteicis vairākas savā kontrolē esošas saimniecības, maksājumu piešķir par tās pieteiktās saimniecības platību, kura ir dibināta pirmā.

Ja gados jaunais lauksaimnieks vienā dienā ir dibinājis vairākas savā kontrolē esošas saimniecības, maksājumu piešķir tikai par vienas saimniecības platību, ko norāda lauksaimnieks, vai nepiešķir nevienai no saimniecībām, ja tiek konstatēta mākslīgu nosacījumu radīšana.

Ja saimniecība maksājumu bija saņēmis jau 2015. vai 2016. gadā, gados jauna lauksaimnieka nosacījumi šīm saimniecībām 2019. gadā tika piemēroti tāpat kā iepriekš, pieļaujot dalītu kontroli starp gados jauniem lauksaimniekiem un pārējiem, kas neatbilst nosacījumiem.

6.11. tabula

Maksājuma gados jaunaļiem lauksaimniekiem finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2019. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
------	---------------	-----------------------	-----------------	----------------------	----------------------

2015.	42,20	55 788	1744	2 345 947	42,20
2016.	42,20	75 365	2448	3 178 773	42,20
2017.	42,20	79 105	2701	3 334 076	42,20
2018.	49,26	97 543	3208	4 792 399	49,26
2019.	49,45	109 827	3642	5 425 408	49,45

Avots: LAD

Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas maksājums

Lai mazinātu ar tiešo maksājumu pārvaldību un kontroli saistītās administratīvās izmaksas, no 2015. gada Latvijā tika ieviesta vienkārša un īpaša shēma mazajiem lauksaimniekiem. Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas (MLS) maksājums ir fiksēts maksājums – 500 EUR gadā saimniecībai. MLS aizstāj visus pārējos tiešos maksājumus, izņemot pārejas posma valsts atbalstu. Pievienoties shēmai bija iespējams tikai vienu reizi līdz 2015. gada 15. jūnijam, bet izstāties no shēmas var jebkurā gadā. MLS pretendentiem bija jāiesniedz LAD pierādījums par to, ka tie nav radījuši mākslīgus apstākļus, lai gūtu labumu no jaunās maksājuma shēmas.

MLS pretendentiem netika piešķirts, ja tika konstatēta mākslīgu apstākļu radīšana, lai iegūtu MLS maksājumu, piemēram, saimniecība sadalīta mazākās vai izveidota jauna saimniecība, bet tās zemi neapsaimnieko pats pretendents u.c.

Tiesības saņemt MLS maksājumu nav nododamas citai personai, ja vien saimniecību mantošanas ceļā nepārņem tikai viena persona, pārņemot arī visus saimniecības atbalsttiesīgos lauksaimniecības zemes hektārus.

6.12. tabula

Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2019. gadam

Gads	Likme, EUR/gadā	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2015.	500	38 187	15 062	7 531 000
2016.	500	35 008	13 892	6 940 030
2017.	500	33 163	13 193	6 583 730
2018.	500	31 168	12 516	6 232 060
2019.	500	28 473	11 614	5 802 200

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts (BSA)

Brīvprātīgu saistīto atbalstu var piešķirt tikai par darbību tādās nozarēs, kas saskaras ar noteiktām grūtībām un ir īpaši svarīgas ekonomisku, sociālu un (vai) ar vidi saistītu iemeslu dēļ. BSA var piešķirt tādā apmērā, cik konkrētajā nozarē nepieciešams, lai tajā radītu stimulu saglabāt ražošanu. Atbalsts nevar veicināt ražošanas apjoma palielināšanos.

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par slaucamām govīm

BSA par slaucamo govi 2019. gadā varēja saņemt, ja

- govis ir turētas lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15. maija;
- notiek to pārraudzība atbilstoši normatīvajiem aktiem par dzīvnieku pārraudzību;
- izslaukums no govīm pēdējā standarta laktācijā, kas noslēgta pārraudzības gadā, no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim ir vismaz 5500 kg vai govīm bioloģiskajā saimniecībā vai Latvijas brūnās un zilās šķirnes govīm, ko izmanto lauksaimniecības ģenētisko resursu saglabāšanai, – 4500 kg. Uz slaucamām govīm jeb pirmcipienēm, kuru pirmā standarta laktācija tiek uzsākta pārraudzības gadā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim, izslaukuma prasība netiek attiecināta;
- govis ir reģistrētas un apzīmētas un par tām ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā;

- lauksaimnieks nodrošina piena izslaukuma kontroli, datu sagatavošanu un uzglabāšanu saskaņā ar pārraudzības kārtību;
- lauksaimnieks izveido un uztur saimniecības piena izmantošanas, tostarp realizācijas, uzskaiti rakstiski, izmantojot elektroniskos datu uzglabāšanas līdzekļus vai iekārtojot uzskaites žurnālu, kurā informācija sakārtota hronoloģiskā secībā:
 - pēc kontroles datuma;
 - pēc piena piegādes datuma, norādot ziņas par piena pircēju un piegādāto piena daudzumu;
 - pēc piena pārstrādes datuma, ja piens tiek pārstrādāts saimniecībā.

6.13. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par slaucamām govīm finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2019. gadam

Gads	Likme, EUR/govi	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	125,36	99 025	4327	12 382 996	12 375 165
2016.	141,72	99 165	4445	14 095 178	14 033 938
2017.	168,65	101 672	4300	17 163 906	17 081 045
2018.	182,59	99 324	4135	18 133 308	18 082 365
2019.	210,24	95 775	3864	20 123 548	20 036 483

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par kazām

BSA par kazām 2019. gadā varēja saņemt par kazu māti, ja

- ganāmpulkā ir vismaz trīs atbalsttiesīgas kazu mātes laikposmā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim un tās šajā laika posmā ir atnesušās;
- tā noturēta lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot kārtējā gada 15. maija;
- tā ir reģistrēta un apzīmēta un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.14. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par kazām finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2019. gadam

Gads	Likme, EUR/kazu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	65,66	1406	108	94 886	91 643
2016.	58,95	1780	133	108 006	103 814
2017.	57,13	2093	149	120 954	118 448
2018.	46,98	2550	178	121 697	117 666
2019.	47,05	2581	179	121 697	120 341

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par liellopiem

BSA par liellopiem 2019. gadā varēja saņemt par liellopu, ja

- tas pieder pie gaļas šķirnes (Šarolē, Herefordas, *Aberdinangus*, Limuzīnas, Hailandes, Galovejas, Belģijas zilā, *Hekes*, *Aubrak*, blondais akvitānietis, Pjemontas, Deksteras, Saleras, *Shorthorn*, gaļas šķirņu krustojums) vai piena-gaļas šķirnes (stepju pelēkā, Simentāles, Tiroles pelēkā, Montbeljardas, Šveices brūnā) vai iegūts krustojumā ar šo šķirņu dzīvniekiem;
- tā ir tele vai tas bullis vai vērsis un ja liellops lauksaimnieka ganāmpulkā sasniedzis 16 mēnešu vecumu un ganāmpulkā noturēts vairāk nekā sešus mēnešus pēc kārtas pirms 16 mēnešu vecuma sasniegšanas dienas;
- tā ir zīdītājgovs, kura netiek slaukta, bet tiek izmantota teļu zīdīšanai, kura ir atnesusies divu gadu laikposmā, kas beidzas kārtējā gada 15. novembrī, un kura lauksaimnieka ganāmpulkā ir turēta sešus mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15. maija;
- tas ir reģistrēts un apzīmēts un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

Brīvprātīga saistītā atbalsta par liellopiem finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2019. gadam

Gads	Likme, EUR/liellopu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	77,07	42 054	4051	3 314 350	3 228 941
2016.	76,68	48 302	4107	3 728 228	3 692 048
2017.	75,73	54 056	4254	4 136 679	4 075 837
2018.	102,2	56 978	4274	5 860 770	5 773 343
2019.	108,80	60 405	4139	6 645 170	6 545 623

Avots: LAD

 Brīvprātīgs saistītais atbalsts par aitām

BSA par aitām 2019. gadā varēja saņemt par aitu māti, ja

- ganāmpulkā ir vismaz trīs atbalsttiesīgas aitu mātes laikposmā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim un tās šajā laika posmā ir atnesušās;
- tā pieder pie gaļas šķirnes (Dorperas, Dorseta, Igaunijas baltgalve, *Il de France*, *Swifter*, Sufolkas, Tekselas, Vācijas merino vietējā, Oksforddaunas, gaļas šķirņu krustojums) vai vilnas-gaļas šķirnes (Hempšīras, Igaunijas tumšgalve, Leisteres (Leicesters), Lietuvas melngalve, Latvijas tumšgalve, Vācijas melngalve) vai iegūta krustojumā ar šo šķirņu dzīvniekiem;
- tā noturēta lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 1. jūlija;
- tā ir reģistrēta un apzīmēta un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

Brīvprātīga saistītā atbalsta par aitām finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2019. gadam

Gads	Likme, EUR/aitu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	13,49	18 116	627	249 239	243 623
2016.	17,75	21 664	704	402 437	383 657
2017.	23,43	23 506	758	554 510	548 532
2018.	27,63	22 965	769	634 794	633 195
2019.	28,09	22 452	722	634 794	626 709

Avots: LAD

 Brīvprātīgs saistītais atbalsts par proteīnaugiem

BSA par proteīnaugiem 2019. gadā varēja saņemt par proteīnaugu platību, ja

- to aizņem tīrsējā sētas lauka pupas, zirņi, vīķi, lupīna, lucerna, austrumu galega, soja, kaņepes, sarkanais āboliņš, bastarda āboliņš vai baltais āboliņš vai to maisījumi;
- to aizņem maisījumos ar graudaugiem sēti zirņi vai vīķi un ja zirņu vai vīķu sēklas masas, augu skaita vai to zaļmasas īpatsvars > 50 %;
- tā nav pieteikta citam BSA par platībām;
- lauksaimniekam pretendējot uz BSA par proteīnaugiem par kaņepju platību, tā ir atbalsttiesīga VPM saņemšanai;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- proteīnaugi netiek izmantoti enerģijas ieguvei (saimniecībai, kurā audzē proteīnaugus arī enerģijas ieguvei, jāiesniedz informācija par kultūraugu izmantošanas veidiem un jānodrošina uzskaitē par saimniecībā iegūto proteīnaugu ieguvu un izlietošanu).

Brīvprātīga saistītā atbalsta par proteīnaugiem finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2019. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	82,48	43 837	2119	3 620 880	3 615 569
2016.	72,39	56 789	2637	4 115 280	4 079 639

2017.	54,02	84 344	4243	4 608 620	4 552 876
2018.	63,2	80 425	3763	5 105 840	5 078 541
2019.	75,98	72 485	3716	5 603 080	5 497 040

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par cietes kartupeļiem

BSA par cietes kartupeļiem 2019. gadā varēja saņemt par cietes kartupeļiem, ja

- lauksaimnieks ir noslēdzis kartupeļu audzēšanas līgumu ar cietes ražotāju par noteiktu cietes kartupeļu stādījumu platību un noteikta kartupeļu daudzuma piegādi kārtējā gadā;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- no viena hektāra novākti un cietes ražotājam piegādātajiem cietes kartupeļiem ir iegūtas vismaz 3,5 tonnas kartupeļu cietes.

6.18. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par cietes kartupeļiem finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2019. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	342,96	519	45	207 146	177 817
2016.	366,77	520	67	207 146	190 386
2017.	298,22	658	84	207 146	196 057
2018.	248,94	820	118	207 146	202 047
2019.	315,22	634	97	207 146	199 687

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētas sēklas kartupeļiem

BSA par sertificētas sēklas kartupeļiem 2019. gadā varēja saņemt par kartupeļiem, ja

- attiecīgajā platībā ir iestādīti PB, B vai C1 kategorijas sēklas kartupeļi;
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- lauksaimnieks VAAD piesaka sēklas kartupeļu platību lauku apskatei.

6.19. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par sertificētas sēklas kartupeļiem finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2019. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	502,1	317	23	160 218	159 100
2016.	409,86	391	19	160 218	160 214
2017.	407,38	392	22	160 218	159 726
2018.	417,65	384	18	160 218	160 215
2019.	385,13	416	24	160 218	160 218

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām

BSA par sertificētām stiebrzāļu un augu sēklām 2019. gadā varēja saņemt, ja

- attiecīgajā platībā tiek audzēti pļavas timotiņš, pļavas auzene, hibrīdā airene, daudziedu viengadīgā airene, sarkanā auzene, ganību airene, niedru auzene, pļavas skarene, kamolzāle, sarkanais āboliņš, baltais āboliņš, austrumu galega, lucerna, bastarda āboliņš, facēlija, ragainie vanagnadziņi, zirņi, vīķi, lauka pupas vai lupīna (saldā jeb dzeltenā, baltā vai šaurlapu);
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- attiecīgā platība nav pieteikta citam BSA par platībām;
- lauksaimnieks VAAD piesaka stiebrzāļu un lopbarības augu platību lauku apskatei.

6.20. tabula

**Brīvprātīga saistītā atbalsta par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām finansējuma izlietojums
no 2015. līdz 2019. gadam**

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	90,37	3090	90	291 392	278 866
2016.	68,09	4146	97	291 392	282 294
2017.	65,60	4319	93	291 392	283 318
2018.	67,18	4323	102	291 392	288 222
2019.	93,96	2853	79	291 392	268 102

Avots: LAD

 Brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām labības sēklām

BSA par sertificētām labības sēklām 2019. gadā varēja saņemt, ja

- attiecīgajā platībā tiek audzēti kvieši (*Triticum aestivum* L., *Triticum spelta* L.), rudzi (*Secale cereale* L.), tritikāle (*Triticosecale* Wittm), mieži (*Hordeum vulgare* L.), auzas (*Avena sativa* L., *Avena byzantina* K. Koch, *Avena nuda* L.) un griķi (*Fagopyrum esculentum* Moench);
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- attiecīgā platība nav pieteikta citam BSA par platībām;
- lauksaimnieks VAAD piesaka labības sēklu platību lauku apskatei.

6.21. tabula

**Brīvprātīga saistītā atbalsta par sertificētām labības sēklām finansējuma izlietojums no
2015. līdz 2019. gadam**

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	90,27	7638	83	730 833	688 510
2016.	84,4	8548	85	730 833	721 266
2017.	77,43	9438	86	730 833	730 809
2018.	76,25	9566	90	730 833	713 423
2019.	74,74	9497	74	730 833	709 783

Avots: LAD

 Brīvprātīgs saistītais atbalsts par miežiem

BSA par miežiem 2019. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un attiecīgā platība nav pieteikta citam BSA par platībām.

6.22. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par miežiem finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2019. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	32,8	86 885	6171	2 865 167	2 849 373
2016.	36,33	84 552	6254	3 073 967	3 071 925
2017.	42,76	76 231	6147	3 282 767	3 257 496
2018.	30,37	114 554	6478	3 491 567	3 467 553
2019.	45,56	80 835	5709	3 700 367	3 682 692

Avots: LAD

 Brīvprātīgs saistītais atbalsts par vasaras rapsi un vasaras ripsi

BSA par vasaras rapsi un vasaras ripsi 2019. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru.

6.23. tabula

BSA par vasaras rapsi un vasaras ripsi finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	74,47	19 139	564	1 431 801	1 424 835
2016.	80,54	23 393	617	1 894 275	1 883 960

2017.	36,67	27 250	754	1 003 315	998 584
2018.	20,13	49 656	1154	1 003 315	999 533
2019.	40,78	24 438	863	1 003 315	998 261

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par dārzeņiem

BSA par dārzeņiem 2019. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un attiecīgajā platībā tiek audzēti tomāti, sīpoli, šalotes sīpoli, ķiploki, puravi, galviņkāposti, ziedkāpostui, citi kāposti (izņemot lopbarības kāposti), galda kolrābji, burkāni, galda rāceņi, galda kāļi, galda bietes, mangolds (lapu bietes), selerijas, redīsi, melnie rutki, pētersīļi, pastinaki, gurķi, kornišoni, dārza ķirbji, cukīni, kabači, patisoni, vīglapu ķirbji, lielaugļu ķirbji, muskata ķirbji, parastās jeb dārza pupiņas, skābenes, rabarberi, spināti vai mārutki.

6.24. tabula

BSA par dārzeņiem finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2019. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	501,85	2214	264	1 124 867	1 109 816
2016.	535,8	2370	302	1 280 401	1 266 410
2017.	496,41	2868	426	1 433 896	1 421 242
2018.	526,12	2990	415	1 588 598	1 570 883
2019.	502,40	3370	465	1 743 306	1 693 081

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par augļiem un ogām

BSA par augļiem un ogām 2019. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un attiecīgajā platībā tika audzētas vīnogas, ābeles, bumbieres, krūmcidonijas, smiltsērķšķi, saldie un skābie ķirši, plūmes, dārza pīlādži, zemenes, krūmmellenes, lieloļu dzērvenes, upenes, sarkanās un baltās jāņogas, ērkšķogas, aronijas, avenes vai kazenes.

6.25. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par augļiem un ogām finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2019. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	157,59	4277	855	682 825	673 073
2016.	151,79	5004	992	777 239	759 092
2017.	134,95	6348	1331	870 414	854 393
2018.	135,51	7007	1448	964 322	949 352
2019.	141,41	7223	1539	1 058 234	1 024 883

Avots: LAD

6.2. Savstarpējā atbilstība

Savstarpējā atbilstība nodrošina saikni starp atbalsta maksājumu saņemšanu un atbilstību normatīvajos aktos noteiktiem nosacījumiem. Savstarpējās atbilstības uzdevums ir veicināt lauksaimnieku motivāciju ievērot šo prasību izpildi sabiedrības interesēs, pretī saņemot atbalsta maksājumus. Pēc būtības savstarpējā atbilstība ir dažādu normu kopums, kas lauksaimniekam jāievēro, lai saņemtu atbalsta maksājumus.

Savstarpējā atbilstība ietver

- ✓ obligātās apsaimniekošanas prasības attiecībā uz
 - vides aizsardzību, klimata pārmaiņu mazināšanu, labiem lauksaimniecības apstākļiem,
 - dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju,
 - pārtikas nekaitīgumu,
 - dzīvnieku, augu un sabiedrības veselību,

- dzīvnieku labturību;
- ✓ laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus (LLVN).
Ja lauksaimnieks šos noteikumus neievēro, viņam tiek piemērots maksājuma samazinājums.

Savstarpējā atbilstība attiecas uz šādiem atbalsta maksājumiem:

- tiešajiem maksājumiem – VPM, zaļināšanas maksājumu, maksājumu gados jauniekiem lauksaimniekiem, BSA par slaucamām govīm, BSA par kazām, BSA par liellopiem, BSA par aitām, BSA par proteīnaugiem, BSA par cietes kartupeļiem, BSA par sertificētas sēklas kartupeļiem, BSA par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām, BSA par sertificētām labības sēklām, BSA par miežiem, BSA par vasaras rapsi un vasaras ripsi, BSA par dārzeņiem, BSA par augļiem un ogām;
- lauku attīstības platībmaksājumiem – bioloģiskās daudzveidības uzturēšanu zālajos, vidi saudzējošu metožu lietošanu dārzkopībā, saudzējošas vides izveidi, audzējot augus nektāra ieguvei, rugāju lauku ziemas periodā, bioloģiskās lauksaimniecības maksājumiem, maksājumu apgabaliem, kuros ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi.

Savstarpējās atbilstības prasību izpildi kontrolē šādas kompetentās kontroles iestādes:

- LAD kontrolē LLVN un obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi vides jomā;
- PVD kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi par dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju, pārtikas un barības apriti, dzīvnieku infekcijas slimību kontroli un labturību;
- VAAD kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi par mēslošanas līdzekļu lietošanu un uzskaiti īpaši jutīgajās teritorijās un augu aizsardzību;
- Valsts meža dienests kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi vides jomā meža platībās.

6.3. Kopējā tirgus atbalsta instrumenti

Atbalsts ražotāju organizācijām

➤ Ražotāju organizācijas un starpnozaru organizācijas piena nozarē

Latvijā no 2013. gada 5. februāra ir spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr. 80 “Piena un piena produktu ražotāju organizāciju atzīšanas un to darbības uzraudzības kārtība”, kas paredz nosacījumus piena ražotāju organizāciju un piena starpnozaru organizāciju atzīšanai un šo organizāciju darbības uzraudzības kārtību. Minēto organizāciju un to darbības uzraudzība Latvijā ir Lauku atbalsta dienesta pārziņā.

Kopš noteikumu stāšanās spēkā Lauku atbalsta dienestā nav iesniegts neviens pieteikums piena ražotāju organizācijas vai piena starpnozaru organizācijas atzīšanai, tāpēc arī neviena šāda organizācija nav tikusi atzīta.

➤ Ražotāju grupas un organizācijas augļu un dārzeņu sektorā

Latvijā 2019. gadā kopumā augļu un dārzeņu nozarē darbojās piecas atzītas ražotāju organizācijas, un tajās ir apvienojušies 54 profesionāli dārzenkopji un augļkopji. Ražotāju organizācijas galvenais mērķis ir saistīts ar to produktu piedāvājumu koncentrēšanu un laišanu tirgū, kurus ražojuši tās biedri un par kuriem tai piešķirta atzīšana. Laikā no 2012. līdz 2018. gadam augļu un dārzeņu nozares ražotāju organizācijas ir kāpinājušas saražoto produkcijas apjomu, 2018. gadā sasniedzot 20,3 milj. EUR vērtību jeb 34 % no augļu un dārzeņu izlaides valstī (sk. 6.3. att.). Kooperatīvajās sabiedrībās, kas pretendē uz RO statusu, ir apvienojušies vismaz pieci atzīto produktu ražotāji un minimālās pārdotās produkcijas vērtība sasniedz:

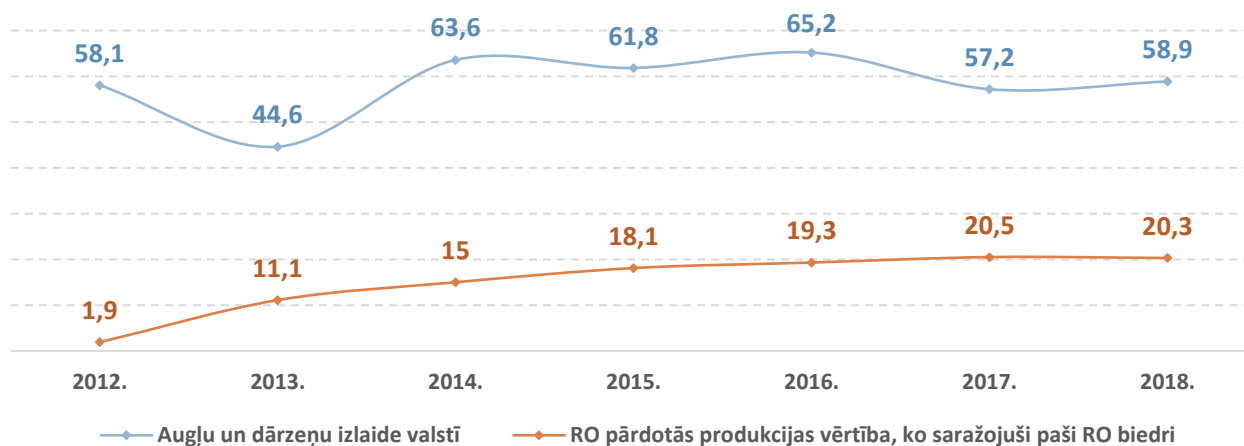
- 142 280 eiro – pretendam, kas nodarbojas tikai ar augļu un ogu ražošanu;
- 284 570 eiro – pretendam, kas nodarbojas gan ar augļu un ogu, gan dārzeņu ražošanu;
- 996 010 eiro – pretendam, kas nodarbojas ar dārzeņu ražošanu;

ES atbalsts nepārsniedz 50 % no reālajām programmas pasākumu izmaksām, bet tā maksimālais apmērs nedrīkst būt lielāks par 4,1 % no ražotāju organizācijas pārdotās produkcijas vērtības. Apmēru ir iespējams palielināt līdz 4,6 %, ja darbības programmās tiek paredzēti arī krīžu novēršanas un pārvarēšanas pasākumi.

2018. gadā augļu un dārzeņu nozares ražotāju organizāciju darbību Latvijā noteica šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Komisijas Īstenošanas regula (EK) 2017/892, ar ko nosaka noteikumus par Padomes Regulas (EK) Nr. 1308/2013 piemērošanai attiecībā uz augļu un dārzeņu, un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari;
- Komisijas Deleģētā regula (EK) 2017/891, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz augļu un dārzeņu un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari un Eiropas Parlamenta un padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 papildina attiecībā uz sodiem, kas piemērojami minētajās nozarēs, un groza Komisijas Īstenošanas regulu (ES) Nr. 543/2011;
- Ministru kabineta 2017. gada 10. oktobra noteikumi Nr. 621 "Noteikumi par augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām";
- Stratēģija ilgtspējīgām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbības programmām Latvijā 2017–2023;
- nosacījumi attiecībā uz pasākumiem vides jomā (vides programma ir neatņemama stratēģijas sastāvdaļa).

Pašlaik atzītās ražotāju organizācijas kalpo par labu paraugu tam, kā apvienojoties var piesaistīt ES finansējumu ražošanas modernizācijai un nostiprināt savas pozīcijas ne tikai Latvijas, bet arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu augļu un dārzeņu tirgos.

6.3. attēls. Augļu un dārzeņu RO pārdotās produkcijas vērtība no 2012. līdz 2018. gadam, milj. EUR

Avots: ZM pēc LAD datiem

Programma skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu

2017. gada 1. augustā ES stājās spēkā jauni nosacījumi par atbalstu augļu, dārzeņu un piena piegādei izglītības iestādēm: līdz šim atsevišķi administrētās ES atbalsta programmas "Skolas piens" un "Augļi skolai" tika ietverti vienotā regulējumā, bet saglabājot atsevišķu finansējumu katram produktu veidam.

Jaunie ES nosacījumi piešķir lielāku atbildību un rīcības brīvību dalībvalstīm, ļaujot tām pieņemt tādus nacionālos atbalsta piešķiršanas nosacījumus, lai pēc iespējas efektīvāk sasniegtu atbalsta programmas mērķus. Atbilstoši jaunajiem nosacījumiem papildus augļu, dārzeņu un piena izdalīšanai skolās atbalsta programmā ļoti liels uzsvars tiek likts uz bērnu un viņu ģimenes locekļu izglītošanu par

lauksaimniecību un dažādām lauksaimniecības ražošanas metodēm, par reģionam raksturīgiem produktiem, par veselīgu uzturu, par cīņu pret pārtikas izšķērdēšanu u.tml. Šādiem papildu izglītojošiem pasākumiem dalībvalstij ik gadu jāatvēl noteikta daļa pieejamā finansējuma.

Atbalsta programmu 2019. gadā reglamentēja šādi ES normatīvie akti:

- Padomes 2013. gada 16. decembra Regula (ES) Nr. 1370/2013 par konkrēta atbalsta un kompensāciju noteikšanas pasākumiem saistībā ar lauksaimniecības produktu tirgu kopīgo organizāciju;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Komisijas 2016. gada 3. novembra Īstenošanas regula (ES) 2017/39 par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes regulu (ES) Nr. 1308/2013 piemērot attiecībā uz Savienības atbalstu izglītības iestāžu apgādei ar augļiem un dārzeņiem, banāniem un pienu);
- Komisijas 2016. gada 3. novembra Deleģētā regula (ES) 2017/40, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz Savienības atbalstu izglītības iestāžu apgādei ar augļiem un dārzeņiem, banāniem un pienu un groza Komisijas Deleģēto regulu (ES) Nr. 907/2014;
- Komisijas 2019. gada 27. marta Īstenošanas lēmums *C(2019)2249 final*, ar ko nosaka skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem un skolu apgādei ar pienu paredzētā Savienības atbalsta galīgo piešķirumu dalībvalstīm periodam no 2019. gada 1. augusta līdz 2020. gada 31. jūlijam.

Latvijā atbalsta programma "Piens un augļi skolai" ir ieviesta ar Ministru kabineta 2017. gada 16. augusta noteikumiem Nr. 485 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtība augļu, dārzeņu un piena piegādei izglītības iestādēm", un ZM 2017. gada 19. jūlijā ir arī apstiprinājusi stratēģiju programmas īstenošanai sešu gadu laikposmā "Plāns programmas skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem un pienu īstenošanai Latvijā 2017./2018.–2022./2023. mācību gados".

Atbalsta programmas nosacījumu un stratēģijas izstrādē, kā arī programmas īstenošanas uzraudzībā ZM iesaista LAD, Veselības ministriju, Izglītības un zinātnes ministriju, Valsts izglītības satura centru un Slimību profilakses un apkarošanas centru, kā arī pēc nepieciešamības sociālos partnerus.

Programmu Latvijā administrē LAD.

6.26. tabula

Atbalsta skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu izlietošana Latvijā 2017./2018.–2019./2020. mācību gadā

Mācību gads	2017./2018.	2018./2019.	2019./2020.*
Iesaistītās izglītības iestādes, no tām:	1278	1242	1152
augļu un dārzeņu izdalē iesaistītās	1176	1076	1278
piena izdalē iesaistītās	1076	1278	1242
Augļu un dārzeņu izdalē iesaistīto izglītojamo skaits	247 537	229 982	254 460
% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī	90 %	91 %	91 %
Piena izdalē iesaistīto izglītojamo skaits	229 982	254 460	253 017
% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī	83 %	86 %	87 %
Izdalītie augļi un dārzeņi, tonnas	1065	1092	1055
Izdalītais piens, tonnas	2896	2915	2002
Pretendenti, kas iesaistās programmā	165	147	128
Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), tūkst. EUR:	3690,60	3969,70	3443,87

t.sk. ES atbalsts, tūkst. EUR	1558,60	1585,43	1575,60
t.sk. valsts atbalsts, tūkst. EUR	2132,00	2384,27	1868,27

Tabulā atspoguļotās atbalsta summas attiecas uz LAD izmaksāto atbalstu attiecīgajā periodā (mācību gadā no augusta līdz jūlijam). Informācija par 2019./2020. mācību gadu ziņojuma sagatavošanas brīdī nav pilnīga.

Avots: LAD

Tirgus intervence

Tirgus intervence ir TKO ietvarā paredzēta cenu atbalsta sistēma, kuras mērķis ir stabilizēt tirgu gadījumos, kad produktu cenas ir būtiski samazinājušās vai ir radusies pārprodukcija. Tā var tikt piemērota noteiktiem ES izcelsmes produktiem kā atbalsts par produktu uzglabāšanu privātās (ražotāja) noliktavās vai kā iepirkums valsts intervencē (sk. 6.27. tab.).

6.27. tabula

ES iespējamie tirgus intervences pasākumi un atbalsttiesīgie produkti

Atbalsttiesīgie produkti	Labība, rīsi, vājpiena pulveris, sviests, liellopu gaļa, cukurs	Sviests, liellopu un teļa gaļa, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa, cukurs, olīveļļa
Pasākumam tiesīgie produkti	Labība, rīsi, vājpiena pulveris, sviests, liellopu gaļa, cukurs	Sviests, liellopu un teļa gaļa, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa, cukurs, olīveļļa

Avots: ZM

Pārskata periodā no 2017. līdz 2019. gadam Eiropas Savienībā no tirgus intervences pasākumiem bija pieejams intervences iepirkums vājpiena pulverim, sviestam un labībai, kā arī atbalsts vājpiena pulvera privātai uzglabāšanai. Latvijā pārskata periodā tika izmantoti tirgus intervences pasākumi vājpiena pulvera tirgū – valsts intervencē 2017. gadā tika iepirkta 371 tonna vājpiena pulvera, kā arī izmaksāts atbalsts par vājpiena pulvera privātu uzglabāšanu. 2018. un 2019. gadā konkursa procedūrā noritēja vājpiena pulvera realizācija no valsts intervences krājumiem, kopumā pārdodot 5145 tonnas produkta.

Tirgus intervences pasākumos vājpiena pulvera tirgū 2017.–2019. gadā Latvijā kopumā tika izmaksāts ES atbalsts 2 038 786 eiro apmērā, ieskaitot PVN.

Pārskata periodā ņemot vērā labvēlīgo cenu situāciju tirgū, Latvijas uzņēmumi neizmantoja pieejamos tirgus intervences pasākumus sviestam un labībai.

Pārskata periodā tirgus intervences pasākumus Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Padomes 2013. gada 16. decembra Regula (ES) Nr. 1370/2013 par konkrēta atbalsta un kompensāciju noteikšanas pasākumiem saistībā ar lauksaimniecības produktu tirgu kopīgo organizāciju;
- Komisijas 2016. gada 18. maija Īstenošanas regula (ES) 2016/1240, ar ko paredz noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 piemēro attiecībā uz valsts intervenci un privātās uzglabāšanas atbalstu (dokuments attiecas uz EEZ);
- Komisijas 2016. gada 18. maija Deleģētā regula (ES) 2016/1238, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz valsts intervenci un privātās uzglabāšanas atbalstu (dokuments attiecas uz EEZ);
- Komisijas 2014. gada 11. marta Deleģētā regula (ES) Nr. 907/2014, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 attiecībā uz maksājumu aģentūrām un citām iestādēm, finanšu pārvaldību, grāmatojumu noskaidrošanu, nodrošinājumu un euro izmantošanu;
- Komisijas 2014. gada 4. septembra Īstenošanas regula (ES) Nr. 948/2014, ar ko atļauj sausā vājpiena privātu uzglabāšanu un veic atbalsta summas iepriekšēju noteikšanu;

- Komisijas 2016. gada 25. novembra Īstenošanas regula (ES) 2016/2080, ar ko sāk vājpiena pulvera pārdošanu konkursa procedūrā;
- Ministru Kabineta 2017. gada 3. maija noteikumi Nr. 237 "Tirgus intervences pasākumu administrēšanas un uzraudzības kārtība augkopības un lopkopības produktu tirgū".

Ārkārtas atbalsts augļu un dārzeņu nozarē

Pēc Krievijas noteiktā embargo ES lauksaimniecības un pārtikas produktiem ES augļu un dārzeņu cena būtiski samazinājās, kā arī veidojās saražotās produkcijas krājumi, tāpēc ražotāji cieta zaudējumus.

Lai mazinātu ražotāju ienākumu kritumu, EK 2014. gada septembrī tika ieviests ārkārtas atbalsts augļu un dārzeņu ražotājiem. Tā mērķis bija sniegt kompensāciju par produkciju, kura novākta nenogatavojusies, netika novākta vai arī izņemta no tirgus. Tā kā tirgus traucējumu draudi turpināja pastāvēt, tika nolemts no 2017. gada 1. jūlija līdz 2018. gada 30. jūnijam pagarināt pagaidu ārkārtas pasākumus ilggadīgām augļu kultūrām, kuras ir mazāk elastīgas un kuru pielāgošanai tirgum ir nepieciešams ilgāks laiks.

Latvijai pasākumu īstenošanai atbalstu piešķirā par 2000 tonnu ābolu, bumbieru, plūmju un saldo ķiršu izņemšanu, ražas nenovākšanu un ražas priekšlaicīgas novākšanas darbībām. Uz šo apjomu varēja pieteikties RO un individuālie ražotāji, kas nav RO biedri. Latvijas ražotājiem atbalsts nebija nepieciešams.

No 2018. gada 30. jūnija ārkārtas atbalsts par augļiem un dārzeņiem vairs netiek izmaksāts.

ES lauksaimniecības produktu veicināšana

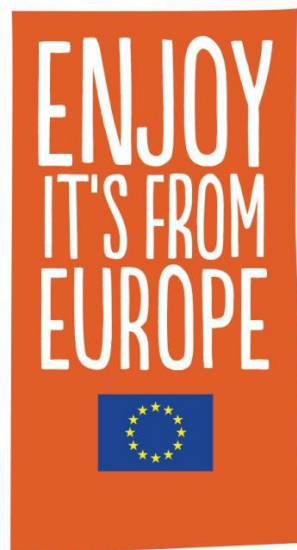
Lauksaimniecības produktu informatīvie un veicināšanas pasākumi ES tiek atbalstīti, jau sākot ar 1980. gadu.

Latvijā pirmā programma tika uzsākta 2006. gadā. Laikā no 2005. līdz 2016. gadam LAD vērtēšanai tika iesniegtas 25 programmas, un no tām ir īstenotas astoņas.

No 2015. gada 1. decembra ES tika ieviesta jauna lauksaimniecības produktu veicināšanas politika. Jaunā politika nosaka plašāku atbalsta pasākumu loku, pamatojoties uz stratēģiju, kas izstrādāta Eiropas līmenī ar vienotu saukli "Enjoy, it's from Europe" ("*Izbaudi, tas ir no Eiropas!*").

Lauksaimniecības produktu veicināšanas politiku, atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtību nosaka šāds regulējums:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 22. oktobra Regula (ES) Nr. 1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs, un ar kuru atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 3/2008;
- Komisijas 2015. gada 23. aprīļa Deleģētā regula (ES) 2015/1829, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs;
- Komisijas 2015. gada 7. oktobra Īstenošanas regula (ES) 2015/1831, kurā noteikts, kā piemērojama Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs;

- attiecīgā gada darba programma – 2019. gada darba programma;
- Ministru kabineta 2016. gada 31. maija noteikumi Nr. 334 “Kārtība, kādā administrē un uzrauga Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecības produktu informācijas un veicināšanas programmām”.

Atbalsts paredzēts profesionālu vai starpnozaru profesionālu organizāciju, RO, lauksaimniecības un pārtikas nozares struktūru izstrādātām 1–3 gadus ilgām lauksaimniecības produktu veicināšanas programmām.

Atbalsta mērķis ir veicināt ES un trešo valstu patērētāju zināšanas par ES lauksaimniecības produktu labo kvalitāti un īpatnībām.

Vienas valsts programmas īstenošana jāparedz vismaz divās valstīs. Iespējams iesniegt arī sadarbībā ar citu ES valstu organizācijām veidotas kopīgas programmas – daudzvalstu programmas.

EK līdzfinansējums programmai ir 70 %. Ja programma tiek īstenota trešajās valstīs vai to iesniedz organizācijas no vismaz divām dalībvalstīm, tad – 80 %. Atlikušo daļu sedz organizācija.

Sākot ar 2016. gadu, iesniegumus pieņem, vērtē un par ES finansējuma piešķiršanu vai noraidīšanu lemj EK Patērētāju, veselības, lauksaimniecības un pārtikas aģentūrā – *CHAFEA*, kas administrē un uzrauga daudzvalstu programmu izpildi. Savukārt Latvijā vienas dalībvalsts programmu administrē un uzrauga LAD.

2016. gadā Latvijas nevalstiskās nozaru organizācijas iesniedza trīs programmas, no kurām EK apstiprināja vienu – k/s “Latvijas Piensaimnieku Centrālās Savienības” programmu piena produktu veicināšanai trešajās valstīs “Taste Milk”. Programmas īstenošana uzsākta 2017. gada 1. martā, tās plānotais īstenošanas periods – 36 mēneši. Mērķa valstis ir Ķīnas Tautas republika, Apvienotie Arābu Emirāti, Amerikas Savienotās Valstis, Azerbaidžānas Republika un Izraēlas Valsts. Atbalstāmie produkti – piens un piena produkti. Programmas pasākumu īstenošana beidzās 2020. gada februārī.

2019. gadā EK apstiprināja vēl vienu Latvijas nevalstiskās nozaru organizācijas k/s “Latvijas Piensaimnieku Centrālās Savienības” programmu pārtikas produktu veicināšanai trešajās valstīs “MEG Promo”. Īstenojot programmu, paredzēts veicināt piena produktu, olu, makaronu un pārstrādātu graudaugu produktu patēriņu Izraēlā, Saūda Arābijā, Ukrainā un Apvienotajos Arābu Emirātos. Programmas plānotais īstenošanas periods – 36 mēneši.

6.4. Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2020. gadam

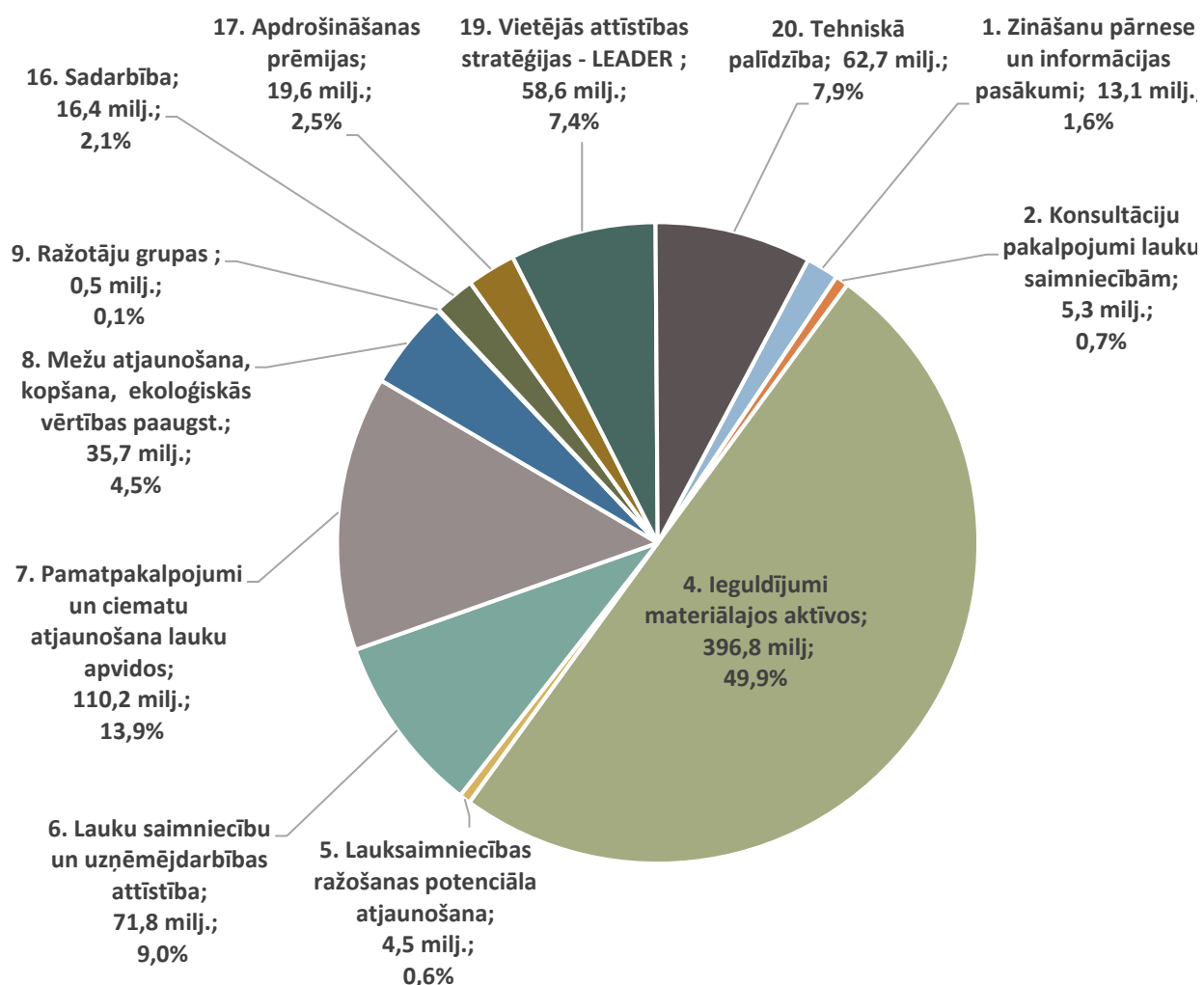
Lai sekmīgi sasniegtu KLP mērķus, Lauku attīstības programmai 2014.–2020. gadam (turpmāk – LAP) saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes regulu (EK) Nr. 1698/2005 (turpmāk – regula Nr. 1305/2013) 5. pantu ir noteiktas sešas šādas ES lauku attīstības prioritātes: P1 “Zināšanu pārnese un inovācijas” (horizontālā prioritāte, kurai netiek paredzēts konkrēts finansējums), P2 “Konkurētspēja”, P3 “Pārtikas ķēdes un risku pārvaldība”, P4 “Ekosistēmu pārvaldība”, P5 “Resursu efektivitāte un klimats” un P6 “Sociālā iekļautība un vietējā attīstība”. Katrs no LAP izvēlētajiem pasākumiem dod ieguldījumu vienā vai vairākās prioritātēs, savukārt katrai prioritātei ir paredzēti arī konkrēti tematiskie mērķi. Vislielākais publiskā finansējuma apmērs (LAP 7.0 redakcija) ir paredzēts divām prioritātēm – P4 “Atjaunot, saglabāt un uzlabot ekosistēmas, kas saistītas ar lauksaimniecību un mežsaimniecību” (581,0 milj. EUR) un P2 “Uzlabot visu veidu lauksaimniecības uzņēmumu rentabilitāti un konkurētspēju visos reģionos un sekmēt inovatīvas lauksaimniecības tehnoloģijas un meža ilgtspējīgu apsaimniekošanu” (470,1 milj. EUR).

2019. gada beigās šajās prioritātēs bija arī visaugstākie izpildes rādītāji: vislielākais izlietotais publiskais finansējums 463,0 milj. EUR jeb 79,7 % no plānotā bija P4 prioritātē, bet prioritātē P2 tika izmantots 318,9 milj. EUR jeb 67,8 % no tai atvēlētā finansējuma.

Īstenojot LAP, Latvija ir izvēlējusies ieviest 16 atbalsta pasākumus, no kuriem 2014. gadā tika uzsākta tikai atbalsta pasākuma M04 "Ieguldījumi materiālajos aktīvos" īstenošana, kā arī finansējuma izmaksa platībatkarīgo atbalsta pasākumos, savukārt 2015. gadā uzsākta vēl septiņos atbalsta pasākumu īstenošana, bet pārējo atbalsta pasākumu īstenošana tika uzsākta 2016. gadā, izņemot atbalsta pasākumu M16 "Sadarbība", kura pirmā kārtā tika izsludināta 2017. gadā. Ziņojumā sniegtā informācija par LAP īstenošanas progresu vērtēta salīdzinājumā ar 2019. gadā spēkā esošo LAP 7.0. redakciju, kuru EK apstiprināja 2019. gada 8. maijā.

Kopumā no LAP īstenošanas sākuma līdz 2019. gada beigām ir izsludinātas 82 projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas (2019. gadā – 15 kārtu), no tām divas nepārtrauktās projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas (atbalsta pasākumos M07 "Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos" un M17 "Ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanas prēmija"), turklāt 2019. gadā izsludināti divi publiskie iepirkumi pasākumā M01 "Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi", ar kuru uzvarētājiem noslēgti pakalpojumu līgumi, un viens publiskais iepirkums pasākumā M02 "Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi", ar kura uzvarētāju līgums par pakalpojuma izpildi 2019. gadā vēl netika noslēgts.

No plānošanas perioda sākuma kopā iesniegti 48 485 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 1423,4 milj. EUR, un no tiem līdz 2019. gada beigām apstiprināti 34 418 projektu ar publisko finansējumu 898,5 milj. EUR apmērā jeb 94,0 % no LAP projektveida pasākumiem pieejamā publiskā finansējuma.

6.4. attēls. 2014.–2019. gadā apstiprinātais (īstenoto un īstenošanā esošo projektu) finansējums LAP sadalījumā pa projektveida pasākumiem

Avots: ZM pēc LAD datiem

No apstiprinātajiem projektiem līdz 2019. gada beigām atsaukti 2043 projekti vai tajos pārtrauktas saistības (to kopējais publiskais finansējums ir 99,4 milj. EUR). Tātad līdz pārskata perioda beigām ir īstenoti un vēl tiek īstenoti kopumā 32 375 projekti ar kopējo publisko finansējumu 799,1 milj. EUR apmērā jeb 83,6% no kopējā projektveida pasākumu finansējuma (sk.6.4. .att.).

Vislielākais apstiprinātais publiskais finansējums, kā arī visvairāk apstiprināto projektu ir atbalsta pasākuma M04 "Ieguldījumi materiālajos aktīvos" apakšpasākumā 4.1. "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" – 5267 projekti ar kopējo publisko finansējumu 320,9 milj. EUR, kas veido 97,6 % apakšpasākumam pieejamā publiskā finansējuma. Nākamais lielākais apstiprinātais publiskais finansējums ir pasākumā M07 "Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos" ar atbalstītiem 309 projektiem 113,6 milj. EUR apmērā, par kuriem plānots sakārtot pašvaldību ceļus 1115 km garumā (daļēji tas jau ir izdarīts), kā arī apakšpasākumā 4.3. "Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā", kurā apstiprināti 814 projektu ar 82,1 milj. EUR lielu publisko finansējumu (95,6 % apakšpasākumam pieejamā finansējuma). Liela aktivitāte vērojama apakšpasākumā 19.2. "Atbalsts darbību īstenošanai saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju" ar 3030 apstiprinātajiem projektiem par 57,2 milj. EUR (91,1 % no apakšpasākumam periodā pieejamā finansējuma).

2019. gadā būtiski – vairāk nekā 1,7 reizes – palielinājās saimniecību apdrošināto sējumu un stādījumu platību apjoms daļējai polišu iegādes izdevumu segšanai pasākumā M17 "Ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanas prēmija" – 263,1 tūkst. ha atšķirībā no 151,2 tūkst. ha 2018. gadā. Ievērojami – par 6,5 milj. EUR jeb 2,3 reizes salīdzinājumā ar 2018. gadu – ir palielināties arī apstiprinātā publiskā finansējuma apmērs šajā pasākumā 2019. gadā, veidojot 11,5 milj. EUR, un līdz pārskata perioda beigām bija rezervēts jau viss pasākumā pieejamais publiskais finansējums 22,0 milj. EUR apmērā.

Turpinājās atbalsta izmaksa tādos platībatkarīgā atbalsta pasākumos vides, klimata un lauku ainavas uzturēšanai un uzlabošanai kā M10 "Agrovide un klimats", M11 "Bioloģiskā lauksaimniecība", M12 "Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* mežu teritorijām" un M13 "Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi" (par 2018. gada pieteikumiem). Arī 2019. gadā šajos atbalsta pasākumos bija vērojama liela aktivitāte, izņemot pasākumā M13 "Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi", par kuru 2019. gadā pieteikumi vairs netika pieņemti, jo ir jau rezervēts viss šajā plānošanas periodā pasākumam paredzētais finansējums. Atbalstam pieteiktās platības dažos pasākumos pat nedaudz pārsniedza LAP plānotos mērķa rādītājus.

2019. gadā sekmīgi turpinājās arī vietējo rīcības grupu (turpmāk – VRG) pasākumi starpvalstu un arī starpteritoriālās sadarbības veidošanā starp Latvijas un citu ES dalībvalstu VRG, kā arī teritorijās, kurās darbojas organizācijas, kas īsteno *LEADER* pieejai līdzīgus pasākumus.

Līdz 2019. gada beigām pilnībā vai daļēji tika īstenoti 34 sadarbības projekti, un VRG bija lielāka interese par starpvalstu sadarbības projektu īstenošanu (22 projekti), bet 12 bija starpteritoriālās sadarbības projekti ar kopējo publisko finansējumu 997,0 tūkst. EUR apmērā (24,2 % no kopējā apakšpasākumā 19.3. "Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība" pieejamā publiskā finansējuma). Tajos iesaistījušās 30 no 35 VRG. No tām 29 VRG piedalās starpvalstu sadarbības projektos un 30 VRG – starpteritoriālās sadarbības projektos. Galvenās tēmas sadarbības projektos ir vienotas vietējās identitātes radīšana, tūrisms, mājražošana, bioekonomika, nacionālie parki, kultūras mantojums un tradīcijas, amatniecība.

2019. gadā LAP pasākumiem izmaksāts un EK deklarēts publiskais finansējums 226,4 milj. EUR apmērā jeb 14,8 % no kopējā LAP īstenošanai pieejamā publiskā finansējuma, bet visā

plānošanas periodā (līdz 2019. gada beigām) – 1088,9 milj. EUR jeb 71,1 % no LAP pieejamā finansējuma. Izvērstu informāciju par izmaksāto un deklarēto publisko finansējumu 2019. gadā sk. 6.28. tab.

6.28. tabula

LAP 2014.–2020. izmaksātais un EK deklarētais finansējums līdz 2018. gada beigām, EUR

Pasākuma kods	Pasākuma nosaukums	Izmaksātais/deklarētais publiskais finansējums, tūkst. EUR
M01	Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi	5310,3
M02	Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai	1402,5
M04	Ieguldījumi fiziskajos aktīvos	318 481,0
M05	Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana	3436,4
M06	Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība	54 669,8
M07	Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos	80 267,2
M08	Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā	23 507,2
M09	Ražotāju grupu un organizāciju izveide	385,7
M10	Agrovide un klimats	54 463,4
M11	Bioloģiskā lauksaimniecība	152 455,1
M12	<i>Natura 2000</i> un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi	16 749,1
M13	Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi	259 160,6
M16	Sadarbība	2644,7
M17	Riska pārvaldība	17 005,6
M19	Atbalsts <i>LEADER</i> vietējai attīstībai (SVVA – sabiedrības virzīta vietējā attīstība)	41 157,4
M20	Tehniskā palīdzība	48 633,9
M113	Priekšlaicīga pensionēšanās	9129,3
KOPĀ		1 088 859,1

Avots: LAD

M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi”

Kārtību, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu M01 “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi”, nosaka Ministru kabineta 2015. gada 8. decembra noteikumi Nr. 705 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi””.

2019. gadā tika izdarīti grozījumi, lai saskaņotu pasākuma “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi” apakšpasākuma “Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi” atbalsta piešķiršanu un administrēšanu ar *de minimis* atbalsta uzskaites un piešķiršanas kārtību, ņemot vērā nacionālos normatīvos aktus par *de minimis* atbalsta uzskaites un piešķiršanas kārtību un *de minimis* atbalsta uzskaites veidlapas paraugiem, kas stājās spēkā 2019. gada 1. jūnijā, un noteikto obligāto pienākumu izmantot *de minimis* atbalsta uzskaites sistēmu *de minimis* atbalsta piešķiršanai ar 2019. gada 1. jūliju.

1.1. apakšpasākums “Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi”

2019. gadā turpinājās 2018. gada beigās ar SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” (apakšuzņēmējs – Latvijas Lauksaimniecības universitāte) noslēgtā līguma izpilde par mācību īstenošanu (līgumcena 5,4 milj. EUR).

2019. gada sākumā tika noslēgti līgumi ar deviņām nozares nevalstiskajām organizācijām, kas profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumu nodrošināšanai tika izvēlētas, organizējot publisko iepirkumu. Līgumu kopējā publiskā finansējuma summa ir 415 tūkst. EUR, ir uzsākta mācību īstenošana.

Turpinājās 2017. un 2018. gadā ar nozares nevalstiskajām organizācijām noslēgto līgumu izpilde.

Kopumā 2019. gadā apakšpasākumā tika apmācītas 4858 personas – mācību dalībnieku skaitu sadalījumā pa mācību blokiem 2019. gadā skatīt 6.29. tabulā.

6.29. tabula

Mācību dalībnieku skaits pa mācību blokiem, 2019. gads

Mācību bloks	Mācību dalībnieku skaits
Lauksaimniecība	3867
Pārtikas produktu (izņemot zivsaimniecības produktu) ražošana	593
Mežsaimniecība	398
KOPĀ	4858

Avots: LAD

No perioda sākuma kopumā apmācīti 12 334 mācību dalībnieki jeb 88,1 % no plānotā apmācāmo skaita. Lielākoties – 69,9 % gadījumu – lauksaimniecības, pārtikas produktu (izņemot zivsaimniecības produktu) ražošanas un mežsaimniecības nozarē iesaistītās personas ir piedalījušās mācībās par tematiem, kas attiecas uz mērķa virzienu 2A (konkurētspēja). Taču ir bijusi arī interese (30,1 %) par profesionālās izglītības un prasmju apguvi jomā, kas attiecas uz prioritāti P4 (vides saglabāšanas pasākumi), no kuriem 86,7 % dalībnieku ir apmācīti par tēmām lauksaimniecības jomā un 13,2 % – par tēmām mežsaimniecības jomā.

1.2. apakšpasākums “Atbalsts demonstrējumu pasākumiem un informācijas pasākumiem”

Turpinājās 2018. gadā noslēgto līgumu izpilde ar piecām juridiskajām personām, kas reģistrētas Zinātnisko institūciju reģistrā vai Izglītības un zinātnes ministrijas izglītības iestāžu reģistrā, – atvasinātu publisko personu (turpmāk – APP) “Agroresursu un ekonomikas institūts”, APP “Dārzkopības institūts”, SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”, Latvijas Lauksaimniecības universitāti un APP “Latvijas Augu aizsardzības pētniecības centrs”, kas par iepirkuma uzvarētājām tika atzītas 2017. gadā organizētajā publiskajā iepirkumā – sarunu procedūrā, kas tika organizēta divās kārtās. Kopējais publiskais finansējums līgumiem, kas noslēgti par 27 demonstrējumu īstenošanu augkopības nozarē, ir 1,65 milj. EUR, un ir nodrošināta demonstrējumu ierīkošana un īstenošana.

2019. gadā noslēgts viens līgums par demonstrējuma nodrošināšanu lopkopības nozarē ar SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”, kas par iepirkuma uzvarētāju tika atzīta 2018. gadā organizētajā publiskajā iepirkumā. (No konkursa dialogā 17 izsludinātajām lotēm tikai par vienu tika pieņemts lēmums par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, pārējās lotēs šis iepirkums beidzās bez rezultāta.) Līgumcena ir 59,8 tūkst. EUR. Uzsākta demonstrējuma ierīkošana un īstenošana.

Tā kā konkursa dialoga laikā tika precīzi sagatavota tehniskā specifikācija demonstrējumu pasākumu nodrošināšanai lopkopības nozarē, 2018. gada decembrī tika izsludināts publisks iepirkums (atklāts konkurss) pakalpojuma sniedzēju izvēlei 16 lotēs. Piedāvājumi tika saņemti visās izsludinātajās lotēs, bet līguma slēgšanas tiesības piešķirtas par 11 lotēm. 2019. gadā ar uzvarētāju 11 lotēs – SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” – noslēgti līgumi par pakalpojuma sniegšanu. Līgumu kopējā publiskā finansējuma summa ir 464,6 tūkst. EUR. Uzsākta demonstrējumu ierīkošana un īstenošana.

2019. gadā pakalpojumu sniedzēja izvēlei tika izsludināts viens publiskais iepirkums demonstrējuma nodrošināšanai augkopības nozarē (atklāts konkurss). Izvēlēts uzvarētājs – SIA “Bulduro Dārzkopības vidusskola”. Līgumcena ir 59,99 tūkst. EUR. Uzsākta demonstrējuma ierīkošana un īstenošana.

1.3. apakšpasākums “Atbalsts saimniecību un mežu apmeklējumiem”

2019. gadā turpinājās 2018. gadā noslēgtā līguma izpilde par pakalpojuma sniegšanu. Saimniecību un mežu apmeklējumu organizēšanu nodrošina SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” (apakšuzņēmējs – Latvijas Lauksaimniecības universitāte). Līgumcena – 2,0 milj. EUR.

Kopumā 2019. gadā apakšpasākuma apmeklējumos piedalījušies 2800 cilvēku.

M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi”

Kārtību, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi”, nosaka Ministru kabineta 2015. gada 8. decembra noteikumi Nr. 695 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma “Konsultāciju pakalpojumi, lauku saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” apakšpasākumā “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai””.

2.1. apakšpasākums “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai”

2019. gadā turpinājās 2016. un 2018. gadā noslēgtu līgumu izpilde par pakalpojuma sniegšanu.

Personu apvienība, ko veido mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības “L.V.Mežs”, “Mežsaimnieks” un “Mūsu mežs”, sniedza individuālas konsultācijas mežsaimniecības nozarē, bet SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” – lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē.

2019. gada sākumā tika izsludināts publiskais iepirkums, lai izvēlētu pakalpojuma sniedzēju konsultāciju sniegšanai lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē. Ar uzvarētāju – SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” – līgums par pakalpojuma izpildi 2019. gadā vēl netika noslēgts. Paredzamā līgumcena ir 3,0 milj. EUR.

Kopumā 2019. gadā apakšpasākumā tika sniegtas 7677 konsultācijas, ko saņēmušas 2829 personas, kuras iesaistītas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē (sk. 6.30. tabulu), un ir vērojama tendence, ka viens konsultāciju saņēmējs saņem vairākas konsultācijas.

6.30. tabula

Konsultāciju saņēmēju un sniegto konsultāciju skaits pa konsultāciju blokiem, 2019. gads		
Konsultāciju bloks	Konsultāciju saņēmēju skaits	Konsultāciju skaits
Lauksaimniecība	2348	6195
Mežsaimniecība	481	1482
KOPĀ	2829	7677

Avots: LAD

No perioda sākuma kopumā konsultācijas saņēmušas 14 779 personas – tas jau par 40,8 % pārsniedz LAP prognozēto rādītāja “konsultēto atbalsta saņēmēju skaits” vērtību 10 500. Dalījumā pa mērķa virzieniem lielākā daļa (61,4 %) konsultāciju saņēmēju ir pieprasījuši konsultācijas par jautājumiem, kas atbilst prioritātei P4 (vides saglabāšanas pasākumi)”. No tām 66,0 % personas ir saņēmušas konsultācijas par lauksaimniecības jautājumiem un 34,0% – par mežsaimniecības jautājumiem. Savukārt 38,6% konsultāciju saņēmēju ir izmantojuši iespēju konsultēties par mērķa virziena 2A (konkurētspēja) jautājumiem.

M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”

Kārtību, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”, nosaka Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra noteikumi Nr. 600 “Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu konkursu veidā pasākumam “Ieguldījumi materiālajos aktīvos””.

2019. gadā pasākuma M04 "Ieguldījumi materiālajos aktīvos" 4.1. apakšpasākumam "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" un 4.2. apakšpasākumam "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē" katram tika izsludināta viena projektu pieteikumu iesniegšanas kārtā (04.11.2019. līdz 04.12.2019.).

Tā kā abiem apakšpasākumiem projektu iesniegumu iesniegšanas kārtā tika izsludināta gada beigās – novembrī un decembrī, 2019. gadā tika izvērtēti un apstiprināti tie projektu iesniegumi visos trīs apakšpasākumos, kuri tika iesniegti 2018. gada beigās izsludinātajā kārtā (18.10.2018. līdz 22.11.2018.).

Izvērtējot pieteikto projektu iesniegumus:

- 4.1. apakšpasākuma "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" piektajā kārtā apstiprināti 953 atbilstoši projekti ar kopējo publisko finansējumu 65,2 milj. EUR;
- 4.2. apakšpasākuma "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē" septītajā kārtā apstiprināti 48 atbilstoši projekti ar kopējo publisko finansējumu 22,8 milj. EUR;
- 4.3. apakšpasākuma "Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā" piektajā kārtā apstiprināti 102 atbilstoši projekti ar kopējo publisko finansējumu 4,9 milj. EUR.

4.1. apakšpasākuma piektajā kārtā visvairāk apstiprināto projektu bija laukkopības sektorā – 433 projekti ar kopējo publisko finansējumu 30,3 milj. EUR, piena lopkopības sektorā – 182 projekti, kuru publiskais finansējums ir 21,7 milj. EUR, kā arī nobarojamo liellopu sektorā – 180 projektu (6,3 milj. EUR), jo Latvijā tieši šie ir galvenie lauksaimniecības sektori un tajos katrā no izsludinātajām kārtām ir iesniegts arī visvairāk projektu iesniegumu.

Visvairāk investīcijas pamatlīdzekļu iegādē ir paredzētas traktortehnikas (189 projektos), pļaujmašīnas (185 projektos), piekabes vai puspiekabes (184 projektos) un kombaina (111 projektos) iegādei. Savukārt būvniecībā investīcijas visvairāk tiek ieguldītas kūtsmēsļu krātuvju izbūvei (110 projektos), fermu un lauksaimniecības dzīvnieku novietņu būvniecībai (90 projektos), bet graudu apstrādes un uzglabāšanas kompleksu, kā arī torņu celtniecībai – 34 projektos.

Lielajām saimniecībām (ar neto apgrozījumu virs 70 000 EUR) lielākais apstiprinātais publiskais finansējums piektajā kārtā bija Zemgales reģionā (8,7 milj. EUR) un Dienvidkurzemes reģionā (8,3 milj. EUR), bet vismazākais – Austrumlatgales reģionā (1,8 milj. EUR). Savukārt mazajām saimniecībām (neto apgrozījumu līdz 70 000 EUR) lielākais apstiprinātais publiskais finansējums bija Dienvidlatgales reģionā (3,3 milj.), nākamo vietu ieņemot Austrumlatgales reģionam (2,8 milj.) un pēc tā – Lielrīgas reģionam (1,4 milj.).

No apstiprinātajiem projektiem 265 projektus jeb 27,8 % bija iesniegušas bioloģiskās lauku saimniecības. Liela aktivitāte bija novērojama arī jauno lauksaimnieku (saimniecības īpašnieks līdz 40 gadu vecumam) vidū – no to iesniegtā kopējā projektu skaita tika apstiprināti 40,6 %, liecinot par gados jaunu cilvēku interesi saistīt sevi ar dzīvi laukos un nodarboties ar lauksaimniecisko ražošanu.

4.2. apakšpasākuma "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē" septītajā kārtā visvairāk apstiprināto projektu bija graudu pārstrādes nozarē – 14 projektu, piena pārstrādē – 13 projektu, savukārt gaļas pārstrādes nozarē apstiprināti 10 projektu.

4.3. apakšpasākuma "Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā" piektajā kārtā apstiprinātajos projektos bija paredzēta gan meliorācijas sistēmu pārbūve (60 projektos), gan meliorācijas sistēmas atjaunošana (55 projektos). No visiem 102 apstiprinātajiem projektiem 14 bija kopprojekti, kuros kopā ar iesniedzējiem bija 60 dalībnieku.

Pasākumā M04 "Ieguldījumi materiālajos aktīvos" no perioda sākuma līdz 2019. gada 31. decembrim pavisam ir iesniegti 18 002 projektu iesniegumi (tajā skaitā projekti, kas finansēti no valsts papildu finansējuma) ar kopējo publisko finansējumu 889,8 milj. EUR apmērā. No tiem ir apstiprināti

6329 projekti (arī 31 multiprojekts; tiem pieteikumi ir iesniegti par diviem vai trim apakšpasākumiem reizē, un apakšpasākumos šādi iesniegumi tiek uzskaitīti atsevišķi) šādos apakšpasākumos:

- 4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” – 5267 projekti ar publisko finansējumu 320,9 milj. EUR;
- 4.2. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” – 279 projekti ar publisko finansējumu 67,9 milj. EUR;
- 4.3. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā” – 814 projektu ar publisko finansējumu 82,1 milj. EUR.

Atbalsta pretendentiem šajā LAP pasākumā ir iespēja pretendēt arī uz valsts finansējumu atbalstam kredītprocentu daļējai dzēšanai, ja tie kvalificējas kā atbalsta saņēmēji, pretendējot uz atbalstu pasākuma “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” 4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” un 4.2. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”. Uz atbalstu kredītprocentu daļējai dzēšanai no plānošanas perioda sākuma ir iesniegti un apstiprināti 6725 iesniegumi šādos apakšpasākumos:

- 4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” – 6641 iesniegums par 17,7 milj. EUR;
- 4.2. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” – 84 iesniegumi par 1,3 milj. EUR.

Izvērtējot no perioda sākuma līdz 2019. gada beigām īstenotos projektus, secināms, ka 4.1. un 4.3. apakšpasākumā ar ieguldījumu mērķa virzienā 2A (ekonomisko rādītāju palielinājums, lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana, ieguldījumi infrastruktūras uzlabošanā) ir īstenoti vai daļēji īstenoti projekti, kuru kopējais publiskais finansējums ir 287,7 milj. EUR jeb 69,1 % no plānotā (tajā skaitā valsts papildu finansējums).

Mērķa virzienā 3A (papildu vērtības pievienošana lauksaimniecības produktiem) ieguldījumu dod 4.2. apakšpasākumā īstenotie vai daļēji īstenotie projekti ar publisko finansējumu 29,6 milj. EUR jeb 39,1 % apmērā no plānotā (tajā skaitā ar valsts papildu finansējumu), bet mērķa virzienā 5B (energoefektivitātes palielināšana) 4.1. un 4.2. apakšpasākumā īstenoti vai daļēji īstenoti projekti ar publisko finansējumu 8,0 milj. EUR jeb 70,6 % apmērā no paredzētā. Savukārt mērķa virzienā 5D (ieviestas tehnoloģijas SEG un/vai amonjaka emisiju samazinājumam) ieguldījumu dod 4.1. un 4.2. apakšpasākumā īstenotie vai daļēji īstenotie projekti, kuru publiskais finansējums ir 12,1 milj. EUR jeb 73,6 % no mērķa virzienā plānotā, bet mērķa virzienā 5C (sekmēt atjaunojamo energoresursu izmantošanu) ieguldījumu dod 4.1. apakšpasākums, kurā daļēji īstenots viens projekts ar kopējo publisko finansējumu 48,6 tūkst. EUR jeb 0,3 % apmērā no plānotā.

M05 “Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana”

Atbalsta saņemšanas nosacījumus pasākumam M05 nosaka Ministru kabineta 2015. gada 14. jūlija noteikumi Nr. 401 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumam “Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana””.

2019. gadā pasākumā tika izsludināta viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā (23.04.2019. līdz 23.05.2019.) par 5.1. apakšpasākumu “Atbalsts profilaktiskajiem pasākumiem, lai mazinātu epizootiju un epifitotiju iespējamās sekas” atbalstam cūkkopības un putnkopības nozarē ar kopējo pieejamo finansējumu 1,1 milj. EUR. Kārtā tika apstiprināti deviņi putnkopības nozares un 10 cūkkopības projekti par visu kārtā izsludināto finansējumu – 1,1 milj. EUR. Cūkkopības nozarē 2019. gadā šajā pasākumā bija vērojama liela aktivitāte, un arī putnkopības saimniecības aktīvi izmantoja iespēju uzlabot biodrošību, jo pasaulē joprojām mēdz būt putnu gripas uzliesmojumi.

No perioda sākuma līdz 2019. gada beigām abos apakšpasākumos ir apstiprināti 97 projekti (72 saimniecībām, t.sk. 5.2. apakšpasākumā viens projekts 1,3 tūkst. EUR apmērā cūkkopības nozarē) par kopējo summu 4,6 milj. EUR (t.sk. 57 cūkkopības nozarē par 2,29 milj. EUR un 40 putnkopības nozarē par 2,26 milj. EUR profilaktisko pasākumu projektu īstenošanai), bet par īstenotajiem vai daļēji īstenotajiem projektiem 62 saimniecībām izmaksāts publiskais finansējums 3,4 milj. EUR apmērā jeb 68,7 % no pasākumā pieejamā finansējuma.

M06 “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība”

6.1. apakšpasākums “Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai”

Kārtību, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu 6.1. apakšpasākumam “Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai”, nosaka Ministru kabineta 2015. gada 16. jūnija noteikumi Nr. 323 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība” apakšpasākumam “Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai””.

2019. gada 11. aprīlī šajos noteikumos tika izdarīti grozījumi, nosakot, ka projekta iesniegums iesniedzams tikai Lauku atbalsta dienesta Elektroniskās pieteikšanās sistēmā, tādējādi atbalsta pretendentiem atvieglojot gan projekta iesnieguma aizpildīšanu, ko nodrošina tiešsaistes piekļuve no jebkuras vietas un automātiska tehnisku kļūdu pārbaude pirms projekta iesnieguma iesniegšanas, gan tā pārraudzību. Izvērtējot projektu pieņemšanas iepriekšējo kārtu rezultātus, lai efektīvāk novirzītu atbalstu, papildus tika precizētas prasības par darījumdarbības plāna sagatavošanu un iesniegšanu.

2019. gadā (20.05.2019. līdz 26.06.2019.) tika izsludināta trešā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar kopējo publisko finansējumu 3,96 milj. EUR apmērā.

Atbalsta pretendentu interese bija ļoti liela, un šajā kārtā tika iesniegti 99 projektu pieteikumi, no kuriem apstiprināti 57 ar kopējo publisko finansējumu 2,3 milj. EUR apmērā. Projekti tiek veiksmīgi īstenoti, un kopumā visās trijās projektu iesniegšanas kārtās tika apstiprināti 363 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 14,5 milj. EUR (91,9 % no pasākumā pieejamā finansējuma – 15,8 milj. EUR), bet daļēji vai pilnīgi īstenoti ir 332 projekti (84,1 %) ar kopējo publisko finansējumu 11,3 milj. EUR jeb 71,5 % apmērā no apakšpasākumā pieejamā finansējuma. Tātad šī apakšpasākuma ieviešana līdz pārskata perioda beigām ir bijusi veiksmīga.

Pasākuma ieviešanā tika piemērots reģionalizācijas princips, lai nodrošinātu līdzvērtīgu reģionu attīstību, kā arī paredzētu vienmērīgu finansējuma sadali Latvijas teritorijā. Visās pasākuma ieviešanas kārtās visvairāk projektu iesniegumu tika iesniegti Dienvidlatgales (94 projekti), Ziemeļvidzemes (84 projekti), Dienvidkurzemes (67 projekti) un Austrumlatgales (64 projekti) reģionālajās pārvaldēs.

6.3. apakšpasākums “Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības”

Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu 6.3. apakšpasākumam “Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības”, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 9. jūnija noteikumos Nr. 329 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība” apakšpasākumam “Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības””.

2019. gadā šajos noteikumos tika izdarīti grozījumi, precizējot prasības par darījumdarbības plāna sagatavošanu un iesniegšanu, kā arī nosakot, ka projekta iesniegums iesniedzams tikai Lauku atbalsta dienesta Elektroniskās pieteikšanās sistēmā, tādējādi atbalsta pretendentiem atvieglojot gan projekta iesnieguma aizpildīšanu, gan tā pārraudzību.

2019. gadā (17.06.2019. līdz 18.07.2019.) tika izsludināta trešā projektu pieņemšanas kārtā ar kopējo publisko finansējumu 11,1 milj. EUR apmērā. Šajā kārtā tika iesniegts 571 projekta iesniegums ar

kopējo publisko finansējumu 8,6 milj. EUR apmērā, bet apstiprināti 458 projekti ar publisko finansējumu 6,9 milj. EUR apmērā.

Arī šī apakšpasākuma ieviešana noris veiksmīgi, jo atbalsta pretendentu aktivitāte bija liela un kopumā no plānošanas perioda sākuma ir apstiprināti 2578 projekti (ar publisko finansējumu 38,7 milj. EUR) un līdz pārskata perioda beigām daļēji vai pilnīgi īstenoti 2389 projekti 30,0 milj. EUR apmērā.

Šajā apakšpasākumā papildus pārejošām saistībām no iepriekšējā plānošanas perioda līdz 2019. gada beigām tika īstenoti 137 projekti par kopējo izmaksāto publisko finansējumu 327,0 tūkst. EUR.

Tā kopumā no plānošanas perioda sākuma ir apstiprināts finansējums (tostarp pārejošās saistības) 91,3 % no apakšpasākumā kopumā pieejamā finansējuma 42,8 milj. EUR, bet publiskais finansējums izmaksāts 70,9 % apjomā no plānotā.

Pasākuma ieviešanā tika piemērots reģionalizācijas princips, lai nodrošinātu līdzvērtīgu reģionu attīstību, kā arī paredzētu vienmērīgu finansējuma sadalījumu Latvijas teritorijā. Pasākuma ieviešanas kārtās visvairāk projektu iesniegumu tika iesniegti Dienvidkurzemes reģionālajā pārvaldē – 96, Ziemeļvidzemes reģionālajā pārvaldē – 92 un Dienvidlatgales reģionālajā pārvaldē – 71 projektu iesniegums.

6.4. apakšpasākums „Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstībā”

Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu 6.4. apakšpasākumam, ir noteikta Ministru kabineta 2016. gada 24. maija noteikumos Nr. 320 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā “Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā” atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā”” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 320).

Atbalsts izsludinātajās projektu pieteikumu kārtās tika paredzēts visām trijām apakšpasākuma aktivitātēm – ar lauksaimniecību nesaistītu darbību attīstībai, ar lauksaimniecību nesaistītu saimniecisko darbību dažādošanai, kā arī tūrisma aktivitāšu veicināšanai.

Pasākuma īstenošanai visā LAP plānošanas periodā kopumā tika paredzēts publiskais finansējums 30,5 milj. EUR apmērā. 6.4. apakšpasākumā no plānošanas perioda sākuma līdz 2019. gada 31. decembrim tika izsludinātas četras projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas, kurās kopumā tika saņemti 696 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 38,9 milj. EUR un apstiprināti 443 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 26,9 milj. EUR jeb 88,1 % no kopējā apakšpasākumam paredzētā finansējuma, bet īstenoti vai daļēji īstenoti ir projekti ar kopējo finansējumu 13,2 milj. EUR apmērā jeb 43,2 % no plānotā.

Tā kā apakšpasākumos nebija izmantots pietiekams finansējuma apmērs, jo pēc divu kārtu izsludināšanas tika apstiprināti projektu iesniegumi tikai par 30,5 % no kopējā pieejamā finansējuma, apakšpasākuma administrēšanai tika sagatavoti un 2018. gada 8. maijā apstiprināti grozījumi MK noteikumos Nr. 320. Tajos tika precizēti atbalsta saņemšanas nosacījumi, ļaujot atbalsta pretendentiem veikt saimniecisko darbību nozarē, kas nav tieši saistīta ar esošo darbības nozari, kā arī, lai paplašinātu atbalsta saņēmēju loku aktivitātē “Tūrisma aktivitāšu veicināšana”, ļaujot tajā piedalīties arī lauksaimniekiem. Tāpat tika palielinātas arī apakšpasākumā paredzētās maksimālās attiecināmās izmaksas.

Ņemot vērā 2018. gadā izdarītos grozījumus apakšpasākuma atbalsta saņemšanas nosacījumos, palielinājās atbalsta pretendentu aktivitāte trešajā projektu pieņemšanas kārtā, bet ceturtajā projektu pieņemšanas kārtā (17.05.2019. līdz 17.06.2019.) tika iesniegti tikai 35 projektu iesniegumi, no kuriem tika apstiprināts 21 ar kopējo publisko finansējumu 1,2 milj. EUR.

Turklāt finansējums projektu iesniegumu kārtām tika sadalīts pēc reģionalizācijas principa, ņemot vērā zemāko teritorijas attīstības indeksu un lielāko mikrouzņēmumu un mazo uzņēmumu īpatsvaru,

lai nodrošinātu pasākuma mērķi – attīstīt uzņēmējdarbību lauku teritorijās, nevis pilsētās. Tomēr gan pirmajā, gan otrajā kārtā veidojās situācija, kad vairākiem reģioniem katrā kārtā pietrūka finansējuma, turpretī pārējos reģionos interese par atbalstu bija mazāka, tā ka netika pieprasīts viss kārtā pieejamais finansējums. Savukārt trešajā kārtā, palielinoties pretendentu interesei, gandrīz visos reģionos, izņemot vienu, iedalītā finansējuma pietrūka, bet ceturtajā projektu iesniegumu kārtā visos reģionos tas netika izmantots pilnībā.

Pēdējā laikā nozīmīgs šķērslis uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai ir pieeja apgrozāmajam un kapitāla finansējumam. Vislielākās grūtības atbalsta pretendentiem rada kredītiestāžu izvirzītās pārmērīgās prasības uzņēmumu kredīšanai, tādēļ vairākiem uzņēmumiem nav iespējas attīstīt un dažādot saimniecisko darbību. Atteikuma iemesls kredīta saņemšanai bieži vien ir nepietiekami uzņēmuma finanšu līdzekļi un nepietiekams nodrošinājums, tādēļ bankas saskata pārāk lielu risku projektu sekmīgai īstenošanai. Diezgan būtisks ierobežojums sekmīgai projektu īstenošanai ir uzņēmumu finansiālais stāvoklis. Turklāt vairākos iesniegtajos projektos ir paredzēti būvniecības darbi, kuru īstenošanas laiks ir līdz diviem gadiem pēc projektu apstiprināšanas. Tas nozīmē, ka atbalsta pretendentiem, lai izlietotu finansējumu, vajadzīgs vairāk laika.

Saistībā ar ieguldījumiem, kas paredzēti ar lauksaimniecību nesaistītu darbību dažādošanā un attīstībā, galvenās projektos atbalstītās darbības nozares ir mežizstrāde, ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde, koksnes, koka izstrādājumu ražošana, gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana, nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana, automobiļu apkope un remonts, mēbeļu un gatavo metālizstrādājumu ražošana. Tūrisma pakalpojumu sniedzēji tūrisma aktivitāšu veicināšanas projektos paredzējuši attīstīt viesu izmitināšanu, sporta nodarbības, izklaides un atpūtas darbības.

Apakšpasākumā viens no noteiktajiem rādītājiem – atbalsta saņēmēju skaits, kas saņem atbalstu uzņēmējdarbības attīstīšanai, – ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītām darbībām lauku apgabalos līdz 2019. gada beigām bija izpildīts 65,3 % apmērā (apstiprināti projektu iesniegumi 367 atbalsta saņēmējiem (91,8 %), bet īstenoti vai daļēji īstenoti projekti 261 atbalsta saņēmējam no plānotajiem 400). Savukārt otrs rādītājs – jaunradītas darbavietas – īstenotajos jeb daļēji īstenotajos projektos 2019. gada beigās bija izpildīts par 53,6 %, t.i., 73 darbavietas no 140 plānotajām.

Pašlaik pasākums ir izsmēlis savu potenciālu un iespējas, jo izveidot un attīstīt uzņēmumus var tikai tad, ja ir tirgus pieprasījums, pieejami banku aizdevumi un lauku teritorijā tiek radīta atbilstoša vide. Tas ir komplekss risinājums, kurā jāiesaistās visām ministrijām – gan Satiksmes ministrijai, gan Ekonomikas ministrijai, gan Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai, un pašlaik tā arī ir viena no nākamā plānošanas perioda KLP Stratēģiskā plāna identificētajām vajadzībām – kā saglabāt apdzīvotību laukos. Patlaban lauku teritorijā atbalsts ar lauksaimniecību nesaistītas uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai ir pieejams arī VRG sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijās ar lielāku atbalsta intensitāti (atbalsts tiek sniegts saskaņā ar 2013. gada 18. decembra Regulu (ES) Nr. 1407/2013), kā arī VRG nodrošina teritorijas aktivizēšanas un informatīvos pasākumus potenciālajiem projektu iesniedzējiem. Atlikusī daļa potenciālo projektu iesniedzēju izvēlas atbalstu saņemt LAP 19.2. apakšpasākumā “Atbalsts darbību īstenošanai saskaņā ar SVVA stratēģiju”. Joprojām ir pieejams atbalsts VRG sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijās paredzētajiem pasākumiem.

Tā kā uzņēmējdarbības atbalstam ir pieejams finansējums 19.2. apakšpasākumā, tas ir atbilstošs esošajam pieprasījumam un tuvojas arī LAP plānošanas perioda noslēgums, ievērojot pašreizējo prioritāti – nodrošināt atbalstu risku mazinošiem pasākumiem, kā arī modernizēt saimniecības uzlabojot to ekonomiskos rādītājus, konkurētspēju un piemērošanos klimata pārmaiņām, Vadošā iestāde ierosināja apakšpasākuma atlikumu 9,4 milj. EUR apmērā novirzīt citiem LAP apakšpasākumiem (apstiprināts ar LAP grozījumiem 2020. gada 6. aprīlī).

M07 “Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos”

Kārtību, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam M07, nosaka Ministru kabineta 2015. gada 18. augusta noteikumi Nr. 475 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā "Pamatpalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos" atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā".

No 15.10.2015. līdz 01.12.2019. tika izsludināta nepārtrauktā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 126,6 milj. EUR apmērā.

No perioda sākuma līdz 2019. gada 31. decembrim ir apstiprināti 309 projektu iesniegumi ar publisko finansējumu 113,6 milj. EUR apmērā jeb 89,7 % no pasākumā pieejamā finansējuma, tajā skaitā apstiprināts 61 projekts 23,0 milj. EUR apmērā. Pilnībā vai daļēji īstenoti ir 242 projekti par 89,1 milj. EUR jeb 79,4 % no plānotā.

Pilnībā vai daļēji īstenotajos projektos sakārtoti pašvaldību grants ceļi 1114,5 km garumā, kas pārsniedz LAP paredzētos 840 km (132,7 %), jo sākotnēji, plānojot pārbūvēto ceļu kilometru skaitu, tika ņemtas vērā maksimālās viena kilometra grants ceļa izmaksas. Tomēr būvniecības pakalpojumu iepirkumos reālās izmaksas pārsvarā ir mazākas, tāpēc pašvaldības var atļauties sakārtot vairāk ceļu kilometru. Arī pasākuma rādītājs "Iedzīvotāju skaits, kuri gūst labumu no uzlabotiem pakalpojumiem" pārskata perioda beigās bija izpildīts par 126,7 % (25 646 iedzīvotāji) no paredzētā iznākuma rādītāja.

M08 "Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā"

Kārtība, kādā tiek piešķirts Eiropas Savienības un valsts atbalsts pasākumam M08, ir noteikta Ministru kabineta 2015. gada 4. augusta noteikumos Nr. 455 "Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākuma "Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā" īstenošanai".

8.1. apakšpasākums "Meža ieaudzēšana, papildinot daļēji aizaugušās lauksaimniecības zemes, un kopšana"

2019. gadā šajā apakšpasākumā tika izsludinātas divas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas. Septītajā kārtā (01.04.2019. līdz 07.05.2019.) ar kopējo publisko finansējumu gandrīz 2,0 milj. EUR apmērā tika iesniegts 431 pieteikums par 1,5 milj. EUR. Šajā kārtā tika apstiprināti 392 projekti ar 1,4 milj. EUR lielu finansējumu par meža ieaudzēšanu 2613 ha platībā.

Astotās kārtas projektu iesniegumu pieņemšana norisinājās no 01.11.2019 līdz 30.12.2019. Tās kopējais publiskais finansējums bija 760,3 tūkst. EUR, un tajā tika iesniegti 258 pieteikumi par 1,0 milj. EUR. No tiem līdz 2019. gada beigām tika apstiprināti 27 projekti par 86,9 tūkst. EUR, bet pārējie projekti vēl tika vērtēti.

No plānošanas perioda sākuma kopumā šajā apakšpasākumā ir apstiprināti 1750 projekti 6,1 milj. EUR apmērā par 5196 ha meža ieaudzēšanu, bet īstenoti vai daļēji īstenoti projekti 2,8 milj. EUR apmērā jeb 44,0 % no apakšpasākumā plānotā finansējuma, apmežojot un kopjot 3144 ha lielu platību (78,6 % no LAP paredzētā).

8.3./8.4. apakšpasākums "Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi" un "Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana"

8.3. apakšpasākumā "Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi" 2019. gadā tika izsludināta projektu iesniegumu pieņemšanas trešā kārtā (01.10.2019. līdz 01.11.2019.) ar kopējo publisko finansējumu 100,0 tūkst. EUR un tika iesniegts viens projekts, kas arī tika apstiprināts ar 50,8 tūkst. EUR lielu finansējumu.

Kopumā 8.3 apakšpasākumā no plānošanas perioda sākuma ir apstiprināti 10 projekti ar kopējo publisko finansējumu 4,5 milj. EUR apmērā diviem atbalsta saņēmējiem.

8.4. apakšpasākumā "Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana" 2019. gadā tika izsludinātas iesniegumu pieņemšanas divas kārtas. Sestajā kārtā (01.04.2019. līdz 07.05.2019.) kopējais izsludinātais publiskais finansējums bija 1,1 milj. EUR un tika iesniegti 26 pieteikumi par 111,2 tūkst. EUR un apstiprināti 24 projekti ar 92,2 tūkst. EUR lielu finansējumu.

Savukārt septītajā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā (01.11.2019. līdz 30.12.2019.) ar kopējo publisko finansējumu 898,9 tūkst. EUR apmērā tika iesniegti 30 pieteikumi par 92,2 tūkst. EUR un pārskata gadā apstiprināti pieci projektus ar 14,1 tūkst. EUR lielu finansējumu, bet pārējie projekti vēl tika vērtēti.

8.4. apakšpasākumā no plānošanas perioda sākuma kopumā ir apstiprināti 178 projekti par kopējo publisko finansējumu 993,9 tūkst. EUR apmērā, sniedzot iespēju atjaunot 2419 ha lielu platību.

Kopumā 8.3./8.4. apakšpasākumā "Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi" un "Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana" no plānošanas perioda sākuma līdz 2019. gada beigām ir izmantots gandrīz viss paredzētais finansējums (98,6 %), jo ir apstiprināti projekti ar kopējo publisko finansējumu 5,5 milj. EUR apmērā, bet īstenoti vai daļēji īstenoti projekti 2,5 milj. EUR apmērā jeb 46,7 %.

8.5. apakšpasākums "Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai"

2019. gadā apakšpasākumā tika izsludināta sestā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā (01.04.2019. līdz 07.05.2019.) ar kopējo publisko finansējumu 4,1 milj. EUR, kurā tika iesniegti 2730 projekti 5,5 milj. EUR apmērā.

Šajā kārtā bija vērojama ļoti liela atbalsta pretendentu aktivitāte, un par 1,6 milj. EUR pietrūka arī pieejamais finansējums salīdzinājumā ar pieprasījumu. Šajā kārtā tika apstiprināti 2186 projekti par 4,0 milj. EUR.

No perioda sākuma 8.5. apakšpasākumā tikuši apstiprināti 10 215 projekti 25,2 milj. EUR apmērā, paredzot mežaudzes retināšanu vai nomaiņu 71 093 ha platībā, bet īstenots vai daļēji īstenots 7771 projekts 18,1 milj. EUR apmērā jeb 72,8 % no plānotā publiskā finansējuma apakšpasākumā, kopjot vai nomainot mežaudzes 55 096 ha platībā.

No perioda sākuma pasākumā M08 "Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā" apstiprināti 11 519 projekti par visu pasākumā pieejamo publisko finansējumu 36,9 milj. EUR apmērā, bet īstenoti projekti 23,5 milj. EUR apmērā (63,8 % no pasākumā plānotā), tajā skaitā

- 8.1. apakšpasākumā "Meža ieaudzēšana, papildinot daļēji aizaugušās lauksaimniecības zemes, un to kopšana" apstiprināti 1750 projekti 6,1 milj. EUR apmērā un mežu īpašnieki jau ir saņēmuši atbalstu 2,8 milj. EUR apmērā par 3144 ha ieaudzētajām platībām;
- 8.3./8.4. apakšpasākumā "Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi" apstiprināti 188 projekti par kopējo publisko finansējumu 5,5 milj. EUR apmērā, savukārt īstenoti projekti 2,6 milj. EUR apmērā;
- 8.5. apakšpasākumā "Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai" apstiprināti 10 215 projekti 25,2 milj. EUR apmērā, bet īstenots vai daļēji īstenots ir 7771 projekts, izkopjot mežus 55 096 ha platībā un saņemot atbalstu 18,1 milj. EUR apmērā.

M09 "Ražotāju grupu un organizāciju izveide"

Atbalsta saņemšanas kārtību pasākumā M09 nosaka Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumi Nr. 60 "Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam "Ražotāju grupu un organizāciju izveidei"".

2019. gadā šajos noteikumos tika izdarīts grozījums, kas apstiprināts ar Ministru kabineta 2019. gada 22. oktobra noteikumiem Nr. 494 un paredz, ka atbalsta pretendents arī piektajā projekta īstenošanas gadā var pieprasīt priekšapmaksu 90 procentu apmērā no kārtējā gadā plānotās atbalsta maksājuma summas, bet iepriekš šādu iespēju varēja izmantot tikai četras reizes.

Šajā pasākumā atbalsts ir pieejams ražotāju organizācijas izveidei, kas atbilstības statusu saņēmusi pēc 2014. gada 1. janvāra, un atbalsts tiek piešķirts katru gadu piecu gadu periodā.

Ievērojot pasākuma īstenošanas gaitu, 2018. gadā, grozot LAP, pasākumam tika samazināts kopējais pieejamais publiskais finansējums.

Tomēr, tā kā arī laikposmā no pēdējās izsludinātās projektu iesniegšanas kārtas līdz pat pārskata perioda beigām joprojām nebija izveidojušās jaunas atbilstīgas kooperatīvās sabiedrības, kas varētu pretendēt uz atlikušo šī pasākuma finansējumu, Vadošā iestāde ierosināja pasākuma publiskā finansējuma atlikumu 192,0 tūkst. EUR apmērā pārdalīt uz pasākumu M17 "Ražas, dzīvnieku un apdrošināšanas prēmija", kas dod ieguldījumu tajā pašā mērķa virzienā 3B kā pasākums M09 (apstiprināts ar LAP grozījumiem 2020. gada 3. aprīlī, 8.1. redakcija).

Tā 2019. gadā jaunas projektu pieteikumu pieņemšanas kārtas netika izsludinātas, turpinājās 2015. līdz 2017. gadā apstiprināto projektu īstenošana, bet šajā gadā pasākumā tika izmaksāts finansējums 135,0 tūkst. EUR apmērā.

Kopš plānošanas perioda sākuma pasākumā tikušas izsludinātas trīs projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas un ir apstiprināti trīs projekti mežsaimniecības kooperatīviem par kopējo publisko finansējumu 561,8 tūkst. EUR – no 2015. līdz 2017. gadam ik gadu pa vienam projektam, kā arī LAP 2007–2013 saistību izpildei diviem atbalsta pretendentiem rezervēts finansējums 26,4 tūkst. EUR apmērā (kopā pasākumā 588,2 tūkst. EUR), bet izmaksāts finansējums 385,7 tūkst. EUR apmērā jeb 49,4 % no pasākumā pieejamā publiskā finansējuma.

Trijos mežsaimniecības kooperatīvos, kas saņem atbalstu šajā pasākumā, ir palielinājies biedru skaits – no vidēji 121 biedra 2018. gadā līdz vidēji 179 biedriem 2019. gadā, kopējam aktīvo meža kooperatīvu biedru skaitam trijos kooperatīvos sasniedzot 536. Tas ir 4,7 reizes vairāk par LAP plānoto, jo plānošanas perioda sākumā nebija iespējams paredzēt, kāda veida jaunas atbilstīgas kooperatīvās sabiedrības – lauksaimniecības vai mežsaimniecības, pieteiksies atbalstam šajā pasākumā.

Atšķirībā no lauksaimniecības kooperatīvu biedriem mežsaimniecības kooperatīvu biedri pārstāv ļoti plašu Latvijas teritoriju un meža īpašnieku skaitu, jo tiem nav raksturīga koncentrēšanās pa atsevišķām nozarēm un arī ikgadēja sadarbība ar kooperatīvu, tāpēc ka meža īpašniekam katru gadu nav jāveic sava meža īpašuma cirsmu izstrāde, kā arī agrotehniskā un jaunaudžu kopšana un citi pasākumi – tas atkarīgs no katra biedra meža īpašuma specifikas.

Ir palielinājies arī kopējais šo triju kooperatīvu apgrozījums no 3,72 milj. EUR 2017. gadā līdz 8,34 milj. EUR 2018. gadā un 8,78 milj. EUR 2019. gadā (2,4 reizes lielāks apgrozījums salīdzinājumā ar 2017. gadu). Nelielais 5 % apgrozījuma pieaugums 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu ir saistīts ar būtisku koksnes cenu samazinājumu pasaules tirgū.

M16 "Sadarbība"

Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam M16, ir noteikta 2017. gada 25. aprīļa Ministru kabineta noteikumos Nr. 222 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība 16. pasākuma "Sadarbība" 16.1. apakšpasākumam "Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai" un 16.2. apakšpasākumam "Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei" atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā".

16.1. apakšpasākums "Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai"

Atbalsts šajā apakšpasākumā ir paredzēts Eiropas Inovāciju partnerības (turpmāk – EIP) darba grupām, kuras apvieno lauksaimniekus, mežsaimniekus, lauksaimniecības produktu pārstrādātājus, lauksaimniecības, mežsaimniecības vai lauksaimniecības produktu pārstrādes nozares nevalstisko organizāciju vai kooperatīvu pārstāvjus, konsultantus, pētniekus, tostarp studentus, vai citas jaunradē ieinteresētās puses un izstrādā nacionāli nozīmīgu, uz jaunradi vērstu EIP projekta ideju, kas saistīta ar lauksaimniecību, mežsaimniecību vai lauksaimniecības produktu pārstrādi. EIP darba grupu projektu idejas ir inovatīvas, risina nozarē aktuālas nepieciešamības un paredz nozīmīgu, būtisku ieguvumu nozarei.

Trešā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā (02.11.2018. līdz 10.06.2019.) 16.1. apakšpasākumā tika izsludināta, ievērojot atlikušā publiskā finansējuma apmēru. Šajā kārtā tika iesniegti 24 projektu ideju iesniegumi. Otrajā posmā no iesniegtajiem ideju iesniegumiem tika apstiprināti 12 ar kopējo finansējumu 5,1 milj. EUR.

Ieinteresētās puses ir izrādījušas lielu atsaucību, un kopš apakšpasākuma īstenošanas uzsākšanas 2016. gadā iesniegto projektu pieteikumu kopsumma pārsniedz pieejamo finansējumu. Kopā periodā ir apstiprināti 30 projekti 12,7 milj. EUR apmērā – par 90,1 % no apakšpasākumā pieejamā publiskā finansējuma. Apstiprinātie projekti paredz izstrādāt jaunus risinājumus pārtikas ražošanas blakusproduktu izmantošanā, pārtikas produktu kvalitātes uzlabošanā un ārstnieciskās pārtikas ražošanā, jaunu tehnoloģiju un ekonomiski pamatotu risinājumu ieviešanā vietējās lopbarības ražošanai, uz sapropeļa bāzes veidotu produktu izmantošanā, inovatīvus risinājumus lauksaimniecības dzīvnieku slimību profilaksei, agrīnai diagnostikai un ārstniecībai, kā arī augu slimību ierobežošanai.

Kopumā apakšpasākumā līdz pārskata perioda beigām īstenots viens projekts 492,4 tūkst. EUR apmērā, bet pārējiem 29 projektiem ir uzsākta īstenošana, un no tiem 15 projektiem kopumā ir izmaksāts finansējums (ieskaitot īstenoto) 1,6 milj. EUR jeb 11,2 % no apakšpasākumā paredzētā finansējuma.

16.2. apakšpasākums "Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei"

Kopā plānošanas periodā 16.2. apakšpasākumā "Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei" tika izsludinātas četras projektu pieņemšanas kārtas.

No 01.10.2019. līdz 01.11.2019. apakšpasākumā tika izsludināta ceturtā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 4,2 milj. EUR. Tā kā šajā plānošanas periodā šī bija pēdējā izsludinātā kārtā, atbalsta pretendenti izrādīja ļoti lielu atsaucību un iesniedza 49 projektu iesniegumus visa izsludinātā publiskā finansējuma apmērā, bet pārskata perioda beigās tie vēl tika vērtēti.

Līdz pārskata perioda beigām apakšpasākumā kopā ir apstiprināti 39 projekti par kopējo publisko finansējumu 3,0 milj. EUR (49,1 % no apakšpasākumā pieejamā finansējuma), bet īstenoti vai daļēji īstenoti ir 34 projekti, par kuriem kopumā izmaksāts publiskais finansējums 936,2 tūkst. EUR apmērā jeb 15,2 % no plānotā finansējuma.

16.2. apakšpasākumā liela daļa projektu ir saistīti ar dažādu lauksaimniecības produktu audzēšanu un zemes ielabošanas veidiem, kā arī ar auglības nozares attīstīšanu un lauksaimniecības produktu pārstrādi, tostarp ievērojamā daļā apstiprināto projektu paredzētas videi draudzīgas (bioloģiskas un integrētas) inovatīvas metodes, tehnoloģijas, kā arī lauksaimniecības un pārstrādes produktu ražošana.

16.3. apakšpasākums "Atbalsts lauku tūrisma attīstības veicināšanai"

Apakšpasākuma administrēšanai Ministru kabinetā 2017. gada 28. novembrī tika apstiprināti noteikumi Nr. 703 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma "Sadarbība" 16.3. apakšpasākumā "Atbalsts lauku tūrisma attīstības veicināšanai" atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā".

No 04.02.2019. līdz 04.03.2019. apakšpasākumā tika izsludināta otrā (pēdējā) projektu pieņemšanas kārtā ar atlikušo finansējumu 613,1 tūkst. EUR. Tika iesniegti 19 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 1,1 milj. EUR, savukārt no tiem tika apstiprināti pieci ar kopējo publisko finansējumu 464,8 tūkst. EUR apmērā un noraidīti – 14.

Kopumā apakšpasākumā līdz 2019. gada beigām tika apstiprināti 16 projekti ar kopējo publisko finansējumu 1,2 milj. EUR jeb 89,2 % apmērā no pieejamā finansējuma, bet īstenoti vai daļēji īstenoti seši projekti, par kuriem izmaksāts publiskais finansējums 132,0 tūkst. EUR apmērā jeb 9,6 % no plānotā finansējuma.

16.3. apakšpasākumā lielākā daļa projektu ir saistīta ar lauku tūrisma pakalpojumu virzību un attīstīšanu tirgū (arī jaunu tirgu sasniegšanu), jaunu nacionālās identitātes un nacionāla mēroga kulinārā tūrisma produktu popularizēšanu, kā arī lauku tūrisma popularizēšanu, īstenojot mārketinga pasākumus.

Izvērtējot pasākuma M16 "Sadarbība" īstenošanu pa apakšpasākumiem, var secināt, ka visos apakšpasākumos pieejamais finansējums gandrīz jau ir rezervēts. 16.1. apakšpasākumā ir apstiprināti projekti 90,1 % apmērā, bet 16.3. apakšpasākumā – 89,2 % apmērā no šajos apakšpasākumos paredzētā finansējuma, savukārt 16.2. apakšpasākumā kopā ar rezervēto finansējumu vērtēšanā esošiem projektiem finansējums ir izlietots pilnībā.

Salīdzinoši lēnā pasākuma īstenošana, iztērējot vien 2,2 milj. EUR jeb 12,2 % no pasākumā pieejamā finansējuma, izskaidrojama ar to, ka tā ieviešana tika uzsākta tikai 2017. gadā (16.1. apakšpasākums – jūlijā, 16.2. apakšpasākums – decembra beigās, bet 16.3. apakšpasākums – tikai 2018. gada janvāra beigās), turklāt projektu īstenošana 16.1. un 16.2. apakšpasākumā pārsvarā ilgst līdz pieciem gadiem. Tādēļ lielākā daļa projektu ir tikai īstenošanas sākuma stadijā un par tiem pirmās izmaksas lielākoties bija tikai 2019. gadā.

Pasākumā M16 "Sadarbība" LAP plānotie rādītāji – atbalstāmo EIP darba grupu skaits (15) un citu sadarbības darbību skaits (50), apstiprinātajos projektos jau ir sasniegti, jo 16.1. apakšpasākumā pašlaik ir apstiprinātas 30 EIP darba grupas (finansējums izmaksāts 15 EIP grupām), 16.2. apakšpasākumā – 36 (īstenoti vai daļēji īstenoti 34 projekti) un 16.3. apakšpasākumā – 16 darbības (finansējums izmaksāts par sešām darbībām).

Ņemot vērā pasākumā M16 "Sadarbība" projektu sagatavošanai, izvērtēšanai un īstenošanai nepieciešamos termiņus, kā arī to, ka apakšpasākumos, sevišķi 16.1. apakšpasākumā, nav iespējams izsludināt pilnvērtīgas kārtas un pasākumam noteiktie rādītāji jau ir izpildīti un tuvojas plānošanas perioda beigas, Vadošā iestāde, lai veicinātu atlikušā publiskā finansējuma efektīvu ieguldījumu, ierosināja atlikušo pasākuma finansējumu 1,3 milj. EUR apmērā pārdalīt uz pasākumu M17 "Ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanas prēmija" (apstiprināts ar LAP grozījumiem 2020. gada 3. aprīlī, 8.1. redakcija).

M17 "Ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanas prēmija"

Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam M17, ir noteikta Ministru kabineta noteikumos Nr. 492 "Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 492).

Lai pieejamais finansējums tiktu izmantots pēc iespējas efektīvāk, 2019. gadā tika pārskatīti atbalsta saņemšanas nosacījumi un 2019. gada 5. novembrī apstiprināti grozījumi MK noteikumos Nr. 492, nosakot, ka piešķirtā atbalsta apmērs nepārsniedz 50 EUR uz vienu hektāru vai vienu liellopu vienību. Izdarītie grozījumi ierobežo atbalsta apmēru par ļoti dārgām polisēm.

2019. gadā lauksaimnieki visai aktīvi pieteicās uz atbalstu apdrošināšanas prēmiju daļējai segšanai. Lauksaimnieku interesi vairoja arī tas, ka no 2019. gada apdrošinātāji uzsāka piedāvāt sējumu apdrošināšanu pret sausumu.

2019. gadā bija vērojams būtisks apdrošināto platību palielinājums. 2018. gadā saimniecības atbalstam daļējai polišu iegādes izdevumu segšanai pieteica polises par 151,2 tūkst. ha, bet 2019. gadā – jau par 263,1 tūkst. ha. Tādējādi apdrošinātās sējumu un stādījumu platības pēdējo divu gadu laikā ir palielinājušās par gandrīz 174 %. Katru gadu palielinās arī apdrošināto lauksaimniecības dzīvnieku skaits – 2019. gadā apdrošināto lauksaimniecības dzīvnieku (to skaits izteikts liellopu vienībās) bija par vairāk 43 678 nekā 2018. gadā.

Ievērojot iepriekšminēto, palielinājās gan apstiprinātā, gan izmaksātā publiskā finansējuma apmērs. 2018. gadā apstiprinātā publiskā finansējuma summa bija 5,0 milj. EUR, bet 2019. gadā – 11,5 milj. EUR. Izmaksātais publiskais finansējums 2019. gadā bija 8,04 milj. EUR. 2019. gadā pasākumā tika apstiprināts atbalsts 2355 saimniecībām – par 338 saimniecībām vairāk nekā 2018. gadā.

Tā kā pieejamais finansējums strauji samazinājās (2019. gada 17. oktobrī pieteiktais atbalsta finansējums sasniedza 80 % no pieejamā finansējuma), no 2019. gada 22. novembra tika pārtraukta iesniegumu pieņemšana un tika rezervēts viss pieejamais finansējums 22,0 milj. EUR apmērā. Savukārt līdz pārskata perioda beigām pasākumā finansējums 17,1 milj. EUR apmērā jeb 77,6 % no pasākumā pieejamā publiskā finansējuma tika izmaksāts 3352 saimniecībām (83,8 % no plānotā skaita).

M19 “Atbalsts LEADER vietējai attīstībai (SVVA – sabiedrības virzīta vietējā attīstība)”

Kārtību, kādā tiek administrēts valsts un Eiropas Savienības atbalsts pasākumā M19, nosaka:

- Ministru kabineta 2015. gada 13. oktobra noteikumi Nr. 590 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība lauku attīstībai apakšpasākumā “Darbību īstenošana saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju”” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 590);
- Ministru kabineta 2015. gada 10. marta noteikumi Nr. 125 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju sagatavošanai un īstenošanai”;
- Ministru kabineta 2015. gada 22. decembra noteikumi Nr. 769 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība vietējo rīcības grupu darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā”;
- Ministru kabineta 2017. gada 3. maija noteikumi Nr. 238 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība vietējām rīcības grupām starpteritoriālai un starpvalstu sadarbībai”.

19.2. apakšpasākums “Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju”

2019. gada 12. februārī tika apstiprināti grozījumi MK noteikumos Nr. 590, lai pamatlīdzekļus, kas nav stacionāri novietojami, ļautu izmantot ārpus SVVA stratēģijas īstenošanas teritorijas, ja atbalsta pretendents atrodas VRG darbības teritorijā, kā arī vietējām pašvaldībām izveidot vai labiekārtot tirdzniecības vietu reģionālās nozīmes attīstības centrā. Lai mazinātu administratīvo slogu, tika noteikts, ka pārskats par saimnieciskās darbības rādītājiem iesniedzams, sākot ar ceturto gadu pēc projekta īstenošanas, kad atbalsta saņēmējam jāpierāda projektā plānotā saimnieciskās darbības

rādītāju izpilde.

2019. gadā visas 35 VRG turpināja projektu iesniegumu pieņemšanu, un kopumā tika izsludinātas 62 projektu pieņemšanas kārtas. Tika apstiprināti projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 16,7 milj. EUR, kas ir 26,7 % no 19.2. apakšpasākumam "Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju" plānotā publiskā finansējuma, savukārt izmaksātais publiskais finansējums veidoja 9,5 milj. EUR jeb 15,1 % no šim apakšpasākumam paredzētā publiskā finansējuma.

Projektu iesniedzēju aktivitāte un interese par atbalsta saņemšanu arī 2019. gadā bija liela: kopumā tika iesniegti 1125 projekti un no tiem apstiprināti 849. Projekti galvenokārt tika noraidīti nepietiekamā publiskā finansējuma dēļ attiecīgajā projektu pieņemšanas kārtā.

Visā periodā līdz 2019. gada beigām ir apstiprināti projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 57,2 milj. EUR jeb 91,1 % apmērā no 19.2. apakšpasākumam "Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju" plānotā publiskā finansējuma, savukārt tas izmaksāts 34,6 milj. EUR apmērā (55,1 % no plānotā).

19.2. apakšpasākumā "Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju" kopumā ir apstiprināti 3030 projekti, no kuriem pilnībā vai daļēji ir īstenoti 2069. 6A mērķa virzienā (uzņēmējdarbības veicināšana lauku teritorijās) ieguldījumu devuši 464 projekti ar kopējo publisko finansējumu 8,9 milj. EUR, 1A mērķa virzienā (inovāciju atbalsts) – 302 projekti ar kopējo publisko finansējumu 5,8 milj. EUR, 3A mērķa virzienā (lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības un tirdzniecības veicināšana) – 67 projekti ar kopējo publisko finansējumu 1,1 milj. EUR, bet visvairāk to bija 6B mērķa virzienā (vietējās attīstības sekmēšana lauku teritorijās) – 1236 projekti ar kopējo publisko finansējumu 18,8 milj. EUR.

Par pilnībā vai daļēji īstenotajiem projektiem atbalstu saņēmuši 712 mazie un vidējie uzņēmumi, 540 NVO, 113 valsts iestādes (t.sk. vietējās pašvaldības) un divi citi atbalsta pretendenti.

3A mērķa virzienā ir īstenoti projekti, kas saistīti ar lauksaimniecības produktu, arī bioloģisko produktu, pārstrādi. Ieguldījumi novirzīti, piemēram, tādas saimnieciskās darbības uzsākšanai vai attīstībai kā maizes un konditorejas produktu ražošana, augļu un dārzeņu pārstrāde, gaļas pārstrāde, siera un saldējuma ražošana, vīna darītavas un alus ražotnes attīstība u.c.

6A mērķa virzienā projekti īstenoti tādās jomās kā tūrisms un tūrisma pakalpojumi, amatniecība, koku izstrādājumu ražošana, mēbeļu ražošana un restaurācija, ēdināšanas pakalpojumi, tirdzniecības vietas, sporta nodarbību, izklaides un atpūtas darbības, veterinārie pakalpojumi, autoservisa pakalpojumi, foto pakalpojumi, šūšanas pakalpojumi u.c. Īstenoti arī vietējo pašvaldību kopprojekti ar uzņēmējiem, vietējai pašvaldībai savā īpašumā izveidojot infrastruktūru uzņēmēju saimnieciskajai darbībai.

6B mērķa virzienā īstenoti galvenokārt sabiedriskā labuma projekti, kad sakārtota teritorija pakalpojumu sniegšanai, tostarp dabas un kultūras objekti, un dažādoti sabiedriskie pasākumi. Projekti īstenoti tādās jomās kā sporta, izklaides un atpūtas darbības, sociālās aprūpes pakalpojumu nodrošināšana, apdzīvotās vietās publiskās ārtelpas labiekārtošana un teritorijas funkciju uzlabošana (piemēram, ielu apgaismojums, autobusa pieturas, videonovērošana u.c.), kā arī kultūras (kultūras centru, muzeju, baznīcu, kultūrvēsturisku vietu) un dabas objektu sakārtošana u.c. Kopumā no izveidotajiem vai uzlabotajiem pakalpojumiem un infrastruktūras labumu gūs 863 334 iedzīvotāju.

Projektā plānotās darbavietas ir jārada ne vēlāk kā trešajā noslēgtajā gadā pēc projekta īstenošanas. Līdz 2019. gada beigām bija radītas vidēji 109,8 darbavietas, tas ir, 54,9 % no paredzētā mērķa rādītāja "T23 – atbalstīto projektu radītās darbavietas (LEADER) (6B)" vērtības. Lielāks rezultāta rādītāja izpildes progress sagaidāms nākamajos gados, kad būs beidzies trešais gads pēc vairāku projektu īstenošanas, jo līdz pārskata perioda beigām apstiprinātajos projektos ir paredzēts radīt vairāk nekā 1000 jaunu darbavietu, un tas pat piecas reizes pārsniedz LAP plānoto mērķa vērtību 200.

19.3. apakšpasākums “Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība”

2019. gadā tika izsludināta nepārtrauktā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā (01.02.2019. līdz 30.06.2019.) ar publisko finansējumu 1,0 milj. EUR apmērā un publiskā finansējuma atlikumu no iepriekšējām projektu iesniegumu pieņemšanas kārtām, nodrošinot nepārtrauktās pieteikšanās sistēmu. Šajā kārtā atbalsts tika paredzēts starpteritoriālai sadarbībai starp VRG valsts līmenī un starpvalstu sadarbībai starp VRG un līdzīgām organizācijām Eiropas Savienības dalībvalstīs un teritorijās, kurās darbojas organizācijas, kas īsteno *LEADER* pieejai līdzīgus pasākumus.

2019. gadā izsludinātajā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā tika iesniegti 19 sadarbības projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 1,5 milj. EUR.

2019. gadā kopumā tika apstiprināti 12 starpvalstu sadarbības projekti un deviņi starpteritoriālās sadarbības projekti ar kopējo publisko finansējumu 1,6 milj. EUR (38,9 % no kopējā 19.3. “Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība” pieejamā publiskā finansējuma).

Līdz 2019. gada beigām pilnībā vai daļēji tika īstenoti 34 sadarbības projekti, no tiem 12 starpteritoriālās sadarbības projekti un 22 starpvalstu sadarbības projekti ar kopējo publisko finansējumu 997,0 tūkst. EUR (24,2 % no kopējā 19.3. “Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība” pieejamā publiskā finansējuma). Tajos iesaistījušās 30 no 35 VRG, no kurām 29 VRG piedalās starpvalstu sadarbības projektos un 30 VRG – starpteritoriālās sadarbības projektos.

VRG lielāka interese ir par starpvalstu sadarbības projektu īstenošanu. Galvenokārt sadarbība ir izveidojusies ar VRG no Igaunijas un Somijas – šīs valstis tiek pārstāvētas gandrīz visos pilnībā vai daļēji īstenotajos starpvalstu sadarbības projektos. Kā sadarbības partneri piedalās arī VRG no Lietuvas, Portugāles, Slovēnijas, Lielbritānijas, Zviedrijas, Īrijas, Grieķijas, Spānijas, Polijas, Vācijas, Horvātijas, Itālijas, Moldovas un Gruzijas. 11 starpvalstu sadarbības projektos Latvijas VRG pilda projekta koordinators pienākumus.

Visi pilnībā vai daļēji īstenotie starpvalstu un starpteritoriālās sadarbības projekti dod ieguldījumu 6B mērķa virzienā un sekmē kāda no VRG SVVA stratēģijā noteiktā mērķa sasniegšanu. Galvenās tēmas sadarbības projektos ir vienotas vietējās identitātes radīšana, tūrisms, mājražošana, bioekonomika, nacionālie parki, kultūras mantojums un tradīcijas, kā arī amatniecība.

Visas 35 VRG saņem atbalstu darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai **19.4. apakšpasākumā “Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, teritorijas aktivizēšana”**. Tā kā ELFLA ir noteikts kā vadošais fonds, sešas multifondu VRG piešķirto atbalstu izmanto arī darbībām, kurās piesaistīts atbalsts no Rīcības programmas zivsaimniecības attīstībai 2014.–2020. gadam.

Visā periodā līdz 2019. gada beigām ir apstiprināti VRG projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 11,6 milj. EUR jeb 97,7 % apmērā, kas ir 65,4 % no 19.4. apakšpasākumam “Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, teritorijas aktivizēšana” plānotā publiskā finansējuma, bet apakšpasākumā izmaksāts publiskais finansējums 5,3 milj. EUR apmērā, kas ir 44,5 % no plānotā.

Lielāko piešķirtā atbalsta daļu VRG ir novirzījušas darbības nodrošināšanai. Aktivitātei “VRG darbības nodrošināšana” ir izmaksāts publiskais finansējums 4,9 milj. EUR apmērā (93,7 % no kopējā izmaksātā publiskā finansējuma) un aktivitātei “Aktivizēšana” – 330,4 tūkst. EUR apmērā (6,3 % no kopējā izmaksātā publiskā finansējuma). Programmēšanas perioda sākumā, uzsākot VRG darbību, lielāki ieguldījumi tika paredzēti biroja aprīkojuma un tehnikas iegādei, bet atbalsts galvenokārt tiek novirzīts kārtējām izmaksām – darbības nodrošināšanai (birojs), darbinieku atalgojumam, projektu vērtēšanai, kā arī VRG pārstāvju dalībai dažādos sadarbības (tīklošanās) pasākumos. Savukārt informēšanas pasākumi bieži vien tiek īstenoti, sadarbojoties ar vietējām pašvaldībām, vietējiem plašsaziņas līdzekļiem un izmantojot VRG darbinieku kapacitāti. Visām VRG ir izveidotas un tiek uzturētas tīmekļvietnes, kurās ir pieejama aktuālā informācija par VRG īstenotajām darbībām, kā arī aktivizēšanai VRG izmanto sociālo tīklu (*Facebook*, *Twitter* u.c.) dotās iespējas.

M20 "Tehniskā palīdzība"

Pasākuma mērķis ir atbalstīt efektīvu un atbilstošu LAP sagatavošanu, pārvaldību, uzraudzību, novērtēšanu, kā arī informācijas un saziņas tīklu (Valsts lauku tīkla jeb VLT) uzturēšanas, sūdzību izskatīšanas, kontroles un revīzijas pasākumus, lai sasniegtu plānotos rezultātus.

Saskaņā ar MK noteikumu Nr. 599 26. punktu tehniskās palīdzības atbalsta saņēmēji ir Zemkopības ministrija (ZM) un LAD.

No plānošanas perioda sākuma līdz 2019. gada beigām pasākumā "Tehniskā palīdzība" kopumā tika iesniegti un apstiprināti 25 ZM un LAD projektu iesniegumi par paredzētajām darbībām, tajā skaitā 13 projekti periodam no 2018. līdz 2020. gadam (viens no tiem tika apstiprināts 2019. gadā), un 2019. gadā turpinājās šo projektu īstenošana.

Projektos tiek sniegts atbalsts atbildīgajām institūcijām LAP ieviešanai un pasākumu administrēšanai, kā arī nodrošināta VLT pasākumu īstenošana un informācijas un publicitātes pasākumi atbalsta saņēmējiem un plašākai sabiedrībai par LAP sniegto ieguldījumu lauku attīstībā un atbalsta saņēmēju labo pieredzi un praksi. Tāpat notiek izvērtēšana LAP nepārtrauktās novērtēšanas sistēmā, lai uzlabotu tās īstenošanu, kā arī nodrošināta LAP Uzraudzības komitejas darbība u.c. ar LAP efektīvu ieviešanu un pārvaldību saistītas darbības.

Tā kā esošais plānošanas periods tuvojas nobeigumam, pasākumā tiek nodrošināta situācijas analīze un izvērtējumi, kā arī, gādājot par plašu ieinteresēto personu un organizāciju pārstāvju piedalīšanos, atbalstīta tematisko darba grupu norise Kopējās lauksaimniecības politikas (turpmāk – KLP) Stratēģiskā plāna sagatavošanai par jauno plānošanas periodu 2021.–2027. gadam.

Līdz 2019. gada beigām pasākumā kopumā ir izmaksāts finansējums 48,7 milj. EUR apmērā jeb 78,4 % no plānošanas periodā paredzētā publiskā finansējuma, tajā skaitā 10,1 milj. EUR 2019. gadā. No plānošanas perioda sākuma vislielākais finansējums 64,5 % apmērā ir izmantots LAP ieviešanas un pasākumu administrēšanas nodrošināšanai, tostarp atalgojumam, telpu uzturēšanai, nodarbināto apmācībai, administrēšanā iesaistīto darbinieku tehniskajam nodrošinājumam, kā arī dažādu forumu un tematisko grupu organizatorisko izdevumu segšanai. Otra finansiāli apjomīgākā pozīcija ir atbalsts VLT darbības nodrošināšanai – 27,6 % no kopējiem pasākuma "Tehniskā palīdzība" izdevumiem, bet 5,7 % tika izmantoti dažādiem kontroles pasākumiem, savukārt novērtēšanai tika atvēlēti 1,3 % no izmaksātā finansējuma.

20.1. apakšpasākumā "Atbalsts tehniskajai palīdzībai (izņemot valstu lauku tīklus jeb VLT)" periodam no 2018. līdz 2020. gadam tika iesniegti un apstiprināti 12 projektu iesniegumi, un 2019. gadā šajos projektos izmaksāts atbalsts 6,8 milj. EUR apmērā. No plānošanas perioda sākuma līdz pārskata perioda beigām šajā apakšpasākumā ticis izmaksāts finansējums EUR 33,0 milj. EUR apmērā jeb 79,1 % no plānošanas periodā paredzētā finansējuma.

20.2. apakšpasākumā "Atbalsts valstu lauku tīklu jeb VLT izveidei un darbībai" periodam no 2018. līdz 2020. gadam tika iesniegts un apstiprināts viens projekta iesniegums par kopējo publisko finansējumu 9,8 milj. EUR, un 2019. gadā turpinājās šī projekta īstenošana, izlietojot 3,3 milj. EUR, bet no perioda sākuma ir izmaksāti 15,7 milj. EUR jeb 77,1 % no šim apakšpasākumam plānotā finansējuma. Apakšpasākumā atbalsts tiek paredzēts VLT sekretariāta darbības nodrošināšanai un VLT darba plānā paredzēto pasākumu īstenošanai visā Latvijas teritorijā, nodrošinot arī novadu lauku attīstības speciālistu darbību reģionos un tā dodot iespēju īstenot informēšanas pasākumus pēc iespējas tuvāk interesentu dzīvesvietai.

Platībatkarīgie atbalsta pasākumi lauku attīstībai – vides un lauku ainavas uzlabošanai (M10, M11, M12, M13)

Kārtība, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts platībatkarīgajiem LAP pasākumiem, ir noteikta Ministru kabineta 2015. gada 7. aprīļa noteikumos Nr. 171 "Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību vides, klimata un lauku ainavas uzlabošanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā".

Līdz ar jaunā plānošanas perioda uzsākšanu 2015. gadā visos platībatkarīgajos atbalsta pasākumos lauku attīstībai – vides, klimata un lauku ainavas uzlabošanai – juridiski sākās jaunas saistības.

Tuvojoties plānošanas perioda beigām, sākot no 2019. gada, kad lielākajā daļā pasākumu pieejamais LAP finansējums jau ir rezervēts, lai segtu visas saistības par periodu, pilnīgi jaunas juridiskas saistības vēl ir iespējams uzņemt tikai vienā no pasākuma M10 "Agrovide un klimats" apakšpasākumiem – 10.1.1. apakšpasākumā "Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos".

Tā kā pasākumā M13 "Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi", viss pieejamais finansējums tika intensīvi apgūts no 2015. līdz 2018. gadam, sākot ar 2019. gadu tā īstenošana tika pārtraukta.

2019. gadā atbalsta pretendenti varēja turpināt pieteikšanos saistībām šādos atbalsta pasākumos un to apakšpasākumos:

- M10 "Agrovide un klimats":
 - 10.1.1. "Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos" (BDUZ);
 - 10.1.2. "Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā" (VSMD);
 - 10.1.3. "Rugāju lauks ziemas periodā" (RLZP);
 - 10.1.4. "Saudzējošas vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei" (SVIN).
- M11 "Bioloģiskā lauksaimniecība" (BLA):
 - 11.1. "Maksājums, lai pārietu uz bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodēm" (BLA-1);
 - 11.2. "Maksājums, lai saglabātu bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodes" (BLA-2).
- M12 "Natura 2000 un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi":
 - 12.2. "Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām" (NIM).

Informācija par LAP platībatkarīgo pasākumu iesniegumu skaitu un apstiprinātajām platībām 2018. un 2019. gadā ir atspoguļota 6.31. tabulā.

6.31. tabula

Informācija par LAP platībatkarīgo pasākumu iesniegumu skaitu un apstiprinātajām platībām 2018.–2019. gadā

Pasākuma kods		LAP pasākums	iesniegumu skaits	Apmaksātie ha	iesniegumu skaits	Deklarētie ha
			2018. gadā		2019. gadā*	
M10	10	Agrovide	6872**	151 023	7 546**	156 659
	10.1.1.	Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos	4633	36 391	5316	39 624
	10.1.2.	Vides saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā	420	6316	432	6511
	10.1.3.	Rugāju lauks ziemas periodā	1998	107 438	2002	109 412
	10.1.4.	Saudzējoša vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei	125	878	150	1112
M11	11	Bioloģiskā lauksaimniecība	3988	249 074	3954	261 766
	11.1.	Pāreja uz bioloģisko lauksaimniecību	208	4 827	56	799

	11.2.	Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība	3780	244 247	3898	260 967
M12	12.2.	Kompensācijas maksājums par NATURA 2000 mežu teritorijām	2 907	44 402	3017	45 859
M13	13	Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi-	38 498**	1 372 141	#N/A	#N/A
	13.2.	Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ir ievērojami dabas ierobežojumi	37 281	1 319 936	#N/A	#N/A
	13.3.	Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ietekmē specifiski ierobežojumi	1283	52 205	#N/A	#N/A

* Atbalsttiesīgās platības un iesniegumu skaits. Pprovizorisks dati par 2019. gadu var mainīties, jo līdz 30.06.2020. vēl notiek pieteikumu administrēšana.

** Pasākumos M10 un M13 uzrādītais unikālais iesniegumu skaits atšķiras no šo pasākumu apakšpasākumu iesniegumu skaita kopsummas, jo vienā pasākumā pretendenti varēja pieteikties uz vairākiem apakšpasākumiem.

Avots: LAD

Pasākuma M10 “Agrovide un klimats” mērķis ir saglabāt bioloģisko daudzveidību, nepieļaut lauku ainavas degradāciju, nodrošināt vides resursu ilgtspējīgu izmantošanu, izmantojot vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes, vienlaikus samazinot piesārņojumu virszemes un pazemes ūdeņos un gaisā, kā arī saglabājot augsne augu barības vielas un samazinot erozijas procesus lauksaimniecībā izmantojamās zemēs.

10.1.1. aktivitātes “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos” mērķteritorija ir tādi ilggadīgie zālāji, kuri atzīti par bioloģiski vērtīgu zālāju (BVZ) vai ES nozīmes zālāju biotopu un kuri atrodas gan *Natura 2000* teritorijās, gan ārpus tām. Šajā pasākumā LAP noteiktā sasniedzamā atbalsta mērķplatība līdz perioda beigām ir 47 000 ha, un prognozes liecina, ka tā tiks sasniegta.

2019. gadā 10.1.1. aktivitātes “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos” (BDUZ) īstenošanai savā saimniecībā pieteicās 5316 pretendenti, deklarējot atbalstam 39 624 ha dažāda veida bioloģiski vērtīgus zālājus.

ES nozīmes zālāju biotopu kartēšana tika uzsākta 2016. gadā, un, kā jau bija prognozēts iepriekš, ik gadu vērojams gan pakāpenisks atbalsttiesīgās platības, gan uz BDUZ deklarēto platību pieaugums. Pēc Dabas aizsardzības pārvaldes datiem, līdz 2020. gada 1. aprīlim kopumā par atbalsttiesīgu platību ir atzīti jau 58 679,6 ha ES nozīmes zālāju biotopi un vēl 2020. gadā tiek prognozēts šo hektāru skaitliskais pieaugums. Kopumā 2019. gadā BDUZ atbalstam tika deklarēts par 8,9 % vairāk platības nekā 2018. gadā apmaksātā platība (36 391 ha).

10.1.2. aktivitātē “Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā” (VSMD) atbalstam var pieteikt platības, kurās tiek audzēti dažādi atbalsttiesīgie kultūraugi – augļu koki, ogulāji un dārzeni. LAP noteiktā sasniedzamā mērķplatība šajā aktivitātē līdz perioda beigām ir 3000 ha, kas jau 2015. gadā tika pārsniegta par 60 % (4803 ha), bet 2019. gadā – pat 2,2 reizes (deklarētā platība 6511 ha. Šī neplānoti lielā atbalsta pretendenta atsaucība galvenokārt ir saistīta ar vairāku jaunu investīcijas pasākumu, piemēram, 6.1. apakšpasākuma “Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai” un 6.3. apakšpasākuma “Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības” paralēlu īstenošanu, sākot jau no 2015. gada, lai ierīkotu jaunas augļu dārzi un dārzena auzņemtas platības. Būtiska nozīme ir arī brīvprātīga saistītā atbalsta nodrošināšanai par augļiem un ogām, dārzeniem, kā arī cietes un sēklas kartupeļiem. Atbalsttiesīgo kultūraugu platību pārmaiņas ievērojami ietekmēja arī produkcijas, piemēram, cietes kartupeļu, noieta stabilizācija, kā arī jaunas iespējas augļu un ogu pārstrādes nodrošināšanai ražošanas organizācijās.

2019. gadā VSMD atbalstam pieteicās 432 pretendenti, deklarējot atbalstam 6511 ha dārzu platības, tikai par 3,1 % vairāk salīdzinājumā ar iepriekšējā gada apmaksāto platību (6316 ha), jo 2019. gadā vairs netika atļauts uzņemties juridiski jaunas daudzgadu saistības.

10.1.3. aktivitātes “Rugāju lauks ziemas periodā” (RLZP) LAP noteiktā sasniedzamā mērķplatība līdz perioda beigām ir 130 000 ha. 2019. gadā uz RLZP atbalstu pieteicās 2002 pretendenti – par četriem vairāk nekā 2018. gadā, piesakot atbalstam 109 412 ha, kas atšķirībā no 2018. gada (107 438 ha) ir par 1974 ha vairāk.

Savukārt **10.1.4. aktivitātē “Saudzējošas vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei”** (SVIN) LAP noteiktā mērķplatība līdz perioda beigām ir 10 000 ha, bet esošā situācija liecina, ka līdz perioda beigām šis rādītājs netiks sasniegts, jo 2019. gadā atbalstam joprojām ir pieteikti tikai 11,1 % no plānotā. Lai gan sākotnēji tika prognozēta liela interese par šāda veida atbalstu, kad, sadarbojoties biškopjiem un graudkopjiem, iespējams mainīt ierasto praksi un audzēt augus nektāra ieguvei lielākās platībās, nekā ierasts, tā LAP ka tika izdarīti pat divi grozījumi, precizējot atbalsta prasības šajā aktivitātē, lauksaimniekiem tas neradīja būtisku interesi.

2019. gadā atbalstam pieteicās 150 pretendenti, deklarējot 1112 ha (x tabula) – par 26,9 % ha vairāk nekā 2018. gadā (878 ha).

Pasākums M11 “Bioloģiskā lauksaimniecība”

Šajā pasākumā LAP noteiktā sasniedzamā mērķplatība līdz perioda beigām ir 205 000 ha: 11.1. – 20 000 ha un 11.2. aktivitātē – 185 000 ha. Jau no pirmā daudzgadu saistību uzņemšanās gada (2015. gadā), M11 pasākumā bija neparedzēti liela pretendenti aktivitāte, un tā ik gadu strauji palielinājās, tā ka prognozētā mērķplatība tika ievērojami pārsniegta. Visvairāk to veicināja LAP iekļautā pamatprasība sertificēt visas saimniecības ražojošās vienības, tā neveicinot paralēlas ražošanas prakses īstenošanu. Šī LAP prasība nav attīstību kavējošs faktors, jo lauksaimniecībā ienāk jaunā paaudze (tostarp pārņemot saimniecības no vecākiem), kurai nozīmīgs ir arī sabiedrības novērtējums un pieprasījums pēc augstas kvalitātes bioloģiski ražotiem produktiem. Daļu pretendenti saimniekot tieši bioloģiskās lauksaimniecības sistēmā ir motivējis arī kopējais uz saimniecību attīstību vērstais KLP atbalsts tieši šai sistēmai, gan īstenojot dažādus investīciju projektus ar paaugstinātām atbalsta intensitātes likmēm, gan tiešo maksājumu sniegtais no platības lieluma un dzīvnieku skaita atkarīgais atbalsts. Vislabākais vadmotīvs, lai ražotu bioloģisko produktu, ir iespēja to realizēt tiešajā tirdzniecībā, kā arī dažādiem pārstrādes uzņēmumiem, kuros, piesaistot LAP atbalstu, izveidotas bioloģiskā produkta pārstrādes līnijas.

2019. gadā Latvijā kā atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības praksei un metodēm kopumā bija sertificēti 289 601 ha LIZ – par 6416 ha jeb 2,3 % vairāk nekā 2018. gadā (283 185 ha). No šīm LIZ platībām 261 766 ha tika apstiprināti atbalstam pasākumā M11 “Bioloģiskā lauksaimniecība”: 799 ha tika pieteikti **11.1. apakšpasākumā “Maksājums, lai pārietu uz bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodēm”** un 260 967 ha – **11.2. apakšpasākumā “Maksājums, lai saglabātu bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodes”**. Vērtējot platību pārmaiņas salīdzinājumā ar 2018. gadu, kad tie bija 4827 ha, konstatējams ievērojams deklarētās platības samazinājums 11.1. pasākumā (par 4028 ha), jo lielākajai daļai pretendenti 2018. gadā beidzās pārejas periods uz bioloģiskās saimniekošanas praksi un 2019. gadā saistības tika turpinātas jau otrā apakšpasākumā – 11.2., 2019. gadā palielinot tieši šī apakšpasākuma atbalstam pieteikto platību līdz 260 967 ha un pretendenti skaitu – līdz 3898. Šāda likumsakarīga tendence pasākumā M11 tiek prognozēta arī turpmāk.

Pasākums M12 “Natura 2000 un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi” nodrošina kompensāciju par neiegūtajiem ieņēmumiem mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu dēļ teritorijās, kurās tiek

sekmēta direktīvu 92/43/EEK⁵ un 2009/147/EK⁶ prasību īstenošana, veicināta meža īpašnieku un apsaimniekotāju interese par dabas vērtību saglabāšanu, kā arī labvēlīgi nosacījumi īpaši aizsargājamo biotopu un sugu attīstībai.

12.2. apakšpasākumā "Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām" (NIM) paredzēts maksāt kompensāciju ne tikai par atbalsttiesīgajām platībām *Natura 2000* tīklā, bet arī par citām norobežotām dabas aizsardzības teritorijām ar vides radītiem ierobežojumiem ārpus *Natura 2000* platībām saskaņā ar regulas Nr. 1305/2013 30. panta 6. punkta "b" apakšpunktu. Tādējādi pašlaik par potenciāli atbalsttiesīgu platību ir noteikti 67 702 ha, kuros ir dažāda veida mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi.

Šajā pasākumā LAP noteiktā sasniedzamā mērķplatība līdz perioda beigām ir 40 000 ha, bet tā bija sasniegta jau 2017. gadā, kad atbalstam tika pieteikti 41 790 ha. Kopš tā brīža atbalstu pieteiktā platība katru gadu pakāpeniski palielinās, un 2019. gadā ar NIM tika atbalstīti 3017 pretendenti, apstiprinot 45 859 ha lielu meža zemes platību – par 3,3 % vairāk nekā 2018. gadā (44 402 ha).

Meža īpašnieku aktivitāte pārsniedz sākotnēji prognozēto, galvenokārt tāpēc, ka pēdējo divu gadu laikā ir ieviesta atvieglota pieteikšanās kārtība LAD Elektroniskās pieteikšanās sistēmā arī uz 12.2. apakšpasākumu, proti, pretendents, vienlaikus piesakot savu LIZ uz atbilstošajiem platību maksājumiem, viegli var identificēt, vai tam piederošā meža platība atrodas *Natura 2000* teritorijā ar mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem un aizliegumiem. Šāda iespēja iepriekš elektroniski nebija pieejama.

Pasākuma M13 "Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi" (ADSI) īstenošanai tika identificēta 2,22 milj. ha LIZ kopējā mērķteritorija (pēc Valsts zemes dienesta datiem), un lielākā apstiprinātā platība plānošanas periodā bija 1 372 141,4 ha: 13.2. apakšpasākumā 1 319 936,2 ha un 13.3. apakšpasākumā 52 205,2 ha. Jauni iesniegumi atbalstam šajā pasākumā 2019. gadā netika pieņemti. No plānošanas perioda sākumā līdz 2019. gada beigām šajā pasākumā kopumā ir izmaksāts publiskais finansējums 259,78 milj. EUR apmērā, no kuriem visā periodā, par pārkāpumiem piemērojot sankcijas ir atgūti 0,54 milj. EUR. Pasākumā M13 ir iztērēts viss plānošanas periodā paredzētais finansējums, un pasākums ir beidzies.

6.5. Valsts lauku tīkls

Ievērojot Regulas Nr. 1305/2013 54. panta 1. punkta prasību, MK Nr. 599 20. punktā noteikts, ka VLT sekretariāta pienākumus pilda sabiedrība ar ierobežotu atbildību LLKC, ar kuru ZM ik gadu slēdz līgumus. Ar tiem LLKC uzņemas pildīt VLT sekretariāta funkcijas un īstenot VLT darba plāna uzdevumus.

VLT mērķi ir palielināt ieinteresēto pušu līdzdalību lauku attīstības īstenošanā, uzlabot LAP īstenošanas kvalitāti, informēt plašāku sabiedrību un iespējamus atbalsta saņēmējus par lauku attīstības politiku un finansējuma iespējām, veicināt inovācijas lauksaimniecībā, pārtikas ražošanā, mežsaimniecībā un lauku apvidos, kā arī lauku uzņēmējdarbības uzsākšanu un ekonomisko efektivitāti. Ievērojot ES tiesību aktos noteiktos VLT uzdevumus un pienākumus, VLT sekretariāts mērķu sasniegšanai un izpildei izstrādā daudzgadu rīcības programmu un ikgadējos darba plānus, kuros ietver informāciju par plānotajiem pasākumiem, finansējumu un sasniedzamajiem rezultātiem.

⁵ Padomes Direktīva 92/43/EEK (1992. gada 21. maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību

⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/147/EK (2009. gada 30. novembris) par savvaļas putnu aizsardzību

2019. gadā saistībā ar VLT sekretariāta darbību VLT vietnē www.laukutikls.lv tika ievietoti dažādi raksti un papildināta informācija par notikumiem un aktualitātēm lauku attīstības jomā. Vietnē regulāri tiek aktualizēts arī notikumu kalendārs, ietverot notikumus pašvaldībās un vietējās rīcības grupās un ieviejojot materiālus par notikumiem, kas saistīti ar lauku attīstību.

Gada laikā VLT sekretariāts ir rīkojis vairākas diskusijas un izveidojis darba grupas par lauku attīstībai būtiskiem jautājumiem, nozares politiku, labajiem projektu paraugiem un kooperāciju, kā arī vietējiem iepirkumiem.

VLT 2019. gadā rīkoja vairākus pieredzes apmaiņas braucienus uz ārzemēm (Rumāniju, Franciju, Ukrainu, Vāciju, Beļģiju un Somiju) nozaru speciālistiem par jauniem izaicinājumiem lauksaimniecības nozarē, lauksaimnieciskām tradīcijām, viedo ciemu attīstību, kā arī citiem labas un pārņemamas prakses piemēriem Eiropā.

Tāpat VLT pārstāvji ir piedalījušies dažādos starptautiskos Lauku tīkla un tā darbību veicinošos pasākumos (Eiropas Tīkla lauku attīstībai (*ENRD*) rīkotajos pasākumos), kā arī vairākos citu dalībvalstu rīkotos pasākumos – semināros un konferencēs – lauku attīstības jomā par lauku teritoriju ilgtspējīgu attīstību, uzņēmējdarbību laukos, inovācijām un zinātni, tostarp sociālajām inovācijām, jaunatni un darbu ar jauniešiem laukos u.c.

6.32. tabula

VLT sekretariāta darbībā sasniegtie rādītāji 2019. gadā

Rādītājs		Kopā	No tiem vērsti uz uzraudzības un novērtēšanas rezultātu apkopošanu un izplatīšanu	No tiem vērsti uz konsultācijām un (vai) inovāciju atbalsta punktu	No tiem vērsti uz VRG, tostarp starpterritoriālo un starptautisko sadarbību
VLT komunikācijas rīku skaits (pēc veida)	VLT rīkoto pasākumu (semināru, konferenču, pieredzes apmaiņas u.c.) skaits	321	5	0	VLT komunikācijas rīku skaits (pēc veida)
	Publikāciju, reklāmlapu, laikrakstu, žurnālu, tostarp e-publikāciju, skaits	2914	2	22	4
	Citi rīki, skaits (tīmekļvietne, sociālie mediji)	1	1	1	1
	Apkopotie un izplatītie projektu piemēri, skaits	108	0	21	1
VLT pasākumos īstenotā tematiskās un analītiskās informācijas apmaiņa, skaits	Tematiskās darba grupas	0	0	0	VLT pasākumos īstenotā tematiskās un analītiskās informācijas apmaiņa, skaits
	Konsultācijas ar dalībniekiem	4	0	4	0
	Citi (izglītojošie semināri, apmācība jauniešiem un skolēniem, tiešsaistes forumi, tīmekļvietnē ievietotie interneta rīki (piemēram, ES atbalsta pieejamības noteikšanas programma u.c.), kapacitātes celšanas pasākumi VLT pasākumu īstenošanā iesaistītajiem u.tml.)	328	0	1	3
ENRD pasākumu skaits, kurās piedalījies VLT		11	1	1	1
no tām VLT aktīvi līdzdarbojies (prezentācija, darba grupas vadīšana, plakātu izgatavošana u.tml.)		2	0	1	1

Avots: ZM

Īstenojot VLT Rīcības programmas 2015.–2020. gadam darba plānu 2019. gadam, tika noorganizēti 261 informatīvs un 50 izglītojoši semināri. Pasākumi tika organizēti visās reģionālajās nodaļās, un galvenās semināru tēmas bija

- ES un valsts normatīvo aktu grozījumi, kas attiecas uz lauku un mežu apsaimniekošanu;
- LAP aktualitātes un pasākumi;
- efektivitātes paaugstināšana lauku saimniecībās;
- uzņēmējdarbības uzsākšana un ražošanas efektivitātes celšana;
- meža nekoksnes resursi, to izmantošana.

VLT aktivitātes “Informatīvie pasākumi jauniešiem un skolēniem” mērķis ir vispārizglītojošo skolu skolēnu informētības un intereses līmeņa celšana par dažādām uzņēmējdarbības attīstības iespējām lauku teritorijās un par lauksaimniecības izglītības piedāvājuma dažādību un nākotnes perspektīvām. Pasākuma dalībnieki ir vispārizglītojošo iestāžu skolēni 6.–12. klases grupā. 2019. gadā pasākuma laikā LLKC konsultanti apmeklēja izglītības iestādes un iepazīstināja skolēnus ar uzņēmējdarbības iespējām laukos, tostarp lauksaimniecības nozarēm, informēja par izglītības iestādēm un to īstenotajām ar lauksaimniecību saistītajām programmām. Kopumā tika noorganizētas 72 informatīvās dienas, kurās tika uzrunāts 1341 skolēns. Informācijas pasniegšanai tika izmantotas izglītojošas spēles, uzdoti jautājumi, mīklas, uzdevumu izpildei veidotas grupu sacensības, rādītas prezentācijas un rīkoti minikonkursi. Papildus pasākumiem skolās tika noorganizēti 30 pieredzes braucieni uz saimniecībām pie lauku uzņēmējiem, amatniekiem un izglītības iestādēm ar 822 skolēnu piedalīšanos.

Arī 2019. gadā tika īstenota interaktīvā akcija skolēniem “Šodien laukos”. Pasākuma mērķis ir ar sociālo tīklu starpniecību radīt jauniešos izpratni par dzīvi un darbu laukos un popularizēt laukus kā lielisku vietu, kur veidot savu nākotni. Akcija norisinās sociālajos tīklos *Facebook* un *draugiem.lv*, kuros visa gada garumā tika publicēta aktuāla ar lauksaimniecību, mežsaimniecību un zivsaimniecību saistīta informācija infografiku, plakātu, mīklu, konkursu, videomateriālu un uzdevumu formā. Kopējais sekotāju skaits ir 2833, un kopumā tika sagatavoti 72 materiāli.

Popularizējot mežsaimniecības nozari, notikušas 96 nodarbības un pasākumi skolēniem un jauniešiem – kopumā 2495 dalībniekiem. Pasākumi īstenoti sadarbībā ar skolām, meža īpašniekiem un citu iestāžu (VMD, AS “Latvijas Valsts meži” u.c.) meža speciālistiem.

Lai mudinātu jauniešus palikt lauku teritorijās un kavētu to pārcelšanos uz lielajām pilsētām, VLT ar savu darbību 26 reģionālajās nodaļās ir sniedzis atbalstu lauku jauniešiem uzņēmējdarbības veicināšanai. 2019. gadā katra nodaļa organizēja informatīvās dienas, kurās kopumā piedalījās 314 jaunieši. No tiem pēc tam mācības saistībā ar pasākumu uzsāka 239 jaunieši, un 206 jaunieši pabeidza mācības un ieguva sertifikātu. Mācībās jaunieši apguva dažādas ar uzņēmējdarbību saistītas tēmas, kā, piemēram, idejas ģenerēšana, noteikšana un attīstība, tirgus analīze, uzņēmējdarbības pamati, mārketinga un reklāma, resursu analīze, finanšu plānošana un grāmatvedības pamati, aktuālie finansējuma piesaistīšanas instrumenti laukos u.c.

Sabiedrības informēšanas nolūkā VLT regulāri sagatavo ziņu lapas par aktualitātēm lauku attīstībā un lauksaimniecībā, kā arī informē lauku iedzīvotājus par jaunumiem normatīvajos aktos. 2019. gadā tika publicēti 12 informatīvā izdevuma “Lauku Lapa” izdevumi par aktualitātēm lauku attīstības jomā, tie pavairoti 67 620 eksemplāros un izplatīti visā Latvijā. Katru nedēļu tiek publicēta arī elektroniskā izdevuma versija “Lauku e-Lapa”, kas tiek izsūtīta elektroniski vairāk nekā 20 000 “Lauku e-Lapas” abonentiem – lauksaimniekiem, lauku uzņēmējiem, konsultantiem, komercuzņēmumu pārstāvjiem, valsts un pašvaldību darbiniekiem, kā arī dažādām citām iestādēm. 2019. gada laikā izsūtīta kopumā 51 “Lauku e-lapa”, tā pieejama arī VLT tīmekļvietnē.

2019. gadā, īstenojot pasākumu “Vietējo lauksaimniecības produkcijas ražotāju un mājražotāju atbalsta programma”, VLT ir organizējis pieredzes apmaiņas braucienus nozares uzņēmējiem, nevalstisko organizāciju pārstāvjiem un citiem lauku attīstībā aktīviem dalībniekiem uz dažādiem Latvijas novadiem, lai veicinātu tādas labās prakses un pieredzes apmaiņu par LAP sasniegumiem un ieguldījumiem, kuru iespējams pārņemt un piemērot arī citos uzņēmumos, saimniecībās vai organizācijās. Pieredzes apmaiņas braucieni to dalībniekus iedrošina rīkoties pašiem, jo ir vērsti uz

profesionālo pilnveidošanos. Braucienu laikā dalībniekiem ir iespēja iegūt jaunus sadarbības partnerus un kontaktus, kā arī jaunas zināšanas, idejas un iedvesmu, lai attīstītu vai dažādotu savu saimniecisko darbību.

Rīkojot informēšanas un publicitātes pasākumus, VLT 2019. gadā ir noorganizējis Ceturto Starptautisko Latgales reģiona biškopju konferenci, kurā piedalījās vairāk nekā 153 dalībnieku – biškopji no Latvijas, Baltkrievijas, Igaunijas, Krievijas un Lietuvas. Konferencē tika pārrunāti aktuālie jautājumi par produktu kvalitātes celšanu un to ietekmējošiem faktoriem, kā arī inovācijām biškopības nozarē. Konferencē uzstājās zinātnieki ar saviem novērojumiem un pētījumiem, uzņēmēji un kaimiņvalstu biškopji, daloties pieredzē.

Starptautisku pasākumu organizēšana Latvijā dod iespēju kolēģiem no citām valstīm uzzināt par Latvijā notiekošo, kā arī plašākam skaitam Latvijas pārstāvju iepazīties ar starptautisko pieredzi. Tāpat, lai sekmētu ELFLA un LAP atpazīstamību un plašākas sabiedrības informēšanu par piedāvātajām iespējām un sasniegumiem, 2019. gadā VLT piedalījās vienā no lielākajiem nozares pasākumiem “Traktordienas 2019”. Pasākumā lauksaimnieki tika informēti par iespējām izmantot LAP pasākumus zināšanu un pieredzes uzlabošanai, par LAP piedāvātajiem konsultāciju projektiem, kā arī EIP inovāciju projekta ELPAS e-rīku. Traktordienas apmeklēja apmēram 5000 interesentu. Tāpat tika sniegts tehniskais atbalsts Latvijas stenda uzstādīšanā un iekārtošanā starptautiskajā izstādē “Zaļā nedēļa”, kas norisinājās Berlīnē. Izstādes mērķis ir iepazīstināt ar dažādu valstu pārtikas produktiem, kultūru un tradīcijām. Katru gadu izstādi apmeklē vairāk nekā 400 000 apmeklētāju.

2019. gadā īstenots jaunu pasākumu kopums novados un Rīgā Latvijas mazo ražotāju un mājražotāju produkcijas noieta veicināšanai un popularizēšanai. Noorganizēti pieci “Nogaršo Latviju” novadu pasākumi. Pasākumu mērķis ir popularizēt mājražotājus, piesaistot Latvijā populārus pavārus, mārketinga un režijas speciālistus.

Papildus iepriekšminētajam VLT ir piedalījies nacionāla mēroga ikgadējā pasākumā “Sējējs 2019”, lai noteiktu labāko ieguldījumu Latvijas lauku attīstībā un lauksaimniecībā un popularizētu sasniegto. Kopumā konkursam tika iesniegti 70 pieteikumi deviņās nominācijās un pēc žūrijas vērtējuma apbalvoti 10 laureāti, pasniedzot balvu “Lielajām Sējējs”, bet 19 laureātiem pasniegtas veicināšanas balvas “Mazais Sējējs”. Konkursa uzvarētāji saņēma arī naudas balvas un diplomus.

2019. gadā Kooperatīvā sabiedrība “Latvijas Piensaimnieku Centrālā Savienība” sadarbībā ar Starptautisko izstāžu rīkotājsabiedrību BT1 un VLT Sekretariātu organizēja Latvijā ražoto augstas kvalitātes piena produktu konkursu. Konkursā piedalījās 75 dalībnieki.

7. Ārējā tirdzniecība

7.1. Starptautiskās tirdzniecības līgumi

ES (tostarp Latvijas) tirdzniecības attiecības ar citām valstīm un valstu grupām nosaka daudzpusējie līgumi, kas noslēgti saistībā ar Pasaules Tirdzniecības organizāciju (PTO), divpusējie tirdzniecības līgumi un vienus ES piemērojamie tirdzniecības pasākumi.

2019. gadā darbs ir noritējis visos ES starptautiskās tirdzniecības attiecību jautājumos – gan attiecībā uz daudzpusējās starptautiskās tirdzniecības jomu un ES divpusējās tirdzniecības jomu, gan vienus ES piemērojamiem tirdzniecības pasākumiem.

Daudzpusējā tirdzniecības politika

Daudzpusējā starptautiskā tirdzniecības politika tiek veidota PTO. PTO galvenās darbības ir vērstas uz daudzpusējās tirdzniecības tiesiskās bāzes noteikšanu dažādu līgumu veidā, daudzpusējās tirdzniecības sarunu liberalizāciju, organizācijas biedru tirdzniecības politikas pārraudzību un tirdzniecības strīdu risināšanu starp dalībvalstīm.

2019. gada laikā noritēja aktīvs darbs PTO dalībvalstu starpā par daudzpusējās tirdzniecības sistēmas reformēšanas un modernizācijas jautājumiem. Šāds darbs tika uzsākts, lai stiprinātu daudzpusējās tirdzniecības sistēmu tā, ka varētu labāk stāties pretī mūsdienu problēmām. Kaut arī dalībvalstis akcentē daudzpusējās tirdzniecības sistēmas nozīmīgumu, diskusijas par reformu procesa iespējamiem virzieniem ir sarežģītas un prasīs ilgāku laiku.

Papildus 2019. gadā turpinājās sarunas par vairākām tematiskajām jomām, tostarp par lauksaimniecību un zivsaimniecības subsīdijām. Lauksaimniecības jomā 2019. gadā kopumā notika 11 sanāksmes, kā arī noritējušas daudzas konsultācijas un darbs atsevišķu valstu grupās. Starp PTO dalībvalstīm notika spraigas diskusijas par lauksaimniecību, lai noteiktu iespējamās vienošanās jomas nākamajai ministru konferencei 2020. gadā. PTO Ģenerālpadome 2018. gada jūlijā vienojās par to, ka 12. PTO ministru konference (MC12) notiks Nursultānā Kazahstānā, 2020. gada 8. un 11. jūnijā. Te gan jāpiebilst, ka 2020. gada pavasarī Covid-19 pandēmijas dēļ MC12 ir pārcelts uz 2021. gadu, taču precīzs datums vēl nav zināms. Tiek plānots, ka 12. PTO ministru konferencē apspriežamo jautājumu lokā būs visas lauksaimniecības sarunu jomas, tostarp par iekšzemes atbalstu, piekļuvi tirgum, eksporta konkurenci, pārtikas nodrošinājumu un kokvilnu.

Aktīvi noritēja arī PTO sarunas par zivsaimniecības subsīdijām, lai atbilstoši ANO Ilgtspējīgas attīstības 14.6. mērķim līdz 2020. gadam panāktu tādu subsīdiju ierobežošanu, kas veicina pārmērīgu zvejas kapacitāti, zivju resursu pārzveju, kā arī nelegālu, neregistrētu un neregulētu zveju. Vienošanās par subsīdiju aizliegumu plānots pieņemt MC12.

2019. gadā kopumā bija 23 valstis, kas ir dažādās stadijās, gatavojoties iestāties PTO. Vistuvāk pievienošanās procesa noslēgumam ir Baltkrievija, Bosnija un Hercegovina, Komoras un Serbija, tomēr nav sagaidāms, ka līdz MC12 varētu izdoties pabeigt kādu no šiem pievienošanās procesiem.

Divpusējā tirdzniecības politika

Divpusējie tirdzniecības līgumi ir paredzēti, lai radītu labākas savstarpējās tirdzniecības iespējas, likvidējot vai mazinot muitas nodokļus, palielinot investīciju iespējas un to aizsardzību, nosakot kopīgus noteikumus par tehniskiem standartiem un sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem, kā arī paredzot prasības citām ar tirdzniecību saistītām jomām.

ES lielu uzmanību pievērš divpusējo attiecību stiprināšanai ar dažādiem tirdzniecības partneriem, un divpusējo tirdzniecības līgumu sarunu ambīcijas ir atkarīgas no tirdzniecības partnera attīstības pakāpes un tā vajadzībām un iespējām. Piemēram, ar jaunattīstības un vismazāk attīstītajām valstīm noslēgto tirdzniecības līgumu mērķis līdz ar citiem ir arī atbalstīt šo valstu (reģionu) attīstību.

2019. gadā spēkā stājušies brīvās tirdzniecības nolīgumi ar Japānu un Singapūru, turklāt ES turpināja vairākas līdzšinējās vai uzsāka jaunas sarunas par divpusējiem tirdzniecības līgumiem ar vairākām pasaules valstīm un reģioniem (sk. 7.1. tab.).

7.1. tabula

ES uzsāktās un plānotās sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem

Sarunas ir pabeigtas, bet līgumi vēl nav stājušies spēkā	Vjetnama, Meksika*, EAC valstis ⁷ , Āfrikas, Karību un Klusā okeāna reģiona valstis ⁸ , Merkasūras valstis ⁹
Uzsāktās sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem vai esošo līgumu modernizāciju	Austrālija, Jaunzēlande, Indonēzija, ASV, Malaizija, Taizeme, Filipīnas, Mjanma/Birma, Indija, Čīle*, Maroka, Tunisija, Azerbaidžāna, Saūda Arābija, Kuveita, Katara, Apvienotie Arābu Emirāti, Omāna, Bahreina, Ēģipte, Jordāna, Uzbekistāna

Avots: ZM

* Esošā līguma modernizēšana

2019. gada 1. februārī spēkā stājās ES un **Japānas** Ekonomisko partnerattiecību nolīgums (EPA). Japāna likvidēja ap 85 % muitas nodokļu ES izcelsmes lauksaimniecības un pārtikas produktiem. Vairākiem produktiem un produktu grupām EPA paredz beznodokļu kvotas (piemēram, svaigiem sieriem, miežu miltiem, iesalam, kartupeļu cietei, u.c.) un kvotas ar samazinātu importa tarifu (piemēram, kakao izstrādājumiem, sūkalām, sviestam, piena pulverim, u.c.). Nolīgums rada jaunas iespējas tirdzniecībai un ieguldījumiem starp ES un Japānu, īpaši uzlabojot tirgus piekļuvi precēm un pakalpojumiem, jo ir atcelti muitas nodokļi un ierobežojumi attiecībā uz piekļuvi publiskajiem līgumiem, atvērts pakalpojumu tirgus, nodrošināti paredzami nosacījumi ieguldītājiem.

2019. gada 21. novembrī spēkā stājās ES un **Singapūras** Brīvās tirdzniecības nolīgums, savukārt ieguldījumu aizsardzības nolīgums stāsies spēkā, kad to būs ratificējušas visas ES dalībvalstis saskaņā ar savām nacionālajām procedūrām. Singapūra atcēla visus atlikušos tarifus dažiem ES produktiem (piemēram, alkoholiskajiem dzērieniem, ieskaitot alu) un nav mainījusi jau iepriekš pastāvošu beznodokļu piekļuvi visiem citiem ES produktiem. Savukārt ES pakāpeniski piecu gadu laikā pilnībā atcels ievedmuitas tarifus Singapūras izcelsmes produktiem.

2019. gada 30. jūnijā tika parakstīts ES un **Vjetnamas** Brīvās tirdzniecības nolīgums, kas provizoriski stāsies spēkā 2020. gada vasarā. Brīvās tirdzniecības nolīgums paredz, ka tā spēkā stāšanās brīdī ES eksportam uz Vjetnamu tiks atcelti 65 % nodokļu, bet atlikušie nodokļi tiks samazināti līdz nullei 10 gadu laikā, savukārt ES importa nodokļus Vjetnamas izcelsmes produkcijai pilnībā atcels septiņu gadu laikā. Nolīgums mazinās daudzus pašreizējus ar tarifiem nesaistītus šķēršļus tirdzniecībai ar Vjetnamu un atvērs Vjetnamas pakalpojumus un publiskā iepirkuma tirgu ES uzņēmumiem.

2018. gada 18. jūnijā ES uzsāka sarunas par Visaptverošu tirdzniecības nolīgumu ar **Austrāliju**, savukārt 2018. gada 21. jūnijā – ar **Jaunzēlandi**. 2019. gada laikā turpinājās sarunas ar abām valstīm. Šie nolīgumi būs jaunās paaudzes līgumi, kas aptvers ne tikai ievedmuitas tarifu atcelšanu, bet arī netarifu barjeras, pakalpojumus, investīciju un intelektuālā īpašuma aizsardzību, ilgtspējīgu vides politiku, dzīvnieku labturību, sanitārās un fitosanitārās (SPS) jomas prasības un citas jomas. Turklāt viens no nolīguma mērķiem ir veicināt tiešsaistes tirdzniecību, nodrošinot to, ka ar preču tirdzniecību saistītās administratīvās procedūras tiek pilnībā pārvaldītas tiešsaistē, un tā sekmējot ģeogrāfiski tālu esošu tirgotāju savstarpējo tirdzniecību.

⁷ Austrumāfrikas kopienas valstis (East African Community) – Kenija, Uganda, Tanzānija, Burundi, Ruanda

⁸ Komoru salas, Džibutija, Eritreja, Etiopija, Sudāna, Zambija, Seišelu salas, Madagaskara, Malāvija, Maurīcija,, Zimbabve, Kamerūna, Centrālāfrikas Republika, Čada, Kongo, Kongo Demokrātiskā Republika, Ekvatoriālā Gvineja, Gabona, Santome un Prinsipi, Benina, Burkinafaso, Kaboverde, Kotdivuāra, Gambija, Gana, Gvineja, Gvineja-Bisava, Libērija, Mali, Mauritānija, Nigēra, Nigērija, Papua-Jaungvineja, Senegāla, Sjerraleone, Togo, Fidži, Kuka salas, Kiribati, Māršala salas, Mikronēzija, Nauru, Samoa, Zālamana salas, Tonga, Tuvalu, Vanuatu

⁹ Brazīlija, Argentīna, Urugvaja, Paragvaja, Venecuēla

Sarunas par Brīvo tirdzniecības nolīgumu ar **Indonēziju** bija uzsāktas 2016. gadā. Līdz 2019. gada decembrim ir norisinājušas deviņas sarunu kārtas. Nolīguma mērķis ir atvieglot tirdzniecību un investīcijas, kā arī atrisināt jautājumus par tarifiem, tirdzniecības šķēršļiem, tirdzniecību ar pakalpojumiem, publisko iepirkumu, konkurences noteikumiem un intelektuālā īpašuma tiesībām, ilgtspējīgu attīstību.

2019. gadā uz nenoteiktu laiku apstājās 2017. gadā uzsāktās ES sarunas ar **Čili** par pašlaik spēkā esošā abpusējo tirdzniecības attiecību regulējuma modernizēšanu saistībā ar ES un Čīles Asociācijas nolīgumu. Modernizēšanas sarunu mērķis ir paaugstināt tirdzniecības liberalizācijas pakāpi, ņemot vērā kopš Asociācijas nolīguma noslēgšanas 2003. gadā notikušās pārmaiņas un tendences globālajā tirdzniecībā, kā arī citos ES divpusējos tirdzniecības nolīgumos panākto ambīciju līmeni.

2018. gada 28. aprīlī tika pabeigtas sarunas par ES un **Meksikas** Globālā nolīguma (iepriekš – Ekonomiskās partnerības, politiskās koordinācijas un sadarbības nolīgums) modernizāciju. Nolīgums, kas ir spēkā no 2000. gada un jau novecojis, pārskatīs esošo divpusējo attiecību regulējumu tirdzniecības, netarifu barjeru, pakalpojumu, intelektuālā īpašuma aizsardzības, dzīvnieku labturības, SPS prasību u.c. jomās. Sarunas ritēja kopš 2015. gada nogales, bet pēc sarunu pabeigšanas vienošanās par galīgo juridisko tekstu tika panākta 2018. gada nogalē. 2019. gadā noritēja darbs pie nolīguma sagatavošanas parakstīšanai un ratificēšanai dalībvalstīm.

ES un **Tunisija** 2015. gada oktobrī uzsāka sarunas par padziļinātu un visaptverošu brīvās tirdzniecības nolīgumu kā daļu no Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu asociācijas nolīguma, kas ir spēkā kopš 1998. gada. Sarunu vispārējais mērķis ir radīt jaunas tirdzniecības un ieguldījumu iespējas un tuvināt Tunisijas tiesību aktus ES regulējumam tirdzniecības jomā. 2018. gadā starp ES un Tunisiju noritēja divas sarunu kārtas. Diskusijas aptver plašu jautājumu loku, tostarp lauksaimniecību, pakalpojumus un ilgtspējīgu attīstību. 2019. gadā noritēja ceturrtā kārta sarunām par padziļinātu un visaptverošu brīvās tirdzniecības nolīgumu. Puses turpināja diskusijas par parametriem preču tirdzniecībā, asimetrijas un progresivitātes modalitātēm, muitas nodokļu tarifiem, kā arī par iekšējā atbalsta politiku lauksaimniecības nozarei, ņemot vērā ekonomiskās attīstības atšķirības starp abām pusēm.

2019. gada 28. jūnijā pēc daudzu gadus ar pārtraukumiem ilgušām sarunām tās tika pabeigtas un panākta politiskā vienošanās starp **ES un Merkosūras valstīm** (Argentīnu, Brazīliju, Paragvaju un Urugvaju) par visaptverošu brīvās tirdzniecības nolīgumu, kura mērķis ir ne tikai liberalizēt savstarpējo tirdzniecību, bet arī izveidot stabilu un skaidru tirdzniecības nosacījumu ietvaru, tostarp tādās jomās kā valsts iepirkumi, tirdzniecības tehnisks barjeras, intelektuālā īpašuma tiesības, tirdzniecības veicināšana u.c. Īstenojot nolīgumu, tūlītēji vai pakāpeniski tiks atcelti tarifi lielākai daļai savstarpēji tirgoto lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas produktu, kā arī virknei īpašu produktu tiks noteiktas kvotas ar zemākiem ievadmuitas tarifiem. Nolīgums būs lielākā tirdzniecības vienošanās, ko katra no pusēm jebkad līdz šim noslēgusi. Pašlaik notiek darbs pie nolīguma teksta juridiskās caurskatīšanas un nolīguma sagatavošanas parakstīšanai un ratifikācijai.

2019. gadā turpinājās sarunas ar **Apvienoto Karalisti** par izstāšanos no Eiropas Savienības. Sākotnēji bija paredzēts, ka izstāšanās jeb *Brexit* notiks 2019. gada 29. martā, taču termiņš tika divreiz atlikts pēc tam, kad Lielbritānijas parlaments noraidīja Terēzas Mejas piedāvāto vienošanos. Pēc tam kad 2020. gada 31. janvārī tiks parakstīts lēmums par izstāšanos, Apvienotajai Karalistei piemēros pārejas periodu, kura mērķis ir dot abām pusēm iespēju vienoties par brīvās tirdzniecības nolīgumu.

ES un **Ēģiptes** pārstāvji regulāri tiekas, lai apspriestu jautājumus un paraugpraksi un panāktu turpmāku progresu tirdzniecības sadarbībā ar ES. Divpusējās tirdzniecības sadarbības paplašināšana ļautu samazināt Ēģiptes tirdzniecības deficītu, tādēļ tā 2019. gada 17. jūnija Komitejā lūdza sākt sarunu procedūru par lauksaimniecības kvotām, kas piemērojamas Ēģiptes Arābu Republikas izcelsmes lauksaimniecības produktu, pārstrādātu lauksaimniecības produktu, zivju un zivsaimniecības produktu ieviešanai ES.

Vienpusējie ES tirdzniecības pasākumi

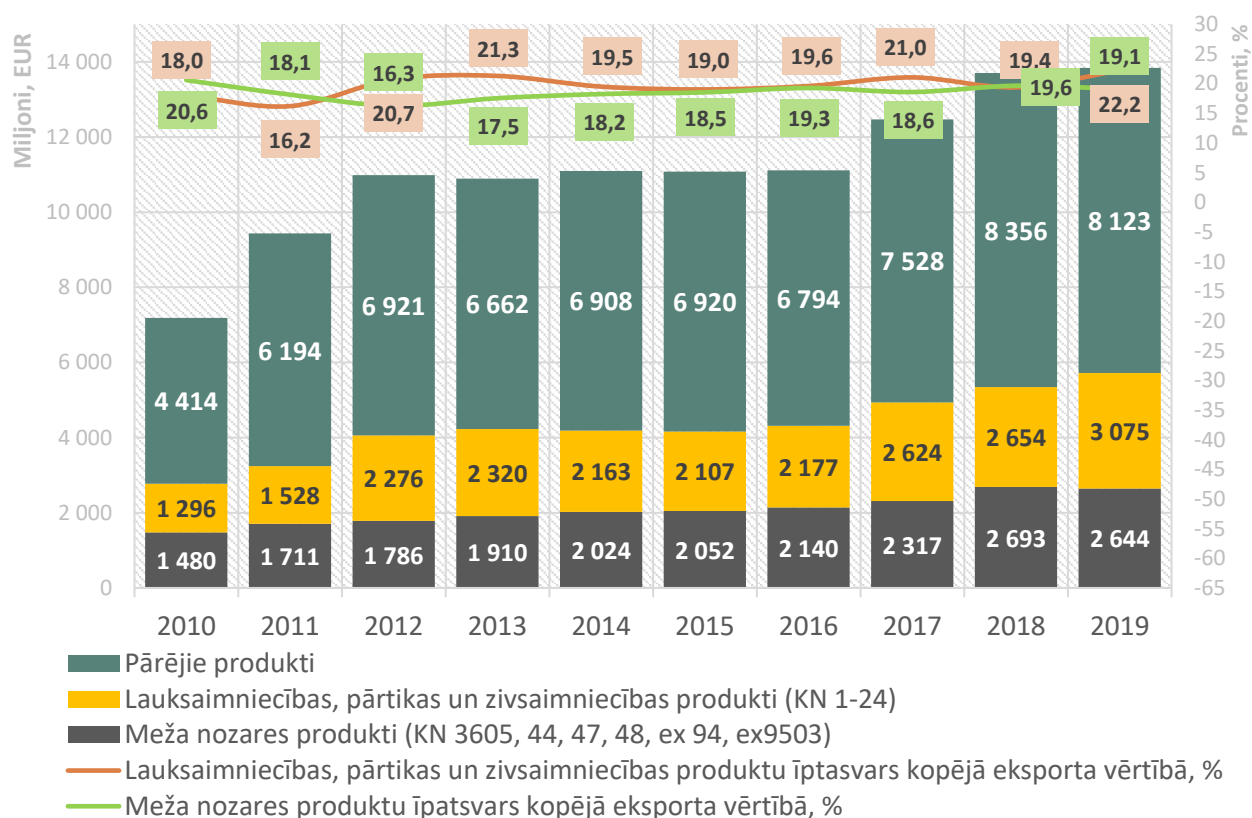
Vienpusējie ES piemērotie tirdzniecības pasākumi tiek īstenoti, izmantojot vispārējo preferenču sistēmu (turpmāk – VPS), kas ES paredz tirdzniecības atvieglojumus 71 jaunattīstības valstij un teritorijai, neprasot līdzvērtīgu tirdzniecības atvieglojumu piemērošanu ES produktu eksportam uz šīm valstīm.

VPS ir viens no galvenajiem ES instrumentiem, lai mazinātu nabadzību un veicinātu ilgtspējīgu attīstību jaunattīstības valstīs, palīdzot tām iekļauties globālajā tirgū un gūt ieņēmumus starptautiskajā tirdzniecībā. VPS juridiskais pamats ir Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 31. oktobra Regula (ES) Nr. 978/2012 par vispārējo tarifa preferenču sistēmas piemērošanu.

Vispārējo preferenču sistēma ES paredz trīs priekšrocību režīmus – vispārējo VPS režīmu (izmanto 15 valstis), īpašo veicināšanas režīmu ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai (turpmāk – VPS+), kuru ir tiesīgas izmantot astoņas valstis, un īpašo režīmu vismazāk attīstītajām valstīm (“Everything But Arms” jeb EBA) – šo režīmu izmanto 48 valstis.

7.2. Ārējās tirdzniecības analīze

Kopš 2016. gada ir vērojams eksporta vērtības kāpums, un Latvijas pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu eksports 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu ir palielinājies par 421,1 milj. EUR jeb 15,9 %. 2019. gadā pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produkti bija nozīmīgākās preces Latvijas kopējā eksportā – 22,2 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības (sk. 7.1. att.).

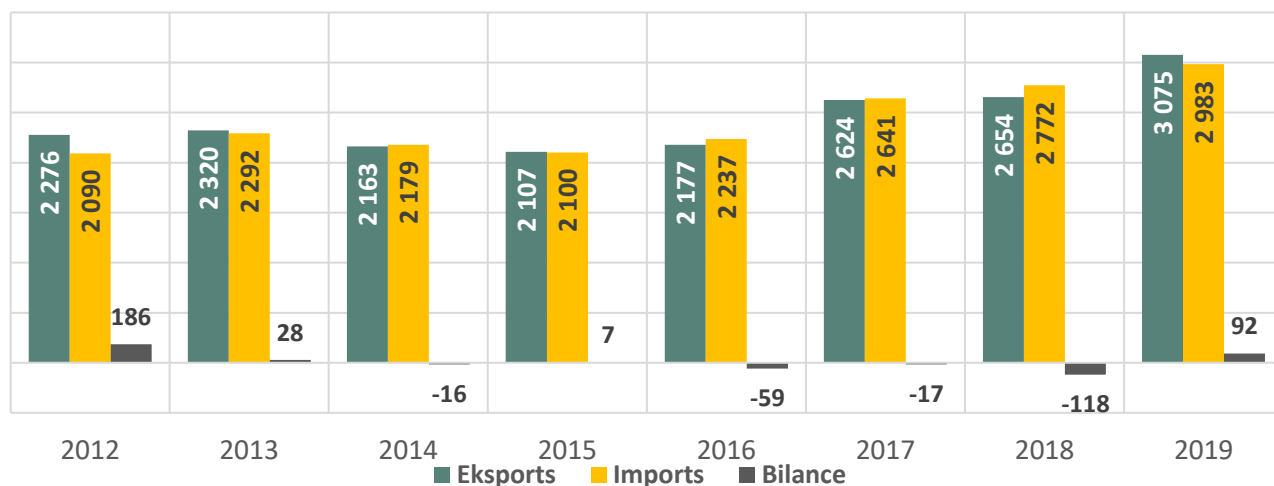

7.1. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu un koku un koka izstrādājumu eksporta īpatsvars kopējā Latvijas eksportā, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Koka un koka izstrādājumu eksports 2019. gadā veidoja 19,1 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības.

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu ir palielinājies gan pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu eksports, gan to imports. Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu eksporta vērtība palielinājās straujāk nekā importa vērtība, proti, eksports pieauga par 421,1 milj. EUR jeb 15,9 % un imports – par 211,3 milj. EUR jeb 7,6 %. Eksporta vērtībai būtiski palielinoties, 2019. gadā pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu ārējās tirdzniecības balance bija pozitīva (sk. 7.2. att.).

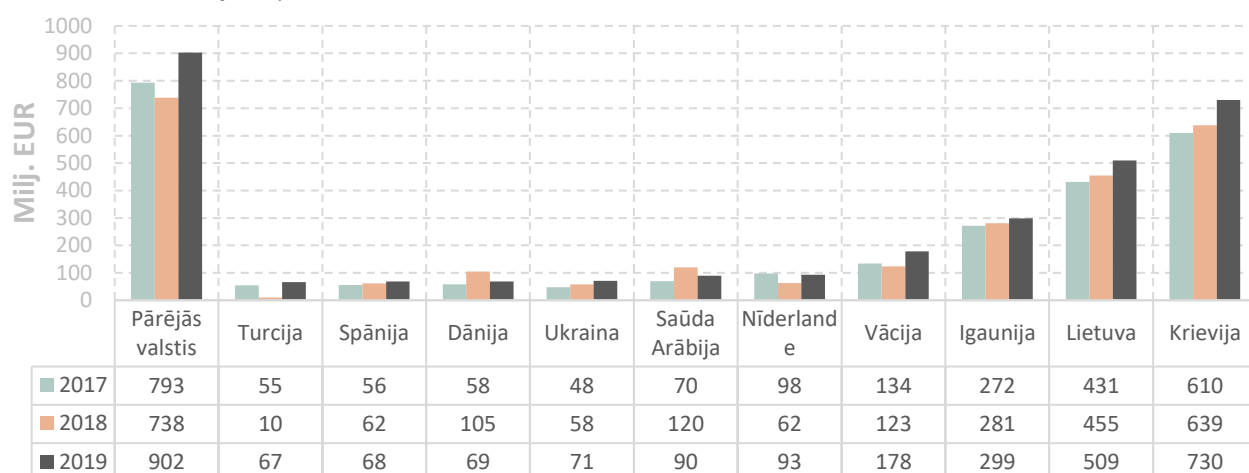
7.2. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu ārējās tirdzniecības balance, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat

Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports

Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta struktūrā eksports gan uz ES valstīm, gan trešajām valstīm bija vienlīdzīgs: 50 % produktu tika realizēti ES iekšējā tirgū un 50 % produktu eksportēti uz trešajām valstīm.

2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu visstraujāk eksports palielinājās uz trešajām valstīm (vērtības izteiksmē par 22,2 %), bet uz ES valstīm – par 10,2 %. Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu importa struktūrā imports no citām ES valstīm tradicionāli veido lielāko daļu: 2019. gadā 84 % pārtikas un lauksaimniecības produktu tika ievesti no citām ES valstīm, bet 16 % – no trešajām pasaules valstīm.

7.3. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis, milj. eiro

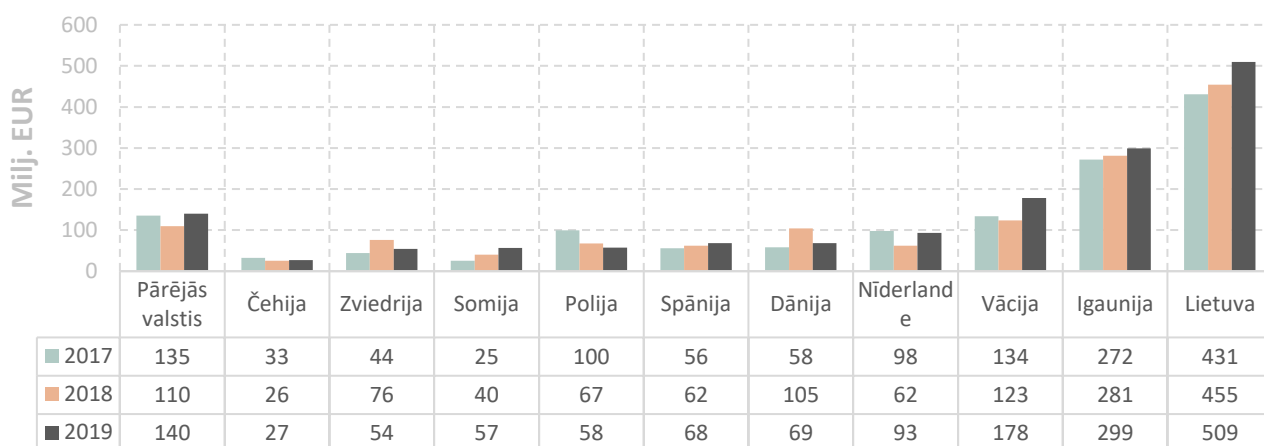
Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Nozīmīgākās Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis ir Krievija, Lietuva un Igaunija. 2019. gadā eksports uz Krieviju veidoja 24 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības, savukārt uz Lietuvu – 17 % un Igauniju – 10 % (sk. 7.3. tt.).

Izvērtējot pārtikas un lauksaimniecības produktu eksportu sadalījumā pa valstu grupām (ES valstis un trešās valstis), var secināt, ka Latvija pārtiku un lauksaimniecības produktus eksportē uz visām 26 ES valstīm un 130 trešajām valstīm.

Starp ES valstīm nozīmīgākā eksporta galamērķa valsts bija Lietuva – uz to 2019. gadā eksporta īpatsvars veidoja 33 % no kopējās eksporta vērtības uz ES valstīm (sk. 7.4. att.). Pēdējos trīs gados eksports uz Lietuvu ir pakāpeniski palielinājies, un 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu eksporta vērtība ir kāpusi par 12 %.

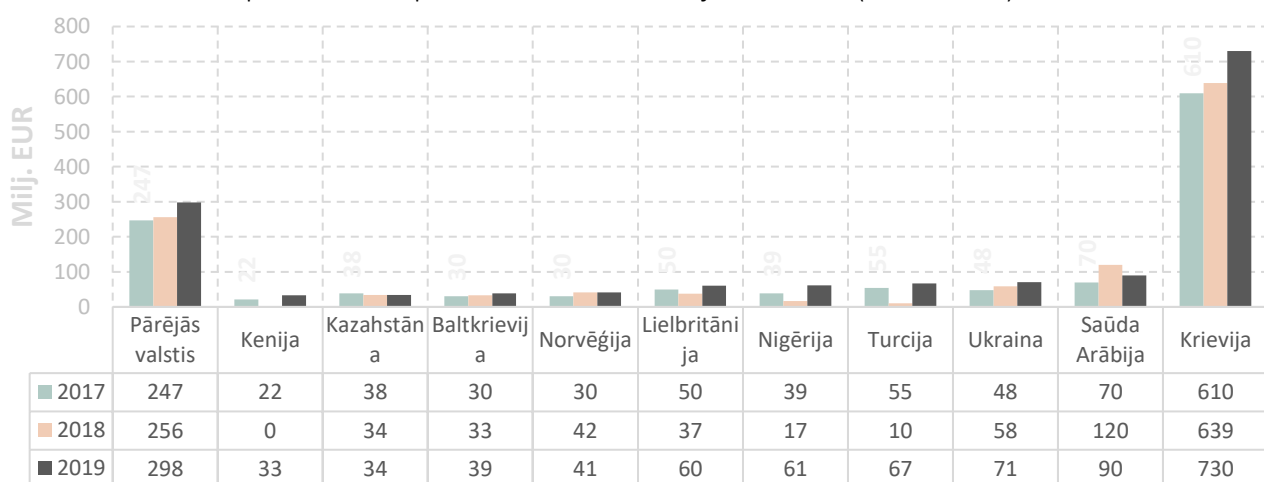
Starp divām citām nozīmīgākajām eksporta valstīm ES – Igauniju un Vāciju – 2019. gadā par 6 % vairāk tika eksportēts uz Igauniju, savukārt uz Vāciju eksports pieauga par 44 %. Būtisks eksporta vērtības pieaugums 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu tika pieredzēts arī uz Nīderlandi, eksportam palielinoties par 31 milj. EUR jeb 49 % un līdz ar to Nīderlandi ierindojošot ceturtajā vietā starp nozīmīgākajām Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta galamērķa valstīm ES.

7.4. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis ES, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Krievija ir tradicionāli nozīmīgākā eksporta partnervalsts starp trešajām valstīm. Eksports uz pārējām trešajām valstīm ir ievērojami mazāks. 2019. gadā pārtikas un lauksaimniecības produkti uz Krieviju tika eksportēti 730 milj. EUR apmērā, kas veidoja 48 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības uz trešajām valstīm (sk. 7.5. att.).

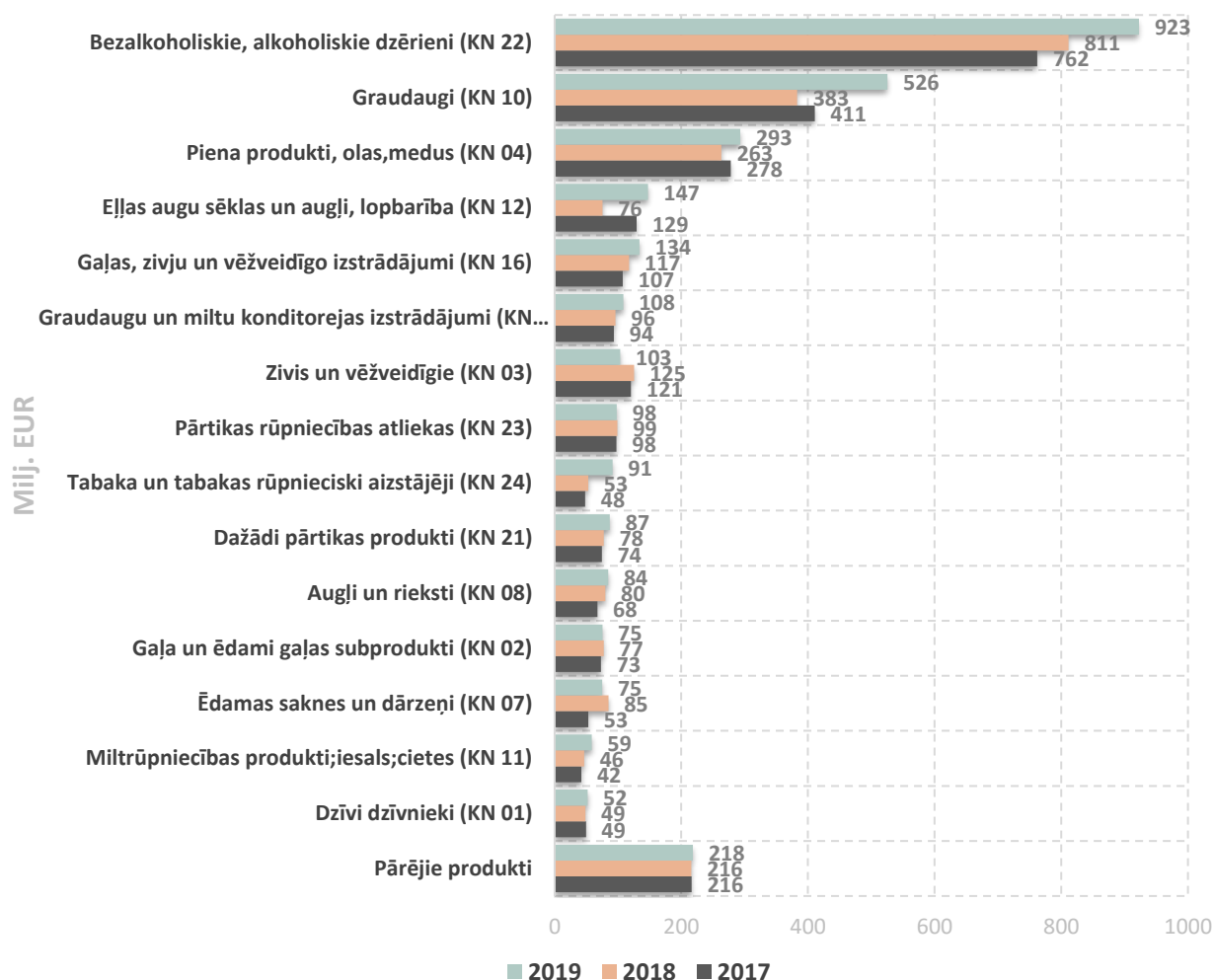
7.5. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis starp trešajām valstīm, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Lai gan joprojām ir spēkā Krievijas 2014. gada 7. augustā ieviestais importa embargo lielai daļai ES un vairāku citu valstu izcelsmes lauksaimniecības un pārtikas produktu, kā arī Krievijas 2015. gada

jūnijā ieviestais pagaidu importa aizliegums Latvijas izcelsmes zivju konservu ieviešanai, 2019. gadā eksporta vērtība turpināja pieaugt (par 14 % salīdzinājumā ar 2018. gadu).

Latvijas eksports uz Saūda Arābiju, kas no trešajām valstīm ir otra nozīmīgākā eksporta valsts, ir astoņas reizes mazāks nekā uz Krieviju. 2019. gadā lielākais eksporta kāpums no trešajām valstīm (starp 10 nozīmīgākajām) bija uz Krieviju (par 91,2 milj. EUR), būtiski palielinoties alkoholisko dzērienu eksportam (par 87,6 milj. EUR), un Turciju (par 56,1 milj. EUR), pieaugot kviešu un miežu eksportam (par 55,8 milj. EUR).

7.6. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports sadalījumā pa produktu grupām, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

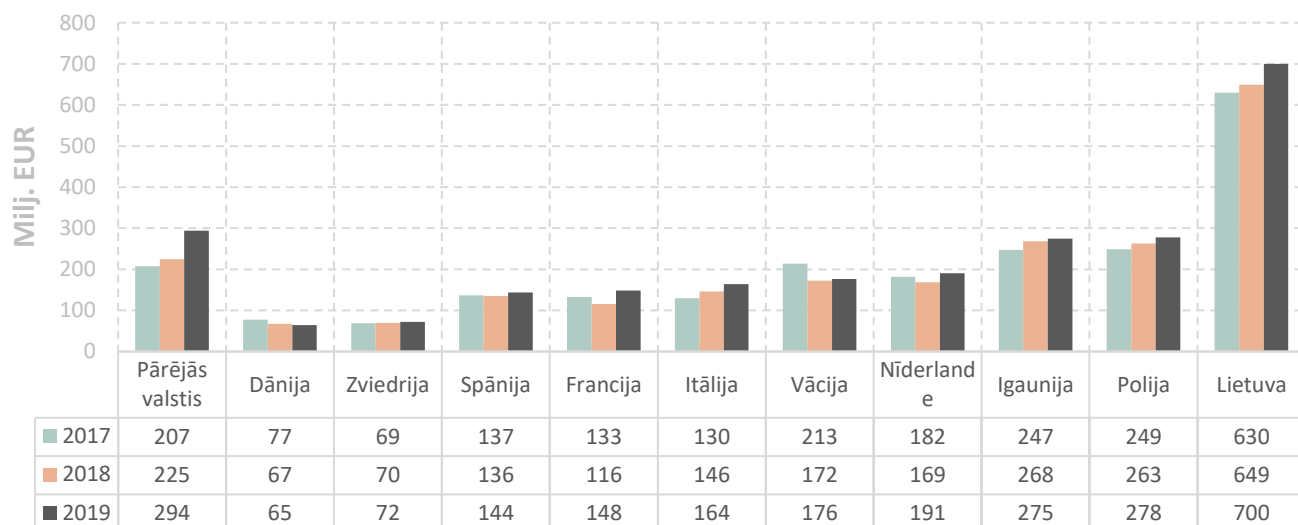
2019. gadā trīs nozīmīgākās Latvijas eksporta produktu grupas tradicionāli bija bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni, graudaugi un piena produkti (sk. 7.6. att.):

- bezalkoholiskie, alkoholiskie dzērieni veidoja 30 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu grupas eksporta vērtības, un produktu grupas vidējā eksporta vērtība salīdzinājumā ar 2018. gadu palielinājās par 14 %;
- graudaugi veidoja 17 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības, vidējai eksporta vērtībai palielinoties par 37 %;
- piens un piena produkti, olas un medus veidoja 10 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības, un šīs grupas vidējā eksporta vērtība palielinājās par 12 %.

Vērtības izteiksmē visbūtiskāk palielinājās graudaugu (par 142,5 milj. EUR), bezalkoholisko un alkoholisko dzērienu (par 111,4 milj. EUR) un elļas augu sēklu, tostarp rapšu (par 71,8 milj. EUR), eksports, savukārt zivju un vēžveidīgo eksports ir sarucis (par 21,9 milj. EUR).

Pārtikas un lauksaimniecības produktu imports

Pārtikas un lauksaimniecības produktu importa struktūrā imports no ES valstīm 2019. gadā veidoja lielāko daļu – 84 % no pārtikas un lauksaimniecības produktiem tika ievesti no ES.

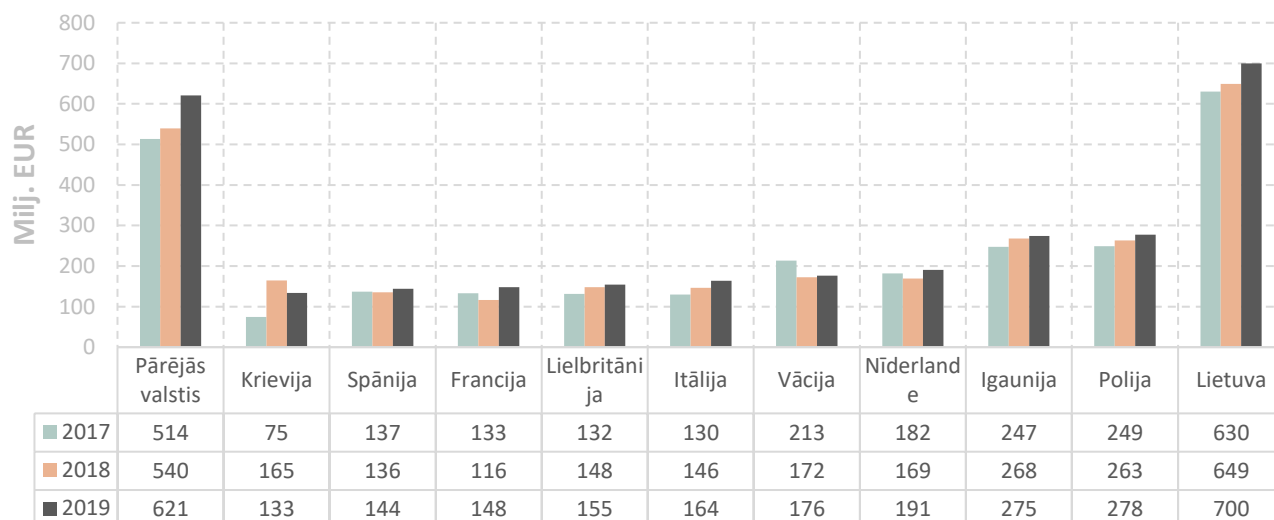
7.7. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Importa nozīmīgākā tirdzniecības partnervalsts ir Lietuva, no kuras 2019. gadā Latvijā tika importēti 23 % no kopējā pārtikas un lauksaimniecības produktu apjoma vērtības izteiksmē (sk. 7.7. att.).

Izvērtējot pārtikas un lauksaimniecības produktu importu sadalījumā pa valstu grupām (ES valstis un trešās valstis), var secināt, ka Latvija pārtiku un lauksaimniecības produktus importēja no 25 ES valstīm (netika importēts vienīgi no Slovēnijas) un 85 trešajām valstīm. 2019. gadā importa kopējā vērtība no ES valstīm pieauga par 10 %, bet no trešajām valstīm samazinājās par 3 %.

Arī no ES valstīm nozīmīgākā importa valsts ir Lietuva ar 28 % kopējās importa vērtības starp ES valstīm (sk. 7.8. att.). No tradicionāli nozīmīgākajām ES importa valstīm imports 2019. gadā palielinājās no Lietuvas (par 7,8 %), Francijas (par 27,6 %) un Nīderlandes (par 12,9 %).

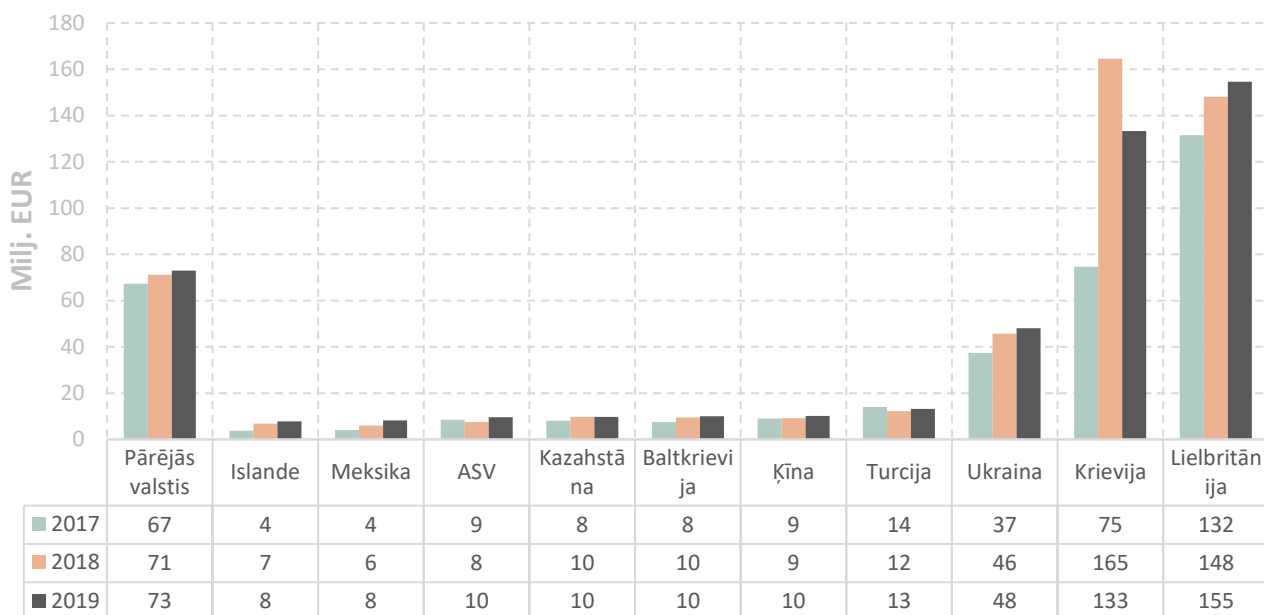
7.8. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis ES, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

Starp trešajām valstīm nozīmīgākā importa valsts pēc izstāšanās no ES kļūst Lielbritānija, veidojot 32 % no kopējās importa vērtības no visām trešajām valstīm (sk. 7.9. att.). Savukārt otra nozīmīgākā importa valsts ir Krievija ar 28 % kopējās importa vērtības no visām trešajām valstīm. 2019. gadā

salīdzinājumā ar 2018. gadu importa vērtība no Krievijas samazinājās par 19 % – to veicināja tieši graudaugu importa sarukums.

No 10 nozīmīgākajām trešajām valstīm 2019. gadā imports visbūtiskāk palielinājies no Lielbritānijas (par 4,4 % jeb 6,5 milj. EUR), Ukrainas (par 5,1 % jeb 2,4 milj. EUR) un Meksikas (par 39,3% jeb 2,3 milj. EUR).

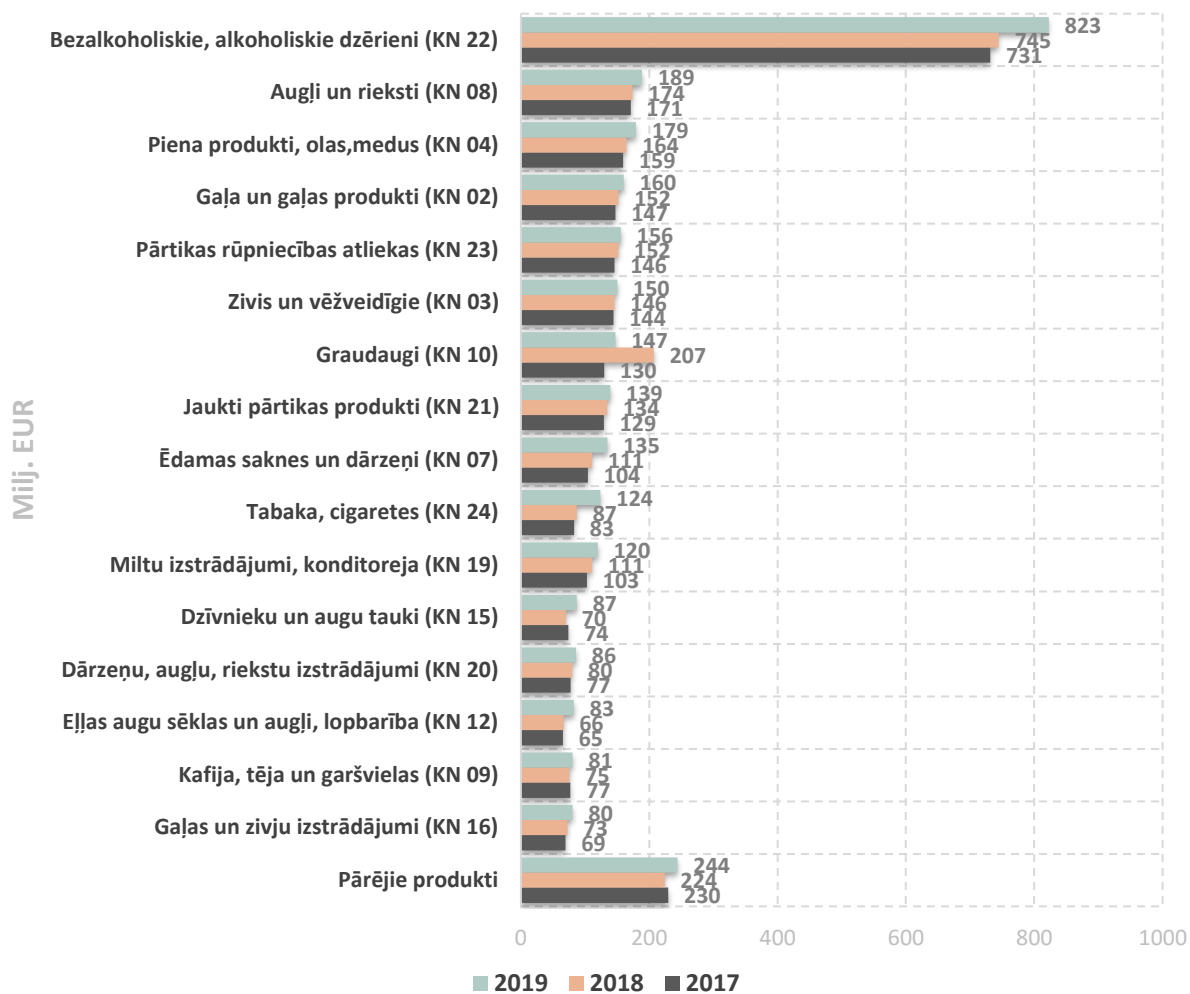
7.9. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis starp trešajām valstīm, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat datiem

2019. gadā Latvijas nozīmīgākie importa produkti bija (sk. 7.10. att.):

- bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni – 28 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu importa vērtības. 2019. gadā šo produktu grupas importa vērtība ir palielinājusies par 11 %;
- augļi un rieksti – 6 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu importa vērtības. 2019. gadā to importa vērtība ir pieaugusi par 9 %.
- piena produkti, olas, medus – 6 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu importa vērtības. 2019. gadā arī to importa vērtība ir pieaugusi par 9 %;

Vērtības izteiksmē būtiski palielinājies arī sakņu un dārzeņu (par 24 milj. EUR) un eļļas augu sēklu (par 16,3 milj. EUR) imports. Savukārt izteiktu importa kritumu pieredzēja graudaugu imports, kas 2019. gadā salīdzinājumā ar 2018. gadu samazinājās par 59,7 milj. EUR.

7.10. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu imports sadalījumā pa produktu grupām, milj. eiro
 Avots: ZM pēc Eurostat datiem

8. Izglītība, zinātne, konsultācijas

Izglītība

Studiju programmas

LLU ir viena no lielākajām valsts augstākās izglītības iestādēm Latvijā, kas īsteno pamatstudiju, maģistra un doktora studijas, kā arī pētniecību dažādām tautsaimniecības nozarēm. Universitāte piedāvā studijas 60 studiju programmās vienā no trijiem īstenotajiem virzieniem – biozinātnēs, inženierzinātnēs un sociālajās zinātnēs. Universitātes spēks sakņojas šo trīs virzienu sadarbībā un mijiedarbībā.

2019./2020. studiju gadā LLU īstenoja 60 studiju programmas 14 studiju virzienos:

- 29 pamatstudiju programmas (t.sk. viena e-studiju formā);
- 18 augstākā līmeņa programmas;
- 13 doktora studiju programmas.

LLU aktīvi turpinās e-studiju izmantošana studiju procesa pieejamībai un tā atbalstam. Aktīvo mācībspēku skaits e-studijās ir palielinājies no 300 mācībspēkiem 2016. gadā līdz 403 mācībspēkiem 2019. gadā. 2019. gadā e-studiju formā LLU varēja apgūt akadēmisko bakalaura studiju programmu “Organizāciju un sabiedrības pārvaldes socioloģija”.

Studējošie

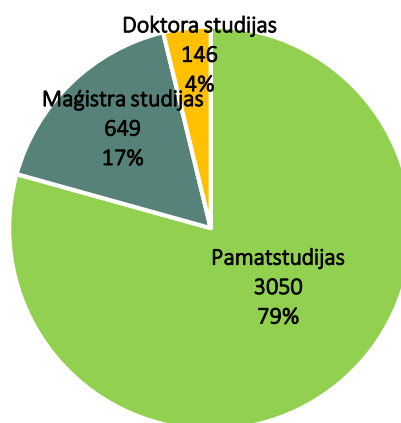
2019. gadā 1. oktobrī LLU studēja 3845 studenti: pamatstudijās – 3050, augstākā līmeņa studijās – 649, doktora studijās 146.

8.1. tabula

Studējošo skaits LLU 01.10.2019.

Studējošie	Skaits	Struktūra
1. Studenti	3050	
<i>no valsts budžeta finansēti</i>	1823	60%
<i>ar daļēju personīgo maksu</i>	1227	40%
pilna laika	2207	72%
nepilna laika	843	28%
2. Maģistranti	649	
<i>no valsts budžeta finansēti</i>	437	67%
<i>ar daļēju personīgo maksu</i>	212	33%
pilna laika	589	91%
nepilna laika	60	9%
3. Doktoranti	146	
<i>no valsts budžeta finansēti</i>	141	97%
<i>ar daļēju personīgo maksu</i>	5	3%
pilna laika	145	99%
nepilna laika	1	1%
PAVISAM	3845	
<i>no valsts budžeta finansēti</i>		
<i>ar daļēju personīgo maksu</i>		

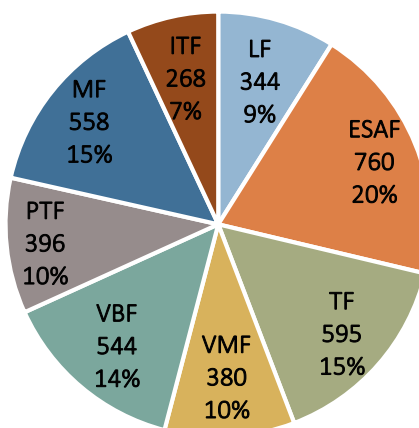
Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

8.1. attēls. Studējošo skaits LLU 01.10.2019.

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

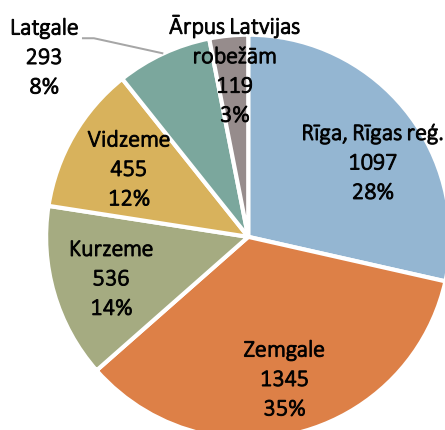
Studējošo sadalījums pa fakultātēm pēc skaita ir šāds: lielākais Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātē – 760, Tehniskajā fakultātē – 595, Meža fakultātē – 558, Vides un būvzinātņu fakultātē – 544, Pārtikas tehnoloģijas fakultātē 396, Veterinārmedicīnas fakultātē – 380, Lauksaimniecības fakultātē – 344, Informācijas tehnoloģiju fakultātē – 268 (skat. 8.2. att.).

8.2. attēls. Studējošo skaita sadalījums pa fakultātēm 01.10.2019.

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Tradicionāli lielākā daļa LLU studentu nāk no Zemgales, Rīgas un tās reģiona (sk. 8.3. att.).

8.3. attēls. Studējošo sadalījums pēc dzīvesvietas (bez doktorantiem) 01.10.2019.

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

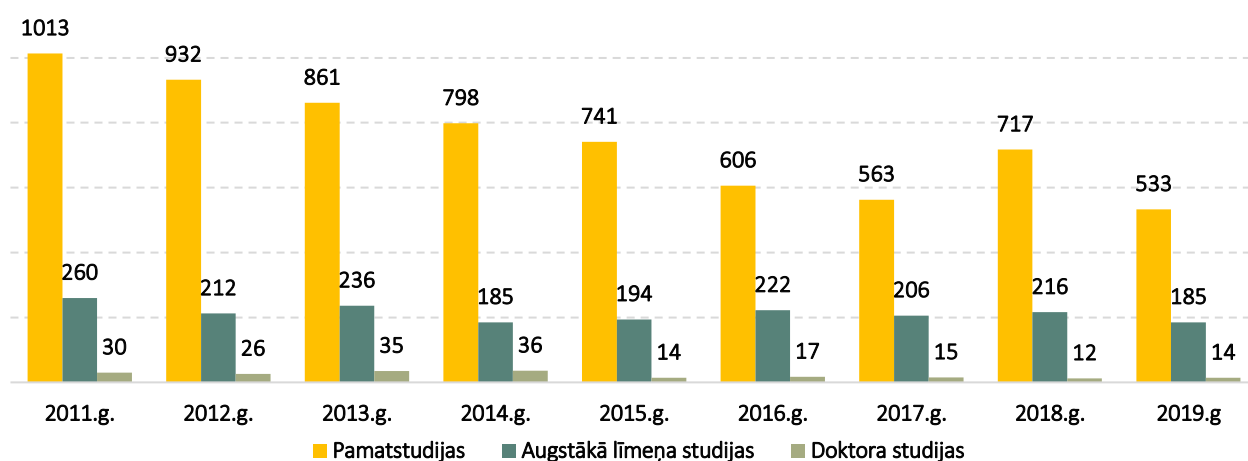
Absolventi

2019. gadā LLU diplomu saņēma 732 absolventi, t. sk. seši ārvalstu studenti (četri Ekonomikas sabiedrības attīstības fakultātē un divi Pārtikas tehnoloģijas fakultātē):

- 533 – pamatstudijās (387 pilna laika un 146 nepilna laika studijās)
- 185 – maģistra studijās (173 pilna laika un 12 nepilna laika studijās)
- 14 doktoranti ir pabeiguši teorētisko kursu apguvi.

Ar izcilību studijas absolvēja četri absolventi: studiju programmā “Organizāciju un sabiedrības pārvalde” – Anastasija Elizabete Tagarta (*Anastasia Elizabeth Taggart*) un Madara Ratkēviča, bet studiju programmā “Informācijas tehnoloģijas ilgtspējīgai attīstībai” – Amanda Kļaviņa un Kristīna Grausa.

LLU absolventu skaita dinamika (8.5. att.) rāda, ka, samazinoties studentu skaitam, samazinās arī absolventu skaits.

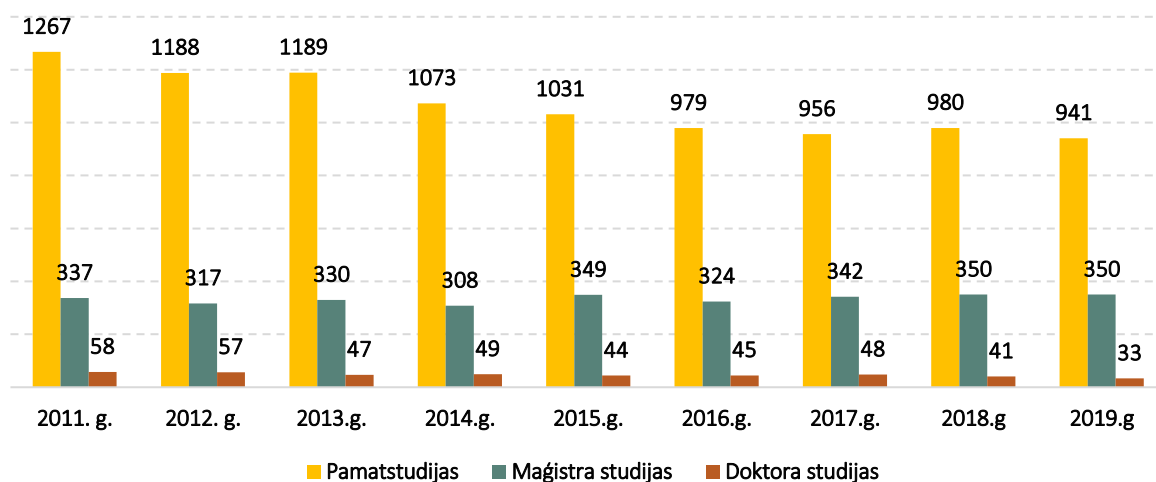

8.5. attēls. LLU absolventu skaita dinamika 2011.–2019. gadā

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Uzņemšana

2019. gadā LLU tika uzņemti 1324 jauni studenti, no tiem 941 pamatstudijās, 350 augstākā līmeņa studijās un 33 doktoranti. Salīdzinājumam 8.6. attēlā ir parādīti uzņemšanas rezultāti 2016.–2019. gadā.

8.6. attēls. LLU uzņemto studentu skaita dinamika 2015.–2019. gadā

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Mūžizglītība

LLU Mūžizglītības centrs 2019. gadā piedāvā 57 kursu programmas. No tām

- 4 profesionālās pilnveides programmas;
- 3 pedagogu profesionālās kompetences pilnveides programmas;
- 53 pieaugušo neformālās izglītības programmas.

Kopā 2019. gadā ir izsniegtas 2015 apliecības un sertifikāti.

2019. gadā studiju kursus klausītāju statusā apguva 243 dalībnieki.

Projekti, iepirkumi:

- turpinās līgums par mācību organizēšanu un īstenošanu Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam pasākuma “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi” apakšpasākumam “Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi” (Nr. LAD 131118/P44);
- turpinās līgums par mācību organizēšanu un īstenošanu Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam pasākuma “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi” apakšpasākumam “Saimniecību un mežu apmeklējumu nodrošināšana” (Nr. LAD 011018/P43);
- beidzās iepirkums “Karjeras attīstības atbalsta pasākumu plāna paraugu izstrāde, karjeras atbalsta metodisko materiālu izstrāde, pedagogu karjeras konsultantu un karjeras atbalsta īstenošanā iesaistīto speciālistu papildizglītība par karjeras attīstības atbalsta pasākumu plānu un karjeras atbalsta metodisko materiālu” (līguma Nr. 4.-8.3.1/26);
- noslēgts līgums par metodisko materiālu izstrādi un papildizglītību individuālo karjeras konsultāciju īstenošanai izglītības iestādē (līguma Nr. 4.-8.3.1/12);
- sadarbības līgums ar Valsts izglītības satura centru par ES struktūrfondu projektu “Nacionālā un starptautiska mēroga pasākuma īstenošana izglītojamo talantu attīstībai” (projekta Nr. 4.1-10/24);
- LLU un Lauku atbalsta dienesta atbalsta pretendenta līgums par papildu izglītojošo un izglītojošā rakstura publicitātes pasākumu nodrošināšanu Valsts un Eiropas Savienības Skolu apgādes programmā ar augļiem, dārzeņiem un pienu (līguma Nr. LAD 02012019/V1);
- beidzās *Erasmus+* projekts “Higher Education for Central Asia Food Systems and Standards” (Nr. 574005-EPP-1-2016-1-LV-EPPKA2-CBHE-JP). Projekta vadošais partneris – LLU, projektā iesaistīti 10 partneri.

Vērtēšanai iesniegti divi *Erasmus+* projekti – “Development of Higher Education Content Aimed to Support Industries for Sustainable Production of Qualitative Agri-food (AgroDev)” un “New Master’s Degree Curricula for Sustainable Bioeconomy in Uzbekistan”.

Stipendijas, fondi

2019. gadā LLU Attīstības fondā aktīvas bija 14 stipendiju programmas, kurās organizēti 15 stipendiju konkursi un piešķirtas 20 jaunas stipendijas. Trīs stipendijas turpināja izmaksāt jau esošajiem stipendiātiem, viens stipendiāts janvārī saņēma atlikušo stipendijas summu, un astoņi stipendiāti turpināja saņemt stipendiju vēl visu pavasara semestri, t. i., līdz 30. jūnijam.

8.2. tabula

Jaunie stipendiāti 2019. gadā

Lauksaimniecības fakultāte	4
Lauksaimniecības	7
Tehniskā	3
Pārtikas tehnoloģijas	2
Ekonomikas un sabiedrības attīstības	4
Veterinārmedicīnas	2
Vides un būvzinātņu	2

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Pa vienam stipendiju konkursam tika organizēts Jāņa Čakstes, Jāņa Rūvalda, SIA “Latvi Dan Agro”, Latvijas Agronomu biedrības, Artūra un Ērikas Gerhardu, Vagneru ģimenes, Mirdzas Oškalnes, AS “Rīgas Dzirnānieks”, LLU zinātnieku vārdiskās balvas, LLU fakultāšu vārdiskās stipendijas (Pārtikas

tehnoloģijas fakultātes vārdiskās stipendijas) un profesora Kazimira Špoģa stipendijas iegūšanai. Divi stipendiju konkursi organizēti par LLU Studējošo pašpārvaldes stipendijas iegūšanu.

Dibinātas divas jaunas stipendijas – agronoma Jāņa Lielmaņa balva un Alfrēda Seržāna stipendija, un 2019. gadā jau bija pirmie trīs stipendiāti, kas saņēma šīs stipendijas.

Pavisam kopā no LLU Attīstības fonda ir izmaksātas 32 stipendijas.

Pasniegtas trīs Kārļa Ulmaņa stipendijas Vides un būvzinātņu, Pārtikas tehnoloģijas un Lauksaimniecības fakultātes studentiem (2019. gada pavasara semestrī stipendiju vēl turpināja saņemt trīs studenti no Pārtikas tehnoloģijas fakultātes un viens maģistrants no Vides un būvzinātņu fakultātes).

Pasniegtas trīs Senāta stipendijas, kuras saņēma Informācijas tehnoloģiju, Pārtikas tehnoloģijas un Vides un būvzinātņu fakultātes studenti (2019. gada pavasara semestrī stipendiju vēl turpināja saņemt trīs studenti no Informācijas tehnoloģiju, Vides un būvzinātņu un Veterinārmedicīnas fakultātes).

Savukārt fakultāšu vārdiskās stipendijas no 2019. gada rudens semestra saņēma deviņi studējošie (Vides un būvzinātņu fakultātē divi studenti, bet Lauksaimniecības, Ekonomikas un sabiedrības attīstības, Informācijas tehnoloģiju, Pārtikas tehnoloģijas, Veterinārmedicīnas, Tehniskās un Meža fakultātē katrā pa vienam studentam), un pavasara semestrī tās turpināja saņemt astoņi studējošie – no katras fakultātes pa vienam.

Studiju vides uzlabošana

2019. gadā turpinājās LLU centrālās ēkas – Jelgavas pils – energoefektivitātes paaugstināšanas un fasādes atjaunošanas būvdarbi. Papildus tam Jelgavas pilī norisinājās telpu remonts un tika turpināta ugunsgrēka atklāšanas trauksmes signalizācijas izbūve.

Telpu remonts veikts Meža fakultātē un Tehniskās fakultātes mācību korpusā, īstenoti arī Eksperimentālā dzīvnieku centra izveides būvdarbi Veterinārmedicīnas fakultātē. Savukārt Vides būvzinātņu fakultātes mācību korpusā īstenota kalibrēšanas laboratorijas un divu auditoriju vienkāršotā atjaunošana, Sporta namā pabeigts dušu un gērbtuvju telpu remonts, bet Pārtikas tehnoloģijas fakultātes Uztura katedras virtuvē izbūvēta ventilācija. Nākamajā pārskata periodā turpināsies iesāktie Tehniskās fakultātes mācību korpusa daļas energoefektivitātes paaugstināšanas un būvkonstrukciju pārbūves darbi.

2019. gadā ēka Jelgavā, Rīgas ielā 22 pārbūvēta par LLU Viedo tehnoloģiju un zināšanu pārneses centru.

Pabeigti energoefektivitātes paaugstināšanas būvdarbi 6. dienesta viesnīcā, un tie uzsākti 2. dienesta viesnīcā. Pabeigts arī 6. dienesta viesnīcas trešā, ceturtā un piektā stāva telpu remonts un labiekārtošana.

LLU fundamentālā bibliotēka

LLU Fundamentālā bibliotēka (FB) ir akreditēta valsts nozīmes bibliotēka, kas nodrošina lietotājus ar informācijas resursiem atbilstoši studiju profilam, pētniecības virzieniem un LLU Attīstības stratēģijā izvirzītajiem mērķiem. Bibliotēkā ir pieejamas nozīmīgas LLU FB darbinieku veidotas datubāzes, vērtīgi abonētie elektroniskie resursi – tiešsaistes datubāzes, tostarp pilnteksta, kā arī enciklopēdijas un rokasgrāmatas. Tiešsaistes datubāzes ar katru gadu tiek izmantotas arvien intensīvāk. 2019. gadā informāciju varēja meklēt 14 abonētajās pilnteksta un bibliogrāfiskās informācijas tiešsaistes datubāzēs, kā arī vairākās datubāzēs, kas tika piedāvātas izmēģinājumu laikā. Pieeja tiešsaistes datubāzēm tika nodrošināta 24/7 režīmā LLU tīklā un LLU zinātniskajos institūtos, izmantojot LLU IS lietotājkontu. Tika nodrošinātas arī iespējas pieslēgties abonētajām e-žurnālu un e-grāmatu datubāzēm ārpus LLU tīkla, izmantojot LLU IS lietotājkontu ar *EZproxy* starpniecību. 2019. gadā šīs iespējas izmantoja 11 456 unikālie apmeklētāji (par 1547 vairāk nekā 2018. gadā),

apmeklējumu skaits – 30 010 (par 6032 vairāk nekā 2018. gadā). Gadu no gada palielinās gan apmeklētāju, gan apmeklējumu skaits. LLU FB piedāvā lietotājiem izmantot vienoto informācijas meklētājprogrammu PRIMO.

Bibliotēka piedalās starptautiskās lauksaimniecības zinātņu un tehnoloģiju informācijas sistēmas AGRIS veidošanā, kā arī veido vairākas datubāzes bibliotēku informācijas sistēmā ALEPH500. Uz AGRIS centru Romā kopā ir nosūtīti 16 038 dokumentu apraksti. Ierakstu skaits LLU mācībspēku un pētnieku publikāciju datubāzē ir 34 841.

Bibliotēka piedāvā atbalstu un padomus pētniekiem par pētniecības datu pārvaldību un atklātu publicēšanu (*Open Access*). Bibliotēkas tīmekļvietnē ir izveidota lapa “Darbs ar zinātniskajām publikācijām”, kurā atrodami bibliogrāfiskā apraksta piemēri, pamācība, kā izmantot *Mendeley*, kā reģistrēties pētnieku unikālo identifikatoru reģistrā ORCID un ieviest tajā izmaiņas. Vietnē ir pieejama arī platforma *Publons*, kas pētniekiem ļauj saglabāt vienuviet savas publikācijas un citus materiālus saistībā ar zinātnisko darbu, ļauj redzēt no *Web of Science Core Collection* automātiski importētus uzticamus citējamības rādītājus, precizēt ziņas par autoru un pievienot publikācijas no *Web of Science* automātiski, izmantojot zinātnieka unikālo *Researcher ID*, kā arī apkopot savu zinātnisko ietekmi un noskaidrot Hirša indeksu.

Studiju infrastruktūras projektā “LLU STEM studiju programmu modernizācija” tika iegādātas LLU mācībspēku ieteiktās grāmatas angļu valodā, tā ka 2019. gadā bibliotēka ir saņēmusi 125 ārzemju iespīstās un 54 e-grāmatas.

LLU FB nodrošina arī iespēju saņemt informācijas avotus, izmantojot dalību starptautiskajā lauksaimniecības bibliotēku tīklā AGLINET.

Bibliotēkas darbā nozīmīgu vietu ieņem uzziņu un konsultāciju sniegšana, kā arī lietotāju apmācība. Bibliotēkas darbinieki ir aktīvi darbojušies sociālajā tīklā *Facebook*, popularizējot bibliotēkas pakalpojumus. Aktuālā informācija tiek sniegta bibliotēkas tīmekļvietnē un interaktīvajā izkārtne Uzziņu un informācijas centrā. 2019. gadā ir izveidota jauna bibliotēkas tīmekļvietne, kurā bibliotēka piedāvā plašu, regulāri atjaunotu metodisko materiālu klāstu. Tur atrodama arī informācija par bibliotēkas pakalpojumiem, datubāzēm, meklēšanas rīkiem un jauniegūtajām grāmatām, žurnāliem. No 2019. gada informācija par jauniegūtajām grāmatām tiek ievietota arī sociālajā tīklā *Facebook*.

2019. gadā ir izremontētas bibliotēkas telpas, nodrošinot ērtākus darba apstākļus lietotājiem un darbiniekiem. Lasītāju vajadzībām ir iekārtota klusā lasītava. Visās bibliotēkas telpās ir nomainīti logi, ierīkota ventilācija.

8.3. tabula

LLU Fundamentālās bibliotēkas darbības rādītāji 2019. gadā

Lasītāju skaits	4070
Apmeklējumu skaits, t.sk. fiziskie apmeklējumi virtuālie apmeklējumi	120 070
Izsniegums	57 298
Krājums (eksemplāri)	62 772
Krājums (nosaukumi)	118 167
Krājumā saņemts (eksemplāri)	409 033
No krājuma izslēgts (eksemplāri)	124 591
Sniegtas uzziņas	2540
Sniegtas konsultācijas	100
Starpbibliotēku abonementa ceļā saņemti eksemplāri, t.sk. no ārvalstu bibliotēkām	23 414

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

LLU Zinātnes un projektu attīstības centrs koordinē akadēmiskā personāla un studējošo zinātnisko darbību, nacionālo un starptautisko zinātnisko sadarbību, administrē dažādu projektu, valsts un uzņēmējiesabiedrību pasūtījumu izpildi, nodarbojas ar informācijas izplatīšanu un finansējuma piesaistīšanu.

2019. gadā darbību uzsāka LLU Augu aizsardzības zinātniskais institūts "Agrihorts", kas izveidots, konsolidējot SIA "Latvijas Augus aizsardzības centrs" zinātniskās funkcijas. Institūta galvenie uzdevumi ir īstenot starptautiska līmeņa zinātniskos un praktiskos pētījumus par kultūraugiem kaitīgo organismu – slimību ierosinātāju, kaitēkļu un nezāļu – bioloģiju un mijiedarbību ar kultūraugu, izstrādāt, adaptēt un demonstrēt ilgtspējīgas kaitīgo organismu ierobežošanas tehnoloģijas, metodes un produktus.

Bioekonomikas un ilgtspējīgo resursu vadības centrs 2019. gadā turpināja attīstīt zinātnisko institūciju un bioekonomikas nozaru uzņēmēju produktīvu sadarbību, veicināja komunikāciju starp zinātniekiem, politikas veidotājiem un sabiedrību, organizēja zināšanu izplatības veicināšanas pasākumus.

2019. gadā izveidots LLU Viedo tehnoloģiju un zināšanu pārneses centrs, kurā darbojas Biotehnoloģiju zinātniskās laboratorijas Viedo tehnoloģiju nodaļa un Zinātnes un projektu attīstības centra (ZPAC) Tehnoloģiju un zināšanu pārneses nodaļa. LLU Viedo tehnoloģiju un zināšanu pārneses centrs plānots kā universitātes centrālā laboratorija, ko pētījumu vajadzībām izmantos LLU biozinātņu un inženierzinātņu pētnieki, kā arī citi sadarbības partneri.

LLU zinātniskajās laboratorijās – Augu šķirņu saimniecisko īpašību novērtēšanas laboratorijā, Biotehnoloģiju zinātniskajā laboratorijā un Meža un ūdens resursu zinātniskajā laboratorijā – ikvienam tiek piedāvāti dažādi zinātniskie pakalpojumi.

Plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem tiek piedāvātas dažādu nozaru ekspertu konsultācijas publikāciju, video un audio materiālu sagatavošanai, un ikviens interesents LLU ir gaidīts Zinātnieku naktī, konferencēs, semināros un citos pasākumos.

2019. gadā LLU vēlētos amatos strādāja 176 vadošie pētnieki, 88 pētnieki un 19 zinātniskie asistenti. Sagatavotas 969 dažāda veida publikācijas, t. sk. starptautiski citētās *Web of Science* un *Scopus* datubāzēs. 2019. gadā bāzes finansējums bija 917 772,00 EUR, bet snieguma finansējums – 375 645,00 EUR par 2018. gadā sasniegtajiem rādītājiem zinātnē. Ņemot vērā zinātniskās darbības rādītājus 2018. gadā, zinātniskā snieguma finansējums 2019. gadā aprēķināts 203 vadošiem pētniekiem un pētniekiem par kopējo summu 332 599,24 EUR.

Projekti

Pārskata periodā īstenoti 211 zinātnes projekti un pētījumi, piesaistot 5 376 509,30 EUR, t. sk. 33 % starptautisko projektu finansējumu, 32 % Zemkopības ministrijas subsīdijas, 20 % nacionāla līmeņa projektu finansējumu, 11 % – finansējumu no līgumpētījumiem ar nozarēm un valsts vai pašvaldības iestādēm. Būtiski ir uzlabota zinātnes materiāli tehniskā bāze zinātnei 4 108 242,36 EUR apmērā.

Lai atbalstītu promocijas darbu izstrādei nepieciešamās infrastruktūras nodrošināšanu, 2019. gadā tika turpināts iekšējais projektu konkurss "Zinātniskās kapacitātes stiprināšana LLU". Ceturtajā kārtā līdzekļi tika piešķirti astoņu projektu īstenošanai par kopējo summu 57 820 EUR.

Lai nodrošinātu LLU stratēģijā apstiprināto pētniecības virzienu īstenošanu, veicinātu LLU stratēģijā noteikto prioritāro pētniecības virzienu rezultatīvo indikatoru izpildi, kā arī sekmētu maģistrantu, doktorantu un jauno zinātnieku iesaistīšanu zinātniskajā darbībā, turpināta LLU atbalsta programma "LLU pētniecības programmas īstenošana" 2019. gadā tika atbalstīti septiņi projektu iesniegumi par kopējo summu 73 851 EUR.

2019. gadā tika uzsākta jauna LLU atbalsta programma "Fundamentālo pētījumu veikšana LLU", kuras mērķis ir nodrošināt fundamentālu pētījumu īstenošanu LLU, tā radot jaunas zināšanas un

tehnoloģiskās atziņas LLU attīstības stratēģijā noteiktajos pētniecības virzienos. Atbalstīti tika pieci projekti, kopējais piešķirtais finansējums – 49 890 EUR.

Ar LLU zinātnieku līdzdalību tika īstenotas trīs valsts pētījumu programmas:

- Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un risinājumi starptautiskā kontekstā (INTERFRAME-LV), novērtējot globālās ģeopolitiskās un starptautiskās norises un to ietekmi uz ilgtspējību virzītu Latvijas tautsaimniecības un sabiedrības modeli;
- Ilgtspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem. Izpētes fokuss tajā ir vērsts uz kultūrvides pasākumu izpēti Latvijas reģionos kā vienu no risinājumiem demogrāfijas un migrācijas problēmām Latvijā;
- enerģētikas un klimata modelēšana virzībā uz oglekļa neitralitāti. Šī programma nodrošinās mūsdienu prasībām atbilstošu modelēšanas instrumentu un rīku kopumu, ņemot vērā gan tehniski ekonomiskos aspektus, gan sociāli tehniskos aspektus.

Uzsākts Fundamentālo un lietišķo pētījumu projekts “Vētru bojājumu risku mazināšana privāto mežu apsaimniekošanā” ar kopējo finansējumu 55 815 EUR.

Uzsākts arī Fundamentālo un lietišķo pētījumu projekts projekts “LLU studiju programmu konsolidācija un jaunu programmu izstrāde” (kopējais budžets 396 114,66 EUR). 2019. gadā turpinās LLU pārvaldības pilnveides projekts (377 tūkst. EUR, kā arī LLU akadēmiskā personāla pilnveides projekts (433 tūkst. EUR).

Tiek īstenoti 29 pasākuma “Sadarbība” projekti, lai veicinātu sadarbību lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un lauksaimniecības produktu (izņemot zivsaimniecības produktu) pārstrādē un risinātu šo nozaru praktiskās vajadzības, dodot iespēju izveidot jaunus produktus, noskaidrojot un izstrādājot procesus, tehnoloģijas un metodes, kā arī ieviešot tās praksē.

Turpinās programmas “Apvārsnis 2020” projektu īstenošana, un tajā jau ir uzsākti seši projekti: *BIOEASTsUP*, *HIVEOPOLIS*, *DiBiCoo*, *IDEOSoWa*, *DISARM* un *RUSTWATCH*.

Starptautiskie pētījumi turpinājās *ERA-NET*, *Bonus*, *EJZF*, *Nordplus* un *Erasmus* programmās. Apstiprināts pirmais Latvija –Baltkrievijas sadarbības programmas projekts “Dzeltenplankumainības (ier. *Pyrenophora tritici-repentis*) attīstības īpatnības un ierobežošanas iespējas ziemas kviešu sējumos Latvijā un Baltkrievijā” (projekta budžets – 40 tūkst. EUR).

Uzsākti četri starptautiskās teritoriālās sadarbības programmas *Interreg* projekti. Tie ir Baltijas jūras reģiona programmas projekti “Bio-balstītu vērtības ķēžu potenciāla attīstīšana Baltijas jūras reģionā” (*BalticBiomass4Value*) “Atbildīga ūdens resursu apsaimniekošana lauku attīstībai vietējā līmenī un Baltijas jūras reģionā” (*WATERDRIVE*), Latvijas–Krievijas sadarbības projekts “Ūdens resursu ilgtspējas veicināšana vietas pievilcības un tūrisma attīstībai Rēzeknes un Ostrovas pārrobežu teritorijās” (*Sticky urban areas*) un Centrālās Baltijas programmas projekts “Sieviešu sociālā iekļaušanās, uzturoties mājās ar pirmsskolas vecuma bērniem, izmantojot nodarbinātības, uzņēmējdarbības, tīklošanās un brīvprātīgā darba iespējas Latvijā un Igaunijā” (*ActiveMoms*).

Projektā 1.1.1.4./17/I/003 “LLU un tās pārraudzībā esošo zinātnisko institūciju pētniecības, attīstības infrastruktūras un institucionālās kapacitātes stiprināšana” 2019. gadā ekspluatācijā nodots Viedo tehnoloģiju un zināšanu pārneses centrs Jelgavā, Rīgas ielā 22, būvdarbi turpinās Helmaņa ielā 8, kur top Eksperimenta dzīvnieku centrs. Zinātniskās kapacitātes stiprināšanai dažādām LLU laboratorijām iegādāti 138 iekārtu komplekti.

Projektā “LLU STEM studiju programmu modernizācija” turpinājās iekārtu, aparatūras un aprīkojuma iegāde STEM studiju programmu attīstībai, tostarp Fundamentālās bibliotēkas fondu papildināšana. Turpinās remontdarbi Tehniskās fakultātes centrālajā mācību korpusā, un ir atjaunotas un labiekārtotas auditorijas un laboratorijas centrālajā mācību korpusā. Pabeigta būvprojektēšana Vides un būvzinātņu, Meža un Veterinārmedicīnas fakultātes A korpusā.

Turpinās darbi Jelgavas pils energoefektivitātes projektā, kā arī ir īstenoti energoefektivitātes paaugstināšanas projekti LLU 1. un 6. dienesta viesnīcā.

Vairākos pētniecības virzienos LLU struktūrvienības cieši sadarbojas ar LLU pārraudzībā esošajām institūcijām – Agroresursu un ekonomikas institūtu, Dārzkopības institūtu un Latvijas Augu aizsardzības pētniecības centru. Mērķsadarbības galvenie mehānismi ir kopīgi pētījumi, kopīgas zinātniskās darba grupas, datu apmaiņa.

Mācību un pētījumu saimniecībā “Pēterlauki” apjomīgs darbs paveikts sadarbībā ar citu valstu un Latvijas uzņēmumiem, vairāk nekā 197 470,60 EUR vērtībā īstenojot 26 līgumpētījumus par dažādu laukaugu šķirņu sākotnējo un pēc pārbaudi, kā arī jaunu agrotehnisko pasākumu novērtēšanu.

Patenti, šķirnes un licences līgumi

2019. gadā LLU turpināja uzturēt 30 patentus, no kuriem 26 ir nacionālie LR patenti un četri – citu valstu patenti. Iesniegti septiņi LR patentu pieteikumi un viens starptautisks patenta pieteikums.

LLU Zemkopības institūtā 2019. gadā noslēgts 21 licences līgums, kā arī nacionālajā un ES kopējā augu šķirņu katalogā iekļautas 19 selekcionētās kultūraugu šķirnes.

Zinātniskās konferences un semināri un rakstu krājumi

2019. gadā organizētas vairākas augsti novērtētas starptautiskas konferences: “Bioeconomy and Rural Development”, “Economic Science for Rural Development 2019”, “Engineering for Rural Development”, “Research for Rural Development 2019”, “Rural Environment, Education, Personality 2019”, “13th Baltic Conference on Food Science FoodBalt 2019” un “5th North and East European Congress on Food NEEFood 2019”.

Nozares zinātnisko iestāžu pārstāvji, Zemkopības ministrijas speciālisti, biedrību dalībnieki, uzņēmumu vadītāji un topošie speciālisti pulcējās ikgadējā zinātniski praktiskajā konferencē “Līdzsvarota lauksaimniecība” un seminārā “Ražas svētki Vecauce”, savukārt starptautiskā studentu konferencē “Students on their Way to Science” studentiem bija iespēja parādīt savu pētījumu rezultātus.

Katru gadu tiek izdoti arī vairāki zinātnisko rakstu krājumi un žurnāli. LLU ZPAC nodrošina zinātniskā žurnāla “Lauku ilgtspējības pētījumi” (*Rural Sustainability Research*) izdošanu. 2019. gadā ir sagatavoti un izdoti rakstu krājuma 41. un 42. izdevums, tiem ir pieeja *Open access* datubāzē. Katru gadu LLU iznāk arī vairāki fakultāšu organizēti zinātnisko rakstu krājumi un žurnāli:

- “Inženierzinātnes lauku attīstībai” (*Engineering for Rural Development*) – indeksēts *Elsevier SCOPUS*, *Web of Science™* un citās datubāzēs;
- “Ekonomikas zinātne lauku attīstībai” (*Economic Science for Rural Development*) – indeksēts *Web of Science™*, *Clarivate Analytics*, *AGRIS* un citās datubāzēs;
- “Lauku vide. Izglītība. Personība” (*Rural Environment. Education. Personality*) – indeksēts *Thomson Reuters*, *Web of Science*, *SCOPUS*, *EBSCO*, *CABI* un *AGRIS* datubāzēs;
- zinātniski praktiskās konferences raksti “Līdzsvarota lauksaimniecība” – indeksēts *AGRIS* un *CAB Abstracts* datubāzēs.
- zinātniskā semināra rakstu krājums “Ražas svētki “Vecauce – 2019. Gaidot starptautisko zinātnes vērtējumu” – indeksēts *AGRIS* un *CAB Abstracts* datubāzēs.

Zinātnieku un komercsabiedrību sadarbība

Lai veicinātu zinātnieku un komercsabiedrību sadarbību, intelektuālā īpašuma aizsardzību un pētniecības rezultātu komercializāciju, kā arī sistemātiski apzinātu esošo un mērķtiecīgi attīstītu nepieciešamo pētniecības kompetenci universitātē, 2019. gadā darbu sekmīgi turpina Tehnoloģiju un zināšanu pārneses nodaļa (TEPEK).

Sadarbībā ar TEPEK 2019. gadā tika organizēta LLU dalība un zinātnieku izstrādņu popularizēšana starptautiskās izstādēs, semināros, kontaktbiržās un forumos “Riga Food 2019”, “Tech Industry 2019”, “Pavasaris 2019”, “Lauksaimniecības tehnika. Lauku sēta. Meža tehnika 2019”, “Uzņēmēju dienas Zemgalē 2019” un “MINOX Zemgale”, konferencēs “Uzņēmējdarbības atbalsta metodes, to efektivitāte” un “Radi sevī uzņēmēja DNS”, kā arī citos pasākumos – “Industrijas dienas NBS”, “Atvērtās dienas laukos”, “Digital Freedom Festival” un “Development of the Baltic States Regional TTO Network”.

Noslēgts 21 sadarbības līgums par kopējo summu 209 418 EUR apmērā. 2019. gadā sagatavoti divi komercializācijas piedāvājumi, kas izplatīti attiecīgo nozaru uzņēmējiem, – pākšaugu pastēšu izstrādes tehnoloģija un zivju produktu izstrāde no farša.

Zinātnieku nakts

Pasākums notika 27. septembrī, un tā moto bija “Zinātne nākotnei”. Zinātnieku nakti LLU apmeklēja ar 1600 interesentu, starp kuriem bija daudz skolu jaunatnes. Zinātnieku nakts pasākumi notika deviņās vietās – gan Jelgavas pilī, gan fakultāšu ēkās, kā arī Dārzkopības institūtā un Agroresursu un ekonomikas institūtā. Apmeklētājiem tika piedāvāts iesaistīties dažādos pasākumos:

- Jelgavas pilī zinātnieki stāstīja par robotiem nezāļu iznīcinātājiem piemājas dārzos un lielās saimniecībās, kiberbitēm kiberstropos un medus ieguvī, kustību sensoriem rehabilitācijai, cilvēku acu zīlīšu izsekošanu, pārtiku kosmonautiem un kalnākāpējiem, piena cukuru un tā izmantošanu, nākotnes augļiem un dārzeņiem bez pesticīdiem, uzņēmēja gēna noteikšanu, lauksaimniecības dzīvnieku dzīvošanas apstākļiem nākotnē, Latvijas brūnās govīs nākotni un embriju transferenci, kokiem un koksni. Daļa pētījumu jau tiek īstenoti vairākus gadus kopā ar citu valstu zinātniekiem, bet daļai pētījumu to autori ir topošie zinātnieki – studenti;
- Jelgavas pils pagalmā bija iespēja iesaistīties sarunās ar zinātniekiem, kā arī dažādās izziņošanās aktivitātēs un izjust “uz savas ādas” zinātnieka ikdienu;
- Vides un būvzinātņu fakultātē varēja iepazīties ar mērinstrumentiem no “Mērieņu laiku” ierīcēm līdz digitālajām tehnoloģijām, progresīvās būvniecības digitālajām tehnoloģijām, ūdensdzirnavām, būvmateriāliem un gudrajām mājām. Fakultātes zinātnieki demonstrēja dažādus eksperimentus, veicot mērieību digitāli, pārbaudot gan būvmateriālus, gan ūdens spēku un ļaujot dalībniekiem pašiem modelēt gudrās mājas
- Valdekas pilī tika aicināts vairāk iepazīt pagātņi, apzinoties, ka bez pagātnes nav nākotnes, tāpēc Zinātnieku nakts apmeklētājiem tika piedāvāts izziņāt Latvijas ainavas attīstību, Zemgales piļu un muižu kultūrvēsturisko mantojumu un pašu Valdekas pili.

Bulduru dārzkopības vidusskola

Bulduru Dārzkopības vidusskola ir senākā Baltijas valstu dārzkopības mācību iestāde, kas 2020. gadā svin savu 110 gadadienu. Bulduru Dārzkopības vidusskolā topošie dārzkopības un kokkopības nozares speciālisti tiek sagatavoti kopš 1910. gada. Mūsdienās līdzvērtīgi notiek arī jauno speciālistu sagatavošana viesmīlības, tūrisma un ēdināšanas nozarē.

Bulduru Dārzkopības vidusskola ir Latvijas Lauksaimniecības universitātes struktūrvienība, kas saviem audzēkņiem sniedz priekšrocības turpmākām studijām izvēlētajā profesijā, kurā pirmās iemaņas jau iegūtas Bulduros. Skolas un Latvijas Lauksaimniecības Universitātes mācību programmas ir saskaņotas un veidotas pēctecīgi.

2019./2020. mācību gadā Bulduru Dārzkopības vidusskolā klātienē astoņās studiju programmās mācījās 195 audzēkņi, bet neklātienē trijās studiju programmās – 84 audzēkņi.

2019./2020. mācību gadā Bulduru Dārzkopības vidusskolā profesionālās pilnveides izglītību apguva 70 personu un neformālās izglītības programmās mācījās 84 personas.

No 2019. gada 29. oktobra Bulduru Dārzkopības vidusskolai ir deleģēts uzdevums novērtēt ārpus formālās izglītības iegūtās profesionālās kompetences. Pašlaik izglītības iestāde ir tiesīga to darīt trīs kvalifikācijās:

- dārzkopis 2 LKI/EKI līmenis, 3 PKL līmenis¹⁰
- dārzkopības tehniķis 3 LKI/EKI līmenis, 4 PKL līmenis¹⁰
- floristikas speciālists 3 LKI/EKI līmenis, 4 PKL līmenis¹⁰

2019. gadā Bulduru Dārzkopības vidusskolas diplomu saņēma 71 absolvents.

Projekti

Bulduru Dārzkopības vidusskola īsteno vairākus starptautiskus projektus.

Izglītības projekti

Projekta “Partnership for the development of training standards for tree assessors in Central and Eastern Europe” uzdevums ir divu līmeņa mācību satura un materiālu izstrāde koku vērtēšanā, audzēkņiem un pedagogiem. Izstrādātais materiāls tiks izmantots specialitātes “Koku kopšanas tehniķis” apguves programmā, kas nodrošinās pēctecību specialitātei kokkopis-arborists, un Bulduru Dārzkopības vidusskola plāno uzsākt tās īstenošanu 2022./2023. mācību gadā.

ESF projekta “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” uzdevums ir organizēt mācības neformālās izglītības programmā “Motorzāģa un krūmgrieža vadītājs”. To plānots īstenot 2020. gada rudenī un ziemā.

ELFA projekti

Kopumā tiek īstenoti četri projekti. Projektu īstenošana tiek līdzfinansēta no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) finanšu līdzekļiem. Projektus atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests. Visu projektu kopējais budžets veido 746 304,95 EUR, tajā skaitā 706 302,29 EUR jeb 94,64 % – LAD, ELFLA un projektu partneru finansējums un 40 002,66 EUR jeb 5,36 % – finansējums no Bulduru Dārzkopības vidusskolas budžeta.

Projektu nosaukumi:

- “Biotehnoloģiju kompetences attīstība augstvērtīgu dārzkopības produktu ieguvei”;
- demonstrējums “Dažādu augu aizsardzības metožu ietekme uz sīpolaugu un zemeņu augšanu un ražu Latvijas apstākļos”;
- “Ziemciešu genciānas un sudrabsveces mikropavairošanas tehnoloģiju izstrāde un iegūto jaunstādu pārbaude dažādos augšanas apstākļos Latvijā”;
- “Bioloģiski audzēto kultūraugu ražības un kvalitātes paaugstināšana, izmantojot jaunus minerālorganiskos mēslošanas līdzekļus”.

Starptautiskie projekti

INTERREG Centrālbaltijas projekts Nr. CB917 “Kļūsti konkurētspējīgāks!” ainavu dārzniecībā.

Vadošais partneris: Bulduru Dārzkopības vidusskola.

Partneris: Rapina Dārzkopības skola (Igaunija).

Projekta kopējais budžets: 632 132 EUR, programmas finansējums 81 %.

Bulduru dārzkopības vidusskolas līdzfinansējums: 69 573,66 EUR.

Apstiprināšanai iesniegts *Erasmus* stratēģiskās partnerības projekts arboristikā.

Vadošais partneris: Bulduru Dārzkopības vidusskola.

¹⁰ Latvijas Kvalifikāciju datubāzē iekļautajām kvalifikācijām LKI un EK līmeņi, un PKL ir, norādīti saskaņā ar MK noteikumi Nr. 322 „Noteikumi par Latvijas izglītības klasifikāciju” (16.06.2017.), kur izglītības programmām ir norādīti LKI/EK līmeņi.

Partneri: septiņas Eiropas valstu vadošās arboristu organizācijas, tostarp Eiropas Arboristu biedrība (*European Arboricultural Council* (Vācija)) un VIVES Universitāte (Beļģija).

Projekta kopējais budžets: 436 000 EUR.

Bulduru Dārzkopības vidusskola pašlaik īsteno vairākus Erasmus+ stratēģiskās partnerības projektus.

K2- “Le bien-être de l’homme et son épanouissement par et avec la nature”/Bien-être (Labsajūta).

Partneri: četras Eiropas dārzkopības skolas Beļģijā, Francijā, Spānijā un Latvijā.

Projekta kopējais budžets: 100 467 EUR.

Apstiprināšanai iesniegts *Erasmus+* mobilitāšu projekts K1 “Eiropas garša un smarža 2”.

Partneri: 12 partnerorganizācijas deviņās valstīs – Francijā, Spānijā, Dānijā, Vācijā, Luksemburgā, Austrijā, Nīderlandē, Beļģijā un Ungārijā.

Projekta kopējais budžets: 138 384,00 EUR.

Uzdevumi:

- 1) profesionālā prakse Eiropas uzņēmumos;
- 2) gūt starptautisku pieredzi izglītojamajiem un pedagogiem.

Erasmus+ partnerības projektā K229 partneri ir *Langelois* dārzkopības skola Austrijā kopā ar vēl sešām partnerorganizācijām – Eiropas dārzkopības skolām, kas īsteno profesionālo vidējo izglītību (Austrijā, Francijā, divas Beļģijā, Latvijā un Čehijā).

Uzdevums – izzināt dažādu valstu dārzkopības kultūru un dabas mantojuma sasaisti.

Inovāciju projekti

“Autonoma robotizēta platforma Latvijas iDārzs – ilgtspējīgai stādaudzēšanas nozares attīstībai” Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam pasākuma “Sadarbība” 16.1. apakšpasākumā “Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projekta īstenošanai”.

Vadošais partneris: Bulduru Dārzkopības vidusskola.

Sadarbības partneri: LLU, LU, RTU, SIA “Stādaudzētava Blīdene”, SIA “Galantus” un SIA “LLDC”.

Projekta kopējais budžets: attiecināmo izmaksu summa – 357 587,13 EUR, publiskais finansējums (LAD) – 321 828,42 EUR, pašfinansējums – 35 758,71 EUR.

Bulduru Dārzkopības vidusskolas siltumnīcas

Siltumnīcu platība ir 2400 m², un tās ir aprīkotas ar jaunākajām tehnoloģiskajām iekārtām – pludināmiem galdiem, podojamo mašīnu, kas par 80 % ļauj uzlabot stādu piķēšanas efektivitāti. Siltumnīcās prakses darbos piedalās dārzkopības nozares izglītojamie, apgūstot profesijai nepieciešamās prasmes un iemaņas. Siltumnīcās tiek audzētas viengadīgās, divgadīgās un daudzgadīgās puķes, kā arī dārzenu un garšaugu dēsti. Regulāri ir apskatāmi aptuveni 200 dažādu šķirņu augi.

Infrastruktūras projekti un ieguldījumi studiju un mācību vides uzlabošanā.

2019. gadā tika īstenots 2018. gadā uzsāktais projekts “Bulduru Dārzkopības vidusskolas mācību korpusa telpu remonts”. Saskaņā ar noslēgto līgumu tika īstenots mācību korpusu telpu kosmētiskais remonts par kopējo summu 869 537,54 EUR.

Izglītojamo izmitināšanai skolas teritorijā atrodas divas dienesta viesnīcas ēkas. 2019. gadā tika uzsākts projekts “Energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumu īstenošana Bulduru Dārzkopības vidusskolas ēku kompleksā Viestura iela 6, Jūrmalā”, īstenojot energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumu kopumu dienesta viesnīcā un mācību korpusā.

Konsultācijas

Individuālas konsultācijas par savstarpējās atbilstības prasībām, vides aizsardzību, higiēnu, dzīvnieku labturību un labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem, videi draudzīgām saimniekošanas metodēm, meža apsaimniekošanu, klimata pārmaiņu ietekmi, par saimniecības, uzņēmuma vai ieguldījuma ekonomisko un ekoloģisko rādītāju uzlabošanu, kā arī nekaitīgumu klimatam un noturību pret klimata pārmaiņām nodrošina LAP 2014.–2020. M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” 2.1. apakšpasākums “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai”.

2019. gadā turpinājās 2016. un 2018. gadā noslēgto līgumu izpilde par pakalpojuma sniegšanu. Personu apvienība, ko veido mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības “L.V.Mežs”, “Mežsaimnieks” un “Mūsu mežs”, nodrošināja individuālu konsultāciju sniegšanu mežsaimniecības nozarē, bet SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” – lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē.

2019. gada sākumā tika izsludināts publisks iepirkums, lai izvēlētu pakalpojuma sniedzēju konsultāciju nodrošināšanai lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē. Ar uzvarētāju – SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” – līgums par pakalpojuma izpildi 2019. gadā vēl netika noslēgts. Paredzamā līgumcena ir 3 milj. EUR.

Pēc Lauku atbalsta dienesta datiem, LAP M02 pasākuma "Konsultāciju pakalpojumi, lauku saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi" 2.1. apakšpasākumā "Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai" 2019. gadā kopumā tika sniegtas 7677 konsultācijas 2829 personām, kas iesaistītas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē. (Sk. 8.4. tab.)

8.4. tabula

Konsultāciju saņēmēju un sniegto konsultāciju skaits pa konsultāciju blokiem 2019. gadā

Konsultāciju bloks	Konsultāciju saņēmēju skaits	Konsultāciju skaits
Lauksaimniecība	2348	6195
Mežsaimniecība	481	1482
KOPĀ	2829	7677

Avots: ZM